

ISSN 2683-4901 (Online)

НОВОРЕЧЈЕ

Неолошки часопис

Година IV Број 6

„Алма“ — Пројекат Растко
Београд, 2022

Новоречје
Неолошки часопис

Година III, број 6

Издавачи:

„Алма“ — Пројекат Растко

Уредништво:

Дејан Ајдачић (Гдањски универзитет, Гдањск), главни уредник
Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Слободан Новокмет (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Јована Јовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Ивана Лазич Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Диана Благоева (Институт за бугарски језик БАН, Софија)
Andreja Žele (Филозофски факултет, САЗУ, Љубљана)
Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад)

Електронске адресе:

<http://rastko.rs/filologija/novorecje>
www.alma.rs/novorecje

Контакт уредништва:

novorecje@gmail.com

Аутор знака часописа – „Словосова Слова“:

Наташа Матовић

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ

Рајна Драгићевић (Београд): <i>Уводна реч</i>	9–10
---	------

ЧЛАНЦИ

Александар М. Милановић: <i>Из историјата српских сливеница</i>	13–17
Диана Благоева: <i>Неологизација чрез блендинг в съвременното българско словообразуване</i>	32–47
Мија Michelizza: <i>Prekrivanke kot odraz aktualnega družbeno-političnega dogajanja: analiza slovenskih primerov na Twitterju</i>	31–42
Amela Šehović, Elma Durmišević: <i>Slivenice na bosanskohercegovačkim internetskim portalima</i>	43–62
Рајна Драгићевић: <i>О значењу српских сливеница</i>	63–74
Milica Mihaljević: <i>Tvorbena analiza hrvatskoga koronavirusnog nazivlja</i>	75–90
Јована Јовановић, Слободан Новокмет: <i>Нове сливенице у именувању појмова из периода епидемије ковида 19 у језику медија</i>	91–105
Дејан Ајдачић: <i>Сливенице и сраслице пољског писца Јацека Дукаја и аспекти њиховог превода</i>	106–117
Маја Вукојевић: <i>Експлоатација сливеница ради постизања хумористичких ефеката</i>	118–138
Ђорђе Оташевић: <i>Оказионалне сливенице у савременој српској афористици: творбена анализа</i>	139–155

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Анђела Васиљевић: „Речник новијих англицизама“	159–164
--	---------

ГРАЂА

- В. Ђорђевић, М. Николић, Ђ. Оташевић: *Грађа за речник нових речи (6)*
..... 167–182
- Ђорђе Оташевић: *Речник деантропонимних неологизама (3)* 183–187

БИБЛИОГРАФИЈЕ

- Ђорђе Оташевић: *Библиографија радова на словенским језицима и енглеском о
неологизмима везаним за актуелну пандемију : избор (3)* 191–194

УВОДНА РЕЧ

УВОДНА РЕЧ

Уредништво часописа *Новоречје* организовало је 12. маја 2022. године онлајн округли сто *Сливенице и остали типови неологизама у словенским језицима*. Организатори конференције проф. др Рајна Драгићевић и проф. др Дејан Ајдачић имали су у виду чињеницу да се сливање (блендирање) као творбени начин све више устаљује у савременим словенским језицима и да се увећава број сливеница (бленди), на шта је први скренуо пажњу и највише о томе писао проф. Ранко Бугарски. Овај процес дефинисао је као „сливање двеју речи или њихових делова у нову целину, често, али не и обавезно мотивисаном преклапањем њихових формалних сегмената, при чему тако добијена твореница најчешће и семантички представља комбинацију делова који су ушли у њен састав. Овај процес инспирисан је енглеским кованицама типа *motel* (*motor* + *hotel* 'хотел за мотористе') или *smog* (*smoke* + *fog* 'мешавина дима и магле'), где се сливањем првог дела једне и другог дела друге речи образује трећа реч.”

На округлом столу представљено је десет реферата, а учествовало је дванаест учесника, из шест словенских земаља: Босне и Херцеговине, Бугарске, Пољске, Словеније, Србије и Хрватске. Учествовали су: Александар Милановић (Београд), Диана Благодјева (Софија), Мија Michelizza (Љубљана), Amela Šehović (Сарајево), Elma Durmišević (Сарајево), Рајна Драгићевић (Београд), Milica Mihaljević (Загреб), Јована Јовановић (Београд), Слободан Новокмет (Београд), Дејан Ајдачић (Гдањск / Београд), Маја Вукојевић (Нови Сад), Ђорђе Оташевић (Београд).

Сви учесници су запазили да се број сливеница повећава у њиховим матерњим језицима и да их највише има у језику медија, разговорном језику и различитим облицима неформалне комуникације. Ипак, сваки реферат осветлио је посебне аспекте овог творбеног начина. Александар Милановић је скренуо пажњу на чињеницу да сливенице нису настале у XXI веку и да их је у језику српских песника било и у XIX столећу. И Дејан Ајдачић је показао да се сливеницама и другим неологизмима продуктивно служе и писци, богатећи тако свој књижевнојезички израз. Представио је овај тип лексике пољског писца Јацека Дукаја и тиме се надовезао на запажања Александра Милановића, указујући на чињеницу да се књижевноу-

метнички стил богатио сливеницама како у прошлости, тако и данас, како у српском, тако и у пољском језику и другим језицима.

Колико је време живљења у доба короне утицало на позајмљивање, али и на творбену продуктивност говорника словенских језика указали су Јована Јовановић и Слободан Новокмет на материјалу српског језика, а Милица Михаљевић на материјалу хрватског. У реферату Милице Михаљевић проблематизује се однос између позајмљивања и творбе речи у хрватском језику. За *сливање* и *сливенице* употребљавају се термини *стапање* и *стопљенице*. Слободан Новокмет и Јована Јовановић су анализирали сливенице и сраслице које су донеле нове друштвене и језичке околности у време пандемије.

Маја Вукојевић је испитала хумористичке ефекте који се постижу употребом сливеница у комуникацији на енглеском језику. Извор за истраживање био је језик хумористичких серија. Ђорђе Оташевић је показао да и афоризми обилују сливеницама, а Амела Шеховић и Елма Дурмишевић анализирале су сливенице у босанскохерцеговачким интернет порталима, запажајући да ове лексеме имају шаљив ефекат, али и номинацијски. У реферату Диане Благоеве показано је да и у бугарском језику сливенице најчешће имају експресивну улогу, али да све чешће напуштају сферу експресивности и заузимају место међу неутралним лексемама, где им је основна функција номинацијска. До сличних закључака дошла је и Мија Michelizza на материјалу словеначког језика. Рајна Драгићевић представила је резултате анкете коју је спровела са студентима Филолошког факултета Београдског универзитета у којој су студенти оцењивали мотивацију, грађење и значење изабраних сливеница. На крају рада износе се закључци до којих се дошло спроведеном анализом и одређује се статус сливања као творбеног начина у односу на остале творбене начине у оквиру српске дериватологије у ширем смислу.

На округлом столу представљено је обиље сливеница из многих словенских језика, а сливање је анализирано из теоријског и емпиријског угла, са дијахронијског и савременог становишта, из перспективе улоге у различитим функционалним стиловима – разговорном, новинарском, књижевноуметничком. Понуђена су и нека нова теоријска решења у вези са статусом сливања као творбеног начина у савременим словенским језицима.

На крају нам преостаје да изразимо наду да ће читаоци радова о сливеницама који су објављени у *Новоречју* пронаћи инспирацију за даља истраживања ове појаве.

Рајна Драгићевић

ЧЛАНЦИ

Александар М. Милановић
(Филолошки факултет, Београд)

ИЗ ИСТОРИЈАТА СРПСКИХ СЛИВЕНИЦА

У раду се отвара питање историјата сливеница у српском језику књижевности. Утврђују се узроци који ометају доношење прецизнијих закључака, а потом и анализирају карактеристични примери, настајали од епохе романтизма (Ђ. Марковић Кодер) до данас (Д. Ћосић, С. Дамјанов). Указује се и на методолошке проблеме у вези са утврђивањем мотивације за творбу сливенице на једном примеру из поезије М. Максимовића.

Кључне речи: сливеница, неологизам, језик књижевности, песнички језик.

1. На самом почетку расправе о историјату српских сливеница стоје три битне чињенице. Прва чињеница је да српски *језик књижевности* није довољно проучен из угла дериватологије, лексикологије и лексикографије. Ово нарочито важи за *песнички језик*, у којем је отклон од свакодневног, уобичајеног језичког израза највећи. Друга је чињеница да још увек немамо речнике индивидуалних неологизама у српском језику, те да немамо ни довољан број радова на ову тему. Трећа чињеница је да немамо још увек ни довољно добре историјске речнике. Ове чињенице онемогућавају исправан приступ теми из наслова рада. Ипак, податак да се о сливеницама у оквиру србистике пише све више намеће и потребу да се питање њиховог историјата макар покрене, отвори. Учинио је то, додуше, већ Ранко Бугарски (2019: 22), кроз констатацију да „*našoj kulturi uglavnom nisu svojstveni takvi jezički 'štosovi' (iako je i ovde povremeno bivalo kalamburskih majstorija – na primer, kod Laze Kostića i posebno Vinavera). Stoga ne začuđuje to što je pojava koju ćemo razmotriti zapravo sasvim nova: do pre deceniju-dve slivenica u našem jeziku jednostavno nije bilo, ili su se mogle izbrojati na prste.*“ Исти аутор у монографији о сливеницама, „*као својеврстан курiozitet*“ наводи примере поступка „*мешања речи*“ у нашој народној традицији, издвајајући из Томановићевог рада објављеног у *Јужнословенском филологу* (XVII, 1938–1939) следеће примере: *vednuti* (*videti* + *glednuti*), *fran-*

cika (franak + cvancika), *štalog* (štala + brlog), zagonetka sa rečju *motikvas* (odgonetka: motika, tikva i kvas) (Бугарски 2019: 22). Међу Томановићевим необудљивим, а понегде и семантички дискутабилним, примерима, Бугарски (2019: 23) за сопствени коментар бира последњи: „Ovaj primer svedoči i o svesnom роigravanju rečima, što je već obeležje žargona.“ Иако се позива на неологизме Лазе Костића и Станислава Винавера, из наведених цитата јасно је да у корпус истраживања за ову монографију нису ушла дела српске књижевности. Значајно је, опет, да се региструју примери сливања у српском језику који су старији од деценију-две. Индикативно је, међутим, да се Бугарски (2019: 23) позива и на хрватско истраживање у којем је регистровано „preko 5000 hrvatskih slivenica iz poslednjih 150 godina, domaćih i prevedenih, raznih književnih i govornih žanrova“, што макар и посредно указује да је сличних лексичких креација морало бити и у корпусу српске књижевности.

2. Смелији језички експерименти, који песнички језик значајније удаљавају од уобичајеног „народног“, одлика су новије српске књижевности тек од епохе романтизма. Истраживања лексике најзначајнијих српских романтичара међу песницима, пре свих Јована Јовановић Змаја, Ђуре Јакшића и Лазе Костића (Ристић 1969, Ристић 1970, Јанковић 1969, Марковић 1986, Милановић 2011, Ковачевић 2012), међутим, не потврђују сливенице у корпусу њихове поезије. Песнички неологизми, дакле, остају у оквирима основних типова творбе: извођења, слагања и комбиноване (сложено-суфиксалне) творбе, а има и ретких примера који потврђују калкирање. Ипак, Ђорђе Марковић Кодер, најсмелији језички иноватор међу романтичарима, у спеву *Роморанка* (1862), његовом поглављу „Разјасница“, на страни 59, насловну новостворену лексему *роморанка* тумачи као: „Ромори Анка.“ Иако је у питању романтичарска псеудомотивација, будући да је реч о регуларној изведеници са суфиксом *-анка* које као нека врста жанровског одређења нису биле ретке у насловима књижевних дела (уп. Милановић 2020), Кодерово „разјашњење“ неологизма сведочи да српски песници који су спремни на радикалан стилски експеримент у другој половини XIX века већ помишљају и на сливање као тип творбе у песничком језику. И то на врло храбро сливање, будући да су се у Кодеровом неологизму слили, према ауторовој псеудомотивацији, основни реченични чланови – предикат и субјекат. Чињеница је такође да други романтичарски песници нису видљивије посезали за сливеницама ни пре ни после Кодерове књиге.¹

¹ И овде је, наравно, неопходан опрез при закључивању будући да нису довољно лингвистички испитани сви значајнији текстови српских романтичара, а нарочито прозни, драмски и есејистички.

3. Као што сливенице не проналазимо тамо где бисмо их могли очекивати, на пример у песничком језику српског романтизма, тако их понегде изненађујуће срећемо и ван хоризонта истраживачких очекивања. Јасно је да сливенице треба тражити првенствено у опусу оних књижевника који су генерално склони неологизацији, али је проблем што досадашња литература није регистровала баш све такве српске писце. Већ смо раније писали о чињеници да се Добрица Ћосић ретко препознаје као писац који радо кује нове лексеме, што он – показују анализе – радо чини и у својим романима и у својој дневничко-мемоарској прози (Милановић 2018, Милановић 2022). У четворотомном роману *Време смрти* појављују се барем две лексеме које несумњиво спадају међу сливенице, обе са израженом експресивношћу. Прва је именица *опанџбина*, при чијем активирању у роману писац у реченицу коју изговара књижевни јунак уноси и један елемент из њене структуре: „да се наша отаџбина [...] назове опанџбина“ (Добрица Ћосић, *Време смрти*, 1, 202). Сливање лексеме *опанак*, као специфичног симбола српског сељака, лексеме, и лексеме *отаџбина* у контексту читавог романа има препознатљиву и ширу мотивацију. Други пример из истог романа, именица *озлобођење*, ефектна је на семантичком плану (настала сливањем придева *озлојеђен* и именице *ослобођење*),² али и на фонетско-фонолошком плану зато што се од лексеме *ослобођење* удаљава само у једној фонеми, односно заправо само у једном дистинктивном обележју (звучност : беззвучност). Оба Ћосићева ефектна примера потврђују да се и српска проза током 70-их година XX века окреће језичко-стилским преиспитивањима традиционалног језика књижевности и тражењу нових изражајних путева, који су водили и ка творби сливеница.

4. Да и актуелна књижевност представља погодан корпус за истраживање сливеница, потврђује насловна лексема из књиге Саве Дамјанова *Причке* (1994). Садржај ове књиге отклања сваку дилему око несумњиве ласцивне, провокативне и шаљиве основе на којој настаје сливеница. Насловна лексема приближава Дамјановљев језик савременом жаргону и колоквијалном језику, будући да се и у овим идиомима сливенице све више шире, али само као плод игре игра речима (уп. *прагње* у кафанском жаргону и сл.), а не и као регуларан тип творбе.

5. Последњи анализирани пример, који би се потенцијално могао тумачити и као деминутив, уводи нас и у један од централних проблема за писање радова ове врсте, а и за писање радова о сливеницама уопште: то је проблем мотивације. У плодној дискусији која се на скупу о сливеницама у организацији *Новоречја* развила, аутор овога рада изнео је мишљење да је једини сасвим поуздан критеријум за утврђивање мотивације код ди-

² Уп. и пример из другог корпуса: *озлојађен* (Бугарски 2019: 203).

скутабилних примера (а код сливеница их у литератури има много) – потврда књижевника за мотивацију појединих лексичких креација. Такве потврде могу бити писане (изнете у форми есеја и слично) или усмене, уколико говоримо о живим писцима. Како је ова наша тврдња наишла и на одређене оправдане резерве у разговору, понудићемо само један пример из савремене српске поезије као илустрацију у прилог наше поставке. Својевремено је, тумачећи песму Мирослава Максимовића, лексикограф и књижевник Васа Павковић (2001: 48) творбено мотивисао насловну, мање познату лексему из њеног наслова: „Песма *Глаж*, чији наслов је сливеница настала од речи *глад* и *лаж*“. У усменом разговору који смо водили управо за потребе овога рада, песник Максимовић нам је потврдио да није у питању сливеница већ српски средњовековни топоним у Босни (што потврђује и синтагма *град глашки* из песме).³ Омашка у тумачењу, међутим, није случајна: Максимовић радо гради неологизме, налазећи им мотивацију чак и у штампарским грешкама,⁴ а сама песма пружа одређене основе и за Павковићево тумачење (увођење појма *град*, покренута егзистенцијална питања).⁵

6. На основу неколико циљано одабраних примера из српске књижевности, насталих у периоду 1862–1994, видљиво је да у будућим истраживањима фокус дериватолога при анализама сливеница мора бити и на језику српске књижевности. Ослоњене на традицију игре речима која постоји у жаргону и колоквијалном језику (Бугарски 2019), али надилазећи значајно ове оквире, сливенице у нашој књижевности имају за сада дискретну улогу, али су пробрани примери (*роморанка*, *опанџбина*, *озлобођење*, *причке*) показали и њихову стилогеност и њихову стилематичност у тексту. Такође, један пример (*глаж*) указао је и на неопходан методолошки опрез при сврставању појединих лексема у сливенице. Поетичке промене и све веће језичко-стилске слободе у српској књижевности несумњиво стварају простор и за већу присутност сливеница као стилема, али иницијална тачка овога процеса, према досадашњим потврдама, налази се на више од век и по иза нас.

ЛИТЕРАТУРА

БУГАРСКИ 2013: Ranko Bugarski, *Sarmagedon u Mesopotamiji : Leksičke skrivalice*, Beograd: XX vek.

³ Разговор је вођен 21. маја 2022. године у Голушцу.

⁴ Песник о томе пише у: Максимовић

⁵ Уп. Мирослав Максимовић, *Шапат кише о слободи : изабране песме*, Београд: Задужбина Десанке Максимовић – Народна библиотека Србије, 2009, 231.

- БУГАРСКИ 2019: Ranko Bugarski, *Srpske slivenice : Monografija sa rečnikom*, Novi Sad: Akademaska knjiga.
- ЈАНКОВИЋ 1969: Владета Јанковић, „Поетска функција кованица Лазе Костића“, *Зборник историје књижевности* (ур. Војислав Ђурић), Одељење литературе и језика, књига 7, Београд: Српска академија наука и уметности, 1–81.
- КОВАЧЕВИЋ 2012: Милош Ковачевић, „О поетизма Лазе Костића“, у: *Лингвостилистика књижевног текста*, Београд: Српска књижевна задруга, 35–60.
- МАКСИМОВИЋ 2014: Мирослав Максимовић, *Скривени посао*, Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“.
- МАРКОВИЋ 1986: Драгица Марковић, „Лингвистичка анализа кованица Лазе Костића“, *Прилози проучавању језика*, 22, Нови Сад, 145–161.
- МИЛАНОВИЋ 2018: Александар М. Милановић, „О лексичким карактеристикама Ћосићеве дневничко-мемоарске прозе“, у: *Књижевно дело Добрице Ћосића* (ур. Радоје Симић), Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 299–308.
- МИЛАНОВИЋ 2020: Александар Милановић, „Изведенице са суфиксом -анка као огледало културног развоја“, *Јужнословенски филолог*, 76, св. 1, 57–76.
- МИЛАНОВИЋ 2022: Александар Милановић, „Језичко-стилске промене у романима Добрице Ћосића: од романа *Далеко је сунце до Времена смрти*“, у: *Романи Добрице Ћосића* (ур. Јован Делић), Београд: Српска академија наука и уметности [штампи].
- МУХВИЋ-ДИМАНОВСКИ 2009: Vesna Muhvić-Dimanovski, *Neologizmi : problemi teorije i primjene*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- ПАВКОВИЋ 2001: Васа Павковић, „О значењима речи *земља* у поезији Мирослава Максимовића“, у: *Мирослав Максимовић, песник* (ур. Драган Хамовић), Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 175–184.
- РИСТИЋ 1969: Олга Ристић, „Лексичко-семантичке одлике творбе именица у неких српских и хрватских романтичарских песника“, *Јужнословенски филолог*, XXVIII, 1–2, 219–320.
- РИСТИЋ 1969: Олга Ристић, „Лексичко-семантичке одлике творбе именица у неких српских и хрватских романтичарских песника“, *Јужнословенски филолог*, XXVIII, 3–4, 387–451.

Диана Благоева *

(Институт за български език,
Българска академия на науките, София)

НЕОЛОГИЗАЦИЯ ЧРЕЗ БЛЕНДИНГ В СЪВРЕМЕННОТО БЪЛГАРСКО СЛОВООБРАЗУВАНЕ

Статията има за цел да се установи дали и доколко блендингът (словообразователен модел, който се свежда до сливане на части от думи) играе роля за обогатяване на лексикалния състав на българския език през последния четвърт век. Предмет на анализа са неологизми с вече утвърдена употреба или с потенциал за узуализиране, а не оказионални речевни образувания. Разглежданият вид компресивно словообразуване показва известно активизиране в най-новия период, влияние за което има засиленото заемане (най-вече от английски) на лексикални единици, които в езика източник са образувани чрез сливане и които след адаптацията си към българската морфологична система показват определена степен на структурна членимост. Роля играят и някои вътрешносистемни фактори, сред които водещо място заема принципът за езикова икономия. Това, че продуктите на блендинга са икономични при кодирането, но неикономични при декодирането обаче, е ограничаващ фактор за продуктивността на словообразователния модел. Наблюдава се разширяване на сферата на функциониране на образуванията чрез сливане думи извън рамките на експресивното словообразуване. Някои от този тип неологизми са стилистично неутрални, с нулева или ниска степен на експресия, а част от тях се отнасят към терминологичната лексика, което говори, че при тяхното производство водеща е номинативната функция, а не игровото начало. Установява се, че въпреки известното активизиране на блендинга неговата роля за словообразователната неологизация в българския език през последния четвърт е незначителна.

Ключови думи: неологизми, словообразуване, блендинг, български език.

* d.blagoeva@ibl.bas.bg.

1. Въведение

Характерна особеност на словообразователните процеси в славянските езици през последните десетилетия е активизирането на един вид компресивно словообразуване, обозначаван в езиковедие най-често с термините *телескопия*, *контаминация* или *блендинг*.¹ Подобна тенденция е отбелязана за полски (Konieczna 2012), чешки (Šimandl 2013), словашки (Böhmerová 2010), руски и украински (Renner et al. 2012), български (Стаменов 2007, Stamenov 2017, Бонджолова 2007, 2017, 2018, Благоева, Колковска 2013, Лютакова 2018), сръбски (Lalić-Krstin, Halupka-Rešetar 2007, Драгићевић 2018, Бугарски 2019, Tomić 2019, Jovanović 2021) и др. За българския език блендингът се разглежда като сравнително ново явление, първи прояви на което се отбелязват през втората половина на XX век (Stamenov 2015: 175).

Въпреки нарастващия интерес на изследователите към това явление може да се каже, че редица теоретични проблеми, свързани с него, се нуждаят от изясняване. Разнопосочни са схващанията например по такива основни въпроси като мястото на блендинга в словообразователната система на езика; разграничаването на блендинга от сходни явления като абривиацията и композицията; типологията на образуванията, формирани чрез блендинг, и пр.²

2. Същност на блендинга като словообразователно явление

Блендингът може да се определи като словообразователен начин, при който чрез определени техники се съединяват (сливат) безафиксално в нова дума фрагменти от две или повече изходни думи (обикновено, но не задължително, това са част от началото на първата и част от завършека на втората изходна дума) (Gries 2004, Renner et al. 2012, Хрущёва 2009, Šimandl 2013, Бугарски 2019, Jovanović 2021 и др.). Христоматиен пример за резултати от този тип аглутинаивно по същността си словообразуване са

¹ По отношение на разглежданото лингвистично явление съществува подчертано терминологично разнообразие. В англоезичната научна литература за неговото обозначаване се употребяват термини като *portmanteau words*, *lexical amalgamation*, *contamination*, *telescoping*, *fusion*, *merging*, *crossing*, *truncation*, *coalescence*, *concatenation*, *conflation*; в немскоезичната – *Wortverschmelzung*, *Amalgamierung*, *Blending*, *Kofferwort*, *Kontamination*, *Portmanteau-Wort*, *Wortkreuzung*; в руското езиковедие се срещат термините *контаминация*, *вставочное словообразование*, *стяжение*, *слияние*, *телескопия*; в сръбското – *slivanje*, *sažimanje*, *amalgamacija*, *kontaminacija* и др. Тук ще използваме термина *блендинг* (от англ. *blending*), който е с интернационално разпространение.

² Обзор и дискусия по тези въпроси представят Gries 2004, Стаменов 2007, Хрущёва 2009, Böhmerová 2010, Renner et al. 2012, Šimandl 2013, Jovanović 2021 и др.

английските образувания *brunch* и *motel* (Gries 2004), в чиято структура присъстват съответно фрагментите (или фрактолексемите – по термина на Renner et al. 2012: 2) *br* и *unch* (съответно от *breakfast* и *lunch*) и *mot* и *otel* (от *motor* и *hotel*). Като специфични за блендинга обикновено се посочват следните словообразователни техники: структурна дезинтеграция на (поне една от) изходните думи, при което най-често не се следват морфемните граници и поради това съединяваните фрагменти нерядко са псевдоморфи; междусловно наслагане между фрактолексемите с хаплогология на омофоничните елементи (вж. Gries 2004 и цитираната там литература, също Бонджолова 2007, 2017, Renner et al. 2012, Stamenov 2015, Бугарски 2019, Jovanović 2021 и др.).

По отношение на критериите за квалифициране на дадено образувание като лексикален бленд няма единство. Така например според някои автори съкращаването на фонологични и графични елементи при всеки един от изходните компоненти е задължително условие, докато други допускат възможността структурата на един от компонентите да остане непроменена; някои определят като блендинг единствено съединяването, протичащо по вътрешните граници на линейната последователност от изходни думи, докато други разглеждат това само като един от възможните случаи; някои приемат за лексикални блендове само образувания, при които между изходните думи са налице субординативни отношения, други пък, напротив, поставят изискване за координативна връзка (вж. подробно обзора при Renner et al. 2012: 2–3). Ясни правила за образуване на лексикалните блендове трудно може да се формулират, а резултатите от блендинга са твърде разнообразни и в много случаи на практика непредсказуеми, поради което типологизиране на този род единици може да се прави само по най-общи признаци (Gries 2004). Ето защо някои автори предлагат като най-подходящ за определяне на същността на блендинга „прототипния подход“, при който това словообразователно явление бива характеризирано чрез типични (но невинаги задължителни) признаци (Renner et al. 2012: 3).

Блендингът има допирни точки с композицията и абрeвиацията.³ Някои изследователи (А. Лерер, Дж. Аркодия и Ф. Монтермини, Д. Охман, К. Бурска и др.) приемат блендинга като вид композиционно словообразуване, според други (сред които О. Бат-Ел, С. Грайс, С. Филоник, Й. Шимандъл, О. Хрушчова, Л. Абросимова, Н. Лаврова, Е. Конечна, Хр. Стаменов), към чието схващане се присъединяваме, композицията и блендингът са различни (макар и сходни) явления. Лексикалните блендове се

³ Според В. Бонджолова „блендингът се проявява като специфична комбинация от абрeвиация и композиция“ (Бонджолова 2017: 22).

отличават от композитумите (както и от т.нар. сложносъкратени думи от типа на *нармаг, главсек*) по своите морфологични и морфонологични особености, по степен на членимост и по мотивираност. За разлика от сложните и сложносъкратените думи те обикновено са съставени от псевдоморфи, имат ниска или нулева морфологична и словообразователна членимост, както и непрозрачна ономасиологична структура (Хрущёва 2009). За разлика от абривиатурите пък лексикалните блендове в типичния случай са отделни думи с ново значение, а не варианти на вече съществуващи лексикални единици.

Поради асистемността на явлениято проявите на блендинг обикновено се свързват с прагматично-стилистични фактори, с езиковата игра и търсенето на експресия (Renner 2015, Stamenov 2015: 176, Бонджолова 2017, Радева 2017: 164, Драгићевић 2018). Както отбелязва В. Ренер (Renner 2015), блендингът във всички случаи е резултат от езикова игра, но с тази особеност, че при терминологичните единици (като англ. *positron* от *positive* и *electron*) и някои други названия (като *smog* от *smoke* и *fog*, *motel*) игровото начало отстъпва на заден план за сметка на номинативната функция.

3. Подходи към блендинга в българската лингвистика

През втората половина на ХХ век в българското езикознание въпросът за думите, образувани чрез блендинг, е засяган спорадично. При това се използва терминът *контаминация*, който обаче, както с основание посочва Хр. Стаменов (2007), не е подходящ, тъй като има по-широко съдържание и се отнася и до ред други словообразователни и семантични явления. Немногобройните формации от този тип в посочения период се разглеждат изцяло в рамките на каламбурното словообразуване като проява на езикова игра в индивидуалното словотворчество в художествената литература или пък като пример за възникване на непреднамерени оказионализми в детската реч. От началото на новия век насам в различни сфери на комуникация се наблюдава активизиране на производството на лексикални блендове, някои от които надхвърлят границите на оказионалното. Това дава основание на дериватолозите да отбележат възникването на отделен словообразователен модел, определен като „иновационен по отношение на словообразователната система“ на българския език (Радева 2017: 204, 214, вж. също Stamenov 2015: 183).

През последните десетилетия прояви на разглеждания вид словообразуване в българския език са коментирани от Цв. Аврамова (2003) и Л. Цонева (2002), които се придържат към традиционния термин *контаминация*; Хр. Стаменов (Стаменов 2007, Stamenov 2015), който приема термините *телескопия* и *блендинг* като взаимозаменяеми; В. Бонджолова (2007,

2017, 2018), В. Ватева (2012, 2018, 2019), Р. Коцев (2016, 2017) и др., които си служат основно с по-новия термин *блендинг*; Р. Лютакова (2018: 216–208), която разграничава телескопията от блендинга и употребява като равнозначни термините *контаминация* и *блендинг*. Въпреки известните терминологични разминавания обща особеност на повечето от посочени разработки е това, че в тях блендингът се поставя в рамките на неузуалното словообразуване като извънсистемно, речево явление с прагматично-стилистични функции, което е проява на езикова игра и лингвокреативност. По същия начин се подхожда към явлението и в труда на В. Радева „Българска лексикология и лексикография“, където термините *блендинг* и *междусловно налагане* са синонимизирани (Радева 2017: 164).

Вниманието на повечето от съвременните български изследователи е концентрирано върху проявите на блендинг основно в медийния и рекламния дискурс (Цонева 2002, Бонджолова 2007, 2017, 2018, Ватева 2012, 2018, Stamenov 2015, Лютакова 2018: 217), както и в интернет комуникацията (Коцев 2016, 2017, Ватева 2019, Чешмеджиева-Стойчева 2021). Това не е случайно – в тези сфери на комуникация водещ е стремежът към кондензираност на изказа и същевременно към експресия и постигане на емоционално въздействие, поради което словотворчеството (включително чрез блендинг) е широко прилагано, а резултатите от него са многообразни.

Лексикалните блендове са най-широко застъпени в съвременните медийни текстове, както и в текстове от блогове, форуми, Фейсбук и други канали за интернет комуникация. В различни езиковедски изследвания се привеждат разнообразни оказинални образувания от посочените източници, например: *властитутка* (от *власт* и *проститутка*), *рекетпублика* (от *рекет* и *република*), *футболиган* (от *футбол* и *хулиган*) (Бонджолова 2007), *пациентела* (от *пациенти* и *клиентела*), *мутреница* (от *мутра* и *мартеница*) (Ватева 2012), *демократура* (от *демокрация* и *диктатура*), *сексплоатация* (от *секс* и *експлоатация*), *драхматично* (от *драхма* и *драматично*) (Stamenov 2015), *еврогейски* (от *Европа* и *гейски*), *гейропейски* (от *гей* и *европейски*), *цацаратура* (от *Цацаров* и *прокуратура*), *нокаутември* (от *нокаут* и *ноември*) (Бонджолова 2017), *гейрона* (от *гей* и *Европа*), *толераст* (от *толерантен* и *педераст*) (Грозева 2017: 28), *мародератор* (от *мародер* и *модератор*), *демонокрация* (от *демон* и *демокрация*), *крадитор* (от *краде* и *кредитор*) (Радева 2017: 164), *ГригорД* (от *Григор* (Димитров) и *горд*) (Бонджолова 2018), *меркелета* (от *Меркел* и *мекерета*), *тръмпанар* (от *Тръмп* и *тъпанар*) (Ватева 2019), *либераст* (от *либерал* и *педераст*) (Бонджолова 2019), *държсафия* (от *държава* и *мафия*) (Абаджиева 2022) и др. Тези образувания (някои от които са със жаргонен харак-

тер) са силно експресивни и (с малки изключения, срв. *ГригорД*) са маркирани с отрицателна оценъчност.

Сравнително широко разпространение има блендингът и в рекламния дискурс, срв. *чаромат* (от *чар* и *аромат*) в слогана „*Якобс*“ – *уникален чаромат!*, *вкусмихни се* (от *вкус* и *усмихни се*) в слогана *Кренвириши „Леки“ – вкусмихни се!* (Бонджолова 2015: 87, 89, Савова 2019: 37), *депозитивно* (от *депозит* и *позитивно*) в рекламата на депозит на Societe Generale Експресбанк *Погледни позитивно, по-позитивно, депозитивно* (Бонджолова 2015: 123) и др. Тук езиковата игра е насочена към привличане на вниманието на потребителите и създаване на положителни нагласи у тях (Бонджолова 2015).

Блендингът е приложим и при образуване на някои оними с експресивен характер: прякори и прозвища, срв. *Кметъл* (от *кмет* и *метъл*) (Stamenov 2015), *Фатмънки* от *фатмак* и *Фънки* (Ватева 2018), *Хонорари Бахаров* (от *хонорар* и *Захари Бахаров*), *Далавери Симеонов* (от *далавера* и *Валери Симеонов*) (Ватева 2019); имена на радио- или телевизионни предавания, срв. *Съботаџ* (съботно радиопредаване с водещ Р. Леонидов) от *събота* и *саботаџ* (Парашкевов 2016: 114); както и на номенклатурни названия, срв. *махмурлек* от *махмурлук* и *лек* (Stamenov 2015). С особена експресивност се отличава новообразуването *Ковидия* (от *ковид* и *България*) (Чешмеджиева-Стойчева 2021: 286).

Въпреки нарастващата продуктивност на блендинга по-голямата част от лексикалните блендове, използвани в съвременната публицистика или в разговорната практика, са по същество оказионализми, за които не би могло да се очаква, че ще се утвърдят и ще станат част от общоупотребимия език. Много от тях може да бъдат „декодирани“ само в контекста, в който са употребени (срв. *държафия*, *мутреница*, *Фатмънки*, *Ковидия*, *ГригорД*), и при наличието на определени фонови знания.

4. Цел на изследването

Основната цел на представяното изследване е да се установи дали и доколко днес блендингът играе роля за обогатяване на речниковия състав на българския език с нови (потенциално) узуални производни единици. Във връзка с това, за разлика от цитираните по-горе автори, няма да разглеждаме проявите на оказионалност и словотворчество в различни дискурси, а ще насочим вниманието към новата лексика, която в определена степен е утвърдила употребата си или има потенциал за утвърждаване. За тази цел ще анализираме лексикален материал, извлечен основно от речниците на новите думи в български (Пернишка, Благодеева, Колковска 2010, Благодеева и др. 2021), тъй като в тези източници неологичната лексика е селектирана с оглед на това, че показва определена степен на утвърждаване.

5. Наблюдения върху лексикалния материал

В съвременния период в българския език навлизат редица заемки от други езици (основно от английски), чиито прототипи в езика източник са лексикални блендове (Благоева, Колковска 2013, Stamenov 2015, Лютакова 2018). При някои от тях семантичната и словообразователната мотивация на прототипа е непрозрачна за носителите на приемащия език и в новата езикова среда тези заемки функционират като прости, непроеизводни единици, срв.: *влог* (англ. *vlog* от *video* и *blog*), *глог* (англ. *glog* от *graphical blog*), *глемпинг* (англ. *glamping* от *glamour* и *camping*), *кронът* (англ. *cronut* от *croissant* и *doughnut*), *фаблет* (англ. *phablet* от *phone* и *tablet*), *вишинг* (англ. *vishing* от *voice* и *phishing*), *нетизен* (англ. *netizen* от *Internet* и *citizen*), *моблог* (англ. *moblog* от *mobile* и *blog*), *емотикон* (англ. от *emotion* и *icon*), *адверториал* (англ. *advertorial* от *advertisement* и *editorial*), *алко-рекция* (англ. *alcorexia* от *alcohol* и *anorexia*), *банкстер* (англ. *bankster* от *banker* и *gangster*), *блобитектура* (англ. *blobitecture* от *blob* и *architecture*), *ботел* (англ. *botel* от *boat* и *hotel*), *Брекзит* (англ. *Brexit* от *British* и *exit*), *буркини* (англ. *burkini* от *burka* и *bikini*), *инфотеймънт* (англ. *infotainment* от *information* и *entertainment*), *йогалатес* (англ. *yogalates* от *yoga* и *pilates*), *кобот* (англ. *cobot* от *collaborative robot*), *моккейл* (англ. *mocktail* от *mock* и *cocktail*), *нормкор* (англ. *normcore* от *normal* и *hardcore*), *пеган* (англ. *pegan* от *paleo* и *vegan*), *пермакултура* (англ. *permaculture* от *permanent agriculture*), *пермалинк* (англ. *permlink* от *permanent link*), *прегорексия* (англ. *pregorexia* от *pregnant* и *anorexia*), *релфи* (англ. *relfie* от *relative* и *selfie*), *слактивизъм* (англ. *slacktivism* от *slack* и *activism*), *слашкени* (англ. *slashkini* от *slash* и *bikini*), *флатформи* (англ. *flatform* от *flat* и *platform*), *флотел* (англ. *flotel* от *floating hotel*), *флурона* (англ. *Flurona* от *flu* ‘грип’ и *corona* ‘коронавирус’) и др.

Същевременно обаче немало други заети думи, чийто прототип в езика източник е образуван чрез блендинг, след фонетичната и морфологичната си адаптация в приемащия език показват известна степен на структурна членимост поради това, че съдържат интернационални елементи (морфи или квазиморфи) с произход от класическите езици или от някои съвременни западноевропейски езици, срв. *блогатон* (*блог* и *маратон*), *глокален* (*глобален* и *локален*), *уебинар* (*уеб* и *семинар*), *уеблиография* (*уеб* и *библиография*), *аниманга* (*анимация* и *манга*), *козметика* (*козметика* и *фармацевтика*), *интернавт* (*интернет* и *космонавт*), *нетикет* (*нет* и *етикет*), *биопунктура* (от *био* и *акупунктура*), *киберхондрия* (от *кибер* и *хипохондрия*), *инфодемия* (от *информация* и *пандемия*) и др. В подобни случаи техниките на блендинг, приложени в езика източник на заемането, са в определена степен разпознаваеми и за носителите на

приемащия език. Същото се отнася и за случаите на (полу)калкиране на прототипи, които са лексикални блендове, срв. *работохолик* от англ. *workaholic* (от *work* и *alcoholic*) (Stamenov 2015).

Заемането или калкирането на подобен род лексикални единици в български е стимул за активизиране на блендинга на домашна почва (Stamenov 2015).⁴ Въпреки това се установява, че узуализираните или показващи тенденция за узуализация нови думи, образувани на домашна почва чрез блендинг, са доста малко на брой (нашата ексцерпция включва около 15 такива лексеми).

Както отбелязва В. Бонджолова, в оказионалното словообразуване блендингът се проявява в три варианта, определени от авторката като контаминация, междусловно налагане и вставъчно словообразуване (Бонджолова, 2007, 2017). „Според конкретните трансформации в изходните думи, както и според тяхната изразеност в новосъздадения оказионализъм блендингът може да се реализира като контаминация (нелинейно образуване на оказионализми в резултат на смесването на две думи, невинаги изграждащи словосъчетание, като едната съкратена основа модифицира другата), междусловно налагане (трансформация, при която към края на една дума се добавя друга, притежаваща омонимично с него начало, като за разлика от контаминацията няма съкращаване на елементи от изходните лексеми) или като вставъчно словообразуване (трансформация, при която в структурата на дадена лексема, от която нищо не се елиминира, се вметва друга или компоненти от нея)“ (Бонджолова 2017: 22).

В изследвания от нас неологичен материал техниките на блендинга се свеждат до следните случаи:

- дезинтеграция на части от завършека на първата основа и началото на втората основа и сливане на остатъчните фрагменти, срв. *мобифон* от *мобилен телефон*, *битомат* от *биткойн* и *банкомат*, *паркомат* от *паркиране* и *автомат*;⁵

⁴ Р. Коцев отбелязва: „Според езиковия материал, използван за създаването на контаминации, различаваме родноезикови контаминати и чуждоезикови, въпреки че делението е с висока степен на условност заради различната степен на интеграция на посочените лексикални единици в българската езикова система“ (Коцев 2016: 26). Невинаги може с точност да се установи дали дадена единица е образувана на домашна почва, или е заета. Така например навлязлата в употреба през последните 2 години дума *ковидиот* се разглежда от някои изследователи (Чешмеджиева-Стойчева 2021: 284) като домашно образуване. В подобни случаи – при наличие на прототип за съответното образуване в език с доказано влияние върху българския в най-новия период, смятаме за по-коректно да се говори за заемане, срв. англ. *covidiot*.

⁵ Тази техника се отнася към контаминацията (според цитираното по-горе определение на В. Бонджолова (2017: 22)).

- дезинтеграция на части от завършека на първата основа и началото на втората основа и сливане на остатъчните фрагменти с хаплоглогия на еднакъв за двете фрактолексеми междинен елемент, срв. *графикатура* от *графика* и *карикатура*, *трилионер* от *трилион* и *милионер*, *реститутка* от *реституция* и *проститутка*, *мутреса* от *мутра* и *метреса*;⁶

- сливане на цяла първа изходна основа с дезинтегрирана в началната си част втора основа, срв. *мутрафон* от *мутра* и *мобифон*, *тризнаци* от *три* и *близнаци*, *триплика* от *три* и *реплика*, *тризонет* от *три* и *мезонет*, *трилотаж* от *три* и *балотаж*, *кучемат* от *куче* и *автомат*.

Вижда се, че техниките, използвани за образуване на приведените като примери неологизми, само частично съвпадат с посочените от В. Бонджолова техники, характерни за блендинга в оказионалното словообразуване. В разглеждания от нас материал липсват примери за междусловно налагане без съкращаване на основите и за вставъчно словообразуване.

При образуването на част от новите лексикални блендове играе роля формалната аналогия с вече съществуващи в езика думи. Например неологизмът *тризнаци* в българския език е образуван по аналогия със структурата на думата *близнаци* чрез декомпозиция на изходната основа (преосмислена по принципа на народната етимология, вж. подробно Парашкевов 2013) и сливане на остатъчната част от нея с числителното *три* в начална позиция.⁷

Сред неологизмите, образувани чрез блендинг, се отбелязват както стилистично неутрални думи (*мезонет*, *мобифон*, *паркомат*, *битомат*), включително такива, които функционират в сферата на специалната и професионалната лексика (*графикатура*, *трилотаж*, *триплика*), така и образувания с разговорен характер (*кучемат*, *тризнаци*), някои от които са маркирани с подчертана пейоративност (*мутрафон*, *мутреса*, *реститутка*)⁸.

⁶ Тази техника е определена от Хр. Стаменов (2015: 179–180) като „хаплоглогичен блендинг“. В приведените тук и по-нататък примери с подчертаване е обозначен елементът, подложен на хаплоглогия.

⁷ По аналогия с модела на този неологизъм възникват серия новообразувания като *четиризнаци*, *петзнаци*, *шестзнаци*, *седемзнаци*, *осемзнаци*, срещащи се в разговорната реч, както и в медийни текстове.

⁸ За това съдържащо феминативна наставка съществително като название на лице от мъжки пол вж. Аврамова 2003, Лютакова 2018.

6. Заключение

Установява се, че при словообразователната неологизация в съвременния български език блендингът е маргинално явление. За известното активизиране на този вид компресивно словообразуване през последния четвърт век оказва влияние широкото заемане (най-вече от английски) на образувани чрез блендинг лексикални единици, които след адаптацията си към българската морфологична система показват определена степен на структурна членимост. Роля играят и някои вътрешносистемни фактори, сред които водещо място има принципът за езикова икономия. Обстоятелството обаче, че продуктите на блендинга са икономични при кодирането (поради кондензираната си форма), но неикономични при декодирането (поради това, че изискват допълнителни усилия от страна на реципиента) (Kopieczna 2012: 70), може да бъде пречка за тяхното утвърждаване в лексикалната система и е фактор за ограничаване на продуктивността на разглеждания словообразователен модел.

Наблюдава се разширяване на сферата на функциониране на блендовете извън рамките на експресивното словообразуване. Някои от неологизмите, образувани чрез блендинг, са стилистично неутрални, с нулева или ниска степен на експресия, а част от тях се отнасят към терминологичната лексика, което говори, че за разлика от блендинга в официалното словообразуване тук водеща роля има номинативната функция, а не игровото начало. Поради тази причина някои от словообразователните техники, характерни за образуването на официални блендове, нямат приложение при образуването на (потенциално) узуална нова лексика.

По-нататъшните наблюдения върху неологичен лексикален материал ще покажат дали разглежданият словообразователен модел ще увеличи продуктивността си, а с това – и ролята си в неологизационните процеси в българския език.

ЛИТЕРАТУРА

- АБАДЖИЕВА, Магдалена 2022. За официализма ‘държафия’ и неговото значение. В: *Езиковата бележка – от Балан до днес*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 523–524.
- АВРАМОВА, Цветанка 2003. *Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на ХХ век*. София: Херон прес.
- БЛАГОЕВА, Диана, Сия КОЛКОВСКА 2013. Динамика и иновационни процеси в българската лексика в края на ХХ и началото на ХХІ век. В: *Българска лек-*

- сикология и фразеология. Т. 1. Българска лексикология. София: АИ „Проф. М. Дринов“, 215–394.
- БЛАГОЕВА, Диана, Сия КОЛКОВСКА, Атанаска АТАНАСОВА, Цветелина ГЕОРГИЕВА, Надежда КОСТОВА, Светломира МАНОВА, Ванина СУМРОВА 2021. *Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI век)*. София: Наука и изкуство.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2007. *(Не)съществуващи думи: оказионалното словотворчество*. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2015. *Особености на рекламния език и стил. Лексикален аспект*. Велико Търново: Фабер.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2017. Оказионализмите като част от динамиката на лексикалната система. *Български език* 3, 19–29.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2018. Активни процеси в оказионалното словотворчество. *Български език* 3, 34–47.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2019. Екзотизмите в езика на политиката. В: *Политиката в културата на българи и сърби*. Велико Търново: Фабер, 7–19.
- ВАТЕВА, Веселина 2012. Оказионализмите в текстове от съвременната българска преса (2007–2010 г.). *Съвременна хуманитаристика* 1, 18–28.
- ВАТЕВА, Веселина 2018. Оказионалното словотворчество в публицистични статии от Мартин Карбовски. *Съвременна хуманитаристика* 1, 36–47.
- ВАТЕВА, Веселина 2019. Експресивни езикови средства в блогове на журналисти. *Годишник на Бургаския свободен университет* XL, 31–65.
- ГРОЗЕВА, Мария 2017. Отново за езика в интернет. *Проглас* 2, 202–209.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- КОЦЕВ, Русин 2016. *Българският език като функционираща система в интернет комуникацията*. Автореферат на дисертация. Велико Търново.
- КОЦЕВ, Русин 2017. Още веднъж за асиметрията в асинхронната интернет комуникация. *Годишник на Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“ XXVIII*, 143–156.
- ЛЮТАКОВА, Румяна 2018. *Нова българска и румънска лексика след 1989 г.* София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- ПАРАШКЕВОВ, Борис 2013. *Народни етимологии. Думи и имена с вторична семантична и морфологична номинация*. София: Изток-Запад.
- ПАРАШКЕВОВ, Борис 2016. Случаи на хибридность в българския език. В: *Балканското езикознание днес*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 107–114.
- ПЕРНИШКА, Емилия, Диана БЛАГОЕВА, Сия КОЛКОВСКА 2010. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI век)*. София: Наука и изкуство.
- САВОВА, Ивелина 2019. Образ и слово: за партньорството помежду им като безкрайно множество. В: *Veni, video, vici. Употреби на образа*. Велико Търново: Фабер, 11–50.

- СТАМЕНОВ, Христо 2007. Телескопия в българското словообразуване. – В: *За човека и езика*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 225–231.
- ХРУЩЁВА, Оксана 2009. Блендинг в системе словообразования. *Вестник Оренбургского государственного университета* 11 (105), 95–101.
- ЦОНЕВА, Лиляна 2002. *Езиковата игра в съвременната публицистика*. Велико Търново: Фабер.
- ЧЕШМЕДЖИЕВА-СТОЙЧЕВА, Десислава 2021. Ковидясване, коронаясване, карантинясване, или езикови трансформации по време на пандемия. *Любословие* 21, 276–293.
- BÖHMEROVÁ, Ada 2010. *Blending as a Lexical Amalgamation and Its Onomatological and Lexicographic Status in English and Slovak*. Bratislava: ŠEVT.
- BUGARSKI, Ranko 2019. *Srpske slivenice: Monografija sa rečnikom*. Beograd: Akademska knjiga.
- GRIES, Stefan 2004. Shouldn't it be breakfunch? A quantitative analysis of blend structure in English. *Linguistics* 42–3, 639–667.
- JOVANOVIĆ, Vladimir 2021. Engleske slivenice i odgovarajući oblici u srpskom jeziku. In: *O engleskom i srpskom kroz vreme i prostor*. Novi Sad: Društvo za primenu lingvistiku Srbije, 111–128.
- KONIECZNA, Ewa 2012. Lexical blending in Polish: the result of the internationalisation of Slavic languages. – In: V. Renner *et al.* (eds). *Crosslinguistic perspectives on lexical blending*. Berlin/New York, 51–73.
- LALIĆ-KRSTIN, Gordana, Sabina HALUPKA-REŠETAR 2007. Nešto novo o novim slivenicama u srpskom jeziku. *Svet reči* 11 (23–24), 26–30.
- RENNER, Vincent 2015. *Lexical blending as wordplay*. – In: *Wordplay and Metalinguistic / Metadiscursive Reflection. Authors, Contexts, Techniques, and Meta-Reflection*. Berlin/Boston, 119–134.
- RENNER, Vincent *et al.* (eds.) 2012. *Crosslinguistic perspectives on lexical blending*. Berlin/New York.
- СТАМЕНОВ, Christo 2015. Borrowing word-formation: -ing suffixation and blending in Bulgarian. *Съпоставително езикознание* 3, 163–197.
- ŠIMANDL, Josef 2013. Mechanické krácení a mechanické skládání. В: *Проблеми на неологията в славянските езици*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 109–118.
- ТОМИЋ, Gorica 2019. Tvorbeno-semantička analiza novih slivenica u srpskom jeziku. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini* 49 (2), 61–84.

Диана Благоева

НЕОЛОГИЗАЦИЈА КРОЗ БЛЕНДИРАЊЕ У САВРЕМЕНОЈ ТВОРБИ БУГАРСКИХ РЕЧИ

Сажетак

Чланак има за циљ да утврди да ли и у којој мери мешање (модел творбе речи који се своди на спајање делова речи) игра улогу у обогаћивању лексичког састава бугарског језика током последњих четврт века. Предмет анализе су неологизми са већ устаљеном употребом или са потенцијалом за употребу, а не околиналне творенице. Разматрани тип компресивне творбе речи се у извесној мери активније употребљава у најновије време, што произлази из утицаја појачаног позајмљивања (углавном из енглеског) лексичких јединица, које су у изворном језику настале сливањем и које су после адаптације на бугарски морфолошки систем, показују изванредан степен структурне рашчлањености. Улогу имају и неки унутрашњи системски фактори, међу којима водеће место заузима принцип језичке економичности. Међутим, чињеница да су речи настале сливањем економичне у кодирању, али неефикасне у декодирању је ограничавајући фактор за продуктивност модела ове творбе речи. Долази до ширења сфере функционисања речи насталих фузијом ван оквира експресивне творбе речи. Неки од ових типова неологизма су стилски неутрални, са нултим или ниским степеном експресије, а неки се односе на терминолошку лексику, што значи да је номинативна функција главна у њиховој творби, а не начело игре речима. Утврђује се да је, и упркос извесног активирања овог начина творбе, његова улога за творбену неологизацију у бугарском језику незнатна.

Кључне речи: неологизми, творба речи, мешање, бугарски језик.

*Mija Michelizza***
(ZRC SAZU, Ljubljana)

PREKRIVANKE KOT ODRAZ AKTUALNEGA DRUŽBENO-POLITIČNEGA DOGAJANJA: ANALIZA SLOVENSКИH PRIMEROV NA TWITTERJU**

V članku analiziramo prekrivanke v slovenskih besedilih na družbenem omrežju Twitter. Preverjali smo delež uslovarjenosti analiziranih prekrivank, ugotavljali njihove besedne vrste, prisotnost elementa lastnoimenskosti ter raznovrstnosti jezikov, zvrsti ter grafičnih elementov v posameznih prekrivankah. Na podlagi zbranega gradiva ugotavljamo, da gre večinoma za novotvorjenke, ki so rabljene priložnostno, ter da so prekrivanke na Twitterju v večji meri zanesljiv odraz aktualnega družbeno-političnega dogajanja. Vendar pa obstajajo določene teme, ki običajno vzbujajo močna čustva, v povezavi s katerimi tovrstnih nesistemskih tvorjenk ne zasledimo – ali pa so prisotne v manjšem deležu.

Ključne besede: prekrivanka, novotvorjenka, priložnostnica, slovenščina, novejšje besedje, besedotvorje, Twitter.

1. Uvod

1.1 Prekrivanke

Prekrivanke so v slovenščini prvič opredeljene v sklopu tipologije stilno zaznamovanih novih tvorjenk (Logar 2006), in sicer kot »tvorjenke iz dveh ali več besed, ki nastanejo tako, da se podstavne besede, ki so deloma enake, v enakem delu prekrijejo« (Logar 2006: 96). Pri tem je treba upoštevati dva pogoja, ki ju navajata Sicherl in Zele (2018: 76), in sicer »1) prekrivanka mora biti pomensko prepoznavna, smiselna in stilno učinkovita, 2) stopnja krnitve posameznih podstavnih besed se prilagaja izgovorljivostnim zmožnostim v določenem jeziku in jo sproti določa tvorec«. V prispevku avtorici tudi podrobno in nazorno predstavita vpliv angleškega jezika na prekrivanke, pri čemer poudarjata, da so prekrivanke v angleščini poimenovane *blends* in pojmovane nekoliko

* mija.michelizza@zrc-sazu.si.

** Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

širše kot v predstavljeni slovenski definiciji – saj nujno vsebujejo krnitev in sklapljanje, lahko pa tudi prekrivanje (Kelly 1998: 579, po Sicherl in Žele 2018: 76). V širšem smislu prekrivanke razumemo tudi v pričujočem prispevku. V zadnjih desetletjih določen porast rabe prekrivank opazamo tudi v slovenščini, čeprav Sicherl in Žele (2018: 81) opozarjata, da ne gre za razširjen pojav. Snój (2022) navaja, da je ena starejših prekrivank, stara približno 50 let, *kočerja*, ki je nastala na podoben način kot angleška beseda *brunch*. Obenem Snój (ibid.) opozarja, da pojav še zdaleč ni nov in da ta tip tvorjenk poznamo že iz nekaterih primerov rastlinskih križancev (npr. iz različnih jezikov prevzeti primeri *rizvanec*, *josta*, *krater*). Z besedotvornega vidika sta tematiko raziskovali Stramljič Breznik in Voršič (2009), prim. še Stramljič Breznik (2010); na primeru analize grafičnih evfemizmov v tvitih in komentarjih pod novinarskimi prispevki sta Michelizza in Vranjek Ošlak (2017: 44) zasledili tip prekrivank, ki ima za enega od elementov kletvico, o prekrivankah v slovenskem jeziku oglaševanja pa je pisala Sicherl (2020). Na aktualnost problematike kažejo tudi vprašanja glede prekrivank, zastavljena v Jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Franca Ramovša ZRC SAZU (npr. Krvina in Dobrovoljc 2021, Meterc 2020) – zlasti glede njihove rabe v knjižnem jeziku. S prekrivankami sta se v zadnjem času ukvarjala in védenje o njih v poljudnih oddajah širila tudi Mirtič (2021) in Snój (2022).

1.2 Jezik na Twitterju

Jezik na družabnem omrežju Twitter je v slovenskem prostoru že precej dobro raziskan (Erjavec in Fišer 2013, Goli, Popič in Fišer 2015, Fišer in Kalin Golob 2018 idr.). V okviru projekta *Janes – Jezikoslovna analiza nestandardne slovenščine je nacionalni raziskovalni projekt* (J6—6842) je namreč za slovenščino nastal poseben korpus nestandardne slovenščine, ki je poleg besedil forumov, komentarjev na novice, blogov in pogovornih strani na Wikipediji zajel tudi besedila tvitov (Fišer, Ljubešič in Erjavec 2020) s čimer je bila omogočena empirično podprta analiza teh besedil. Družbeno omrežje Twitter ima glede na ostala družbena omrežja nekatere specifičnosti, zaradi katerih je pogosto predmet tudi jezikoslovnih raziskav. Med temi značilnostmi¹ so zagotovo javna dostopnost velike količine (krajših) besedil, omejenost dolžine posameznega sporočila, nezmožnost popravljanja že objavljenega besedila tvita in zlasti široka uporaba tega družbenega omrežja med novinarji, politiki in drugimi mnenjskimi voditelji. Poleg tega so novice, ideje, sporočila javnosti na Twitterju pogosto sploh prvič objavljeni, obenem pa gre za platformo, kjer so odzivi uporabnikov na aktualno družbeno-politično dogajanje hitri, aktualni, zelo pogosto tudi izvir-

¹ Družbeni mediji in komunikacija na njih se sicer zelo pogosto spreminjajo; v prispevku opisujemo stanje v 1. polovici leta 2022.

ni in bogati z besednimi igrami. Prav zaradi teh značilnosti smo za pričujočo raziskavo izbrali družbeno omrežje Twitter, kjer smo v obdobju prvih štirih mesecev leta 2022 opazovali rabo prekrivank v besedilih tvitov kot odziv na aktualno družbeno-politično dogajanje. Predvidevamo, da bo velika večina prekrivank povezana z aktualnimi dogodki in da bodo prekrivanke zanesljiv odraz aktualnega dogajanja.

2. Raziskava prekrivank na Twitterju in aktualno družbeno-politično dogajanje v Sloveniji

2.1 Metodologija

Raziskava je potekala med 1. januarjem in 30. aprilom 2022, in sicer ob sledenju uporabnikom na osebem profilu družbenega omrežja Twitter z zajemom primerov prekrivank. Ob zasleditvi potencialnega primera prekrivanke v tvitu smo naredili posnetek zaslona, po koncu opazovalnega obdobja pa prekrivanke vnesli v Excelovo datoteko za nadaljnjo analizo. Slike besedil s Twitterja smo pogosto preverjali še kasneje, saj je pomen prekrivanke vezan na kontekst oz. je izven konteksta pogosto nerazumljiv (prim. Sliko 1), obenem pa je lahko vezan samo na neko specifično okolje ali družbo. Če vzamemo za primer prekrivanko *PICOVIT*, gre za prekrivanje dveh elementov, in sicer napačnega zapisa besede covid, tj. covit, in imena zdravila za otroke, tj. Pikovit, ki ga izdeluje slovensko podjetje Krka.

Slika 1: Primer prekrivanke na Twitterju

V gradivu smo našli 110 primerov prekrivank, ki smo jih – kot omenjeno v Uvodu – pojmovali v širšem smislu, in sicer besednih tvorb, kjer sta po ne-

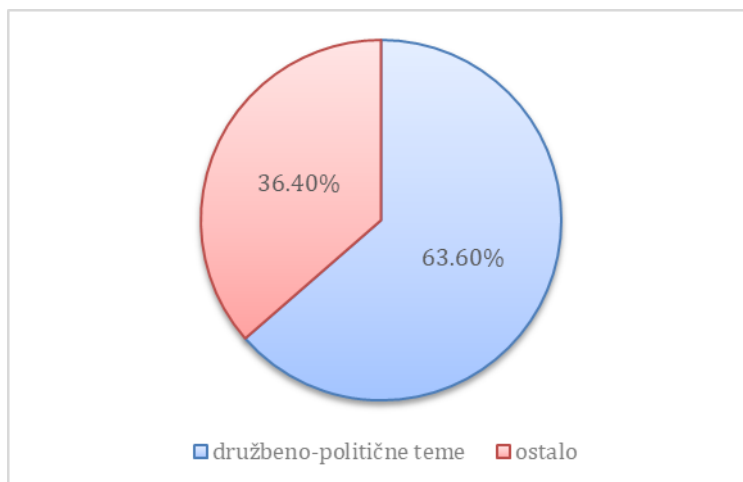
ustaljenih besedotvornih postopkih združeni ali (tudi iz sobesedila ali grafične podobe upravičeno) prepoznani vsaj dve besedi. Glede na to, da smo analizirali tip besedja, ki je pogosto rabljen priložnostno in je besedotvorno neustaljen, avtomatske metode pridobivanja gradiva niso bile mogoče.

2.2 Izhodiščne ugotovitve

V času poteka raziskave so bili pomembnejši aktualni družbeno-politični dogodki v Sloveniji (večina njih pa tudi drugod po svetu) zlasti: že dlje časa trajajoča epidemija kovida, zimske olimpijske igre v Pekingu, začetek vojne v Ukrajini in državnozbornske volitve v Sloveniji. Glede na v tvitih zaznane tematike izpostavljam še okoljsko problematiko, afero kokain v paketih banan, namenjenih v Slovenijo, zavrnitev vstopa v Avstralijo na teniški turnir Australia Open tenisaču Novaku Đokoviću, razmah popularne igre Wordle in njenih različic v drugih jezikih (za slovenščino Besedle²) idr.

Analiza nabora prekrivank je pokazala, da je pri 63,6 % prekrivankah vsaj en element povezan z aktualnimi temami, preostanek pa ne, kar je glede na osnovno hipotezo nekoliko presenetljivo, saj smo pričakovali višji delež prekrivank, ki bi odsevale aktualno družbeno-politično problematiko. Po podrobnejšem pregledu se pokaže, da gre v skupini prekrivank, ki ni povezana s katero od družbeno-političnih tem, pogosto za niz prekrivank, nastal na podlagi izvirnega tvita, ki je spodbudil poigravanje z besedami (ki je na Twitterju tudi sicer pogosto), pri čemer so nastale prekrivanke, kot npr. *Shluk Skywalker*, *Pjanko in Metka*, *Promili Vanili*, *Jan Cvičkovič*, *Martin Krpjan*. Igra je imela osnovno idejo, da se znana imena oseb ali likov prekrivajo z besediščem, povezanim s tematiko pijančevanja; tudi sicer opazimo še druge posamezne primere, ki niso povezani z aktualnim dogajanjem, kot npr. *jutrič*, kjer avtor tvita pojasni, da je nastal iz *jutri* in *drugič* in »definira neko ohlapno prihodnost, ki gotovo ne bo prej, kot jutri, lahko pa tudi nikoli« *Gorgozaver*, ki je pojasnjen v tvitu kot »sir, ki sreča dinozavra« ali *možgajem*, če naštejemo zgolj nekaj primerov.

² Igra je na voljo na spletnem naslovu <https://besedle.com/>.

Slika 2: Prekrivanke glede na tematiko

3. Značilnosti analiziranih prekrivank na Twitterju

V pričujočem poglavju predstavljamo podrobnejše izsledke raziskave, s katero poskušamo odgovoriti, v kolikšni meri (če sploh) so prekrivanke na Twitterju verodostojen odraz aktualnega družbeno-političnega dogajanja, obenem pa bomo opazovali, kolikšna je uslovarjenost analiziranih prekrivank na slovarskem portalu Fran, katere besedne vrste prekrivank prevladujejo, element lastnoimenskosti pri prekrivankah, jezike in zvrsti ter grafične elemente v prekrivankah.

3.1 Uslovarjenost analiziranih prekrivank na portalu Fran

Po pregledu nabora prekrivank s Twitterja z vidika uslovarjenosti ugotovljamo njihovo pričakovano nizko zastopanost v slovarjih portala Fran.³ Zgolj 3 od 110 primerov prekrivank (2,7 %) lahko najdemo v katerem od slovarjev slovenskega jezika na omenjenem slovarskem portalu, pri čemer je samo prekrivanka *knjigomat* uslovarjena v normativnem slovarju, in sicer v SSKJ2 (Perdih, Snoj 2015), pred tem tudi v Slovarju novejšega besedja. Prekrivanki *infodemija* in *tankini* sta uslovarjeni v opis usmerjenem nenormativnem Sprotnem slovarju slovenskega jezika (Krvina 2021, 2022), pri čemer je status teh prekrivank morda mejen, saj bi, kot opozarja Snoj (2022) za *infodemijo* (velja pa tudi za *knjigomat*), lahko prekrivanki pojmovali tudi kot zloženci. Po drugi strani pa gre pri *infodemiji* in *tankiniju* zelo verjetno za iz tujega jezika prevzete prekrivanke

³ Portal Fran je slovarski portal Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in je na voljo na spletnem naslovu www.fran.si (Ahačič, Ledinek, Perdih 2015; Perdih 2020).

(Sicherl in Žele 2018: 82), ko beseda kot prekrivanka nastane v tujem jeziku (običajno v angleščini), s prevzemom pa smo jo slovenskemu jeziku le prilagodili (v zapisu, izgovoru, pri pregibanju ...).

3.2 Prekrivanke glede na besedne vrste

Prekrivanke smo po besednih vrstah razvrstili glede na skladenjsko in od tod izhajajočo besednovrstno funkcijo novotvorjenke, ne pa (tudi) glede na besedne vrste posameznih delov prekrivanke. Čeprav sta npr. v prekrivanki *adiJJo* medmet *adijo* in kratica *JJ* (samostalniška beseda), smo jo zaradi prevladujoče funkcije uvrstili med medmete. Kot lahko vidimo iz Tabele 1, je glede na besedne vrste največ prekrivank samostalniških (77,7 %), kar je glede na predhodne raziskave in pregled literature prekrivank v slovenščini (in tudi v drugih jezikih) pričakovano, preseneti pa podatek o razpršenosti prekrivank na vse predmetnopomenske besedne vrste, pri čemer med pridevniškimi besedami zasledimo celo števnik (*jaindvajset*). Med slovničnimi besednimi vrstami so tudi medmeti, ki so v pričujoči raziskavi glede na prislov celo nekoliko pogostejši. Prekrivank pa ne najdemo pri ostalih slovničnih besednih vrstah (veznik, členek in predlog). Razpršenost prekrivank na večino besednih vrst razlagamo s priložnostno rabo teh novotvorjenk.

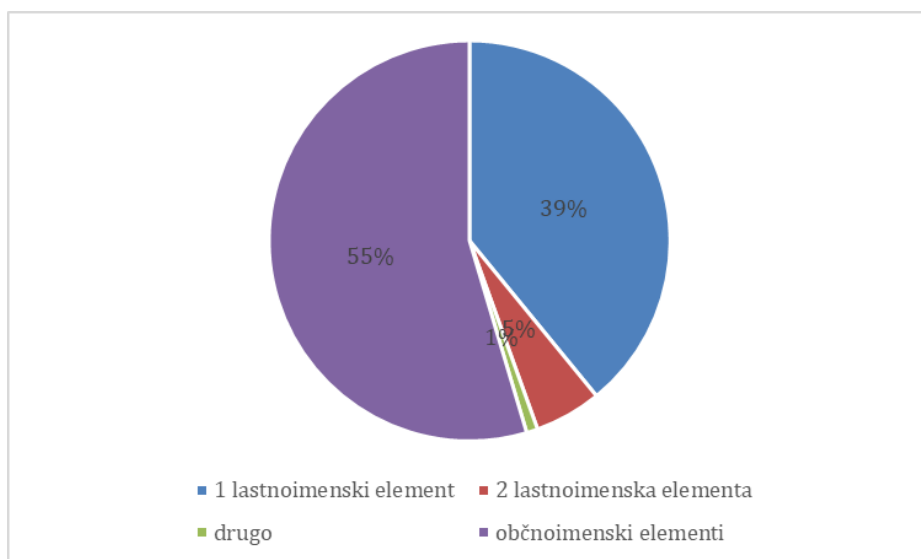
besedna vrsta	pogostnost		primeri prekrivank
samostalniška beseda	87	77,7 %	<i>sarmotestiranje, kavavčer, BONcin, čipivo, s(r)amota, Volitvomat, možgazem ...</i>
pridevniška beseda	10	8,9 %	<i>roglični odtis, nahodni mediji, desnuharski režim, jaindvajset (števnik) ...</i>
glagol	6	5,3 %	<i>(s)kupiti, (z)drži!, Preveč jje bilo! ...</i>
medmet	5	4,5 %	<i>AdiJJo, ViJJa, vaJJa, ven!, zvonlonej ...</i>
prislov	4	3,6 %	<i>dovoljj, bananalno, jutrič ...</i>

Tabela 1: Prekrivanke glede na besedne vrste

3.3 Element lastnoimenskosti

Lastna imena, ki jih lahko prepoznamo kot elemente v prekrivankah, so pogosto prekrivna z (zlasti osebnimi lastnimi) imeni, ki se obenem pojavljajo tudi v aktualnih medijskih besedilih. Vseeno pa je več kot polovica prekrivank iz samih občnoimenskih elementov (55 %), npr. *uaučer, čipivo, ometnost* ipd. V

delu prekrivank, kjer zasledimo elemente lastnoimenskosti, prevladujejo take z enim lastnoimenskim elementom (39 %), kot npr. *Luka Sončič*, *Družje Tvito*, *Martin Krpjan*, *Đokovid* ali *Lažgoše*. Dva lastnoimenska elementa (le 5 % celote) zasledimo v primerih, ko avtor prekrivanke izpostavlja ali napeljuje na vpliv ali povezanost dveh oseb, npr. *Janševita Pesek* (Janez Janša in Rosvita Pesek), *Matej Kučin* (Matej Tonin in Milan Kučan) ali *Orbanija* (Viktor Orbán in Uroš Urbanija). Pod kategorijo *drugo* smo uvrstili primer *PA-PIR*, kjer sta elementa prekrivanke občnoimenska (*papir* in *pir*), sama prekrivanka pa je lastnoimenska. Gre za poimenovanje piva (*pir* je pogovorno poimenovanje za *pivo*), pri katerem so želeli proizvajalci izpostaviti recikliran papir, ki so ga uporabili za izdelavo etiket.⁴

Slika 3: Elementi lastnoimenskosti v prekrivankah

3.4 Jezik(i) in zvrsti prekrivank

Za prekrivanke je, podobno kot za nekatere druge elemente računalniško posredovane komunikacije, npr. uporabniška imena (Vranjek Ošlak, Michelizza 2016: 135), značilna igra z jezikom, saj prekrivanke že po definiciji odstopajo od ustaljenih besedotvornih postopkov, poleg tega pa iz analiziranih primerov vidimo, da se tvorca besedil ne obremenjujejo s pravopisom ali iskanjem slovenskih ustreznice. Elementi prekrivank namreč niso vezani zgolj na (slovenski) knjižni jezik, ampak je pogosto prisoten vpliv drugih jezikov ali zvrsti. Najpogosteje opazimo vpliv angleščine, npr. *utRIP*, *Novaxx*, v nekaterih primerih je

⁴ Pojasnilo oz. potrditev smo našli na spletni strani: <https://www.lasko.eu/si/dogajanje/vse/novo-okolju-prijazno-pakiranje>, dostop 4. 7. 2022.

prekrivanka verjetno že nastala v angleščini, npr. *flurona*, *deltacron*, pri čemer moramo pri nekaterih opozoriti na grški izvor elementov (delta, omikron in tudi korona),⁵ lahko pa gre za prekrivanko, ki je nastala v angleščini in bila kasneje s podomačevanjem prilagojena slovenskemu jeziku, npr. *mensplejanti*. Zasledimo še prvine srbščine oz. hrvaščine (*Šamarje pri Kopru*, *Druže Tvito*) in tudi ruščine ter italijanščine (*nietflix*, *lasagna-dle*), med elementi prekrivank pa opazamo tudi druge zvrsti slovenskega jezika, npr. pogovorni jezik (*šnopcopitek*, *Pjanko* in *Metka*) in narečje (*zvonlonej*, kjer je drugi element medmet boglonaj, s katerim zlasti v kmečkem okolju izražamo hvaležnost).

3.5 Grafični elementi v prekrivankah

Ker smo v pričujoči raziskavi prekrivanke pojmovali v širšem smislu, smo upoštevali tudi t. i. grafične prekrivanke (Siecherl in Žele 2018: 83), ki sodijo v širši tip novotvorjenk, imenovan grafoderivati, ki za učinkovanje uporabljajo različne grafične in ortografske prvine, kot ugotavljata Stramljič Breznik in Voršič (2009: 828–829). Najpogosteje smo zasledili prekrivanke, kjer je del besede izpostavljen z velikimi tiskanimi črkami, včasih ta sovpade s kratico, npr. *sMUUKA*, *SLOkar*, *LOLitve*, *utRIP*, *AdiJJo*, *mUKOMa* ipd. Ponekod so v tovrstnih priložnostnicah uporabljeni oklepaji ali vezaj, npr. *rad(i)oveden*, *(s)kupiti jo*, *PA-PIR*, *bon-iteta*, *ban-ana* ipd., prekrivanke pa so lahko tudi dvozačetnice, kot npr. *PriKoritnik*, *McRcator*, ali pa je v vlogi grafičnega elementa presledek (npr. *ena numero Loška*).

4. Razprava

Čeprav gre za razmeroma majhen vzorec, lahko tudi na podlagi predhodnih raziskav prekrivank v slovenščini ugotovimo, da se na Twitterju aktualne družbeno-politične teme odsevajo v priložnostnih tvorjenkah, kot so prekrivanke. Seveda najdemo tudi prekrivanke, ki so ustaljene, od nekaterih lastnoimenskih (npr. *Volitvomat*) do občnoimenskih poimenovanj, ki so že uslovarjene tudi v nekaterih slovarjih na portalu Fran. Redko gre v analiziranem vzorcu za prekrivanke, prenesene iz angleščine (*mensplejnati*); včasih tudi ne moremo z gotovostjo reči, ali je prekrivanka nastala v drugem jeziku, npr. *omitsunami*, *flurona*, *deltacron* in *deltakron*, *lasagna-dle*, *presstitutka*, *nietflix*, *Novaxx*, *Docovid*, večina prekrivank pa je vendarle izvirnih, nastalih v slovenščini, čeprav lahko z elementi drugih jezikov (*utRIP*, *Čokoladle*, *Druže Tvito*). O problematičnosti gotove rekonstrukcije prvotne zveze oz. elementov, iz katerih prekrivanka nastane, je pisalo že več avtorjev (Siecherl in Žele, 2018, Siecherl 2020,

⁵ Za opozorilo ob predstavitvi prispevka na okrogli mizi se zahvaljujem prof. dr. Aleksandru Milanoviću.

Dragičević 2022). Čeprav med prekrivankami močno prevladujejo samostalniki, pa je besednovrstna pestrost vseeno razmeroma presenetljiva oz. ne odstopa izrazito od splošnojezikovnega vzorca,⁶ saj med prekrivankami najdemo tudi (običajno priložnostne) pridevnike, glagole, prislove in medmete. Predhodne raziskave se omejujejo večinoma na samostalnike, redkeje še na druge polnopomenske besedne vrste.

V prekrivankah se zrcali izrazita igra z jezikom, kar vidimo na primeru različnih grafoderivatov, večji odstotek prekrivank, ki niso povezane z aktualnimi družbeno-političnimi dogodki, so tudi prekrivanke, ki so nastale kot verižna reakcija na besedno igro (npr. *Shluk Skywalker*, *Pjanko in Metka*, *Promili Vanili* ... – gre za znana imena, ki so priložnostno tvorjena v obliki prekrivanke s pomensko sestavino pijanosti, pitja alkohola), kar delno pojasnjuje nekoliko višji odstotek prekrivank, ki ne odsevajo aktualnega dogajanja (36,4 %), od pričakovanega.

Zaradi (vsaj delne) anonimnosti uporabnikov se Twitterja pogosto pojavljajo žaljivi komentarji, kar se občasno odseva tudi na primeru prekrivank, pri sestavnih delih prekrivank pa je pogosto jasno razvidno politično stališče pišočega – to se je glede na analizirano obdobje tik pred volitvami in po njih še toliko bolj potenciralo (*janšizer*, *katolibanda*, *levajzar* ipd.). Verjetno je razumljiva odsotnost tovrstnih tvorjenk, povezanih z vojno v Ukrajini, ki je izbruhnila prav v času, ko je potekala pričujoča analiza. Gre namreč za resno temo, ki ne vzbuja igrivosti, (po)smeha in podobnih čustvenih vzgibov, za katere predvidevamo, da so ob tvorjenju prekrivank sicer pogosti, temveč gre že za močnejša čustva, kot so bojazen, strah in razočaranje. Za te pa predvidevamo, da ob tvorjenju besedil ne stimulirajo uporabe igrivih jezikovnih elementov, kot so prekrivanke. Zasledili smo zgolj en primer prekrivanke, ki ga lahko povežemo z vojno v Ukrajini, in sicer *netflix*, ki se nanaša na ukrep proti agresorju z ukinitvijo storitve Netflix v Rusiji. Čeprav je zelo podobna tema tudi epidemija, pa je analiza zajela časovno obdobje, ko epidemija kovida traja že (pre)dolgo, zaradi česar je v zvezi s to tematiko že občutena precejšnja čustvena distanca. Večje število prekrivank, povezanih s to temo, utemeljujemo s časovno oddaljenostjo začetka epidemije in posledično čustveno distanco. Nekoliko pa preseneča, da v analizi niso bile zaznane prekrivanke, povezane s temo zimskih olimpijskih iger, kar bi lahko bil odraz precej močnih čustev pri posameznikih, ki jih ta tema zanima do te mere, da jo na Twitterju tudi komentirajo. Večja produktivnost novotvorjenk se kaže pri obrobni temah, ki so nenavadne, neobičajne, celo čudne in obenem posameznika ne zadevajo neposredno, kot npr. afera kokaina v paketih banan ali zavrnitev vstopa Novaka Đokovića v Avstralijo.

⁶ Za komentar se zahvaljujem kolegu dr. Domnu Krvini.

5. Zaključek

V gradivu analiziranih prekrivank v slovenskih tvitih močno izstopajo (notranje)politične teme, epidemija kovida, zaznane pa so bile tudi okoljske teme, afera z najdbo kokaina v paketih Derby banan, namenjenih v Slovenijo, zavrnitev vstopa v Avstralijo Novaku Đokoviću, razmah igre Wordle in njenih različic v drugih jezikih (Besedle za slovenščino) in drugo. To razmeroma dobro odseva aktualno družbeno-politično dogajanje časovnega obdobja, v katerem je potekala analiza, obenem pa se je pokazalo, da so v povezavi z nekaterimi temami, ki lahko pri uporabnikih vzbujajo močna čustva, prekrivanke zelo redke ali pa se sploh ne pojavljajo.

LITERATURA

- AHAČIČ, Kozma, LEDINEK, Nina, PERDIH, Andrej (2015). Fran: the next generation Slovenian dictionary portal. *Natural language processing, corpus linguistics, lexicography: proceedings, Eighth International Conference, Bratislava, Slovakia, 21–22 October 2015*. 9–16. [https://www.academia.edu/18198775/Fran_The_Next_Generation_Slovenian_Dictionary_Portal], dostop 29. 6. 2022.
- DRAGIĆEVIĆ, Rajna 2022. O značenju srpskih slivenica. *Novorečje*, 6/2022. [V tisku].
- ERJAVEC, Tomaž, FIŠER, Darja 2013. Jezik slovenskih tvitov: korpusna raziskava. V: Andreja Žele (ur.), *Družbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve), Obdobja 32*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 109–116. [<http://nl.ijs.si/janes/wp-content/uploads/2014/09/erjavecfigiser.pdf>], dostop 27. 6. 2022.
- FIŠER, Darja, LJUBEŠIĆ, Nikola in ERJAVEC, Tomaž 2020. The Janes project: language resources and tools for Slovene user generated content. *Language Resources & Evaluation 54*. 223–246. [<https://doi.org/10.1007/s10579-018-9425-z>], dostop 27. 6. 2022.
- GOLI, Teja, POPIČ, Damjan, FIŠER, Darja 2015. Velika in mala dilema pri imenih industrijskih izdelkov in znamk pri uradnih in zasebnih računih na družbenem omrežju Twitter. V: Darja Fišer (ur.), *Zbornik konference Slovenščina na spletu in v novih medijih*, Ljubljana, 25.–27. november 2015. 27–32. [<http://nl.ijs.si/janes/wp-content/uploads/2015/11/Konferenca2015.pdf>], dostop 27. 6. 2022.
- KRVINA, Domen 2021. Sprotni slovar slovenskega jezika, covid-19 in z njim povezano (novejše) besedje. V: Ristić, Stana (ur.), Lazić Konjik, Ivana (ur.), Ivanović, Nenad (ur.), *Zbornik Leksikografija i leksikologija u svetlu aktuelnih problema*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU. 660–680.
- KRVINA, Domen 2022. The Growing Dictionary of the Slovenian Language (2014-) and Slovenian Neologisms: Study on Types of Data and Their Use. *Slovenski jezik 14*. [V tisku].

- KRVINA, Domen, DOBROVOLJC, Helena 2021. Nova prekrivanka »infodemija«. *Jezičkovna svetovalnica*, [https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/5470/nova-prekrivanka-infodemija], dostop 28. 6. 2022.
- LOGAR, Nataša 2006. Stilno zaznamovane nove tvorjenke – tipologija. V: Ada Vidovič Muha (ur.), *Slavistična revija, posebna številka. Slovensko jezikoslovje danes*. 87–101.
- METERC, Matej 2020. Čustvena označenost imena »Cicigan«. *Jezičkovna svetovalnica*, [https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/4522/%C4%8Dustvena-ozna%C4%8Denost-imena-cicigan], dostop 28. 6. 2022.
- MICHELIZZA, Mija 2015. *Spletna besedila in jezik na spletu*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- MICHELIZZA, Mija, VRANJEK OŠLAK, Urška 2017. Grafični evfemizmi v računalniško posredovani komunikaciji. *Slavia Centralis*, 2017/2. 38–49. [https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=69785], dostop 5. 7. 2022.
- MIRTIČ, Tanja 2021. Ričota, jomalates, drečka, kočerja, burkini. *Jezikanje, Val 202, 24. 9. 2021*. [https://val202.rtvsllo.si/2021/09/jezikanje-18/], dostop 28. 6. 2022.
- PERDIH, Andrej 2020. Portal Fran: od začetkov do danes. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 46/2*, 997–1018. [https://doi.org/10.31724/rihjj.46.2.28], dostop 29. 6. 2022.
- PERDIH, Andrej, SNOJ, Marko, 2015. SSKJ2. *Slavia Centralis*, 2015/1. 5–15. [https://doi.org/10.17161/SCN.1808.18715], dostop 30. 6. 2022.
- SICHERL, Eva, ŽELE, Andreja 2018. Prekrivanke v slovenščini z vidika vpliva angleškega jezika. *Jezik in slovstvo*, letnik 63, št. 1. 75–88.
- SICHERL, Eva 2020. Prekrivanke v slovenskem jeziku oglaševanja. V: Jerca Vogel (ur.), *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo, Obdobja 39*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 59–65.
- SNOJ, Marko 2022. Je "krožišče" prekrivanka? *KiKs, Prvi program, 16. 4. 2022*. [https://radioprvi.rtvsllo.si/2022/04/kiks-112/], dostop 28. 6. 2022.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena 2010. *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom. Zora 71*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti FF UM.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, VORŠIČ, Ines, 2009: Grafoderivati v tiskanih oglasih. *Teorija in praksa*, 46/6, 826–838. [http://dk.fdv.unilj.si/db/pdfs/tip20096_Breznik_Vorsic.pdf], dostop 6. 7. 2022.
- VRANJEK Ošlak, Urška, MICHELIZZA, Mija, 2016. »Tineb«, »Zgodovinar_666« in »assange« – kaj o identiteti posameznika razkrivajo uporabniška imena. *Slovenščina 2.0*, 4(2). 132–156. [http://www.trojina.org/slovenscina2.0/arhiv/2016/2/Slo2.0_2016_2_07.pdf], dostop 6. 7. 2022.

Mija Michelizza

СЛИВЕНИЦЕ КАО ОДРАЗ ТРЕНУТНИХ ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ
ДОГАЂАЈА: СЛОВЕНАЧКИ ПРИМЕРИ НА ТВИТЕРУ

Сажетак

У чланку анализирамо сливенице у словеначким текстовима на друштвеној мрежи Твитеру. Проверили смо присуство анализираних сливеница у речницима, утврдили компоненте у сливеницама по врстама речи, присуство личних имена, те елемената из различитих језика, жанрова и графичких елемената у анализираним речима. На основу прикупљеног материјала очигледно је да сливенице на Твитеру одражавају тренутно стање друштвено-политичког развоја. Међутим, неке теме изазивају јаче емоције, и чине их несистемске творенице, које су мање раширене.

Кључне речи: сливенице, новотворенице, словеначки језик, неологизми, творба речи, Твитер.

УДК 811.163.4'373.611(497.6):004.738.5:[81'27''20''
811.163.4'373.43(497.6):004.738.5:[81'27''20''

*Amela Šehović**

(Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo)

*Elma Durmišević***

(Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo)

SLIVENICE NA BOSANSKOHERCEGOVAČKIM INTERNETSKIM PORTALIMA

U radu se definira slivanje i daje se opis tvorbenih modela prema kojima nastaju slivenice na bosanskohercegovačkim internetskim portalima. Također, uz klasične slivenice, analiziraju se i međujezičke i slivenice posuđene iz stranih jezika. Sve se one potom sagledavaju iz sociolingvističkog ugla, a pažnja se posvećuje i njihovim drugim funkcijama – šaljivoj i nominacijskoj – te upotrebi u standardnom jeziku.

Gljučne riječi: tvorba riječi, slivanje, slivenice, međujezičke slivenice, posuđene slivenice, sociolingvistika.

Uvod

Tvorba riječi kao jezička disciplina u svoj fokus istraživanja sve više stavlja relativno novi tvorbeni način u slavenskim jezicima, a to je kontaminacija (Kašić 1987:74, Otašević, Sikimić 1992:71), slivanje (Bugarski 2006:189) ili stapanje (Marković, Klindić, Borković 2016), koje se definira kao “način građenja reči pri kojem nova reč nastaje spajanjem pune osnove polazne reči sa krnjom osnovom druge reči ili spajanjem krnjih osnova polaznih reči”¹ (Otašević, Sikimić 1992:71–72). Ipak, slivenice nastaju i spajanjem krnje osnove prve riječi s punom osnovom druge riječi, ali i spajanjem dviju cjelovitih riječi, uz istovremeno preklapanje elemenata tih dviju riječi, što ukazuje na širenje ovog tvorbenog načina u savremenom jeziku.

* amela.sehovic@ff.unsa.ba

** elma.durmisevic@ff.unsa.ba

¹ D. Crystal (2006:88) navodi da se “dio jedne riječi pridružuje (se) dijelu druge riječi” (prijevod A. Š. i E. D.), što ne obuhvata spajanje jedne cijele riječi sa dijelom druge riječi.

Stoga ne čudi da se slivanje od “procesa doskora praktično nepoznatog u ovom jeziku” (misli se na srpski jezik – nap. A. Š. i E. D.) razvilo do “danas po svoj prilici najživljeg od svih načina građenja reči”² (Bugarski 2006: 227). Taj tvorbeni potencijal slivanja uočavaju i drugi autori (Matijašević 2019: 562), koji ga smještaju između kompozicije i abrevijacije (Isto: 657), a osnov za poređenje s kompozicijom je činjenica da slivenice kombiniraju dvije osnove (Halupka-Rešetar, Lalić-Krstin, 2009: 116). No, smatramo da slivanje zaslužuje status zasebnog tvorbenog načina, uz derivaciju i kompoziciju³, koliko god da njegovi rezultati – slivenice – vrlo rijetko ulaze u standardni jezik, a što je dominantan razlog za njegov podređeni status u odnosu na druge tvorbene načine.

Sve veća raširenost slivanja u slavenskim jezicima rezultirala je različitim interpretacijama razloga njegova nastanka. J. Matijašević (2019: 657) razloge pojavi ovog tvorbenog načina traži u savremenom razvoju jezika kao posljedicu prilagođavanja izazovima novog vremena, što rezultira i širenjem sfera upotrebe, a to su: “омладински жаргон у ужем смислу, шаљиви називи дечјих установа, игара, телевизијских и радио-емисија, новинских рубрика, у дечјој литератури, затим разна друга образовања невезана за разне социјалне групе или животне области, разбацана првенствено у мас-медијима, при чему је могуће да данашња ситуација у сфери медија долази као реакција на ограничење новинарских слобода у ранијем времену” (Isto: 563). S takvim gledištem korespondira i stav R. Bugarskog (2019: 17), koji slivanje posmatra kao sociolingvistički motiviran proces građenja riječi. Drugi autori slivanja smatraju vjerovatnim rezultatom rastućeg utjecaja engleskog jezika (Halupka-Rešetar, Lalić-Krstin 2009: 115), a taj utjecaj engleskog jezika na nastanak ovog tvorbenog načina u srpskom jeziku naglašava i R. Bugarski (2019: 22), koji ističe i razlike među ovim jezicima kao uzrok manje kreativnih mogućnosti koje srpskom jeziku u tom smislu stoje na raspolaganju. R. Dragičević (2018: 244) slivanje posmatra kao “манифестацију језичке економије, али и експресивизације”, a to potvrđuju i primjeri iz našeg korpusa.

Riječi koje nastaju slivanjem nazivaju se blendama, stopljenicama i slivenicama, a u ovom radu koristimo termin slivenica. Naš korpus za istraživanje obuhvata bosanskohercegovačke internetske portale čiji je popis dat na kraju rada. Portali se ubrajaju u elektronske medije, a to su “svi tipovi medijskog izvještavanja čije je kreiranje i recepcija zasnovana na elektronskim uređajima”. Čine ih radio, televizija i internetski portal (digitalne novine dostupne putem interneta), no ponekad im se dodaju i internetski forumi iako je njihova osnovna svrha komunikacija a ne informiranje (*hr.wikipedia.org*).

Slivenice na bosanskohercegovačkim internetskim portalima tražene su u periodu od decembra 2021. godine do juna 2022. godine, ali obuhvataju i pri-

² Više o tome u: Bugarski, 2006:189–236.

³ Bozděchová (2021:26–27) ovim trima tvorbenim načinima dodaje i tvorbu skraćenica.

mjere iz ranijeg perioda. Svakodnevna jezička praksa, naravno, stalno nudi nove primjere slivenica, ali u radu su analizirane samo one koje su potvrđene na portalima⁴, bez obzira na njihovo porijeklo. Naravno, u analizi su razdvojene slivenice nastale u bosanskom jeziku i one koje su nastale međujezičkim kontaktom te posuđivanjem iz stranih jezika.

Naš je cilj u ovom istraživanju opisati tvorbene modele njihova nastanka i utvrditi da li je došlo do nekih novih pojava na tom planu, uz one već opisane u literaturi, te opisati kontekst i svrhu njihove upotrebe. U skladu s tim ciljevima, slijedi opis njihove tvorbe.

Tvorba slivenica na bosanskohercegovačkim internet-skim portalima

Slivenice kao rezultat novog tvorbenog načina – slivanja – nastaju spajanjem krnjih ili punih osnova dviju riječi. Te dvije riječi mogu ali ne moraju imati zajednički dio,⁵ što potvrđuju i primjeri slivenica na bosanskohercegovačkim internetskim portalima, među kojima je veći broj onih koje nastaju bez preklapanja elemenata dviju riječi.

U nastavku rada prvo se navode “klasični” modeli tvorbe slivenica opisani u literaturi (v. npr. Bugarski 2019), a unutar svakog od njih vrši se potpodjela prema kriteriju preklapanja elemenata (dijelova) dviju riječi. Dijelove riječi mogu činiti foneme, morfeme i slogovi, bez preciznog kriterija za odabir jednog od njih. Nakon toga se opisuju modeli tvorbe slivenica koji u literaturi na bosanskom, hrvatskom, srpskom i crnogorskom jeziku dosad nisu posebno izdvajani.

Utvrđeno je pet klasičnih tvorbenih modela u nastanku slivenica na bosanskohercegovačkim internetskim portalima. To su:

1. inicijalni dio prve riječi spaja se s finalnim dijelom druge riječi:

a) s preklapanjem elemenata dviju riječi: *katoliban* (: katolik + taliban), *Putler* (: Putin + Hitler), *smog* (: engl. smoke + engl. fog), *vječnutak* (: vječni + trenutak);

b) bez preklapanja elemenata dviju riječi: *bankomat* (: banka + automat), *čokoholičarka* (: čokolada + alkoholičarka), *Dodini* (: Dodik + Houdini), *hadijelo* (: haljina + odijelo), *Ibrakadabra* (: Ibrahimović (Zlatan) + abrakadabra), *klinceza* (: klinka + princeza), *Lingvazin* (lingvistički + magazin), *motel* (: engl. motor + engl. hotel), *parkomat* (: parking + automat), *ruljmišljanje* (: rulja + razmišljanje), *stagflacija* (: engl. stagnation + engl. inflation; stagflation), *studentomat* (: student + automat), *škodilak* (: škoda + kadilak).

⁴ U skladu sa osnovnom definicijom elektronskih medija, iz analize su izuzeti primjeri slivenica s foruma.

⁵ J. Matijašević (2019:562), pak, tvrdi da moraju imati zajednički dio kao osnov za jezičku igru.

Ovaj tvorbeni model R. Bugarski (2019: 108) naziva “klasičnim”, prototipskim modelom slivanja. U našem radu u ovu su grupu uključene i dvije odomaćene slivenice porijeklom iz engleskog jezika – *motel* i *smog* – budući da one čine sastavni dio standardnog bosanskog jezika (RBJ, 672, 1220), te da prosječnom korisniku ovog jezika njihova etimologija nije poznata. Također, ekonomski termin *stagflacija*, preuzet iz engleskog jezika⁶, a nakon toga transfonemiziran i transmorfemiziran, uvršten je u ovu grupu jer je u ekonomiji već odavno odomaćen. Pored toga, u ovu su grupu slivenica uvrštene i one sa završnim dijelom riječi *automat* na mjestu drugog člana slivenice, poput primjera *bankomat* i *parkomat*. Naime, R. Bugarski (2019: 26) ove i primjere slične ovim izdvaja iz grupe slivenica, za što argument nalazi u činjenici da ovi primjeri nemaju neformalnu, šaljivu pa i žargonsku notu karakterističnu za slivenice i da su to “uvezeni” termini. Međutim, u ovoj grupi on navodi i primjere *vodomat*, *ledomat*, *igloamat*, što nikako ne mogu biti uvezeni termini, a brojnost primjera nastalih na ovaj način ukazuje na opravdanost njihova uključivanja među slivenice. Uostalom, i *motel* i *smog* su uvezeni termini, bez šaljive konotacije, a ipak su uvršteni u slivenice, što dovodi u pitanje opravdanost navedenih argumenata R. Bugarskog.

2. prva cjelovita riječ spaja se s finalnim dijelom druge riječi:

a) s preklapanjem elemenata dviju riječi: *strujadin* (: *struja* + *stojadin*);

b) bez preklapanja elemenata dviju riječi: *ćevapomat* (: *ćevap* + *automat*), *Dildorad* (: *dildo* + *Milorad*), *Kremljenko* (: *Kremlj* + *Lukašenko*), *Mevkator* (: *Mevka* + *Mercator*), *radoholičar* (*rad* + *alkoholičar*), *stripozofija* (: *strip* + *filozofija*), *supertunija* (: *super* + *petunija*), *štrumfastičan* (: *Štrumf* + *fantastičan*), *udbašenko* (: *udbaš* + *Kremenko*), *Udbašenković* (: *udbaš* + *Plenković*), *uhljebitut* (: *uhljeb* + *institut*).

Ovaj tvorbeni model ranije nije bio zastupljen u velikoj mjeri, ali s povećanom upotrebom slivenica svih vrsta povećana je frekventnost i slivenica nastalih prema ovom modelu, a među njima su potvrđeni i termini: *ćevapomat*, *stripozofija* itd.

3. inicijalni dio prve riječi spaja se sa drugom cjelovitom riječju:

a) s preklapanjem elemenata dviju riječi: *Dokovid* (: *Đoković* + *kovid*), *Maramra* (: *marama* + *Amra*), *Vladolf* (: *Vladimir* (Putin) + *Adolf* (Hitler)), *Školegijum* (: *škola* + *kolegijum*), *školopovluk* (: *škola* + *lopovluk*);

b) bez preklapanja elemenata dviju riječi: *Milosmrad* (: *Milorad* + *smrad*), *nogostres* (: *nogometni* + *stres*), *nogotenis* (: *nogomet* + *tenis*).

Ovaj tvorbeni model sa cjelovitom riječju na drugom mjestu nešto je rjeđi od prethodnog modela.

⁶ U engleskom je jeziku u upotrebi od 1965. godine (en.wikipedia.org).

4. jedna riječ ili njen dio se interpolira usred druge ili se s njom isprepliće: *plandemija* (: plan + pandemija), *snuper* (: Snup + super), *svekriva* (: svekrva + kriva).

Ovaj tip slivenica R. Bugarski (2019: 118) naziva nelinearnim (“unutrašnjim”).

Među ovim primjerima zanimljiva je slivenica *plandemija*, prisutna i u drugim evropskim jezicima u formi *plandemia*, *plandemie*. No, i pored toga, ovu slivenicu smatramo domaćom, jer je pandemija vjerovatno uzrokovala samostalni nastanak ovog i sličnih primjera u brojnim jezicima kao rezultat zaokupljenosti navedenom pojavom, a osim toga i riječi *plan* i *pandemija* nisu nove riječi u našem jeziku.

5. Grafičke slivenice kao poseban tvorbeni model izdvojio je R. Bugarski (2019: 120), a definirao ih je na sljedeći način: “jedna reč unutar druge čiji neodvojiv deo čini, neprepoznatljivo kao slivenica u govoru a uz obavezno isticanje u pismu”. Jedina domaća grafička slivenica je *MOuMENTI* (: moment + monument), a ona je posebno zanimljiva jer ima elemente i četvrtog tvorbenog modela. Svakako, velika slova su iskorištena radi jezičke igre i privlačenja pažnje recipijenata: “Radionica ‘MOuMENTI: promjenjivo lica historije i sjećanja’ u okviru Priručnika ‘Holokaust & mir’ (forumZFD, PCRC, EIHR)”. (<https://www.historyfest.ba/assets/documents/History%20Fest%202022%20-%20Program.pdf>, pristup: 7. 6. 2022).

Općenito, iako se u literaturi navodi da do preklapanja elemenata dviju riječi dolazi prije svega u osnovama stranog porijekla kao rezultat utjecaja engleskog jezika na srpski jezik (Halupka-Rešetar i Lalić-Krstin 2009: 119), naš korpus to ne potvrđuje nedvojbeno.

Pored ovih modela tvorbe slivenica, u korpusu je zabilježen i primjer slivenice koja se ne može svrstati niti u jedan od gore navedenih modela. Riječ je o sljedećoj pojavi: prva cjelovita riječ u prijedloško-padežnoj konstrukciji spaja se s finalnim dijelom druge riječi, pri čemu dolazi do preklapanja elemenata punoznačnih riječi: Bakir *Uztebegović* (: uz tebe + Izetbegović).

Za sada se ne može utvrditi da li će ovaj model postati frekventniji u svakodnevnoj jezičkoj komunikaciji ili će on ostati periferna pojava među tvorbenim modelima za nastanak slivenica.

Iz korpusa je vidljivo da su slivenice uglavnom imenice⁷, ali postoje i rijetki primjeri pridjevskih slivenica, kao što je *štrumfastičan*⁸: “Štrumfastična

⁷ Iako na bosanskohercegovačkim portalima nismo pronašli glagolske slivenice, ipak bi lježimo jednu pronađenu u razgovornom stilu, i to na internetskom forumu: *potelemahnitati* (: Telemach + pomahnitati): “Svi potelemahnitali!” (<https://bosanski-forum.com/viewtopic.php?f=87&t=10042&sid=6d8a34db1454da9ac11814c007a52952#p332741>, pristup: 21. 4. 2022). Kako interferencija između razgovornog i novinarskog stila nije neobična, pitanje je vremena kada će se i ova slivenica naći na portalima, kao kreativni jezički izraz kolumnista i urednika portala.

mala plava bića koja smo voljeli” (<https://radiosarajevo.ba/amp/magazin/tech/strumfasticna-mala-plava-bica-koja-smo-voljeli-fotovideo/181811827>., pristup: 27. 1. 2022) i međujezička slivenica *šparkastičan*: “Šparkastična sedmica popusta na ekupi.ba 10% popusta na on-line kupovine kreditnim karticama Sparkasse Bank” (<https://www.klix.ba/biznis/sparkasticna-sedmica-popusta-na-ekupi-ba-10-popusta-na-on-line-kupovine-kreditnim-karticama-sparkasse-bank/200612078>, pristup: 27. 4. 2022). Upravo o međujezičkim slivenicama govori se u nastavku rada.

Međujezičke i posuđene slivenice na bosanskohercegovačkim internetskim portalima

Međujezičke slivenice tvorbeno su rezultat spajanja elemenata porijeklom iz dvaju jezika, od kojih je jedan bosanski. One su manje brojne i u korpusu su ograničene na primjer englesko-bosanske slivenice 2.b) *artupunktura* (: engl. art + akupunktura) i primjer njemačko-bosanske slivenice 2.b) *Tanzelarija* (: njem. Tanz + kancelarija).

Od svih slivenica s makar jednim elementom stranog porijekla, zabilježene su samo dvije slivenice s transfonemiziranim elementom stranog porijekla: u slivenici *šparkastičan* (: njem. Sparkasse + fantastičan), naziv banke na njemačkom je skraćen i transfonemiziran, a u *kafučino* (: kafa + ital. cappuccino [kapučino]), transfonemiziran je naziv popularnog italijanskog toplog napitka, gdje je *ć* umjesto standardiziranog *č* u *kapučino*⁹ vjerovatni rezultat nerazlikovanja afrikatskih parova kod prosječnog korisnika bosanskog jezika.

Posebnu grupu čine slivenice koje nastaju na jedan od gore opisanih načina, ali čiji su elementi iz stranih jezika¹⁰, što se manifestira kroz činjenicu da većinom nisu transfonemizirane. Iako su ove slivenice posuđene, za svaku od njih naveden je tvorbeni model prema kojem su nastale, isključivo radi poređenja njihove brojnosti unutar navedenih modela sa domaćim slivenicama.

Posuđene iz jednog stranog jezika su sljedeće slivenice: 1.b) *brunch*¹¹ (: engl. breakfast + engl. lunch), 1.b) *drelfie* (: engl. drunk(en) + engl. selfie), 1.b) *glamping* (: engl. glamour + engl. camping), 1.b) *helfie* (: engl. hairstyle + engl.

⁸ Ovakvi primjeri jezičke igre bude pozitivna sjećanja na djetinjstvo, a s obzirom na to da je ova slivenica dio naslova, kao jake pozicije teksta, onda je i utisak koji ostavlja na čitatelje još jači i izraženiji.

⁹ U RBJ (489) je *kapučino*.

¹⁰ Etimologija riječi koje čine sastavne elemente slivenice nije analizirana, nego je u obzir uzet njihov status lekseme u jeziku iz kojeg su preuzete.

¹¹ Ovaj primjer nalazimo na bosanskohercegovačkim portalima i u obliku *branč*: “Nedjeljni branč, napisala je 45-godišnja glumica na fotografiji Brada i Chrisa koju je postavila na Instagramu uz hashtag moderna porodica” (<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/gwyneth-paltrow-uziva-u-druzenju-sa-zarucnikom-i-bivsim-muzem/171127015>, pristup: 4. 5. 2022), iako je frekventniji etimološki oblik pisanja ove slivenice.

selfie), 1.b) *maskna* (: engl. *mask* + engl. *acne*; *mascne*), 1.b) *Megxit* (: Meghan + engl. *exit*), 1.b) *vlog* (: engl. *video* + engl. *blog*); 2.a) *Bennifer* (: Ben + Jennifer), 2.a) *Billary* (: Bill + Hillary), 2.a) *burkini* (: engl. *burka*, *burkha* + engl. *bikini*; *burqini* i *burkini*¹²), 2.a) *Killary* (: engl. *kill* + Hillary), 2.b) *artvertising* (: engl. *art* + engl. *advertising*), 2.b) *facekini* (: engl. *face* + engl. *bikini*), 2.b) *flurona* (: engl. *flu* + engl. *corona*), 2.b) *nocebo* (: engl. *no* + engl. *placebo*), 2.b) *Scholzomat* (: Scholz + njem. *Automat*); 3.a) *Brangelina* (: Brad + Angelina), 3.b) *Brexit* (: Britain + engl. *exit*), 3.b) *Czexit* (Czech + engl. *exit*), 3.b) *Frexit* (: France + engl. *exit*), 3.b) *Grexit* (: Greece + engl. *exit*), 3.b) *Nexit* (: Netherland + engl. *exit*), 3.b) *Swexit* (Sweden + engl. *exit*); 3.b) *Hollyweird* (: Hollywood + engl. *weird*); 4. *Wordle* (: engl. *word* + *Wardle*), 5. *connACTION*.

Posuđena pa transfonemizirana i transmorfemizirana je slivenica 1.b) *maskna* (: engl. *mask* + engl. *acne*; *mascne*), dok je 2.b) *deltakron* (: delta + omikron) slivenica čiji su elementi nazivi 4. i 15. slova grčkog alfabeta, ali je njen prijenos u druge jezike izvršen posredstvom engleskog, koji je zvanični jezik Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization). I posuđena slivenica 2.b) *metaverzum* ima element grčkog porijekla *meta-* (: meta- + engl. *universe*; *metaverse*), ali je ona ipak posredstvom engleskog jezika preuzeta u druge jezike. Ova je slivenica transfonemizirana i transmorfemizirana.

Posuđena slivenica sa elementima iz dva strana jezika je 1.a) *plogging* (: šved. *plogga* + engl. *jogging*).

Također, posuđena slivenica *covidiot*¹³, sa obje cjelovite riječi koje se preklapaju i spajaju u slivenicu “tako da se svaka može integralno iščitati” (Bugarski 2019: 117), transfonemizirana je i glasi *kovidiot* (: *kovid* + *idiot*).

Na kraju, može se utvrditi da je među posuđenim i međujezičkim slivenicama najviše onih iz engleskog jezika, što svjedoči o njegovom prestižu i “mekoj moći” (engl. *soft power*) među govornicima bosanskog jezika, što je konstatacija koja se može primijeniti i na druge evropske jezike.

Slivenice motivirane društvenom stvarnošću

Enigmatičnost, dvosmislenost, sarkastičnost, kao i kritički potencijal odlike su slivenica. One nužno ne moraju pripadati jeziku mladih; više su izraz angažiranih i kreativnih pojedinaca (up. Bačić 2015). Pokazatelj su kako pojedinac jezikom može iznijeti stav o društvu i svijetu u kojem živi, a ponekad se njima oslikava i društvena klima i učesnici u (političkim) događanjima. Kako su takvi impulsi svakodnevni, ne čudi da se u novinama i na portalima prvi put po-

¹² Burkini je dizajnirala Aheda Zanett iz Australije, a kompanija Ahiida u vlasništvu dizajnerice ima za svoj zaštitni znak riječi *burkini* i *burqini* (en.wikipedia.org).

¹³ U ovoj formi je bilježi I. Stramljič Breznik (2021:322).

jave primjeri nekih slivenica s političkom pozadinom. Među njima velik je broj slivenica inspiriranih ratom u Ukrajini:

Tako se predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin, zbog invazije na Ukrajinu, vrlo efektno a jednostavno poredi sa Adolfom Hitlerom – upotrebom slivenice *Vladolf Putler*: “Vladolf Putler je pred kapitulacijom” (<https://depo.ba/clanak/228229/poznat-termin-pocetka-pregovora-ovo-je-sastav-ruske-delegacije>, pristup: 21. 3. 2022). Očito, riječ je o poređenju negativnog tipa.

Slivenicom *Kremljenko* pejorativno se imenuje hrvatski predsjednik Zoran Milanović. Nastala je kao reakcija na njegove stavove prema ruskoj invaziji i ukrajinskom narodu: “Nervoza raste, Kremljenko je u problemima. Čak optužuje Ukrajince da sami sebe ubijaju.” (<https://avaz.ba/vijesti/bih/736516/hdz-o-milanovicu-kremljenko-je-u-problemima>, pristup: 22. 4. 2022). Ovom slivenicom on se poredi i sa bjeloruskim predsjednikom Lukašenkom.

Kako su uvrede u političkom diskursu postale svakodnevica, tako je i slivenica *udbašenko* za Andreja Plenkovića, predsjednika Vlade Republike Hrvatske, odgovor Zorana Milanovića na slivenicu *Kremljenko*. Plenković se negativno prikazuje kao udbaša i Kremenko, lik iz animiranog filma koji ne poznaje osnove kulture i civilizacije: “Milanović u Jasenovcu: Plenković je udbašenko, sin majora govori da je Gotovina udbaša, nećeš matere ti!” (<https://avaz.ba/globus/region/736474/milanovic-u-jasenovcu-plenkovic-je-udbasenko-sin-majora-govori-da-je-gotovina-udbas-neces-matere-ti>, pristup: 22. 4. 2022). Sličnog je pejorativnog tona i druga slivenica za predsjednika Vlade Republike Hrvatske – *Udbašenković*, čiji je autor opet Zoran Milanović.

Negativnu konotaciju ima i slivenica *Scholzomat*, što je aluzija na Olafa Scholza, novog njemačkog kancelara, kojeg je trebalo predstaviti javnosti. U samom tekstu objašnjeni su razlozi upotrebe ove slivenice: “Njegova retorika je bila povod da ga njemački sedmičnik *Die Zeit* nazove Scholzomat. Nadimak je kombinacija njegovog prezimena i njemačke riječi automat, što znači mašina. Tako su opisali njegovu sklonost da govori tehnokratskim jezikom.” - <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/ko-je-olaf-scholz-pragmaticni-socijaldemokrata-koji-je-sve-izgledniji-kancelar-njemacke/210913090>, pristup: 15. 10. 2021).

Općenito, političari su čest predmet pejorativno intoniranih slivenica. Izuzetak u tome nisu ni domaći političari, naprotiv, sasvim je očekivano da će na bosanskohercegovačkim portalima najčešće biti ismijavani i kritizirani domaći političari, pa tako nailazimo na tri slivenice koje upućuju na istu osobu – Milorada Dodika, člana Predsjedništva BiH: *Dildorad*: “Izvedbu naoružanih Crvenih beretki je zadovoljnim izrazom lica pozdravio i jedini prizvani zvaničnik diplomatskog kora dok je stajao kao desna štaka pored MC Dildorada.” (<https://nomad.ba/zubcevic-kao-nekad-pred-rat>, pristup: 26. 1. 2021), *Milo-*

smrad: “Bivša primadona Sarajevske opere: Milosmrad je više od decenije ološ, a Šarović...” (<https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/bivsa-primadona-sarajevske-opere-milosmrad-je-vise-od-decenije-olos-a-seranic/434494>, pristup: 15. 12. 2021) i *Dodini*: “Kesić ismijao Dodika: Veličanstveni Dodini ne može biti na dva mjesta” (<https://www.radiosarajevo.ba/magazin/zanimljivosti/zoran-kesic-ismijao-dodika/293584>, pristup: 18. 4. 2022). Veći broj primjera za jedan pojam uvijek ukazuje na važnost tog pojma za neku zajednicu, a primijenjeno na ove primjere pokazuje da su građani Bosne i Hercegovine svjesni velike moći koju (neopravdano) imaju i uživaju domaći političari. Upravo stoga su ovakve slivenice odraz njihove nemoći i bunta koji je iz nje proizašao, dok se autorskom slivenicom *Dodini* ironično dovode u vezu Milorad Dodik i poznati iluzionista Houdini.

I tvorbeno veoma zanimljiv primjer slivenice *Uztebegović* (<https://avaz.ba/tag/113367/bakir-uztebegovic>, pristup: 8. 4. 2021), interesantan je i na ovom planu. Naime, ona se može tumačiti kao ironizirani izraz da će, bez obzira na ponašanje i izjave koje Bakir Izetbegović, predsjednik Stranke demokratske akcije, svakodnevno daje medijima (aluzija na aferu Respiratori, ali i mnoge druge nesuvisle izjave), glasači biti *uz njega*.

Svi navedeni primjeri slivenica potvrđuju da su vlastita imena “osobito pogodna za polemičke intervencije” (Bagić 2015).

No, nisu samo političari predmet kritike izrečene slivenicom. I pojedine društvene pojave negativno su ocijenjene. Tako je slivenica *ruljmišljanje* nastala u kontekstu priče o vršnjačkom nasilju, stereotipima, a onda i o razmišljanju i stavovima mase, koja se pejorativno naziva ruljom¹⁴: “Mahir, ruljmišljanje i multi-kulti Sarajevo” (<https://radiosarajevo.ba/metromahala/ja-mislim/mahir-ruljmisljanje-i-multi-kulti-sarajevo/212652>, pristup: 2. 1. 2022).

Slivenica *plandemija* kritički je intonirana iz ugla osoba koje nisu priznavale epidemiološke mjere provedene tokom pandemije virusa korone te je iz takvog raspoloženja nastala i istoimena pjesma: “Pjesma ‘Plandemija’ je saradnja između Kaizena i Dr. Zoa, nastala tokom 2020. godine u prvom valu pandemije. Pod uticajem raznih informacija, gledišta, stavova, nije teško naslutiti otkud dolazi inspiracija za ovu pjesmu.” (<https://www.visoko-rtv.ba/video-kaizen-i-dr-zo-promovisali-plandemiju/>, pristup: 7. 4. 2022).

Iz dosad navedenih primjera moguće je zaključiti da su slivenice iz političkog i sociološkog diskursa najčešće pejorativne i odnose se na lidere neke države (Bosne i Hercegovine i drugih zemalja), ali ne manjka ni primjera čiji je motiv nastanka nezadovoljstvo društvom i njegovim malograđanskim vrijednostima.

¹⁴ Negativno je intonirana i slivenica *seljopola* (: seljak + metropola), koja u osnovi ima preneseno, pejorativno značenje lekseme *seljak*, a koja je zabilježena samo na internetskom forumu.

Postoje i neke slivenice iz političkog diskursa koje su postale vrlo plodotvorne, što je vidljivo iz činjenice da prema njima nastaju nove slivenice - sličnog značenja. Takva je, naime, slivenica *Brexit*, za koju R. Bugarski (2019:21) utvrđuje da pokazuje maksimalnu ekonomičnost, za što argument nalazi u potencijalnoj zamjeni za tu riječ – ‘istupanje Velike Britanije iz Evropske unije’. Također, po ovom modelu su nastale i internacionalne slivenice: *Czexit*, *Frexit*, *Grexit*, *Nexit*, *Swexit*: “Kratko nakon što su rezultati za Brexit objavljeni, francuska ultradesničarka Marine Le Pen pozvala je na referendum o ‘Frexitu’, ultradesničar iz Holandije Geer Wilders pozvao je na ‘Nexit’. Strahuje da bi Brexit mogao izazvati val izlazaka iz EU – Czexit, Swexit i Grexit.” (<https://www.klix.ba/vijesti/svijet/da-li-ce-brexit-uzrokovati-i-frexit-nexit-swexit-grexit/170425065>, pristup: 24. 4. 2022).¹⁵

Novijeg je postanka slivenica *Megxit*, kojom se upućuje na odlazak sa dvora i prestanak obavljanja monarhijskih dužnosti princa Harryja: “Posjeta kraljevskog para označava njihov povratak u Evropu nakon što su se preselili u Kaliforniju tokom ‘Megxita’, a par je navodno posjetio i kraljicu.” (<https://www.klix.ba/clanak/220417071>, pristup: 17. 4. 2022).

Slivenica *Hollyweird* primjer je jezičke igre kojom se kritički aludira na Hollywood i isključivo proklamirane vrijednosti i životne stilove njegovih zvijezda: “Najnovija zvijezda Hollyweirda Leonardo DiCaprio se nalazi na jahti i pokušava odmoriti od novogodišnjeg partijanja sa Jeffom Bezosom i nada se da će vas moći zavarati svojim stavom o klimatskim promjenama. Jadni Leo, napisao je jedan korisnik Twittera.” (<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/dicaprio-uziva-u-odmoru-s-djevojkom-neki-ga-nazivaju-licemjerom-jer-plovi-na-luksuznoj-jahti/220109082>, pristup: 17. 1. 2022)

Općenito, zabilježeno je nekoliko slivenica koje se tiču slavnih ličnosti iz svijeta politike, muzike, filma i sporta. Neke od njih objašnjavaju ljubavne veze i odnose poznatih ličnosti: *Billary*, kao aluzija na bračni par Clinton, zatim *Killary* – gdje je moguće da je ova slivenica nastala pod utjecajem slivenice *Billary*, jer se u komentarima javlja nedugo nakon nje. Razlog nastanka potonje slivenice može biti taj da je Hillary snažna žena, bivša državna sekretarka SAD-a, zbog čega se doživljava previše energičnom i pomalo okrutnom, a tome u prilog ide i aluzija na film “Kill Bill” (<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/mozete-li-prepoznati-slavni-americki-par-na-fotografiji-s-vjencanja-prije-46-godina/211012078/komentari>, pristup: 23. 12. 2021).

Slivenica *Bennifer* jedna je od najfrekventnijih na portalima posvećenim zabavi i poznatim ličnostima. Nastala je prije 15 godina, kada je ovaj par svo-

¹⁵ U samom članku spominju se još i sljedeće slivenice: *Noland*, *Quitally*, *Extonia*, *Withdrawsaw*, *Chech-out*. Vidjeti više na <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/da-li-ce-brexit-uzrokovati-i-frexit-nexit-swexit-grexit/170425065>, pristup: 16. 4. 2022.

jom vezom intenzivno “punio” naslovnice časopisa i portala, a ponovo je aktualizirana njihovim prošlogodišnjim pomirenjem, o čemu svjedoči i sadržaj članka: “Priča o njihovom pomirenju postala je ogroman hit na društvenim mrežama, gdje veliki broj korisnika ponovo koristi nadimak ‘Bennifer’, nastao prije više od 15 godina kada su njih dvoje još uvijek bili zajedno.” (<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/jennifer-lopez-i-ben-affleck-ponovo-fotografisani-zajedno-proveli-sedmicu-dana-u-montani/210512094>, pristup: 6. 6. 2021).

Slično značenje ljubavnog para ima i slivenica *Brangelina*, koja govori o nekadašnjem bračnom paru Bradu Pittu i Angeline Jolie: “Brangelina i šestero djece stigli u Japan”, (<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/brangelina-i-sestero-djece-stigli-u-japan/111108113>, pristup: 16. 4. 2022).

Slivenica *Ibrakadabra* spaja nadimak (Ibra) jednog od najboljih evropskih fudbalera (Zlatan Ibrahimović) i uzvik koji se koristi prilikom izvođenja mađioničarskih trikova, čime se ističu svi čarobni potezi koje on izvodi s fudbalskom loptom na terenu: “Ibrakadabra na djelu u Firenci: Eh, da je ušla ova majstorija...” (<https://www.dnevnik.ba/događaji/video-ibrakadabra-na-djelu-u-firenci-eh-da-je-usla-ova-majstorija>, pristup: 22. 7. 2021).

Za razliku od ove, pozitivno intonirane slivenice, ironija i sarkazam provijavaju posuđenom i potom transfonemiziranom slivenicom *kovididiot*¹⁶, koja na jezgrovit i vispren način “proziva” one koji neozbiljno shvaćaju kovid i zdravstvene probleme koje ta bolest izaziva: “Ako ste pomislili da stiže nešto pozitivno od Britanaca za Đokovića – prevarili ste se. Srpski teniser Novak Đoković proglašen je za ‘kovidiot godine’. U pitanju je kovanica za osobe koje ne znaju ili ih nije briga za opasnost od zaraze korona virusom.” (<https://mondo.ba/Sport/Ostali-sportovi/a1010909/Novak-Djokovic-kovidiot-godine.html>, pristup: 16. 4. 2022). Imajući u vidu popularnost tenisera Novaka Đokovića, ne čudi brojnost slivenica motiviranih njegovim stavovima prema pandemiji virusa korone i vakcinaciji. Iz engleskog je jezika posuđena slivenica *Novax* (: engl. no + engl. vax), kao aluzija na to da ovaj teniser nije vakcinisan, a koja može biti shvaćena i kao jezička igra (No(vak) (Đoković) + engl. vax): “Ime Novaka Đokovića, tačnije nadimak Novax našlo se na političkom transparentu jednog navijača u Australiji.” (<https://sportsport.ba/tenis/novak-djokovic-transparent-australija/416000>, pristup: 7. 6. 2022). No, da kreativnost i inovativnost nije iskorištena samo u imenu, pokazuje i sljedeća slivenica, a to je *Novax Đokovid*, gdje je i prezime postalo dio slivenice: “Društvene mreže pune šala o Đokoviću: ‘Novax Đokovid’”, kojom se na veoma efektan način ističe da je Đoković zaražen virusom korone, tj. da ima kovid.

¹⁶ Vidjeti o tome više: <https://quantumofjk.blogspot.com/2020/12/protivljenje-protivpandemijskim-mjerama.html>, pristup: 16. 4. 2022.

Na kraju, brojnost slivenica motiviranih društvenom stvarnošću ukazuje na zaokupljenost ljudi svakodnevnim životnim situacijama i problemima.

Slivenice šaljive konotacije

Slivenicama se često kritički ukazuje na određene pojave i ličnosti, kao što smo to vidjeli u prethodnom poglavlju. Ali one prevazilaze granice isključivo negativnog prikaza stvarnosti i mogu biti i šaljivo intonirane.

Takva je slivenica koja daje jezgrovit opis dešavanja na fudbalskom terenu – slivenica *Dognaldo* (engl. dog + Ronaldo) – čiji je motivator nastanka pas koji je prekinuo jednu fudbalsku utakmicu Premijer lige BiH, nakon čega se igrao loptom na terenu. Video je nevjerovatnom brzinom postao viralan i odmah su fudbalske vještine psa dovedene u vezu s Ronaldom: “Iz Slobode šaljivo poručili: ‘Dognaldu’ bez obzira na vještine neće biti ponuđen ugovor” (<https://www.klix.ba/sport/nogomet/iz-slobode-saljivo-porucili-dognaldu-bez-obzira-na-vjestine-nece-bit-ponudjen-ugovor/210924004>, pristup: 30. 9. 2021).

Također, reklame su pogodno tle za nastanak slivenica šaljive konotacije, što potvrđuje primjer *škodilak*. Ova je slivenica već zabilježena u Šehović (2009:153), a potvrđena je i na portalu: “Posprdni nadimak Škodilak kojeg su napuhani skorojevići davali poštenim i radišnim, ali zastarjelim Škodama iz socijalizma, preživio je i predugo vremena, pa tako i danas poneki delija želi ispasti pametan koristeći taj nadimak ne bi li spočitao izbor automobila vlasniku nekog od modela Škode.” (<https://bljesak.info/automoto/testovi/Vozili-smo-Skodilak-je-mrtav-zivio-Kodiaq/223953>, pristup: 27. 1. 2022). Naime, škoda je u doba socijalizma bila automobil, uglavnom, srednjeg staleža, radničke klase, a kadilak je luksuzni američki automobil, koji asocira na glamur i bogatstvo. Upotreba ove slivenice, zapravo, pokazuje, inovativnost i kreativnost u reklami jednog proizvoda automobilske industrije: škodu danas biraju i voze svi slojevi društva, a slivenicom *škodilak* postiže se šaljiv efekat – da je “Škoda” proizvela takav model koji može parirati kadilaku.

Slivenicom *Mevkator* postiže se šaljiv efekat jer je aluzija na veliki trgovački lanac “Mercator”, a u njoj je osnovi vlastito žensko ime Mevka: “Poslije mi je ispričao kako je čovjek negdje u Bosni otvorio granap i kako mu se žena zove Mevka, nazvao ga: Mevkator.” (<https://nomad.ba/zlatar-zitelj-zatocenstva>, pristup: 21. 2. 2022).

Sa druge strane, iz kontrasta značenja lekseme *čokolada*, koja budi uglavnom pozitivne emocije, i lekseme *alkoholičar*, negativno konotirane svojim značenjem, proizlazi stilski efekat slivenice *čokoholičarka*. Kako se u ovoj slivenici ukrštaju različito konotirana značenja, a prevagu ima značenje ovisnosti o čokoladi (a ne o nekom ozbiljnijem poroku), ona ima i šaljivi karakter: “Ipak, postoji jedna namirnica koje se ona neće odreći tokom cijele godine. To je čokolada. Štaviše, McGrady kaže da je Elizabeta II ‘čokoholičarka.’” (<https://fak->

tor.ba/cs/vijest/kuhar-darren-mcgrady-otkrio-kako-se-kraljica-elizabeta-hranite-sta-joj-se-nikada-ne-smije-servirati/88053, pristup: 21. 5. 2021).

Da i familijarni odnosi mogu biti predmet šala, pokazuje slivenica *svekriva*, kojom se ukazuje na (nezdrav) odnos sinovljeve supruge prema svekrvi: “Šta je ključno za razrješenje misterije svekrva-snaha, ukorijenjenog stajališta svekr(i)va?” (<https://www.ladiesin.ba>, pristup: 27. 4. 2022).

No, na portalima su zabilježene i neke posuđene slivenice koje se ističu svojom šaljivošću. Možemo istaći dvije: *helfie* i *drelfie*. Ipak, i pored rasprostranjenosti i svakodnevne upotrebe lekseme *selfie*, ne može se sa sigurnošću tvrditi da će ove dvije slivenice postati jednako frekventne: “Danas se u engleskom jeziku selfie poistovjećuje s drugim riječima: helfie = hairstyle + selfie (fotografija vlastite kose), drelfie = drunk (en) + selfie (pijani fotograf slika sam sebe)... Broj neologizama sa ovom imenicom se uvećava.” (<https://radiosarajevo.ba/magazin/zanimljivosti/hrvati-preveli-rijec-selfie-ovomorate-cuti/454876>, pristup: 25. 4. 2022).

Možemo zaključiti da slivenice šaljivog značenja imaju veliki jezički potencijal, a ujedno svjedoče i o kreativnim mogućnostima koje govorniku stoje na raspolaganju.

Slivenice u funkciji stručnih izraza i različitih imenovanja

Na bosanskohercegovačkim internetskim portalima zabilježene su i slivenice koje se upotrebljavaju kao stručni izrazi. One pripadaju različitim oblastima, a najzastupljenije su slivenice iz sljedećih područja: medicina, informatika, ekonomija, sport, moda itd.

Iz medicinskog žargona bilježimo slivenice *flurona*: “U Izraelu zabilježen prvi slučaj ‘flurone’, istovremene zaraze koronom i gripom” (<https://www.klix.ba/vijesti/svijet/u-izraelu-zabiljezen-prvi-slucaj-flurone-istovremene-zaraze-koronom-i-gripom/220101057>, pristup: 1. 1. 2022) i *deltakron*: “Pojedini naučnici su izjavili da je vrlo vjerovatno da je deltakron soj koronavirusa, koji je spoj delta i omikron soja, nastao kao posljedica onog što su nazvali laboratorijskom kontaminacijom, a ne prirodno.” (<https://www.klix.ba/vijesti/svijet/dionaucnika-smatra-da-je-deltakron-soj-koronavirusa-nastao-laboratorijskom-greskom/220111027>, pristup: 11. 1. 2022), koje su objašnjene bilo u naslovu (*flurona*) bilo u tekstu (*deltakron*) članka.

Slivenica *nocebo* nastala je kao opozicija terminu *placebo*: “Nocebo efekti su sve češća pojava i kao i placebo ovise jedino o vjeri pacijenta.” (<https://www.klix.ba/scitech/nauka/negativne-misli-mogu-dovesti-do-oboljenja/090516081>, pristup: 25. 1. 2022).

Također, dio medicinske terminologije postala je i posuđena te potom prilagođena slivenica *maskna*, dakle, akne nastale zbog nošenja maske na licu, što

se i objašnjava u tekstu na internetskom portalu: “Ako ste primijetili nekoliko prištića na određenim područjima (na nosu, obrazima i bradi), možda doživljavate ono što dermatolozi nazivaju ‘MASKNE’, akne uzrokovane maskom tj. nošenjem maske na licu.” Da je postala dio medicinskog žargona, ali i da će opstati, svjedoče i medicinski tretmani, kao i preparati kojima se maskne mogu prevenirati ili ublažiti. (<https://www.eau-thermale-avene.ba/actualites/202104161200/maskne-sto-je-to-i-kako-se-lijeci>, pristup: 7. 6. 2022).

Jedna također posuđena i potom prilagođena slivenica odnosi se na informatičku terminologiju: *metaverzum*¹⁷: “Facebook će zaposliti 10.000 radnika u Evropskoj uniji za rad na metaverzumu” (https://www.klix.ba/biznis/privreda/facebook-ce-zaposliti-10-000-radnika-u-evropskoj-uniji-za-rad-na-metaverzumu/211018017?utm_source=share_button_viber, pristup: 18. 10. 2021).

Iz ekonomije je prihvaćena odomaćena slivenica *stagflacija*, koja označava ekonomsku pojavu stagnacije praćene inflacijom: “Ovaj termin je kombinacija dvije riječi – stagnacija i inflacija. Označava period malog ekonomskog rasta i visoke stope nezaposlenosti, a pri tom rastu životni troškovi.” (<https://www.klix.ba/biznis/sta-je-stagflacija-i-treba-li-bit-zabrinut-zbog-nje/211204049>, pristup: 20. 12. 2021).

Iz sportskog registra izdajamo slivenicu *nogotenis*: “FIFA 22 će u Volta modu imati nogotenis” (<https://www.klix.ba/scitech/tehnologija/fifa-22-ce-u-volta-modu-imati-nogotenis/210827044>, pristup: 3. 2. 2022), a u agronomiji se koristi slivenica *supertunija*: “Petunija otporna na sunce i sušu” (<https://agrosavjet.com/supertunija-petunija-otporna-na-sunce-i-susu/>, pristup: 24. 8. 2021).

Slivenice *glamping* i *plogging* skorašnjeg su porijekla, a tiču se novih životnih stilova. Obje slivenice su objašnjene u samom tekstu: “Riječ ‘glamping’ je kovanica dvije engleske riječi: glamur i kamping. Gosti u ovoj formi turizma prirodu imaju na dohvata ruke...” (<https://www.klix.ba/lifestyle/putovanja/glamping-ili-glamurozno-kampovanje/110901094>, pristup: 12. 10. 2021); “Plogging (ploganje) je kombinacija trčanja i prikupljanja smeća. Naziv potječe od švedskog glagola plogga, koji je nastao kombiniranjem glagola plocka upp (prikupljati) i jogga (džogirati).” (<https://www.klix.ba/lifestyle/otvorene-prijave-za-3-valter-trail-budite-dio-sjajne-adrenalinske-utrke/211130111>, pristup: 14. 12. 2021)

Modna industrija je oblast u kojoj su pojedini stručni izrazi prave slivenice. Tako se odjevni predmet koji čini odijelo kreirano tako da u gornjem dijelu izgleda kao haljina naziva *hadijelo*: “Sandra Bullock u ‘hadijelu’: Kreacija

¹⁷ Metaverzum je koncept koji se definira na razne načine a najčešće se opisuje kao virtualni prikaz stvarnog svijeta kojem svaka osoba može pristupiti putem interneta. Vidjeti više: - <https://hr.wikipedia.org/wiki/Metaverzum>, pristup: 16. 4. 2022.

stvorena za žene koje više vole nositi hlače” (<https://radiosarajevo.ba/magazin/showbiz/sandra-bullock-u-hadijelu-kreacija-stvorena-za-zene-koje-vise-vole-nositi-hlace/452353>, pristup: 2. 4. 2022). Također, dvije su slivenice – *burkini* i *facekini* – posuđene iz engleskog jezika postale sastavni dio modnog registra. Prva označava kupaći kostim za muslimanke koje nose burku, a druga masku koja se koristi za zaštitu lica od sunca: “Bazen u Vogošći dozvolio kupanje u burkiniju, sada se traži da to učine i svi ostali” (<https://www.klix.ba/vijesti/bih/bazen-u-vogosci-dozvolio-kupanje-u-burkiniju-sada-se-trazi-da-to-ucine-i-svi-ostali/210314015>, pristup: 7. 4. 2022); “Dok neki za zaštitu kože još uvijek koriste samo kreme, u Kini i Japanu je sve popularniji bizaran trend – nošenje Facekini maski koje u potpunosti prekrivaju sve osim očiju, nosa i usta.” (<https://www.klix.ba/lifestyle/modailjepota/bizaran-trend-u-kini-i-japanu-maske-koje-stite-kozu-lica-i-glave-od-sunca/210722117>, pristup: 18. 4. 2022).

Slivenica *stripozofija* naizgled spaja dva nespojiva pojma: *strip*, koji asocira na razonodu i zabavu, i *filozofiju*, naučnu oblast. Spajanjem ova dva termina u slivenicu, na šaljiv i zabavan način ukazuje se na moderan pristup edukaciji i podučavanju filozofskih tema putem stripa,¹⁸ kao omiljenog čitalačkog štiva mladih: “Elmana Cerić objašnjava i šta je tačno stripozofija.” (<https://balkans.aljazeera.net teme/2021/1/26/strip-kaomedij-za-prenosenje-filozofskih-istina>, pristup: 23. 3. 2021).

Na sličan način funkcioniра i slivenica *tanzelarija*, koja spaja nespojivo – *ples* kao nešto dinamično, izraz slobode i umjetnosti, i *kancelariju* kao nešto što podsjeća na statičnost, “pravila i red” te administraciju: “Organizacija za promociju savremenog plesa Tanzelarija Sarajevo” (<https://www.akta.ba/Firma/organizacija-za-promociju-savremenog-plesa-tanzelarija-sarajevo/39422>, pristup: 10. 10. 2021). Budući da ova slivenica funkcioniра kao naziv organizacije za promociju savremenog plesa, jasan je njen potencijal za privlačenje pažnje potencijalnih članova.

Slivenica *artupunktura* funkcioniра kao kreativno iskorišten naziv umjetničke izložbe, odnosno umjetničke instalacije kojom se umjetnost pokušava predstaviti kao vid alternativnog liječenja: “Artupunktura: Terapija Zagreba umjetnošću” (<https://avaz.ba/promo/676310/artupunktura-terapija-zagreba-umjetnoscu>, pristup: 1. 9. 2021). Još jedna slivenica čiji je prvi dio leksema *art* jeste *artvertising*, umjetnička reklama, odnosno ona koja prenosi društvenoanгаžiranu poruku: “Jedna od njegovih najpoznatijih serija plakata je ‘Human Condition: Public Shouting and Individual Revolution’. Ti radovi nazivaju se

¹⁸ Haris i Elmana Cerić autori su knjige *Strip kao medij filozofske poruke: stripozofski pristup nastavi filozofije*, u kojoj su ‘stripovskim jezikom’ govorili o filozofskim pojmovima. Vidjeti više: <https://balkans.aljazeera.net teme/2021/1/26/strip-kaomedij-za-prenosenje-filozofskih-istina>, pristup: 16. 4. 2022.

artvertising, a to je pojam koji označava korištenje oglašivačkih materijala kako bi se u javni prostor poslale društveno angažovane poruke.” (<https://www.klix.ba/magazin/kultura/na-danasnji-datum-preminuo-je-anur-hadziomerspahic-cijenjeni-bh-graficki-dizajner/211129093>, pristup: 30. 11. 2021).

Sličan primjer upotrebe slivenice za vlastiti brend umjetnički oslikanih marama predstavlja spoj imena vlasnice brenda i samog modnog dodatka: “MARAMRA – novi luksuzni bh. brend: Savršeni aksesori za svaku prigodu” (<http://www.ladiesin.ba/2021/01/maramra-novi-luksuzni-bh-brend/>, pristup: 5. 3. 2021).

Još jedna slivenica koja funkcionira kao naziv, a odnosi se na jezičku igru koja je postala svjetski hit, jeste *Wordle*: “U igri Wordle se svakodnevno objavljuju novi puzzle izazovi, a zadatak igrača je da pronađu riječ od pet slova u šest pokušaja.” (<https://www.klix.ba/scitech/tehnologija/new-york-times-kupio-popularnu-igru-wordle/220201014>, pristup: 24. 4. 2022). Kreativnost i enigmatičnost su, također, sadržani u slivenici *connACTION*, gdje je upotreba velikih slova, na grafostilističkom planu, ovu slivenicu učinila markiranom i pogodnom za reklamni stil: “U povodu Svjetskog dana hemofilije u Sarajevu je danas održan događaj pod nazivom *connACTION*” (<https://www.klix.ba/lifestyle/zdravlje/skup-connaction-odrzan-u-sarajevu-ulaganje-u-zdravstvo-je-ulaganje-u-buducnost/220415146>, pristup: 24. 4. 2022).

Naziv spreja u osnovi je slivenice *Snuper*, kojom se želi evocirati osjećaj olakšanja nakon korištenja spreja za nos “Snup”: “Sad smo svi SNUPER, SNUP... kad nos šalje SOS...” (<https://www.klix.ba/vijesti>, pristup: 30. 1. 2022). Domišljata kombinacija prve riječi koja se interpolira u drugu riječ uspješno prenosi željenu poruku, što je pojačano upotrebom 1. lica množine (svi smo snuper), kojim se “izražava stav i samopouzdanje proizvođača” (Katnić-Bakaršić, 2001:187), proisteklo iz proklamiranog vrhunskog kvaliteta proizvoda.

Iz navedenih primjera, nameće se zaključak o visokom potencijalu slivenica u funkciji stručnih izraza, naziva proizvoda i sl.

Slivenice u standardnom jeziku

Slivenice nastaju kao rezultat jezičke igre, ali i radi ekspresivizacije, što ne onemogućuje da neke od njih, zahvaljujući svojoj frekventnoj upotrebi u svim funkcionalnim stilovima, vremenom postanu neutralne. U našem korpusu takvih je nekoliko slivenica: *smog*: “Kako izgleda ‘izranjanje’ iz smoga u Sarajevu: Sunce sija iznad bijelog prekrivača” (<https://www.klix.ba/vijesti/bih/kako-izgleda-izranjanje-iz-smoga-u-sarajevu-sunce-sija-iznad-bijelog-prekrivaca/220102018>, pristup: 21. 3. 2022); *motel*: “U novi izolatorij u objektu motela Konjic smješten prvi pacijent” (<https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-novi-izolatorij-u-objektu-motela-konjic-smjesten-prvi-pacijent/200405070>; pristup:

16. 4. 2022); *bankomat*: “Opština Jezero jučer je dobila svoj prvi bankomat.” (-<https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-opstini-jezero-kod-jajca-svecano-otvorili-prvi-bankomat/220218071>, pristup: 24. 4. 2022); *parkomat*: “Postavljen ‘parkomat’ na staroj autobusnoj stanici” (<https://www.radiovkladusa.ba/postavljen-parkomat-na-staroj-autobusnoj-stanici>, pristup: 27. 1. 2022). Tri od četiri navedene slivenice (*bankomat*, *motel*, *smog*) potvrđene su i u *Rječniku bosanskoga jezika* (RBJ, 48, 672, 1220), bez ikakve etikete, što upućuje na njihov standardološki neupitan status u savremenom bosanskom jeziku. Iako slivenica *parkomat* nije navedena u spomenutom rječničkom izvoru, njen nastanak, po uzoru na *bankomat*, i prisutnost pojma koji označava u svakodnevnom životu ukazuje na nesumnjivo isti status i ove imenice.

R. Bugarski (2019:23) neke od navedenih slivenica (npr., *motel*, *smog*) smatra punopravnim internacionalizmima imenujući ih slivenim internacionalizmima ili slinternacionalizmima, što je također slivenica.

Na kraju, treba primijetiti i da su brojne slivenice posuđene iz engleskog jezika gotovo postale punopravni članovi bosanskog jezika, nezamjenjivi u svakodnevnoj komunikaciji poput, npr., slivenica *brunch*¹⁹, *burkini* i *vlog*. U slučaju posljednje dvije slivenice, budući da je i njihova transkripcija usklađena s transkripcijom bosanskog jezika, smatramo da je samo pitanje vremena kada će one biti zabilježene u savremenim rječnicima bosanskog jezika.

Zaključak

Na temelju provedenog istraživanja, možemo zaključiti sljedeće:

- Potvrđeno je pet tvorbenih modela nastanka domaćih slivenica na bosanskohercegovačkim portalima, a zabilježen je i primjer jednog tvorbenog modela koji nije opisan u literaturi – prva cjelovita riječ u prijedložko-padežnoj konstrukciji spaja se s finalnim dijelom druge riječi uz istovremeno preklapanje elemenata dviju punoznačnih riječi.

- Slivenice zabilježene u korpusu nastaju od domaćih tvorbenih elemenata, ali nije zanemariv broj ni slivenica nastalih međujezičkim kontaktima i posuđivanjem riječi iz stranih jezika. Najveći broj takvih slivenica je iz engleskog jezika iako ima i slivenica preuzetih iz drugih jezika.

- Slivenice imaju različitu svrhu nastanka: neke od njih su izrazito šaljivog karaktera, druge služe kao stručni izrazi i imena robnih marki, proizvoda i sl., a nije rijetka ni njihova pejorativna i društvenokritička funkcija.

- Slivenice su veoma raširene u političkom, sociološkom i reklamnom diskursu, i to u domenima koji se odnose na pojave iz svakodnevnog života.

¹⁹ Piše se i etimološki i prema izgovoru.

- Iako se smatra da slivenice nisu karakteristične za standardni jezik, manji broj slivenica sastavni je dio leksičkog fonda standardnog bosanskog jezika.

- Manji broj slivenica posuđenih iz engleskog jezika postao je neizostavni dio svakodnevne komunikacije i u skoroj budućnosti može se očekivati njihova standardizacija u bosanskom jeziku.

IZVORI

www.akta.ba

www.avaz.ba

www.balkans.aljazeera.net

www.bljesak.info

www.eau-thermale-avene.ba

www.historyfest.ba

www.klix.ba

www.ladiesin.ba

www.nomad.ba

www.provincija.ba

www.radiosarajevo.ba

www.radiovkladusa.ba

www.skolegijum.ba

www.slobodna-bosna.ba

www.sportsport.ba

www.studomat.ba

<https://en.wikipedia.org/>

<https://hr.wikipedia.org/>

LITERATURA

BAGIĆ, Krešimir 2015. “Stopljenice: riječ, kultura, figura”, Aneta Ryznar (ur.), *Svijet stila, stanja stilistike*, Zagreb (<https://stilistika.org/bagic>), pristup: 16. 4. 2022.

BOZDĚCHOVÁ, Ivana 2021. “Slovotvorné typy neologických substantiv v hacknuté češtině (k otázce analogie a anomálie ve slovotvorbě)”, Paweł Kowalski (ur.), *Słowo-twórstwo w przestrzeni komunikacyjnej*, 21–37, Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.

BUGARSKI, Ranko 2006. *Žargon: lingvistička studija*, drugo, prerađeno i prošireno izdanje, Čigoja štampa, Beograd.

- BUGARSKI, Ranko 2019. *Srpske slivenice*, Akademska knjiga, Novi Sad.
- CRYSTAL, David 2006. *Language and the Internet*, Cambridge University Press, Cambridge, second edition.
- HALUPKA-REŠETAR, Sabina, Gordana Lalić-Krstin 2009. “New blends in Serbian: Typological and headedness-related issues”, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, 34(1), 115–124.
- MARKOVIĆ, Ivan, Ivana Klindić, Iva Borković 2016. *Hrvatski rječnik stopljenica*, Filozofski fakultet, Zagreb (<https://stilistika.org/od-oca-do-cace>), pristup: 21. 1. 2022.
- MIKIĆ ČOLIĆ, Ana 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*, Filozofski fakultet, Osijek.
- STRAMLJIĆ BREZNIK, Irena 2021. “Pandemija koronavirusa – zunajjezikovni dejavnik jezikovne ustvarjalnosti”, Pawel Kowalski (ur.), *Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej*, 307–322, Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- ŠENOVIĆ, Amela 2009. “Leksika razgovornog bosanskog jezika”, *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*, 111–308, Slavistički komitet, Sarajevo.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*, Матица српска, Нови Сад.
- КАШИЋ, Јован 1987. “Продуктивна морфолошка средства у жаргону”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 16/1, 71–74, Међународни славистички центар, Београд.
- МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка 2019. “Творбене новине у руском и српском језику с почетка 20. и почетка 21. века: социолингвистички аспект”, Вера Васић, Марија Стефановић (ур.), *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*, 555–565, Филозофски факултет, Нови Сад.
- МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка 2019. “Творбени механизам у функцији адаптације позајмљене лексике”, Вера Васић, Марија Стефановић (ур.), *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*, 650–659, Филозофски факултет, Нови Сад.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, Биљана Сикимић 1992. “Творба оказионализама у српско-хрватском језику”, *Јужнословенски филолог*, XLVIII, 67–78, Београд.

Amela Šehović
Elma Durmišević

BLEND S ON BOSNIA AND HERZEGOVINA INTERNET PORTALS

S u m m a r y

The paper defines blending and offers a description of the formation models according to which the blends are created on the Bosnian internet portals. In addition to classical blends, interlingual and blends borrowed from foreign languages are analyzed. All of them are also viewed from a sociolinguistic point of view, and attention is paid to their other functions – humorous and nominative – and their use in standard language.

Keywords: word formation, blending, blends, interlingual blends, borrowed blends, sociolinguistics.

Рајна М. Драгићевић*

(Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Катедра за српски језик са јужнословенским језицима)

МОТИВАЦИЈА, ТВОРБА И ЗНАЧЕЊЕ СРПСКИХ СЛИВЕНИЦА

У раду се представља емпиријско истраживање мотивације, значења и грађења српских сливеница. Истраживање је обављено помоћу анкете у којој је 35 студента Филолошког факултета Универзитета у Београду оцењивало мотивацију, грађење и значење 10 изабраних сливеница. На крају рада износе се закључци до којих се дошло спроведеном анализом и одређује се статус сливања као творбеног начина у односу на остале творбене начине у оквиру српске дериватологије у ширем смислу.

Кључне речи: сливање, сливеница, творба речи, лексикологија, српски језик.

Уводна разматрања. Циљ овог рада наметнуо се када смо, читајући примере за сливенице у индексу књиге проф. Ранка Бугарског *Сармагедон у Месопотаманији*, схватили да за многе сливенице не знамо шта значе. Чак и ако су мотивне речи ових лексема препознатљиве, најчешће није лако разумети појам који именују. Тако, на пример, не можемо са сигурношћу знати шта значе речи у наслову ове књиге, нарочито *Месопотаманија*, иако видимо да је мотивишу именица *Месопотамија* и глагол *тамани-ти*. Будући да начелно прихватамо оцену Катарине Расулић (2008: 283–284) да је „управо препознавање могућности за конструисање новог значења спајањем наизглед неспојивог једно од битних обележја креативног мишљења и стваралачке употребе језика”, одлучили смо да испитамо границе креативности сливеница, тј. начин на који говорници српског језика разумеју и граде лексичке јединице настале блендирањем (сливањем). Ако се испостави да на исти начин разумевамо речи као што су *сармагедон* и *месопотаманија*, онда се поставља питање како је то могуће и које све

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

особине чине ове лексеме препознатљивим. Ако се пак испостави да их говорници разумевају на различите начине, онда се поставља питање чему служи творбени начин у којем не постоје препознатљиви творбени модели, тј. не постоји систем и чему служе лексеме које говорници разумеју само захваљујући врло прецизном контексту, без којег не могу обављати своју најважнију функцију, а то је означавање.

У анкети која је спроведена у марту 2022. године и у којој је учествовало 35 студената Филолошког факултета Универзитета у Београду (25 студената прве, треће и четврте године основних студија Катедре за српски језик са јужнословенским језицима и 10 студената докторских студија), студентима су задата два питања.

У првом питању наведено је десет сливеница изабраних из књиге проф. Ранка Бугарског (2013) и од студената је затражено да за сваку од њих напишу од којих је двеју речи настала и шта значи. У другом задатку наведено је десет парова речи које су служиле као мотивација за настајање одређених сливеница, опет према подацима из књиге проф. Р. Бугарског (2013), а од студената је тражено да сачине сливеницу од датих мотивних речи.

I. Тумачење мотивације сливеница. У првом делу анкете задате су следеће сливенице за које је од студената тражено да одреде мотивне речи и значење: *бабћеха*, *балканалије*, *блогиња*, *чаробични*, *чистосађани*, *цулов*, *Еврогорци*, *Хрбин*, *крајчетак* и *ванземљаци*.

Што се грађења ових речи тиче, испоставило се да су се студенти колебали, што јасно показује да ове речи нису творбено прозирне.

Велика сагласност у вези са препознавањем мотивних речи сливенице потврђена је у вези са настанком сливенице **бабћеха**, што је видљиво из чињенице да су студенти понудили само две могућности: баба + маћеха; баба + ћерка. Погледајмо како настанак осталих сливеница виде учесници анкете:

Балканалије (Бугарски: Балкан + баханалије): Балкан + баханалије; Балкан + Алија; Балкан + алије; Балкан + аналије; Балкан + канали; Балкан + олуја; Балкан + комуналије; Балкан + баналије; Балкан + генералије; Балкан + каналије; не знам.

Блогиња (Бугарски: блог + богиња): блог + богиња; блог + асистенткиња; блок + богиња; не знам.

Чаробични (Бугарски: чаробни + обични): чаробан + обичан; чаробан + необичан; чаробно + обично; чар + обичан; чаробњак + обични; чаробњак + магични; чаробни + магични; не знам.

Чистосађани (чистоћа + Новосађани): чисто + Новосађани; чисто + Београђани; чистоћа + садити; чисто + сађани; чисто + посадити; не знам.

Цулов (Бугарски: цукела + кулов): цукела + лопов; цул + лов; цудо + лов; ? + улов; цул- + -ов; цул + улов; улов + јефтин; цукела + кулов; цукац + кулов; цул + ?; цукац + ?; цукела + лов; цунгла + лов; циновски + улов; цукац + ловити; не знам.

Еврогорци (Бугарски: европски + Црногорци): Европа + Црногорци; Европљани + Црногорци; Европа + горци; Евро + Црногорци; европски + Црногорци, Европа + гора; не знам.

Хрбин (Бугарски: Хрват + Србин): Хрват + Србин; Х + Србин; не знам.

Крајчетак (Бугарски: крај + почетак): крај + почетак.

Ванземљаци (Бугарски: ванземаљци + земљаци): ван + земљаци; ван + земља; ван + земљак; ванземаљац + земљак; ванземаљци + земљаци; ван- + земља- + -ак; изван + земљаци; ванземаљац + земља.

Дискусија о тумачењу мотивације сливеница. Пре свега запажамо да се у проналажењу мотивних речи за скоро све наведене сливенице појављује одговор *не знам*, осим за лексеме *бабћеха*, *крајчетак* и *ванземљаци*. То значи да има студената Филолошког факултета, од којих очекујемо да су језички образованији од просечних говорника, који не могу чак ни да претпоставе које су речи садржане у неким сливеницама.

Намеће се и чињеница да одговори нису јединствени, што значи да се мотивација схвата на различите начине.

Запажа се да степен уједначености одговора испитаника зависи и од модела творбе сливеница. Р. Бугарски (2013: 69–79) издваја седам модела сливеница: 1) класични, прототипски модел: први део једне лексеме и други део друге лексеме (*чукац*); 2) сливање целе прве и другог дела друге речи (*брукастично*); 3) почетак прве лексеме и цела друга лексема (*Кикиндијанац*); 4) сливање двеју целих речи (*сморфологија*); 5) једна реч или њен део убацује се усред друге (*бродокрадилиште*); 6) једна реч унутар друге, уз обавезно истицање у писању (*кљусО*); 7) српско-енглеске бленде (*Jazzбина*).

У неким случајевима, испитаници су без проблема препознали прву мотивну реч, нарочито онда када она у целини улази у сливеницу. Тако су, на пример, сви разумели да у сливеници *балканалије* прву мотивну реч представља *Балкан*, али су други део, који, према Р. Бугарском, треба да гласи *баханалије*, идентификовали и таквим лексичким избором, али и другачијим: *Алија*, *канал*, *олуја*, *комуналије*, *баналије*, *генералије*, *аналије*. Најчешћи одговор био је *баханалије* (13), али и *не знам* (10).

Понекад није било лако утврдити прву мотивну реч, иако је познат њен корен. Тако је, на пример, свим испитаницима било јасно да је именица *Еврогорци* настала од лексеме која има везе са именицом *Европа*, али видљива је неусаглашеност у вези с тим да ли је у питању баш *Европа*, *Европљани*, *евро* или *европски*. Друга реч је идентификована углавном

онако како се очекивало – *Црногорци*, али су неки испитаници имали потребу да творбени начин ове именице схвате као слагање или комбиновану творбу, па им се учинило да је друга мотивна реч *гора* (*гор-* + *-ац*).

Ако је сливеница настала сједињавањем делова двеју мотивних речи, испитаници су их тешко распознавали. Тако је, на пример, прва мотивна реч именице *цулов* (која треба да гласи *цукац*) идентификована као *цукела*, *цул*, *цудо*, *цукац*, *цунгла*, *циновски*, а неки уопште нису могли да је идентификују. Друга мотивна реч препозната је као *лопов*, *лов*, *улов*, *кулов*, *лови-ти*. Неки нису ни схватили да је твореница настала сливањем, па су је објаснили деривацијом (*цул-* + *-ов*). Скоро пола испитаника (њих четрнаесторо) нису се ни упуштали у одређивање мотивације, већ су написали да не знају како је та реч настала.

Именица *чистосађани* изазвала је код неких испитаника асоцијацију на становнике одређеног града и чистоћу, али неки од њих су мислили да је именица инспирисана Новосађанима, а други су веровали да је мотивисана Београђанима. У другој групи испитаника налазе се они који су веровали да је ова именица настала сложено-изведеном творбом и да јој је у првом делу основа *чист-*, а у другом *сад-* (од глагола *садити*), на коју је додат суфикс *-јанин*. Строго формално посматрано, постоји оправдање за овакву интерпретацију.

Где год је то било могуће, било је одговора који указују на потребу испитаника да грађење сливеница интерпретирају као резултат продуктивних творбених начина, а то су извођење и слагање. Тако је, на пример, придев *чаробични* анализиран и као придев настао слагањем именице *чар* и придева *обичан* (*чар* + *обичан*), а не само као сливеница два придева: *чаробан* + *обичан*. Они испитаници који су наслутили да је овај придев настао сливањем остали су збуњени пред задатком да одреде које су се то речи слиле како би дале резултат *чаробични*. Да ли је прва реч *чар*, *чаробан* или *чаробњак* и да ли је друга *обичан*, *необичан* или *магичан*? Највише је оних који су настанак ове речи тумачили баш као и проф. Бугарски (*чаробан* + *обичан*, 20 испитаника), али трећина испитаника није сасвим сигурна у то.

И у вези са пореклом именице *ванземљаци* испитаници су имали потребу да је тумаче као слагање, а не као сливање (*ван-* + *земљ-* + *-ак*; *ван-* + *земљак*), иако је било и оних који су разумели да се језичка игра састоји у сливању именица *ванземљаци* и *земљаци* (7 одговора).

Недоумица није било само у вези са сливеницом *крајчетак*. Сви испитаници су знали да је настала сливањем именица *крај* и *почетак*.

Закључак дискусије. Ако немају увид у контекст, говорници српског језика с различитим успехом успевају да протумаче мотивне речи од којих

су настале сливенице у српском језику. У вези с тим постоји више могућности:

- 1) Неке сливенице имају сасвим транспарентну структуру и говорници готово без грешке могу да протумаче њихове мотивне речи (нпр. *бабћеха, крајчетак*).
- 2) Када цела прва мотивна реч улази у сливеницу, говорници непогрешиво одређују прву мотивну реч, али се с муком сналазе у препознавању друге (нпр. *балканалије*).
- 3) Понекад није било лако утврдити прву мотивну реч, иако је познат њен корен (*Еврогорци*).
- 4) Ако је сливеница настала сједињавањем делова двеју мотивних речи, испитаници тешко распознају мотивне речи (нпр. *цулов*).
- 5) Говорници имају потребу да творбу сливањем тумаче као творбу извођењем, слагањем или комбинованом творбом (нпр. *блогина, чаробични, чистосађани, ванземљаци*).
- 6) Готово да нема сливенице чије мотивне речи може да одреди сваки говорник српског језика.

II. Тумачење значења сливеница. Од истих испитаника који су тумачили мотивацију сливеница тражено је да покушају да утврде њихово значење. Као што су за мотивацију давали разноврсне одговоре, тако су и семантику ових твореница анализирали на различите начине. За скоро све одговоре има више потврда. Представићемо и наизглед сличне одговоре јер избор речи указује на различите фокусе синтагми или реченица којима се сливенице дефинишу.

Бабћеха: маћехина мајка, баба која се понаша као маћеха, бака детету чијем је родитељу маћеха, стара маћеха, зла маћеха, зла и стара маћеха, баба која је зла као маћеха, баба која је зла према својој унуци; дедина друга жена; маћехина мајка (дететова баба са маћехине стране); жена мог деде која није моја биолошка баба; баба која се не понаша добро према некоме; дедина жена која није баба; нова баба коју је довео деда; маћехина мајка; старија жена која по особинама подсећа на маћеху; особа женског пола која је маћеха нечијем оцу или мајци; мајка нечије маћехе; маћеха старијих година.

Балаканалије: баханалије на балкански начин, простаклук, примитивизам; олуја на Балкану, балканске свађе; раскалашно понашање својствено Балканцима; баханалије на Балкану; балкански примитивизам; понашање које обухвата баханалије и које је карактеристично за становнике

Балкана; баханалије (оргије, лудорије, теревенке) на Балкану; веселја, слава, разузданост својствена Балкану; журке уз турбо-фолк музику; прославе на Балкану; просте балканске речи; особине људи са Балкана; балкански канали; не знам.

Блогиња: популарна блогерка; она која добро блогује; особа која пише добре блогове; жена која води блог; успешна блогерка; блогерка која је најбоља у томе; особа која стално нешто објављује на свом блогу; моћна жена која има блог; особа која води утицајни блог; цењена блогерка; блогерка која одлично ради свој посао; девојка која је популарна на друштвеним мрежама; утицајна блогерка; девојка која се истиче на друштвеним мрежама; новонастало митско биће; не знам.

Чаробични: који је обичног изгледа, али има изузетне способности; довољно чаробан, а довољно обичан; спој неспојивог попут различитих мишљења; нешто што је чаробно, а обично и једноставно (нпр. укус неког слаткиша); нешто тако обично да је необично; особа која је необично посебна; онај ко је чаробан у својој обичности, толико обичан да је то чаробно; обичан у којем се увиђа чаробност; лепота у једноставности; нешто што је у својој једноставности чаробно; особа или предмет који се истовремено издваја неком позитивном особином и који има особине типичне за обичну, просечну особу или ствар; који има своје чари иако је обичан; може да се односи на особу, мада ме више асоцира на одевни предмет, на пример, хаљину; нешто не нарочито посебно, али има свој шмек; посебан иако је обичан; нешто изузетно лепо, али и чудно истовремено; особа која изгледа обично, али је њена унутрашњост чаробна; јединствен; најбољи чаробњак; комбинација чаробног и магичног; леп, али једноставан; чаробан у својој обичности; необично чаробан.

Чистосађани: грађани Новог Сада који воде рачуна о чистоћи; поштени Београђани; чисти Новосађани; становници Новог Сада који не прљају свој град; људи из Чистоће који саде биљке; еколози из Новог Сада; Новосађанин који чисти; Новосађани су познати по чистоћи; стереотип да су Новосађани културни и чисти; чистокрвни Новосађанин; чисти Новосађани; особе из Новог Сада које истичу важност чистоће; они чије су генерације предака из Новог Сада; пореклом из Новог Сада; они који нису дођоши; грађани Новог Сада чија породица дуго живи у том граду; чисти грађани; Новосађани-староседеоци; Новосађани који брину о заштити животне средине; уображени Новосађани; не знам.

Џулов: невоспитан, бахат, неморалан човек, склон крађи; спорт и дивљина (џудо + лов); звучи погрдно, као пацов; изразито безобзиран човек; лов на псе, посао који обављају шинтери (џукела + лов); улични пас, џукац; мушкарац који се понаша вулгарно; јединица (џул); лов у џунгли;

пас за лов (цукац + ловити); непослушан пас у лову (цукац + ловити); при- својни придев од Цул; не знам.

Еврогорци: становници Европе; Црногорци који хрле у Европу; Европљани са планине (Европа + горци); Црногорци наклоњени Европи; Црногорац склон евроинтеграцијама; становник Црне Горе одређених по- литичких схватања; људи који се служе евром; европски Црногорци; Цр- ногорци који су се преселили у ЕУ; Црногорци „европских” схватања; прозападњачки оријентисани Црногорци који се одричу традиционалних вредности; Црногорац у Европи; људи из Европе (Европа + гора); народ жељан новца без претераног рада; Црногорци који живе у Немачкој, Аустрији итд.; Црногорци који се само декларативно залажу за Европу, а у ствари нису за то; не знам.

Хрбин: онај који је из мешовитог брака Србина и Хрватице или обр- нуто; човек рођен у Хрватској, а живи у Србији или обрнуто; човек са две нације; Србин из Хрватске; Србин који подржава Хрвате више него што заједница сматра прихватљивим или обрнуто; Хрват који живи у Србији; Србин из Хрватске или Хрват из Србије; особа која се залаже за помирење или уједињење ова два народа; Хрват рођен у Србији; Хрват српског поре- кла; покатоличен Србин; Србин који живи у Хрватској; мешавина Хрвата и Србина; не знам.

Крајчетак: место где нешто почиње и где се завршава; почетак кра- ја; крај је можда нови почетак; крај нечега што је истовремено и почетак нечега; крај једног, а почетак другог; неразјашњен крај, оставља простор за нову причу; поклапање почетка и краја; почетак на крају; крај нечег ма- њег који означава почетак нечег већег; мали део неког краја, неке области; завршетак једног дела и одмах почетак другог; место где почиње и завр- шава се; почетак нечега чему се одмах назире крај; део неког предмета ко- ји може бити почетак и крај; крај једне и почетак друге ствари; нови поче- так; крај почетка; битност и почетка и краја; не знам.

Ванземљаци: људи који су напустили своју земљу, емигранти; људи исте националности ван земље; они који нису са наше Планете; особе које су ван своје земље; људи који живе ван своје земље, а придржавају се тра- диције и обичаја; значи исто што и ванземаљци; они који живе ван земље, а друже се као да су земљаци; сународници који живе у иностранству; ди- јаспора; земљаци који живе у иностранству; они који нису из исте земље; гастарбајтери; земљаци које не разумемо; нису становници Земље; сусрет овог и оног света; не знам.

Дискусија о тумачењу значења сливеница. Тумачења сливеница показују да оне немају јасно значење и да их говорници интерпретирају на више начина. Већини је, на пример, јасно да *блогиња* представља жену ко- ја има везе са блогом, али није јасно да ли је то жена која води блог, жена

која је успешна у том послу, жена која је позната по томе што води блог, жена која стално нешто објављује на свом блогу, жена чији је блог утицајан, моћна жена чији је блог утицајан јер је она моћна независно од блога итд.

Бабћеха је маћехина мајка, баба која се понаша као маћеха, стара маћеха, дедина жена која није баба итд.

Џулов је, као што је представљено, невоспитан, неморалан човек, али и лов на псе, непослушан пас у лову, улични пас, присвојни придев од *Џул* итд.

И да не набрајамо даље. Сливеницама се добијају лексеме чије значење није довољно прецизно, а то не чуди јер проистиче из чињенице да говорници често не препознају мотивне речи од којих су ове лексеме настале. Ако говорници не могу дешифровати творбу, не могу ни значење.

Семантику сливеница успешно је објаснила К. Расулић (2008), која се ослања на теорију појмовне интеграције, изграђене „на темељу Фоконијеове семантичке теорије о менталним просторима која постулира конструисање значења у менталним представама говорника при чему језичка средства сама по себи нису носиоци значења, већ омогућавају конструисање и интерпретирање значења активирајући сложени систем когнитивних структура похрањених у уму [...] Теорија менталних простора показала је завидан експланаторни потенцијал у примени на различите области семантичких и прагматичких, али и ванлингвистичких истраживања” (Расулић 2008: 273). Полазећи од теорије појмовне интеграције коју дефинише као „селективно пројектовање и креативно комбиновање елемената из различитих менталних простора у нову појмовну структуру”, К. Расулић (2008: 272–273) предлаже термине *појмовна интеграција* за процес оваквог настајања лексема и *појмовни амалгам* за резултат. Сматра да „сливенице представљају појмовне амалгаме *par excellence* утолико што настају као резултат интеграције и на плану форме и на плану садржаја” (Расулић 2008: 272).

Очигледно је, међутим, да неправилност тог „селективног пројектовања” и претерана креативност комбиновања не погодују разговорном језику, иако се најчешће у њему појављују. К. Расулић (2008: 281) запажа да „у конструисању оваквих амалгама формални елементи речи које се регрутују из српског по правилу повлаче препознатљиве значењске елементе целе речи којој припадају” и да је „за разумевање значења овог међујезичког амалгама неопходно активирати веома слојевито конвенционално знање”. Ово је прилика да се примети и призна да један од разлога за неразумеваче сливеница лежи и у чињеници да наши испитаници, иако су студенти, немају довољно тог „слојевитог конвенционалног знања” и да им није лако да наслуте „препознатљиве значењске елементе целе речи” којој

припадају сегменти у сливеници. Има много доказа за то ако се осмотре одговори наших испитаника, а нарочито је несхватљиво да је било оних који нису могли ни да наслуте шта значе понуђене сливенице. Ипак, недовољну креативност и необразованост испитаника не видимо као примарни разлог проблема у тумачењу сливеница, већ као основни разлог проналазимо изостанак чврсто утемељених правила у грађењу ових речи.

III. Грађење сливеница. Из књиге Р. Бугарског преузели смо десет сливеница за које је он написао од којих су мотивних речи настале. Иако смо сасвим свесни чињенице да проф. Бугарски у неким случајевима није могао имати на уму исти денотат на који је реферирао говорник који је да ту реч сачинио, решења проф. Бугарског узели смо као релевантна. Испитаницима су наведени ти спојеви и затражено је да изграде сливеницу. Желели смо да проверимо колико ће испитаника изградити исту сливеницу од две задате мотивне речи. Ево резултата овог дела анкете:

БЕРЗА+ПРЕВАРАНТ (берзарант) = берзарант (25), берзорант, берварант (3), берзаварант (2), берант (3), берзапреварант, преберзант, береварант, не знам (2).

БЛИЗУ + БИЗНИСМЕН (близнисмен) = близнисмен (28), близмисмен (1), близусмент, близбизнисмен, близусмен (2), близисмен.

БРУКА + ФАНТАСТИЧНО (брукастично) = брукастично (25), брукатастично (3), брукастатично, брутично, фантабрука, брустично, брутастично (2), брукофантастичање, брукатанстично.

БРАВУРОЗНО + ГРОЗНО (бравугрозно) = бравугрозно (27), бравгрозно (1), бразно, бравузно, бразурозно, бравозно, грознурозно, не знам (3).

ЋИНЋИЋ + АУТОМОБИЛ (ђинђомобил) = џинђомобил (17), џинђимобил (4), џинобил, џинтомобил (3), џинђићобил (3), џинђићомобил, џинђићмобил, аутомођинђић, џинђил (2), џинђибил, џинђобил, џиномобил, не знам (1).

ГНУСНЕ + НУСПОЈАВЕ (гнуспојаве) = гнуспојаве (30), не знам (1), гнојаве, гнусе, гнујаве.

ГРАД + ПУТОВАЊЕ (градовање) = градовање (23), градопутовање, грапутовање (2), градтовање, градутовање, градпут, гратовање (3), путоградање, градутовање (2), грутовање (3), путоград.

ГРОЖЋЕ + ЈАБУКА (грожбука) = грозбука (11), грабука (6), грозђука (5), гробука (4), грозђбука (3), грозђабука (2), грозбука (2), гројабука, грозђјабукјажје, не знам (1).

КЊИГА + ИГРАЧКА (књигиграчка) = књиграчка (28), књигиграчка, књачка, књичка (3), књирачка, не знам (1).

КВИЗ + ТЕЛЕВИЗОР (квизовизор) = телеквизор (3), квизор (12), квизизор, квилевизор, квизелевизор, квизевизор (7), квизлевизор, телеквиз (2), телеквизор, квизолевизор, квелевизор (2), квизлевизор, квизовизор (3), квизвизор, зорквиз, не знам (1).

Запажање о грађењу сливеница. Поставља се питање због чега испитаници имају толико неуједначене одговоре када треба да препознају мотивне речи сливеница, њихова значења и када треба да изграде нову сливеницу. Одговор лежи у томе што се грађење таквих речи не заснива на моделима налик онима који карактеришу грађење сложеница и изведеница. Пошто нема стриктно прописаних творбених модела, нема ни строгих правила, што доводи до спојева које одликује мања или већа очекиваност.

Закључак: подела творбе речи у ширем смислу на праву и неправу творбу речи. Имајући ово у виду, као и сличне закључке до којих смо дошли истражујући семантику и творбу лексема насталих универбизацијом (Драгићевић 2018), закључујемо да се творба речи у ширем смислу може поделити на творбу речи у ужем смислу (*праву творбу*) и на творбену игру (*неправу творбу*). Права творба подлеже моделима и заснована је на аналогiji, и у творбеном и у семантичком смислу, а творбену игру одликује намерно рушење аналогije, што изазива настајање бројних могућности за интерпретацију. Иако спада у творбу речи у ширем смислу, сливање уобрајамо у творбену игру (*неправу творбу*). Сливенице се донекле адекватно интерпретирају само у контексту јер им контекст помаже да постигну оно што оне немају као јединице творене моделима праве творбе, а то је предвидљивост. Колико их непредвидљивост чини експресивним и занимљивим за говорнике, толико им угрожава статус узуралних лексема у лексичком систему, одузима им стабилност и постојаност. Творци сливеница морају рачунати на кратак век својих лексичких конструката.

На трагу оваквом приступу је и Р. Бугарски, који ни сам није сигуран да ли је сливање творбени процес или језичка игра, па га уобраја у обе сфере. У својој монографији посвећеној овом питању (Бугарски 2013), аутор - назива сливенице и сливање *играма речи; вербалним играријама; слободним, маштовитим лексичким експериментима; језичким штосовима* (2013: 22); *каламбурским мајсторијама* (2013: 22); *полуозбиљним називима* (2013: 20). Сливање назива *лексичком модом* (2013: 19), као и *експериментисањем речима* (2013: 24). Због свега наведеног, сливенице као предмет истраживања Бугарски одређује као „теоријски фасцинантан, а методолошки изузетно сложен предмет изучавања” (2013: 21).

Ипак, као да није сасвим сигуран у то да је сливање језичка игра, па у њему запажа *образац* (2013: 20) и назива га *савременим урбаним творбеним процесом* (2013: 22), дефинишући га као „један нови, социолингвистички мотивисан процес у *грађењу речи* у српском језику” (2013: 17).

Нама се пак чини да треба направити оштру разлику између чврсто профилисаних творбених начина и оних флуиднијих, чија је улога да изненаде и оставе утисак. Ови други, поновићемо, спадају у језичку игру (иако их треба разумети као творбени начин у ширем смислу). Анализирајући анкету, запазили смо да говорници српског језика ослонац у одгонетању творбе и значења сливеница покушавају да пронађу у стабилним творбеним начинима, у ’правој творби’ (извођењу и слагању), што се јасно види у њиховој потреби да по сваку цену у сливању виде извођење или слагање. То чине зато што је сливање нестабилно, несистемско и непредвидљиво. Ипак, сливање не сме бити занемарено у проучавању творбе речи у српском језику јер се број овако добијених лексема значајно увећава у српском језику и свим словенским језицима.

ЛИТЕРАТУРА

- БУГАРСКИ 2013: Ranko Bugarski, *Sarmagedon u Mesopotamiji*, Beograd: XX vek.
- ДРАГИЋЕВИЋ 2018: Рајна Драгићевић: „Неки аспекти универбизације у српском језику”, *Univerbacija/univerbizacija u slavenskim jezicima*, zbornik radova, Osamnaesta međunarodna naučna konferencija Komisije za tvorbu riječi Međunarodnog komiteta slavista, Sarajevo, 4–7. aprila 2017, urednica Amela Šehović, Sarajevo: Slavistički komitet, 104–118.
- ПРЋИЋ 2020: Tvrtko Prčić: „Neologizacija srpskog jezika u punom cvatu: jedno ponešto drukčije čitanje knjige *Srpske slivenice. Monografija sa rečnikom Ranka Bugarskog*”, *Језици и културе у времену и простору IX/1*, тематски зборник, уредници: Снежана Гудурић, Биљана Радић Бојанић, Предраг Мутавџић, Нови Сад: Филозофски факултет, 477–491.
- РАСУЛИЋ 2008: Катарина Расулић: „Српско-енглеске творенице у светлу теорије појмовне интеграције”, *Семантичка проучавања српског језика*, уредници М. Радовановић и П. Пипер, Београд: САНУ, 269–291.

Райна Драгичевич

МОТИВАЦИЈА, ФОРМИРОВАНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ СЕРБСКИХ
КОНТАМИНАНТОВ

Резюме

В статье представлено эмпирическое исследование мотивации, значения и словообразования сербских контаминантов. Исследование проводилось с помощью опроса, в ходе которого 35 студентов филологического факультета Белградского университета оценили мотивацию, словообразование и значение 10 выбранных контаминантов. В конце статьи представлены выводы, сделанные в результате проведенного анализа, и определен статус контаминации как словообразовательной модели по отношению к другим словообразовательным моделям в рамках сербской дериватологии в более широком смысле.

Ключевые слова: контаминация, контаминант, словообразование, лексикология, сербский язык.

УДК 811.163.42'373.611:001.891.3"20"
811.163.42'373.43:616.98"20"

*Milica Mihaljević**

(Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska)

TVORBENA ANALIZA HRVATSKOGA KORONAVIRUSNOG NAZIVLJA (S POSEBNIM OBZIROM NA STOPLJENICE I SRASLICE)**

U radu se polazi od analize hrvatskoga tvorbenog nazivlja s posebnim obzirom na stopljenice i sraslice. Na temelju rezultata projekta *Jena* i rada *Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima)* (Mihaljević, Ramadanović 2006) predlaže se model tvorbene analize nazivlja upotrijebljen u ovome radu. Prema navedenome modelu analizirane su hrvatske koronavirusne tvorenice. U radu se otvara pitanje razgraničenja posuđivanja i tvorbe te sraslica i prefiksoidnih tvorenica. Također se otvara pitanje položaja stopljenica u hrvatskome (standardnom) jeziku.

Ključne riječi: koronavirusno nazivlje, prefiksoidne tvorenice, sraslice, stopljenice, tvorba riječi.

1. Uvod

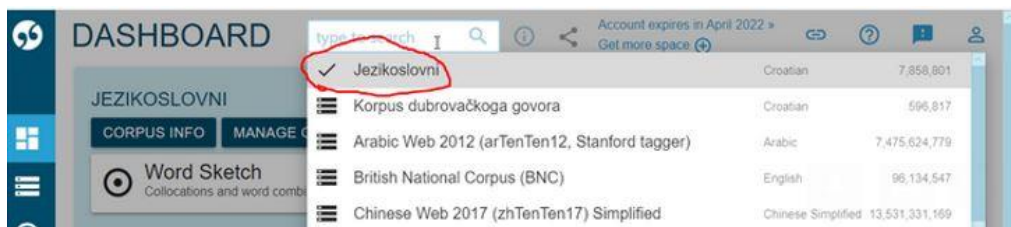
Ovaj je rad potaknut radom na projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* i na *Pojmovniku koronavirusa*. U sklopu rada na projektu *Jena* radilo se i na prikupljanju, analizi i terminografskoj obradi tvorbenoga nazivlja. U sklopu rada na *Pojmovniku koronavirusa* prikupljalo se koronavirusno nazivlje iz medija i drugih izvora. Stoga analiza u ovome radu započinje kratkim prikazom projekta *Jena*, s posebnim obzirom na tvorbeno nazivlje, posebno stopljenice i sraslice, i kratkim prikazom dosadašnjih proučavanja hrvatskoga koronavirusnog nazivlja, u prvome redu *Pojmovnika koronavirusa*.

* mmihalj@ihjj.hr

** Rad je izrađen u okviru projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*.

2. Metodologija

Pri analizi i razgraničenju tvorbenoga nazivlja, posebno sraslica i stopljenica, sustavno je pregledavan *Jezikoslovni korpus* (Marković, Mihaljević 2020), koji je za potrebe projekta *Jena* izrađen u Sketch Engineu (Kilgarriff i sur. 2004: 105–116; Kilgarriff i sur. 2014: 7–36). Analizirane su u prvome redu konkordancije (1. slika) i skice riječi (2. slika).

1. slika: Konkordancija leme *stopljenica*

☐	Filologija 70...	ica. </s><s> lako je najčešći oblik u literaturi upravo zadržavanje izvornih	anglizama	flashover ili backdraft, općenito je pravilo da se sudice i posudnice u hrvi
☐	Filologija 70...	dobno i najprošireniji. </s><s> Pa ipak, i flashover i backdraft kao izvorni	anglizmi	pripadaju fonološkom, sintaktičkom i morfološkom sustavu engleskog jezi
☐	Filologija 70...	rvatski su nazivi za navedene pojmove tek u nastanku. </s><s> Uporaba	anglizama	poput naziva flashover ili backdraft u strukovnom nazivlju eliminira prijevo
☐	FLUMINENSIA 14...	m razvojem, a s tim u vezi i s leksičkim posuđivanjem. </s><s> Danas su	anglizmi	, upravo amerikanizmi, zauzeli mjesto koje su svojedobno imali germanizi
☐	FLUMINENSIA 14...	nzivne internacionalizacije jezika nastavila se u drugome smjeru - prodor	anglizama	(amerikanizama), lako zakonskim odredbama zajamčena ravnopravnost i
☐	FLUMINENSIA 14...	jednakovrijednicima. </s><s> Ponuđena su konkretna rješenja za mnoge	anglizme	s nejednakim izgledom da ih govorna zajednica prihvati. </s><s> M. Sam
☐	FLUMINENSIA 14...	osi njihov iscrpan pregled. </s><s> Istodobno su pod puristički udar došli	anglizmi	kao suvremena globalna pojava. </s><s> Autor je u članku potaknuo još i
☐	FLUMINENSIA 17...	ju značajkama razgovornosti: kolokvijalizma, antigramatičkim oblicima,	anglizmima	Idj. </s><s> S obzirom na mlađu dob populacije koja ovim putem komuni
☐	FLUMINENSIA 17...	raščućega broja neprilagođenih engleskih riječi i tek dijelom prilagođenih	anglizama	računalno je nazivlje standardološki problem hrvatskoga jezika. </s><s>
☐	FLUMINENSIA 17...	osnik" (str. 290-291). </s><s> Autorica zaključno upozorava na problem	anglizama	i neprilagođenih engleskih riječi u publicističkome funkcionalnom stilu koji
☐	FLUMINENSIA 18...	stički" stili pridonosi prihvatanju leksičkih inovacija. </s><s> Ključne riječi:	anglizmi	, ekonomsko nazivlje, jezična norma, hrvatski jezik, engleski jezik 1. </s>
☐	FLUMINENSIA 18...	engleskog izraza black economy, koji je poslužio kao model za stvaranje	anglizama	u europskim jezicima) i novome kontekstu te ih obogaćuje novim nijansar
☐	FLUMINENSIA 18...	arskome smislu te sveprisutnosti medija, koji su najveći izvor importiranih	anglizama	, engleski jezik poprimio razmjere globalnoga jezika. </s><s> Uvjeti koj
☐	FLUMINENSIA 18...	ijem se tu stvara većina naziva iz područja ekonomije koji su izvorom za	anglizme	u drugim jezicima. </s><s> Tako K. Sorensen (1988: 31-32) govori o razd
☐	FLUMINENSIA 18...	čina leksičkoga zadovoljavanja za pojmovne inovacije, dovodi do prijeva	anglizama	koji uzrokuju stanovite promjene na leksičkome i semantičkome planu hr

2. slika: Skice riječi za lemu *stopljenica*

Analiza pokazuje 48 potvrda naziva *stopljenica* u *Jezikoslovnomu korpusu*. Iz toga je vidljivo da se hrvatski jezikoslovci bave problemom stopljenica u hrvatskome jeziku. Skice riječi pokazuju da se riječ *stopljenica* povezuje s *humorom*, *raznolikošću*, govori se i o *terminologiziranim* i *autorskim* stopljenicama.

Koronavirusno nazivlje analizirano je u prvome redu s pomoću primjera iz *Glosara koronavirusa*, ali su analizirani i drugi primjeri prikupljeni iz medija, s interneta, iz Korona-korpusa (koji su Ana Ostroški Anić i Kristina Štrkalj Despot¹ izradile u Sketch Engineu) i radova posvećenih koronavirusnome nazivlju.

¹ Više o *Korona-korpusu* vidi u Štrkalj Despot i Ostroški Anić (2021).

3. Projekt Jena

Pokretanje projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*, koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost, potaknuto je ovim činjenicama:

1. Hrvatsko jezikoslovno nazivlje neujednačeno je i nesustavno.
2. Hrvatski jezik važan je predmet u osnovnim i srednjim školama te je jedan od triju obvezatnih predmeta na državnoj maturi.
3. Jezikoslovno nazivlje djelomično pripada i općemu jeziku te drugim srodnim strukama, npr. komunikologiji, defektologiji, antropologiji, psihologiji, knjižničarstvu.
4. Do pokretanja projekta nije postojala terminološka baza hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja ni specijalizirani računalni korpus jezikoslovnih tekstova.

Zbog svega navedenog projektom su prijavom predviđeni ovi ciljevi:

1. unijeti u bazu *Struna* najmanje 1500 naziva s istoznačnicama, definicijama i istovrijednicama na četirima svjetskim jezicima: engleskome, njemačkome, francuskome i ruskome²
2. izraditi priručni kontrolni korpus računalno dostupnih i pretraživih izvora koji će biti temelj i za daljnja proučavanja jezikoslovnoga nazivlja
3. izraditi mrežne stranice projekta na kojima će se nalaziti i radovi o jezikoslovnome nazivlju članova projekta i njihovih suradnika
4. izraditi e-monografiju o jezikoslovnome nazivlju.

U prvome projektom razdoblju (do 23. prosinca 2020., tj. do kraja Zakladina projekta) postignuti su svi zacrtani ciljevi.

1. u bazu je uneseno oko 2000 naziva (do dana završetka ovoga rada 2676 naziva)
2. izrađen je priručni korpus računalno dostupnih i pretraživih izvora koji se nalazi u *Sketch Engineu* (www.sketchengine.eu) i dostupan je svim članovima projekta te na zahtjev i svim članovima akademske zajednice koji imaju pristup *Sketch Engineu*.
3. izrađene su mrežne stranice projekta. Mrežne stranice projekta dostupne su na adresi <http://ihjj.hr/jena> (3. slika). Više o sadržaju mrežnih stranica projekta vidi u Mihaljević 2020.

² Nekim su nazivima naknadno pridružene i istovrijednice na češkome i švedskome jeziku.

anglizam

definicija: riječ ili drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

radna definicija: riječ ili drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

projekt: jezikoslovlje

potpodručje: leksikologija

nepreporučeni naziv: anglicizam

	istovrijednica - engleski: Anglicism
	istovrijednica - njemački: Anglizismus
	istovrijednica - francuski: anglicisme
	istovrijednica - ruski: англицизм
	istovrijednica - švedski: anglicism

jezična odrednica: imenica

broj: jednina

rod: muški

poveznica: bolje.hr

napomena: U jezikoslovnoj literaturi još se uvijek katkad pojavljuje naziv *anglicizam*. Razlog za uporabu naziva *anglicizam* je to što on odgovara nazivima u ostalim svjetskim jezicima (engleskome, francuskome, njemačkome, talijanskome itd.). U hrvatskome standardnom jeziku treba dati prednost nazivu *anglizam* iz ovih razloga: 1. Njegovim prihvaćanjem dobiva se središnji terminološki sustav: *anglist*, a ne **anglicist*, *anglistika*, a ne **anglicistika* itd. Ni oni koji upotrebljavaju naziv *anglicizam* ne upotrebljavaju ostale članove njegove tvorbene porodice. 2. Naziv *anglizam* usklađen je s većinom ostalih naziva koji označuju jezičnu jedinicu preuzetu iz jednoga jezika u drugi (*germanizam*, *talijanizam*, *latinizam*, *hispanizam* itd.). Više vidi u Mihaljević, Milica. 1994. Anglizam ili anglicizam? *Jezik* 41/4. 114-116. Pretjeran unos jezično neprilagođenih anglizama u hrvatski jezik velik je problem za jezičnu kulturu. Na stranici *Bolje je hrvatski* (bolje.hr) daju se prijedlozi zamjena za neprihvatljive anglizme u hrvatskome standardnom jeziku, npr. *printer* > *pisač*, *puzle/puzzle* > *slagalica*, *softver/software* > *programaska podrška*. Na portalu *Hrvatski u igri* nalazi se pamtljica za uvježbavanje hrvatskih zamjena za anglizme <http://hrvatski.hr/igra/3/>.

Brzi pregled naziva ✕

3. slika: Mrežne stranice projekta *Jena*

4. napisana je mrežna monografija dostupna na stranicama projekta (Mihaljević, Hudeček, Jozić 2020.).

Od 1. siječnja 2021. projekt *Jena* nastavljen je kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

3.1. Tvorbeni načini i tvorenice – nazivlje i razgraničenja

U *Jeni* je obrađeno 67 naziva obilježenih s oznakom potpodručja *tvorba riječi* u bazi *Struna*. Potpun popis naziva naveden je abecednim redom: *afiks*, *afiksoid*, *elativ*, *infiks*, *izvedenica*, *izvođenje*, *kratica*, *mocija*, *mocijska imenica*, *mocijska izvedenica*, *mocijska tvorba*, *mocijski morfem*, *mocijski odnos*, *mocijski par*, *mocijski parnjak*, *mocijski sufiks*, *mocijski suodnos alofona*, *moviranje*, *neobilježeni član*, *netvorbna riječ*, *netvorenica*, *nulti sufiks*, *obilježeni član*, *osnovna riječ*, *otpridjevni prilog*, *okrata*, *polusloženica*, *prefiks*, *prefiksacija*, *prefiksacijsko-sufiksacijska tvorba*, *prefiksacijska izvedenica*, *prefiksacijsko-sufiksacijska izvedenica*, *prefiksoid*, *preobrazba*, *slaganje*, *složenica*, *složeno-sufiksacijska tvorba*, *spojnik*, *sraslica*, *srastanje*, *stapanje*, *stopljenica*, *stvaranje muškoga mocijskog parnjaka*, *stvaranje ženskoga mocijskog parnjaka*, *sufiks*,

sufiksacija, sufiksacijska izvedenica, sufiksoid, tvorba pokrata, tvorba polysloženica, tvorba riječi, tvorbena jedinica, tvorbena osnova, tvorbena porodica, tvorbena sastavnica, tvorbeni mocijski odnos, tvorbeni mocijski par, tvorbeni mocijski parnjak, tvorbeni morfem, tvorbeni način, tvorenica, umanjenica, uvećanica, vezana osnova, višečlan, ženski mocijski parnjak. Za potrebe ovoga rada analizirani su nazivi koji se odnose na tvorbene načine i tvorenice. Ti su naziv uspoređeni s nazivljem u radu (Mihaljević, Ramadanović 2006) te se predlaže razradba tvorbenih načina i tvorenica prikazana u 1. tablici.

1. tablica: Nazivlje tvorbenih načina i tvorenica

tvorbeni način	definicija	tvorenica
sufiksacija	tvorbeni način kojim se iza osnove jedne riječi dodaje sufiks	sufiksna tvorenica
prefiksacija	tvorbeni način kojim se ispred jedne riječi dodaje prefiks	prefiksna tvorenica
prefiksacijsko-sufiksacijska tvorba	tvorbeni način kojim se tvorbenoj osnovi jedne riječi istodobno dodaju prefiks i sufiks	prefiksacijsko-sufiksacijska tvorenica
slaganje	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju tri sastavnice od kojih je prva osnova, druga spojnik <i>-o-</i> , a treća samostalna riječ	složenica
složeno-sufiksacijska - tvorba	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, slaganje i sufiksacija	složeno-sufiksacijska tvorenica
srastanje	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju dvije sastavnice, od kojih prva može biti ili osnova ili riječ, a druga je uvijek riječ Napomena: Između sastavnih dijelova sraslice nikada ne dolazi spojnik <i>-o-</i> .	sraslica

Новоречје 6

srašteno-sufiksacijska - tvorba	tvorbени начин u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, srastanje i sufiksacija.	srašteno-sufiksacijska - tvorenica
unutarnja tvorba	tvorbени начин kojim pri promjeni u samoj riječi (ili naglasak ili fonem osnove, ili i jedno i drugo) nastaje nova riječ	unutarnja tvorenica
tvorba polusloženica	tvorbени начин u kojemu sudjeluju dvije ili više riječi od kojih svaka ima svoj vlastiti naglasak, a prva se riječ ne sklanja Napomena: Polusloženice se uvijek pišu sa spojnicim između sastavnih dijelova.	polusloženica
tvorba pokrata	tvorbени начин u kojemu kraćenjem jedne riječi ili višerječne sveze nastaje nova riječ	pokrata
preobrazba	tvorbени начин u kojemu nova riječ nastaje prijelazom jedne riječi iz jedne vrste riječi u drugu vrstu riječi	preobrazna tvorenica (preobraženica)
prefiksoidna tvorba (prefiksoidizacija)	tvorbени начин kojim se ispred jedne riječi dodaje prefiksoid	prefiksoidna tvorenica
sufiksoidna tvorbena	tvorbени начин kojim se ispred jedne riječi dodaje sufiksoid	sufiksoidna tvorenica
prefiksoidno-sufiksoidna tvorba	tvorbени начин u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, prefiksoidna i sufiksoidna tvorba	prefiksoidno-sufiksoidna tvorenica

stapanje	tvorbени начин у којему нова riječ nastaje izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi	stopljenica
----------	--	-------------

U 1. je tablici nazivlje usustavljeno, pa su pridjevi *sufiksalni* i *prefiksalni*, koji prevladavaju u hrvatskoj tvorbenoj literaturi (prema *Jezikoslovnome korpusu*), zamijenjeni nazivima *sufiksacijski* i *prefiksacijski* kako bi pridjev bio sustavno tvoren sufiksacijom od imenice *sufiks* i *prefiks*.

3.1.2 Stapanje, stopljenice, srastanje i sraslice

U 2. tablici prikazani su rječnički članci naziva *stapanje*, *stopljenica*, *srastanje* i *sraslica* u *Jeni*.

2. tablica: Obrada naziva *stapanje*, *stopljenica*, *srastanje*, *sraslica* u *Jeni*

tvorbени начин	tvorenica
<p>stapanje</p> <p>definicija: tvorbeni način u kojemu nova riječ nastaje izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi potpodručje: tvorba riječi jezična odrednica: imenica rod: srednji broj: jednina istovrijednica – engleski: blending istovrijednica – njemački: Verschmelzung</p>	<p>stopljenica</p> <p>definicija: riječ tvorena izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi potpodručje: tvorba riječi dopušteni naziv: križalica nepreporučeni naziv: blenda jezična odrednica: imenica rod: ženski broj: jednina istovrijednica – engleski: blend; portmanteau istovrijednica – njemački: Verschmelzung istovrijednica – francuski: mot-valise istovrijednica – ruski: бленд; сращение napomena: Naziv <i>križalica</i> nalazi se u terminološkoj normi nrHRN ISO 1087-1 pod brojem 3.4.13. Zbog bolje prihvaćenosti u jezikoslovnoj literaturi danas se preporučuje naziv <i>stopljenica</i>.</p>

<p>srastanje</p> <p>definicija: tvorbeni način u kojemu sudjeluju dvije sastavnice od kojih prva može biti ili osnova ili riječ, a druga je uvijek riječ i između sastavnica nikad ne dolazi spojnik <i>-o-</i></p> <p>područje: jezikoslovlje</p> <p>potpodručje: tvorba riječi</p> <p>grana: 6.03.02 - kroatistika</p> <p>suprotnica:</p> <p>jezična odrednica: imenica</p> <p>rod: srednji</p> <p>broj: jednina</p> <p>istovrijednica – engleski: blending</p> <p>istovrijednica – njemački: fugenlose Komposition</p> <p>istovrijednica – francuski: composition lexicale sans aucun signe matériel</p> <p>istovrijednica – ruski: сращение</p>	<p>sraslica</p> <p>definicija: riječ nastala srastanjem</p> <p>potpodručje: tvorba riječi</p> <p>suprotnica:</p> <p>jezična odrednica: imenica</p> <p>rod: ženski</p> <p>broj: jednina</p> <p>istovrijednica – engleski: compound</p> <p>istovrijednica – njemački: Verschmelzung</p> <p>istovrijednica – francuski: composé lexical unifié</p> <p>napomena: U engleskome se ne razlikuju nazivi <i>složenica</i> i <i>sraslica</i> te i jednome i drugome odgovara prijevod <i>compound</i>. Naziv <i>sraslica</i> katkad se prevodi kao <i>blend</i>, ali <i>bled</i> odgovara hrvatskomu nazivu <i>stopljenica</i>.</p>
--	---

Iz 2. tablice vidimo da se nazivi *stapanje* i *stopljenica* na hrvatski dosljedno prevode kao *blending* i *blend*, ali da se uporaba koleba kod naziva *srastanje* i *sraslica*. Problem je u tome što su engleski i hrvatski sustav često nekompatibilni te je razlika koja u hrvatskome postoji između *sraslice* i *složenice* neprimjenjiva na engleski.

Na stranicama <https://stilistika.org/hrvatski-rjecnik-stopljenica> objavljen je *Hrvatski rječnik stopljenica* Ivana Markovića, Ivane Klindić i Ive Borković, ali taj rječnik ne uključuje koronavirusno nazivlje. Analizom stopljenica koje se u tome rječniku nalaze, vidi se da je uglavnom riječ o okazionalizmima, imenima i humorističnoj uporabi u medijskome diskursu, npr. *abdićirati* (prema *Abdić* i *abdicirati*), *abolicajac* (*abolicija* i *policajac*), *Aboričanin* (*aboridžin* i *Boričanin* 'stanovnici Borika'), *Abrakebabra* (*abrakadabra* i *kebab*, ime kebabdžinice)³.

³ Navedeno je samo nekoliko primjera koji počinju s *ab-*.

4. Proučavanje hrvatskoga koronavirusnog nazivlja

Od početka pandemije prouzročene koronavirusom hrvatski su jezikoslovci počeli s različitim aspektima (od analize metafora u kognitivnolingvističkom kontekstu do standardološke, leksikografska i terminografske analize) proučavati koronavirusno nazivlje. Održan je velik broj tematskih skupova⁴ i referata te je objavljen ili je u tisku⁵ velik broj radova, a pokrenuti su neki specijalizirani projekti⁶. U lipnju 2020. objavljen je tematski broj časopisa *Hrvatski jezik* posvećen koronavirusnome nazivlju i e-nastavni tijekom pandemije bolesti COVID-19. Ana Ostroški Anić i Kristina Štrkalj Despot (2020) izradile su *Korpus korone* koji je na zahtjev dostupan u Sketch Engineu. Ana Mikić Čolić (2021) u knjizi *Neologizmi u hrvatskome jeziku* u poglavlju *Od koronizacije do infodemije* posvećenom neologizmima koji su nastali tijekom pandemije koronavirusne bolesti donosi i tvorbenu analizu koronavirusnih neologizama, a posebno se osvrće i na stopljenice. U intervjuu objavljenome u *Hrvatskome jeziku* (Blagus Bartolec 2021.) Mikić Čolić ističe: „Analiza pandemijskoga leksika pokazala je da većina novih riječi nastaje formalnom tvorbom, i to sufiksacijom (*koronaš, koronašica, koronizacija, karantenzacija, koronizirati...*) ili jednim relativno novim tvorbenim načinom koji smo preuzeli iz engleskoga, a koji nazivamo *blending* ili, u hrvatskome, stapanje. Riječ je o tvorbenome načinu koji podrazumijeva tvorbu nove riječi od dijelova dviju postojećih riječi i to najčešće prvoga dijela prve riječi i drugoga dijela druge riječi. Tako smo dobili, naprimjer, riječ *bankomat* (**banka** + **automat**). Taj je način tvorbe novih riječi u engleskome vrlo popularan, a i kod nas se u novije vrijeme pojavljuje sve više riječi koje su nastale na taj način. Doduše, ograničene su uglavnom na marketinški jezik, ali s druge strane, tu su i ne možemo ih zanemariti (*aromagija, sprinternet, bagatele2, štrumfastično, fleksigurnost, wellnesstinovo...*). Tijekom pandemije nastalo je mnogo takvih riječi: *capakistan, covidiot, dnovinarski, McGužva, morona* (virus), *Zoomor, Plenkorona, Plenkovid, Novax Đokovid, Toni Cjepinski...*

⁴ Npr. *From Dante to the present day: disease outbreaks, epidemics and pandemics in language, literature and*

culture, Split 23. – 24. 9. 2021., *Globalex Workshop on Lexicography and Neology – Focus on Coronavirus-related Neologisms*, 31. 8. 2021.

⁵ Npr. Mihaljević, Hudeček, Lewis.

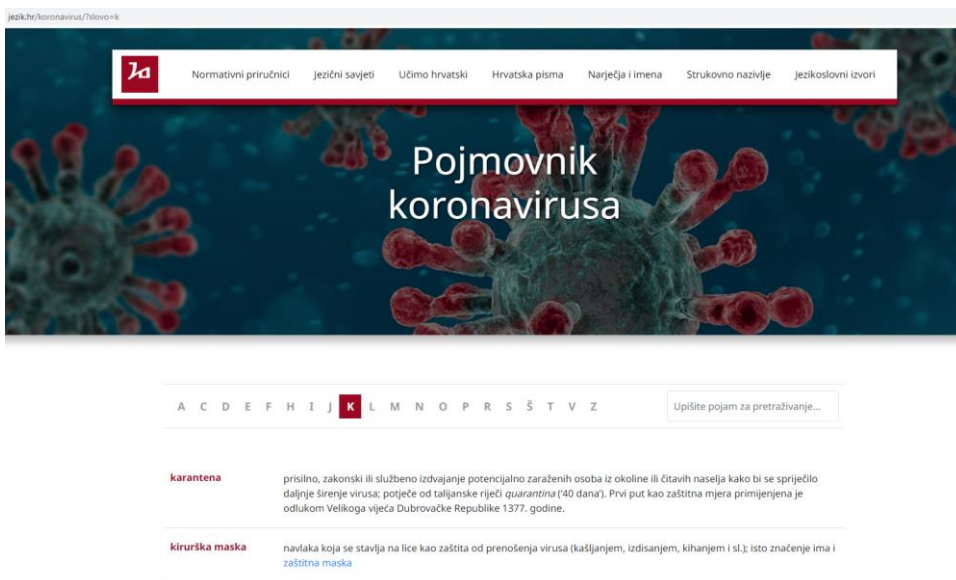
⁶ Mihaela Matešić i Slobodan Beliga o jednome su projektu i koronavirusnome korpusu govorili na nizu znanstvenih skupova (npr. *Analiza stavova u društvenim medijima u istraživanju krizne komunikacije u doba pandemije*, Rijeka, 5. simpozij SCIMETH, - <https://cji.uniri.hr/scimeth-2021/>; *Istraživanje krizne komunikacije u digitalnom okruženju u doba pandemije*, Osijek, HDPL, <http://www.hdpl.hdpi.hr>. Mateja Šporčić, Stjepan Lacković i - Marina Baralić u izlaganju *Big data resursi u istraživanju metafora*, Osijek, HDPL, - <http://www.hdpl.hdpi.hr> govorili su o radu na drugome koronavirusnom korpusu. Međutim, ti korpusi u vrijeme pisanja ovoga rada još nisu bili javno dostupni.

Riječ je, naravno, o ludičkim tvorbama, jezičnim igrama koje imaju ograničen rok trajanja.”

Dakle, autorica ističe tvorbu kao način postanka velikoga broja koronavirusnih naziva, a posebno govori o stopljenicama. Navedeno poglavlje i intervjui bili su i poticaj za analizu provedenu u ovome radu i posebno za analizu stopljenica u hrvatskome koronavirusnom nazivlju.

4.1. Pojmovnik koronavirusa

Već je u ožujku 2020. objavljen *Pojmovnik koronavirusa* (<https://jezik.hr/koronavirus/>). Taj je pojmovnik (4. slika) poslužio kao korpus za tvorbenu analizu provedenu u ovome radu.

4. slika: Pojmovnik koronavirusa

4.2. Postanak hrvatskoga koronavirusnog nazivlja

Analizom *Pojmovnika koronavirusa* i ostalih izvora možemo zaključiti da hrvatsko koronavirusno nazivlje nastaje na načine prikazane u 4. tablici:

4. tablica. Načini postanka koronavirusnoga nazivlja

način postanka	primjer
preuzimanje stranoga naziva	COVID-19, <i>drive-in</i> , <i>fake news</i>
hrvatska tvorba	bezCOVID, kovidaš, protukorona
terminologizacija	pobrisati ('uzeti bris'), zatvaranje, fizička udaljenost, balon, val
reterminologizacija	izravnati krivulju
višerječni nazivi	kirurška maska, drugi/treći/četvrti val, kolektivni imunitet, COVID potvrda, COVID dodatak, društvena udaljenost, kolektivni imunitet, prirodni imunitet, <i>drive-in</i> dijagnostika, pandemijski/epidemijski zamor

Iz korpusa možemo izdvojiti tvorbene načine prikazane u 5. tablici.

5. tablica: Tvorenice u koronavirusnome nazivlju

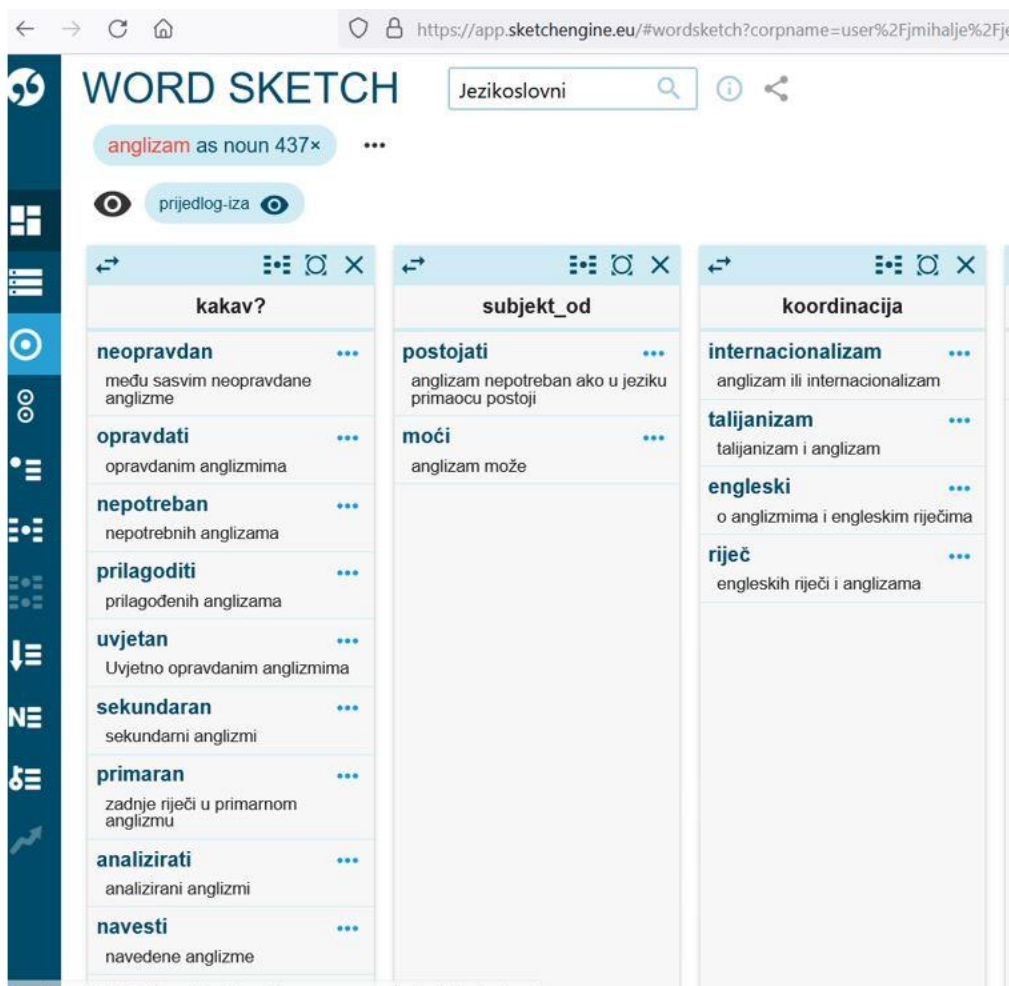
tvorbena načina	primjer
sufiksacijske tvorenice	antivakserica, antimaskerica, cjepiša, koronaš, kovidaš, koronašica, kovidašica
prefiksacijske tvorenice	protupandemijski, protuepidemijski
prefiksoidne tvorenice	koronaambulanta, koronabolnica, koronapravila, koronapraznici, koronazima
polusloženice	delta-virus, delta-soj, delta-varijanta, covid-putovnica (uz pravilno COVID putovnica)
stopljenice	Zoomor, Cjepinski
složenica	kašljoram, kašljošmrc, prvozaraženi, samoizolacija

Pri tvorbenoj analizi nameću se dva pitanja:

1. razlikovanje posuđivanja od hrvatske tvorbe
2. razlikovanje prefiksoidnih tvorenica s elementom *korona-* i *kovid-/covid-* od sraslica

Da bismo odgovorili na prvo pitanje može se krenuti od riječi *kovidiot*. Tvorba te riječi prozirna je u hrvatskome jeziku i jasno se razlikuju elementi *kovid* i *idiot*. Međutim, usporedimo li tu riječ s njezinim istovrijednicama u drugim jezicima, može se zaključiti da je riječ o posuđenici iz engleskoga koja je

ušla u mnoge jezike. Na 5. slici prikazana je obrada riječi *kovidiot* u hrvatskoj, *Covidiot* u njemačkoj i *covidioot* u nizozemskoj rječniku.

5. slika: Riječi *kovidiot*, *Covidiot* i *covidioot* hrvatskome, nizozemskome i njemačkome rječniku koronavirusa

Daljnjom analizom možemo zaključiti da su i mnoge druge riječi povezane s koronavirusom zapravo posuđene (i katkad prilagođene) engleske stopljenice. U 5. su tablici u dva stupca razvrstane engleske stopljenice koje su u hrvatskoj posuđenice i hrvatske stopljenice.

6. tablica: Hrvatske stopljenice i engleske stopljenice posuđene u hrvatski

hrvatske stopljenice	engleske stopljenice posuđene u hrvatski
Capakistan	covidiot
koronični	morona
Toni Cjepinski	plandemija
Novax Đokovid	pingdemija
Plenkورونا/Plenkovid	infodemija
Zoomor	pandemija
Đani Cjepaničev	stagflacija
	koronijalci
	<i>twindemija</i>

Provedena analiza pokazuje da su hrvatske stopljenice najčešće imena nastala kao igra riječima, a koronavirusni nazivi nastali stapanjem, uglavnom su u tome obliku u hrvatski posuđeni iz engleskoga.

Ova analiza otvara pitanje stapanja kao hrvatskoga tvorbenog načinja. Analizirani primjeri ukazuju na to da su stopljenice u hrvatskome još uvijek uglavnom ograničene na individualne igre riječima, imena, humoristični stil ili marketinški diskurs. U hrvatskome postoje tek rijetki pokušaji da se stapanje upotrijebi kao tvorbeni način za stvaranje novih naziva, npr. naziv *protrošač* (proizvođač i potrošač) pokušaj je stvaranja istovrijednice za engleski *prosumer* (producer + consumer). Ipak, u hrvatskome nazivlju prihvatljiviji je naziv koji nije nastao stapanjem *aktivni potrošač*⁷.

Da bismo odgovorili na drugo pitanje, treba analizirati što su elementi *kovid-* i *korona-* u hrvatskome.

Primjeri naziva s elementom *korona-* iz *Glosara koronavirusa* prikazani su na 6. slici.

⁷ Primjer sam dobila od studenata Fakulteta elektrotehnike i računarstva u sklopu kolegija Hrvatski jezik u inženjerskoj praksi.

koronahumor	humor povezan s koronavirusom
koronakriminalac	osoba koja se u doba epidemije koronavirusa služi kriminalnim radnjama za pribavljanje materijalne koristi (prevare preko interneta, lažno predstavljanje kao medicinsko osoblje ili volonteri itd.)
koronakriza	gospodarska kriza do koje dolazi zbog prestanka rada mnogih tvrtka u vrijeme epidemije koronavirusa; negativan utjecaj na gospodarstvo prouzročen epidemijom koronavirusa
koronaludilo	masovno ludilo izazvano koronavirusnom bolešću
koronamanija	opsjednutost koronavirusom
koronamem	mem nastao tijekom epidemije koronavirusa
koronamjere	niz postupaka u gospodarstvu kojima se nastoje ublažiti gubitci prouzročeni pandemijom koronavirusa; mjere koje se poduzimaju u cilju suzbijanja koronavirusa
koronaobveznice	obveznice koje se izdaju u vrijeme epidemije koronavirusa
koronaožujak	ožujak 2020.
koronaparty	nedopušteno druženje tijekom epidemije koronavirusa
koronaprofiter	čovjek koji nastoji profitirati zbog krize prouzročene epidemijom koronavirusa
koronapravila	pravila kojih se valja pridržavati tijekom epidemije koronavirusa

6. slika. Prefiksoidne složenice s elementom *korona-* u *Glosaru koronavirusa*

U gornjemu je primjeru samo riječ *koronaparty* posuđenica iz engleskoga, dok su druge riječi nastale tvorbom od hrvatskih elemenata.

Zanimljivo je primijetiti da je samo manji broj tvorbenih načina zastupljen u tvorbi hrvatskoga koronavirusnoga nazivlja, npr. nema ni jedna potvrđena hrvatska pokrata (u *Pojmovniku koronavirusa* potvrđena je pokrata *HZJZ* – Hrvatski zavod za javno zdravstvo, ali to je pokrata koja je već dugo u uporabi, ali se s pojavom koronavirusne bolesti počela još češće upotrebljavati) ni sraslica (ako prihvatimo da npr. *koronabolnica* nije sraslica nego prefiksoidna tvorenica) iako je inače riječ o čestim tvorbenim načinima.

5. Zaključak

Provedena analiza tvorbenih načina hrvatskoga koronavirusnog nazivlja otvara ova pitanja:

1. koje su granice posuđivanja i tvorbe i je li svaka tvorbeno prozirna posuđenica ujedno i tvorenica u jeziku primaocu
2. gdje su granice prefiksoidnih složenica i sraslica
3. je li srastanje hrvatski tvorbeni način.

U radu se nude ovi odgovori:

1. tvorbeno prozirna posuđenica u jeziku primaocu nije tvorenica (tu se postavlja i pitanje tvorbeno prozirnosti jer ona nije ista za sve govornike)
2. prefiksoidne složenice posebna su kategorija i ne treba ih miješati sa složenicama i sraslicama
3. pod utjecajem engleskoga jezika sraslice se sve češće pojavljuju u hrvatskome jeziku, međutim one su najčešće okazionalizmi s elementima humora; usto se često pojavljuju u imenima.

Navedeni odgovori samo su poticaj za razmišljanje o postavljenim pitanjima te će se o ovoj temi sigurno još mnogo pisati.

LITERATURA

- BLAGUS BARTOLEC, Goranka 2022. Česta u jeziku novina jest. *Hrvatski jezik* 9/1, 35–38. [<https://hrcak.srce.hr/274599>] pristupljeno 14.06.2022.
- Coronawoordenboek*. [<https://www.taalbank.nl/2020/03/14/coronawoordenboek/>] pristupljeno 14.06.2022.
- Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. [<http://jena.jezik.hr/>] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam i sur. 2014. The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography* 1/1, 7–36. [doi:10.1007/s40607-014-0009-9] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam; Pavel RYCHLÝ, Pavel SMRZ, David TUGWELL 2004. The Sketch Engine. *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*. Lorient: Universite de Bretagne – sud. 105–116
- MARKOVIĆ, Ivan, Ivana KLINDIĆ, Ivo BORKOVIĆ *Hrvatski rječnik stopljenica* [<https://stilistika.org/hrvatski-rjecnik-stopljenica>] pristupljeno 14.06.2022.
- MARKOVIĆ, Mario, Josip MIHALJEVIĆ 2020. Korpus *Jene* – Jednojezični terminološki korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>.] pristupljeno 14.06.2022.
- MIHALJEVIĆ, Josip 2020. Programska rješenja u projektu *Jena*. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>.] pristupljeno 14.06.2022.
- MIHALJEVIĆ, Milica, Lana HUDEČEK, Kristian LEWIS, Corona-related neologisms – a challenge for Croatian standardology and lexicography, *Lexicographica, Series Maior* (u recenzentskom postupku).
- MIHALJEVIĆ, Milica, Lana HUDEČEK, Željko JOZIĆ (ur.) 2020: *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>] pristupljeno 14.06.2022.

- MIKIĆ ČOLIĆ, Ana 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
- Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie*. [<https://www.ovid.de/docs/neo/listen/corona.jsp#>] pristupljeno 14.06.2022.
- Pojmovnik koronavirusa* [<https://jezik.hr/koronavirus>] pristupljeno 24.11.2021.
- MIHALJEVIĆ, Milica, Ermina RAMADANOVIĆ 2006. Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 32. 193–211.
- ŠTRKALJ Despot, Kristina, Ana OSTROŠKI ANIĆ 2021. A War on War Metaphor: Meta-phorical Framings in Croatian Discourse on Covid-19. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/1, 173–208. [<https://doi.org/10.31-724/rihjj.47.1.6.>] pristupljeno 14.06.2022.

Milica Mihaljević

WORD-FORMATION ANALYSIS OF CROATIAN KORONAVIRUS-RELATED TERMINOLOGY (FOCUSING ON BLENDS AND COMPOUNDS)

Summary

The paper analyses Croatian word-formation terminology in the database *Croatian linguistic terminology – Jena*. Coronavirus-related terms from the *Glossary of Coronavirus* are classified according to word-formation criteria. Croatian blends are differentiated from English blends which are loanwords in Croatian (e.g. Croatian *kovidiot*, English *covidiot*). Croatian compounds with the element *korona-* are discussed. The position of blends in standard Croatian is also discussed.

УДК 811.163.41'373.43.45:004.738.5:[616.98"20"
811.163.41'373.43.45:316.774:[616.98"20"
811.111'373.43.45:[004+316.774]:616.98"20"

*Слободан Новокмет**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

*Јована Јовановић***

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВЕ СЛИВЕНИЦЕ У ИМЕНОВАЊУ ПОЈМОВА ИЗ ПЕРИОДА ЕПИДЕМИЈЕ КОВИДА 19 У ЈЕЗИКУ МЕДИЈА***

Наш рад бави се новим сливеницама и сраслицама које су претежно у медијима, као и језику онлајн-портала, друштвених мрежа и сл., актуализоване пандемијом ковида 19 и ситуацијом која је окружује. Анализираћемо нове речи из семантичког и употребног аспекта, проверити њихово порекло и испитати какав им је тренутно статус у српском јавном дискурсу. Посебно ћемо се осврнути на друштвене, али и језичке околности у којима настају, тј. позајмљују се, наводећи репрезентативне примере. Такође, покушаћемо да контекстуализујемо ситуацију у српском језику у односу на друге словенске, али и енглески језик, у коме су се ови творбени поступци, поготово у именовању различитих појмова повезаних с епидемијом, показали веома продуктивни.

Кључне речи: сраслице, сливенице, ковид 19, јавни дискурс, енглески језик, српски језик.

1. Предмет нашег рада су нове сливенице, али и сраслице¹ које су се појавиле у српским медијима у последње две године, а којима је главна мотивација настанка да именују неки појам или ситуацију у вези са гло-

* slobodan.novokmet@isj.sanu.ac.rs

** jovana.jovanovic@isj.sanu.ac.rs

¹ Термин срастање, који као творбени резултат даје сраслице, разумемо као тип сложеница који настаје директним срастањем двеју речи, тј. „срастањем двеју или више посебних речи у једну” (Стевановић 1964: 414) (в. Клајн 2002: 27), односно, како то И. Клајн дефинише, као сложенице које се од истих саставних делова, у истом облику и у истом поретку могу јавити и као синтагме, нпр. *Београд, Турђевдан, бабадевојка, акобог-да* и сл. (в. Клајн 2002: 28).

балном пандемијом. Циљ је да их анализирамо из семантичког и творбеног аспекта и да покушамо да понудимо објашњење друштвених, али и језичких околности у којима у све већем броју настају.

Друштвене околности о којима је реч, а које се односе на глобалну епидемију ковида 19, одразиле су се на готово све сегменте живота, умногосте утичући и на стање у језику, и то на различите његове аспекте и нивое. Највише промена доживео је лексички систем, од обогаћивања значења постојећих лексема, преко наглог прилива медицинске терминологије у готово све функционалне стилове, до стварања и позајмљивања нових речи које треба да опишу нове појмове у нашој свакодневици. Медицинска терминологија, резервисана донедавно за ускостручне кругове (као што је нпр. *асимптоматски, коморбидитет, вируленција, имунизација, антители, имунитет крда, прокуживање* и др.), продрла је у општи језички фонд и језик медија, а изражајне лексичке могућности свакодневно се увећавају новим лексичким јединицама и средствима које покушавају да зауздају тзв. нову реалност (или нормалност) у којој пандемијски свет од 2020. године живи (као што су нпр. *локдаун, бустер, пик, антиваксер, ковидиот, коронарац* и сл.).

2. Трудећи се да држе корак са убрзаним језичким променама, лингвисти те појаве покушавају да опишу, категоризују и одреде им статус, пре свега бавећи се неологизмима, што нам доказује како се велике друштвене промене (као што су рат, глобалне економске или политичке кризе, климатске промене и сл.) обично веома брзо осликавају и на језичку ситуацију готово свих језика. Тако смо сведоци све више домаћих научних радова који се баве лексичким променама узрокованих пандемијом (в. Николић, Слијепчевић-Бјеливук, Новокмет 2021; Манојловић 2021 и др.), организују се и посебни научни скупови посвећени језичким променама у време пандемије, као што је научни скуп *Јавни говор Ниша у условима пандемије ковид 19* из 2021. године, а све више се у свету израђују и специјализовани дигитални и онлајн доступни *корона речници* којима је циљ да сакупе, попишу и опишу речи које су обележиле епидемију ковида, и какви су већ урађени за хрватски (*Институт за хрватски језик и језикословље*), словеначки, немачки (*Институт за немачки језик у Лајбницу*),² холандски, али и српски језик као специјалан пројекат *Одсека за стандардни језик* Института за српски језик САНУ.³

² *Нови речник корона пандемије* (нем. Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie) Института за немачки језик у Лајбницу (Leibniz-Institut für Deutsche Sprache) доступан је на адреси <https://www.owid.de/docs/neo/listen/corona.jsp#> приступљено 3. 7. 2022.

³ *Речник појмова из периода епидемије ковида* доноси речи и изразе који су врло брзо са лексичке периферије продрле у језик медија и свакодневни говор, као и нове -

3. Овај нагли и убрзани лексички прилив (и појава речи и израза као што су *локдаун*, *социјална дистанца*, *пик* и сл.) може се објаснити једним од основних разлога проширења лексичког фонда, а то је појава нових појмова/предмета/појава којима треба дати име (Радовић-Тешић 2009: 53). Тако су лексикографи из *Оксфордског речника енглеског језика* већ после неколико месеци пандемије забележили значајне допуне електронског издања овог најутицајнијег речника енглеског језика лексемама и изразима које се доводе у везу са глобалном пандемијом ковида 19, као што су нпр. *social distancing* (друштвена дистанца) или *selfisolation* (самоизолација), као и речима које именују и описују вирус и различите утицаје које је вирус оставио на грађане. Лингвиста Тони Торн (енгл. Tony Thorne), са колеџа „Кингс” у Лондону, верује да је преко 1000 нових речи ушло у енглески језик током пандемије.⁴ Он каже да су творби нових речи и језичкој креативности, која неретко има за циљ и преношење шаљивог ефекта, као покушај да се хумором донекле ублажи напета ситуација, посебно склони корисници *Твитера* и новинари, али да те речи имају сужен опсег употребе и да њихов потенцијал опстанка у систему може бити врло ограничен (већина их је настала док су људи били у карантину, ограничени у слободном кретању, суочени са ситуацијом као што је рад од куће, онлајн-настава, ношење маске и сл.). Он каже да при проучавању те лексике треба бити обазрив јер новинари имају обичај да неке речи измисле, а да те речи заправо нису у живој језичкој циркулацији и да представљају својеврсне окационализме са „ограниченим веком трајања”.

Једна од таквих свакако може бити сраслица *коронакашљач* која је ушла у холандски речник коронанеологизама и која се односи на ’људе који намерно кашљу на полицију када их ухапси због неношења маске’.

4. Кристина Штркаљ Деспот са *Института за хрватски језик и језикословље* каже да су „igre riječima i šaljivi neologizmi preplavili medije i društvene mreže [...] i zasigurno bili ljekoviti u nošenju s teškoćama karantene, tjeskobe i bolesti” (Штркаљ Деспот 2020: 2), тако да велики број нових речи можемо приписати и својеврсној терапеутској потреби да се на тешку и психички изазовну ситуацију одговори језичким хумором. Тако су настале сливенције као што су нпр. *короналудило*, *коронамода*, *кашљосрам*, *шмр-*

творенице њима мотивисане, има близу две стотине одредница које су се појављивале у новинским текстовима и телевизијским емисијама, на порталима и друштвеним мрежама, у разговорном језику и сл. Доступан је на адреси <http://www.isj.sanu.ac.rs/recnik-pojmova-iz-perioda-kovida/>.

⁴ Интервју доступан на линку: <https://www.cbc.ca/radio/thecurrent/the-current-for-april-22-2020-1.5540906/covidots-quarantinis-linguist-explains-how-covid-19-has-infected-our-language-1.5540914> (приступљено 28. 6. 2022).

цосрам и сл. И Михаела Лишкова са *Института за језик Академије наука Чешке Републике* каже да већина ових нових речи и израза настаје из „друштвене забаве” и да ће већина њих по престанку епидемије бити заборављене.⁵

5. Нове речи су у једном тренутку настајале толиком брзином, поготово у енглеском језику, да су се појавиле нове речи да опишу – нове речи, као што су новотворени термини (који су и сами делимично сливенице):

ковидизми (енгл. covid + ism) или
коронеологизми (енгл. coroneologisms = coro(na) + neologisms).

Један од прагматичних разлога настанка великог броја сливеница и сраслица⁶ (нарочито у енглеском језику), поготово за време пандемије, јесте и перлокуција (говорни чин посредован казивањем), односно покушај да се новом речју у одређеној језичкој ситуацији задржи читаочева/слушачева пажња и да се буде упечатљив (Lehrer 2003, према Манојловић 2021: 844).

Неке од сливеница⁷ које су у последње две године настале у енглеском језику (обично са једном од саставница „корона”) јесу, на пример:

<i>coronacation</i>	< corona + vacation	одмор који долази као последица отварања слободних летова и места у хотелима због епидемије / принудни одмор због отказаних часова, посла од куће и сл.
<i>coron</i>	< corona + moron	неко ко не поштује антиепидемијска правила
<i>coronacut</i>	< corona + haircut	фризура настала у условима самоизолације и карантина
<i>coronials</i>	< corona + millennials	деца која су зачета за време епидемије ковида 19

⁵ Чланак доступан на: <http://www.balkanmagazin.net/ljudske-naravi/cid138-237214/ceska-zbog-koronavirusa-vec-stotine-novih-reci> (приступљено 29. 6. 2022).

⁶ „Even though blending is considered a less productive process in English, when it comes to situations that require creativity, blending proves to be the morphological process of choice” (Манојловић 2021: 848).

⁷ У проучавању сливеница и сраслица које су настале у енглеском језику за време епидемије ковида 19, Н. Манојловић је ексцерпирајући грађу из двају речника енглеског језика дошла до податка да су од 53 нове речи у енглеском језику 26 настале овим творбеним процесом.

6. Ситуација је слична и у другим словенским језицима. Чешка новинска агенција *ЏТК* писала је како су нпр. речи *коронакриза*, *корентена*, *коронач* само неке од речи које су се појавиле у Чешкој као реакција на епидемију.⁸ Оне се све уносе у дигиталну неолошку базу речи *Неомат* (доступна на адреси: <http://www.neologismy.cz/index.php>) *Одељења за савремену лексикологију и лексикографију* Института за чешки језик. У ту базу већ је унето 80 нових речи, махом сложеница чије је саставни творбени елемент реч „корона”. Међу њима посебно су занимљиве сраслице као што су нпр.:

koronoepidemija (< корона + епидемија),
koronodeprese (< корона + депресија),
koronopanika (< корона + паника),
korontena (< корона + карантин = карантин због короне) и сл.

У пољској (али и чешкој) штампи појавила се нпр. сливеница/сраслица:

коронаапокалипса (пољ. *koronapokalipsa*) < корона + апокалипса⁹
 којом се тематизује све чешће присуство медијског наратива о смаку света који ће се захваљујући епидемији десити.

Она донекле одговара сливеници насталој на енглеском говорном подручју:

короногедон (енгл. *coronogedon*) < корона + армагедон
 са варијантом:

коронаармагедон (енгл. *coronarmageddon*) < *corona* + *armageddon*

У руском језику проналазимо пример сливенице:

ковидиент (реч за некога ко поштује сва владина правила и протоколе у вези са пандемијом)

7. Осврнућемо се даље у раду на неке занимљиве примере нових сливеница у именовању појмова из периода епидемије ковида 19 које су се појављивале у српском језику, у медијима и ширем јавном дискурсу, од почетка епидемије у нашој земљи. Бележили смо их у двама типовима извора – 1) у публицистици, тј. у новинским текстовима, где се неретко јављају у самим насловима или на насловним страницама дневних и недељних листова (уколико је реч о штампаним издањима) и 2) у дискусији међу корисницима друштвених мрежа *Твитер* и *Фејсбук*, као и у коментарима читалаца на различите електронске вести на интернет-страницама онлајн-

⁸ Чланак доступан на: <http://www.balkanmagazin.net/ljudske-naravi/cid138-237214/ceska-zbog-koronavirusa-vec-stotine-novih-reci> (приступљено 30. 6. 2022).

⁹ Пример пронађан на сајту: <https://znakiczasu.pl/koronapokalipsa-czyli-wysiew-pseudoprogowstw/> (приступљено 30. 6. 2022).

новина – дакле, у колоквијалној комуникацији карактеристичној за разговорни језик. У оба случаја одликују се експресивношћу, идиоматичношћу, репрезентују језичку креативност говорника, могу имати перлокутивну или илокативну функцију будући да је циљ њихове употребе да оставе утисак, да креирају став јавног мњења о одређеној појави везаној за друштвени живот или епидемиолошке прилике у земљи. Поједине сливенице, с друге стране, могу имати номинациону функцију – постају колоквијални, незванични медицински термини у јавном дискурсу.

8. Посматрајући прикупљене сливенице са лексичко-семантичког аспекта, примећујемо да се могу класификовати у две тематске скупине.

1) Првој припадају лексеме које, условно речено, функционишу као медицински термини: денотирају ентитете везане за сам вирус, и то његове сојеве односно мутационе варијанте или комбинације са другим вирусима. У ову групу сврставамо сливенице *делтакрон*, *демикро*н и *флу*рона, од којих прве две реферишу на исти појам – варијанту вируса ковид 19 који се појавио у Европи почетком 2022. године и представља комбинацију раније распрострањених делта и омикро

н сојева, док трећа сливеница не именује некакву хибридно варијанту ковида 19 већ појаву истовременог заражавања вирусом грипа и коронавирусом. Имајући у виду чињеницу да су све три лексеме у таквој форми ушле у српски језик из енглеског, у ком су, судећи према конститутивним формантима, и настале (какав је несумњиво случај с лексемом *флу*рона) или чијим су посредством, захваљујући развоју информационах технологија, ушле у наш језик и остале светске језике, на српском терену сматрамо их немотивисаним речима и не можемо их анализирати са дериватолошког аспекта. Ниже су представљене са истакнутим творбеним елементима из перспективе језика-даваоца.

делтакрон (< *delta* + *omicron*)

*демикро*н (< *delta* + *omicron*)

*флу*рона (< енгл. *flu* 'грип' + *corona*)

Корпус прегледаних новинских текстова и потврде на интернету сведоче о томе да се у српском јавном дискурсу уобичајила и претежно употребљава варијанта сливенице *делтакрон*, док је нпр. у енглеском, немачком и руском, како се чини, конкурентна употреба сливеног облика *демикро*н за исти сој вируса:¹⁰

¹⁰ *DEMICRON*: New COVID-19 Variant Discovered In India (-www.youtube.com/watch?v=cothGu1liNA, 30. 12. 2021); The New variant of corona virus named as *Demicron* (<https://testbook.com>, 24. 12. 2022); Experten: Vermeintlicher "*Demicron*"-Nachweis wohl Artefakt (www.zeit.de/news, 10. 1. 2022); У нас так называемый *демикро*н, то есть уже какое-то время доминирует омикро

н, но основная часть пациентов больниц – носители штамма дельта (<https://rus.ert.ee>, 19. 1. 2022); Как раз к 10.01.22.

Делтакрон и званично нови сој ковида-19, потврђен у Француској и Америци (наслов); Сада су и вирусолози са Пастеровог института у Паризу секвенцирали геном *делтакрон* соја, преноси Танјуг. (www.politika.rs, 11. 3. 2022); *Deltakron* је званично постао нова ковид варијанта, са случајевима који су потврђени у Француској и САД (<http://www.tanjug.rs>, 11. 3. 2022); УКИНУЛИ СМО МЕРЕ, А ПОЈАВИО СЕ НОВИ СОЈ: Шта треба да знамо о *делтакрону* и колико је опасан (наслов); Др Кострикис је додао да је инфекција "*делтакроном*" виша међу пацијентима хоспитализованим због ковида-19 него међу пацијентима који нису хоспитализовани; Научници сматрају да велики број људи има имунитет, али и вакцине „раде” на оба соја, те се не очекује драматична ситуација у вези са *делтакроном* (www.novosti.rs, 12. 3. 2022); Nova hibridna *Deltakron* varijanta korona virusa registrovana i u Velikoj Britaniji (<https://eklinika.telegraf.rs>); Korona virus: Šta znamo o *deltakron* soju i šta kažu naučnici (наслов); Slučajeva *deltakrona* je do sada bilo u Evropi, SAD-u i Južnoj Americi (www.bbc.com/serbian, 18. 3. 2022).

Као што наведени примери из српских медија показују, сливеница *делтакрон* је врло брзо након уласка у наш језик показала тенденцију ка морфолошком адаптирању будући да је у бројним контекстима налазимо у облицима зависних падежа (*делтакрона*, *делтакрону*, *делтакроном*). Међутим, чињеница да је посреди нова, неодомаћена лексема страног порекла резултира тиме да је новинари каткад пишу под знацима навода или је пак употребљавају као непроменљиви атрибутив, у синтагматској конструкцији са именицама *сој*, *варијанта* (геном *делтакрон* соја; *знамо о deltakron соју*; *deltakron варијанта virusa*).

Сливеница *флурона* којом се именује коинфекција двама вирусима код једне особе – gripom и ковидом 19, забележена је у великом броју контекста, а имајући у виду да је друга творбена компонента у језику-даваоцу добијена од увелико распрострањене и адаптиране лексеме *корона* у језику-примаоцу, не чуди да се на исти начин прилагодила деклинацији именица женског рода 3. врсте (*флуроне*, *флурону*, *флуроном*), о чему сведоче следећи примери:

Direktorka Instituta za javno zdravlje "Batut" Verica Jovanović izjavila je za RTS da je registrovan prvi slučaj flurone u Srbiji (<https://www.b92.net>, 20. 1. 2022); Šta je „flurona” i koliko je opasna? (наслов) (<https://rs.n1info.com>, 18. 1. 2022); Prvi pacijent sa fluronom u Srbiji je iz Kikinde (наслов); Prvi slučaj flurone, odnosno istovremenog zaražavanja gripa i korone registrovan je u Srbiji (<https://www.021.rs>, 21. 1. 2022); КАКО ЋЕ СЕ ЛЕЋИТИ ПАЦИЈЕНТИ

появился новый вирус-супермутант – *демикрон*. Готовьте ваши плечики под новую вакцину! (<https://zab.ru>, 10. 1. 2022).

ZARAŽENI FLURONOM? (у наслову); Dr Žarko Ranković objašnjava da je jako teško razlučiti šta je kovid, a šta grip, kao i da li pacijent ima fluronu (www.vesti.rs, 22. 1. 2022).

Првој тематској групи сливеница, осим набројаних назива за различите сојеве коронавируса, односно за његову комбинацију са другим вирусом, припадају и неколике сливенице које реферишу на појаве у вези са човековим здравственим стањем у ширем смислу, тачније на нека обољења или симптоме који се јављају као последица епидемије – нпр. *маскне*, лексема која из колоквијалне употребе прелази у дерматолошки и козметолошки жаргон, а којом се именују акне настале као последица ношења заштитне маске; као и сраслица *коронафобија*, којом се именује фобија односно страх од заражавања коронавирусом који омета свакодневни живот, а манифестује се кроз психолошке компоненте попут анксиозности, појачане бриге о здрављу, избегавање сусрета с људима и сл.). Примери са интернета показују да су и у овом случају посредни лексеми који на домаћем терену не могу бити творбено анализирани будући да су у истој форми раније потврђене у енглеском¹¹ језику:

маскне (< mask + acne)

коронафобија (< corona + fobia)

Šta su „*maskne*” i kako nastaju?; Вишесатно ношење заштитне маске не долази без последица по кожу: све су учесталије tzv. „*maskne*”, односно акне, узроковане трењем маске о кожу (<https://primakozmetika.com>); Pitali ste za *maskne*: Mixa dermatolog Dr Marković odgovara; Potrebno je sprovoditi prevenciju nastanka *maskni*, primenom matirajućih proizvoda na bazi antibakterijskih i seborregulatornih sastojaka; Zajedničko i popularizovano ime svim problemima sa kožom sa kojima se zbog nošenja zaštitinih maski suočavamo, bez obzira na godine i tip kože jesu *maskne* (<https://make-up.rs/skincare>, 28. 12. 2020); **KORONAFBIJA IMA TRI IZRAŽENE KOMPONENTE**: Pandemija koronavirusa donela i novu fobiju; Osobe sa *koronafobijom* mogu da izbegavaju odlazak na javna mjesta, dodirivanje površina ili ulazak u zatvorene prostore sa drugim ljudima, čak i ako se smatra da je rizik mali (<https://nadlanu.com>, 12. 3. 2021); Pojam *koronafobija* koristi se za opisivanje straha od kovida-19 koji ometa svakodnevni život (<https://rs.n1info.com/zdravlje>, 3. 3. 2021); Pandemija COVID-19 je takođe dovela do novog pojma: *koronafobije*. Ova

¹¹ *Mascne*: What It Is and How To Fight It (www.34st.com, 26. 11. 2020); How to Prevent and Treat Face *Mascne* (www.wired.com, 3. 9. 2021); *Treat it gently: Mascne is different from regular acne in that it will continue to come into contact with the mask and continue to be irritated* (www.maybelline.com); With mask-wearing being the new normal, *mascne* is on the rise and a common problem many people face today (www.summitdermatology.com, 13. 5. 2021).

anksioznost može proizaći iz neizvesnosti šta sledi u pandemiji (<https://medik.rs/vesti/12-uzroka-anksioznosti-i-kako-ih-se-resiti>, 14. 2. 2022).

Приметан је висок степен морфолошке адаптираности и деклинабилности сливенице *маскне* (углавном мн.) и сраслице *коронафобија* у контекстима које смо пронашли у корпусу. Ова лексичка појава, у првом случају, вероватно проистиче из чињенице да је у српском језику одавно одомаћена и именица *акна/акне*, која представља други творбени конституент ове творенице, чији је облик пресудно утицао на форму деривата у језику-даваоцу. Слично је и са сраслицом *коронафобија*, која је у готовој форми преузета из енглеског језика, али се у њеном саставу препознаје формант -*фобија* у значењу 'осећај страха од онога што се казује у првом делу' (К–Ш 2007), који иначе чини други део у великом броју одомаћених лексема, те је несумњиво омогућио брзо прилагођавање ове лексеме.

2) У другу лексичко-семантичку групу сливеница могу се класификовати лексеме високог степена експресивности, којима се именују различите друштвене појаве карактеристичне за епоху короне (нпр. *коронтин* 'карантин у доба короне', *коронапаника* 'паника због противепидемијских мера, заражавања, набавке прехранбених производа и др. околности') или пак особе чије је понашање специфично и као такво у датим епидемиолошким околностима обично евалуирано као неприхватљиво у колективу, како у српској друштвено-језичкој заједници, тако и шире, на глобалном нивоу (нпр. *ковидиот*, *Новакс*, *Novax Djo-covid*).

Сливеница *коронтин* једна је од ретких за коју постоји могућност да је творена на српском говорном подручју (*корона* + *карантин*) будући да не налазимо потврде њене реализације у енглеским и контекстима других страних језика на интернету. Забележена је у *Речнику појмова из периода епидемије ковида* (Николић – Слијепчевић Бјеливук), где је маркирана квалификатором *колокв.*(ијално) и дефинисана као 'карантин у време епидемије коронавируса'. Примери употребе ове лексеме у разговорном језику, репрезентованом у раду коментарима читалаца на електронске вести у вези са епидемијом и њиховом дискусијом на друштвеним мрежама *Твитер* и *Фејсбук*, показују да се сливеница *коронтин* појавила готово одмах по увођењу ванредног стања у Србији, о чему сведоче и примери у РП-ПЕК, али да се није дуго задржала у језику:

Наставило се кроз карантин с натписом на мајици за вечерњу шетњу: „Само тетки да однесем лек”, изолација је постала „*коронтин*”, уз оно старо – „Само самоизолација Србина спасава” (politika.rs, 3. 5. 2020); I ovaj „*korontin*” kroz koji trenutno prolazimo počeo je, traje, trajaće i završiće se u određenoj sekundi (rtv.rs, 11. 5. 2020); Ne kaže se karantin nego *korontin* jer se virus zove korona, a ne karana (twitter.com, 16. 3. 2020); Da se završi ovaj *korontin* pa pra-

vas Palmotićeва jer malo ko će normalan posle ovog ostati (twitter.com, 18. 3. 2020).

Раније поменути сраслицу *коронапаника* такође смо сврстали у ову тематску скупину, имајући у виду експресивну тоналност којом је обојена и значење које реализује а које се односи на колективно друштвено понашање у околностима епидемије и угрожености здравља становништва. Треба бити обазрив у вези са њеном мотивисаношћу у српском језику будући да се на први поглед чини да је творена на домаћем терену, од колоквијалног назива за вирус ковид 19 – *корона* и именице *паника*. Сва је прилика, међутим, да је ова сраслица само фонетски и морфолошки адаптирана у српском језику, према енгл. *Coronapanic / Corona Panic*, јер налазимо да су корисници друштвене мреже Твитер у Великој Британији масовно користили хаштаг *#CoronaPanic* десетак дана пре њеног појављивања у српским електронским медијима.¹² У нашем корпусу забележена је први пут у наслову текста објављеног већ 24. марта 2020. године, дакле, свега недељу дана након проглашења епидемије у земљи – *Коронапаника као вид глобалне манипулације добровољним робовима*.¹³

Из енглеског језика, а у већину словенских, па и у српски језик, ушла је и сливеница: *коронасомнија* (енгл. *coronasomnia*) < *corona* + *insomnia* којом се описује несаница изазвана вирусом корона:

Korona virus i mentalno zdravlje: Da li i vi patite od „koronesanice” i šta možete da uradite (bbc.com/serbia, 29. 1. 2021)

9. Интересантно је са социолингвистичког и лингвокултуролошког аспекта пратити како се на лексички систем одражавају промене у друштву и самим епидемиолошким околностима у току трајања епидемије, тј. како се променио фокус и перцепција говорника као субјеката именовања и актера друштвених збивања у посматраном периоду. Имајући у виду запажања о променама у јавном дискурсу у доба короне, која у монографији *Српски јавни дискурс у пандемији* износе М. Николић и С. Слијепчевић Бјеливук, указујући на постојање двеју фаза у развоју јавног дискурса међу којима границу чини појава вакцине (Николић – С. Слијепчевић Бјеливук 2022, у штампи), можемо приметити исту тенденцију у употреби нове лексике, па и сливеница. То посебно долази до изражаја у примерима из медија који експресивним сливеницама у номинацији људи заправо теже да успоставе одређени систем вредности, тј. да нормирају друштвено прихватљиво понашање у епидемиолошки критичним околностима. У првој

¹² https://twitter.com/hashtag/CoronaPanic?src=hashtag_click

¹³ <https://patriot.name/koronapanika-kao-vid-globalne-manipulacije-dobrovoljnim-robovima/>

фази епидемије, периоду пре него што се појавила вакцина и могућност колективне имунизације као најбоље превенције масовног заражавања, сливеница која је убедљиво доминирала медијским простором јесте *ковидиот* (< енгл. *covidiot*; covid + idiot). Забележена је и у *Речнику појмова из периода епидемије ковида* у два значења, при чему су оба квалификована као пејоративна: '1. особа која игнорише упозорења, смернице и правила о јавној безбедности у вези са ковидом 19'; '2. особа која непотребно гомила намирнице или заштитну опрему', при чему грађа показује да се у употреби уобичајило примарно значење. У раду посвећеном речима енглеског порекла у номинацији појмова везаних за епидемију вируса ковид 19, Ј. Јовановић бавила се и сливеницом *ковидиот*, показавши на већем броју примера из штампе и електронских медија како се морфолошки адаптирао овај англицизам (Јовановић 2021: 88; 90–91). Осврнућемо се и у овом раду на неке од њих будући да је посредни прва широко распрострањена сливеница у српским медијима и ширем јавном дискурсу која се јавила у периоду епидемије:

Како препознати „ковидиота”?; У „ковидиоте” можемо убројати и оне који сматрају да је срамота бити заражен или имати неки од симптома (politika.rs, приступљено 6. 11. 2021); OTVORENO PISMO NEBOJŠE BAKARECA KOVIDIOTU SINIŠI KOVAČEVIĆU; Vi ste klasičan primer *kovidiota*, koji čak i u doba epidemije mrzi svoj narod; Vaš *kovidiotski* soj perfidno i podmuklo, širi konfuziju i paniku (informer.rs, приступљено 6. 11. 2021) (према Јовановић 2021: 90).

Ауторка констатује да је у питању сливеница чија је друга саставница у потпуности морфолошки адаптирана у српском језику (*идиот*), захваљујући чему новинари немају проблем да ову лексему деклинирају, те се она у анализираном корпусу налази у зависним падежима једине и множине. Такође, примећује се и творбени потенцијал ове сливенице, јер на основу једног примера видимо да она показује тенденције ка развијању творбеног гнезда – исп. *ковидиотски* (Јовановић 2021: 90). Закључујемо, дакле, да је врло брзо по избијању епидемије формирана колективна оцена о пожељном понашању, те се излагање појединаца из оквира друштвено прихватљивог, тј. онога што доприноси безбедности и очувању јавног здравља санкционисало на плану лексике сливеницом *ковидиот*. Глобални симбол непожељног, непромишљеног понашања, један од првих у чијој је номинацији овај бленд употребљен – постао је још крајем 2020. године српски тенисер и најбољи светски тенисер Новак Ђоковић, и то због чињенице да је усред пандемије организовао тениски турнир у Београду:

Britanci pomeraju granice: Đoković je „*kovidiot* godine”; Ovak britanski list rešio je da, između ostalih, „dodeli” nagradu za „*Kovidiota*” godine (www.b92.net, приступљено 6. 11. 2021); Britanski Dejli Mejл још једном је

парао Novaka Ђоковића, овај пут га назвавши „*kovidiotom*” године (nova.rs/sport, приступљено 6. 11. 2021) (према Јовановић 2021: 91).

Када је направљена вакцина и тиме створени услови за превенирање масовног заражавања, а пре свега за ублажавање клиничке слике заражених појединаца фармаколошким, медицинским средствима, као тековина науке – у медијима и јавном дискурсу корисника друштвених мрежа постаје приметна поларизација друштва на *ваксере* и *антиваксере* (исп. Николић – Слијепчевић Бјеливук, у штампи). У другој групи проналазе се, таргетирају и медијски експонирају бројне јавне личности, а најкреативније сливенице појављују се и овога пута за потребе номинације појединца чији је глобални утицај нарочито велик и који отуда трпи осуду због својих антиваксерских ставова и поступака. Тако, од *ковидиота*, Новак Ђоковић постаје *Новакс*, а ова сливеница први пут је употребљена у јануару 2022. године у енглеском језику, у транспаренту са натписом *Free Novax*,¹⁴ који су носили демонстранти-антиваксери у аустралијској држави Викторији протестујући због хапшења Новака Ђоковића, одузимања његове визе и дисквалификације првог носиоца са Отвореног првенства Аустралије:

NOVAK O POGRDNOM NADIMKU NOVAKS! Osmehnuo se, pa začepio usta mrziteljima za sva vremena (наслов); Novak nije promenio mišljenje, ali ne želi da ga povezuju sa antivakserima. Reкао je naš as u intervjuu за RTS да li га вреда кад га зову „*Novaks*” (<https://informer.rs/sport/tenis/678193/novak-djokovic-novax-korona-vakcina>, 17. 2. 2022); Prvi među slobodnima vs. *Novax* Djokovid 19; Za neistomišljenike, međutim, srpski teniser je „vodeći antivakser” u свету спорта, „bezobziran i neodgovoran” pojedinac koji „ne poštuje pravila”. Pojedini mediji išli su tako daleko da su mu ime i prezime promenili u „*Novax*” i „*Ђокovid 19*” (<https://umitrovic.wordpress.com>, 21. 1. 2022).

Експресивност творбеног поступка сливања огледа се и у шаљиво скваном презимену *Djokovid 19*, које је околинално употребљено на једном сатиричном британском порталу и представља спој тенисеровог презимена и назива за болест коју изазива коронавирус – *Djokovic + covid 19*.

Лексичка креативност посебно се огледа у сливеници *новикрон* (*Новак + омикрон*) – шаљиво скваном називу за сој вируса којим се, метафорички, заражавају Срби, а болест се огледа у утицају који ангажовано деловање и понашање Новака Ђоковића имају у креирању вредносних ставова српских грађана у време доминације омикрона у свету. У зависности од контекста и интенције субјекта именована, сливеница *новикрон* може реализовати афирмативно и негативно експресивно значење, а среће се и у примерима где реферише на врло опасан вирус против којег други – тени-

¹⁴ В. <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/korona-virus-i-novak-djokovic-sta-je-najbolji-teniser-sveta-govorio-o-vakcinama/>

ски, политички, идеолошки противници – не могу да нађу лека односно не могу га победити.

On je *NOVIKRON!* Živi dokaz da Srbima smeš da ukradeš sve, ali ne smeš dve stvari – SLOBODU i PONOS! (наслов); Biće njihova mora, i dnevna i noćna. Biće njihova promaja, gora od bilo koje mutacije. Biće njihov doživotni – *NOVIKRON*; Nemaju pojma kako se leči *Novikron*. Znaju samo da će da se plaše i dalje. I plašiće se decenijama i njega i njegove senke (<https://www.telegraf.rs/sport/tenis>, 6. 1. 2022); Korona soj *Novikron* koji ubija protivnike na terenu (www.b92.net/sport/komentari, 12. 1. 2022); Otkriven deltakron soj na Kipru. / U Australiji *NOVIKRON* (twitter.com/LillyMarlen13/status, 9. 1. 2022).

10. Уместо закључка

У раду смо настојали да укажемо на глобалну лексичку појаву учестале употребе сливеница у словенским језицима при именовању појмова из периода пандемије вируса ковид 19. Посебну пажњу посветили смо сливеницама регистрованим у језику домаћих медија и ширем српском јавном дискурсу од марта 2020. године, тј. од проглашавања епидемије ковида 19 у нашој земљи. Констатовали смо да је немали број забележених неологизама коронавирусне епохе настао управо творбеним процесом блендирања, сливања, и то у енглеском, као главном језику-донатору нових речи свим словенским и, шире, европским и светским језицима. Имајући, дакле, у виду чињеницу да су ексцерпирани лексеми махом позајмљенице, тј. да су у облику у ком се јављају у нашем корпусу преузете из енглеског језика, на српском терену сматрали смо их немотивисаним речима, а њиховој анализи са творбеног аспекта приступали смо искључиво из перспективе језика-даваоца. Сливање двеју речи у једну целину у енглеском језику уобичајено се одвија преклапањем њихових формалних сегмената, што резултира твореницом која и морфолошки и семантички представља комбинацију делова који улазе у њен састав (исп. Бугарски 2003: 121). И у тематској скупини лексема којима се реферише на пандемијске појаве и околности дошло је до изражаја да је енглески језик, као аналитички језик који нема развијену флексију, врло погодан за лексичке игре, премештање и стапање односно сливање формалних творбено-лексичких сегмената у циљу креирања експресивних номинационих јединица (исп. Бугарски 2003: 122), које су семантички транспарентне и стилски ефектне. Захваљујући интернету и информационам технологијама, брзини протока информација о новим глобалним околностима, сливенице из сфере актуелне епидемије врло брзо су из енглеског језика доспеле у све словенске језике, па и у српски. На конкретним примерима појединачних сливеница и њихове употребе у медијском дискурсу, претежно у контекстима

из новинских текстова, настојали смо да покажемо колико су ове јединице морфолошки уклопљене у систем српског језика и како се ортографски понашају.

За већину ових лексема карактеристичан је висок степен експресивне тоналности, а неке од њих показују тенденцију уклапања у стручни жаргон. Лингвокултуролошки гледано, неретко представљају израз потребе друштва да се на креативан начин именују и у језику идентификују нови појмови и појаве карактеристичне за новонасталу епидемиолошку ситуацију. Понекад се новим сливеницама преноси и одређени став колектива према новим околностима или функционишу као евалутивни којима се реферише на особе које се у тим околностима понашају на одређени начин.

Као лексиколозима и лексикографима биће нам интересантно да у наредном периоду пратимо судбину ових сливеница у лексичком систему српског језика, да видимо хоће ли неке од њих опстати у употреби након промене друштвено-епидемиолошких прилика у земљи. У датом тренутку могуће је такође проблематизовати лексички статус представљених сливеница, будући да са ове невелике временске дистанце не можемо дати поуздан одговор на питање да ли су посредни оказионализми или неологизми-англицизми. Будућа истраживања лексике коронавирусне епохе уопште, а посебно сливеница мотивисаних појавама из овог периода, требало би да дају одговоре на нека од питања отворених у овом раду.

ЛИТЕРАТУРА

- БУГАРСКИ 2003: R. Bugarski, *Žargon – lingvistička studija*, Beograd: Biblioteka XX vek.
- ЈОВАНОВИЋ 2021: J. Јовановић: Англицизми у номинацији појмова везаних за епидемију вируса ковид 19, *Новоречје*, година III, бр. 5, Београд: Алма – Пројекат „Растко”.
- КЛАЈН 2002: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Први део, слагање и префиксација, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска, 2002.
- КЛАЈН, ШИПКА 2007: И. Клајн, М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- МАНОЈЛОВИЋ 2021: N. Manojlović, Newly created blends and compounds in the English language related to the covid-19 pandemic, *Philologia Mediana* XII, Krajevac, 843–861.
- НИКОЛИЋ, СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, НОВОКМЕТ 2021: М. Николић, С. Слијепчевић-Бјеливук, С. Новокмет, Нове речи у српском јавном дискурсу као по-

следица пандемије ковида 19, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини* LI 1, 51, 2021, 365–390.

НИКОЛИЋ – СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК 2022: *Српски јавни дискурс у пандемији*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

РАДОВИЋ-ТЕШИЋ 2009: М. Радовић-Тешић, *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет.

ШТРКАЉ ДЕСПОТ 2020: К. Štrkalj Despot, *Како coronavirus mijenja jezik kojim govorimo (i mislimo)?*. *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, Vol. 7 No. 2, 1–7.

ЛИНКОВИ

<http://www.isj.sanu.ac.rs/recnik-pojmova-iz-perioda-kovida/>

<https://www.cbc.ca/radio/thecurrent/the-current-for-april-22-2020-1.5540906/covidiots-quarantinis-linguist-explains-how-covid-19-has-infected-our-language-1.5540914>

<http://www.balkanmagazin.net/ljudske-naravi/cid138-237214/ceska-zbog-koronavirusa-vec-stotine-novih-reci>

<https://znakiczasu.pl/koronapokalipsa-czyli-wysiew-pseudoproctw/>

<http://www.neologismy.cz/index.php>

УДК 81'373.43:[821:7.037.5
[811.163.41'373.43+811.162.1'373.43]:81'255.2
81'373.43:821.162.1.09-312.9 Jacek D.

*Ајдачић В. Дејан**
(Универзитет у Гдањску, Gdańsk)

НЕОЛОГИЗМИ У ФАНТАСТИЦИ ПОЉСКОГ ПИСЦА ЈАЦЕКА ДУКАЈА И АСПЕКТИ ЊИХОВОГ ПРЕВОДА

Аутор указује на статус неологизама у књижевној фантастици, те разматра аспекте неологизама у српском и пољском језику, као словенским језицима, са становишта превода. У тексту се наводе и типови неологизама у фантастичким романима о световима будућности савременог пољског писца Јацека Дукаја *Ђерка лупежице*, *Лед*, *Краљ Бола*, *Перфектна несавршеност*, *Старост аксолотла*.

Кључне речи: неологизми, сливенице, творба речи, Јацек Дукај, фантастика, превод, футурофантастика, нанотехнологија, генетички инжењеринг.

1. Неологизми у књижевној фантастици

Нове речи у усменој комуникацији чешће настају спонтано, док у писаним текстовима и дискурсима масовних медија оне представљају плод циљано усмерене делатности аутора. Терминологија смишљају нове речи ради прецизирања термина унутар специјалистичких области, а маркетингологи ради привлачења потрошача. Када је реч о писцима, они за разлику од стручњака за терминологију или рекламу, стварају неологизме зато што желе да пронађу назив за неку ствар или појаву која не постоји, трудећи се да новостворену реч функционално уклопе у књижевни текст.

Творци нових речи имају мало утицаја на судбину речи коју су створили, јер она зависи од спремности других да ту реч прихвате. Питање је, међутим, да ли постоји разлика у начину прихватања нове речи у усменом и писаном виду, у спонтаној или циљно усмереној комуникацији. Када се ради о новоуведеним специјалистичким терминима, они су створени у кругу зналаца и намењени су стручњацима ради прецизнијег одређења појмова у струци. У књижевном процесу је однос творца и корисника аси-

* dejan.ajdacic@ug.edu.pl

метричнији – писац је један, а његових читалаца је много, писац речима даје коначну и неизменљиву форму, а читалац мора да је конкретизује и разуме у оквирима дела. Нове речи читалац не може да промени, он мора да их прихвати, чак и када му се оне не свиђају. Појава нове речи у оригиналном делу или преводу са другог језика може бити „могућа реч“ која се уводи у културу и улази у конкурентску борбу са другим речима које означавају исту реалију. Судбина неологизма објављеног у тексту је повољнија од неологизма усменог порекла, јер записане речи имају веће могућности да и доцније уђу у употребу. Први читаоци неку нову реч могу да не прихвате, али наредни читаоци могу да је „открију“ и почну да користе. Познати писци, свакако могу да рачунају макар на лингвистичко проучавања њихових лексема и неологизама са становишта стилистике, поетике, испитивања употребе неологизама у фикционалним и нефикционалним текстовима.

Иако се нове речи у књижевним делима рађају у различитим књижевним стилевима и жанровима, сасвим је разумљиво да је њих сразмерно више у делима која приказују чудесне или измишљене светове са непознатим стварима, но у реалистичким текстовима који у великој мери описују реалије познате стварности. У оквиру књижевних жанрова, различити типови фантастике предодређују и могуће типове неологизама, јер нове речи именују реалије или начела фикционалног новоствореног света, па се, нпр. у опису виртуелног света називају процедуре преласка из стварног у виртуелни свет, у опису живота на далеким планетама називају се непозната бића, у прози епске фантастике именују се тобоже давна царства и крајеви, итд.

Измишљени свет будућности у књижевном тексту може да укључује нека знања о науци и технологији пишчеве епохе или замишљена знања будућности која се на њих ослањају, па и реалије света будућности могу да буду назване у оквирима термилошког система неке научне или технолошке дисциплине. Таква врста ослонца на познате термине олакшава разумевање и новостворених речи које именују направе, научне законе, експерименте и др. Систем ауторских неологизама може да личи на термилошки подсистем одређене научне или техничке дисциплине (види: WASILEWSKA 2014).

2. Међусловенски преводи ауторских неологизама

Лексичке компоненте при творби нових речи могу потицати из једног или више језика. Неологизми у словенским језицима, се најчешће сазидају са компонентама словенског, старогрчког, латинског порекла, као и лексичким компонентама несловенских језика у додиру са словенским језицима. Заједнички темељи лексичког система у прасловенском језику

омогућавају сличне процесе творења са сличним или истим префиксима, коренима и суфиксима. Неологизми састављени од заједничких компонента су лакше разумљиви у различитим језицима. На пример, употребом општераширених префиксоида лако је створити могуће речи које ће бити разумљиве Србима, Пољацима и другим Словенима. У теологији и медицини постоји мноштво сливеница и сраслица, ослоњених на византијско грчки и латински језик. Како словенски језици деле сличне језичке контакте са древним и новим језицима, поред коришћења истих компонента могуће је стварање и неологизама калкирањем из других језика. У том случају је потребно лингвистичко знање које би указало на такав модел творбе.

Ауторски неологизми у књижевним делима имају различит статус у текстовима на свом или страном језику и у преводима са страних језика. То се одражава и на испитивање ауторских неологизама у различитим писаним традицијама и њиховим стилским варијантама. Јасно је да околишно створене и употребљене речи у непреведеним делима страних писаца могу бити предмет само малог броја филолога који владају језиком дела. Постојање превода представља чињеницу коју ваља имати у виду у анализи појаве неологизама који личе на позајмљенице. Стране неологизме који функционишу као позајмљенице, а често и као интернационализми у више језика је релативно лако преводити. У случају постојања више превода истог дела, могуће је упоредити решења у преводима. Уколико превод анализираног дела не постоји, па једино лингвиста који разматра значењске аспекте, може да понуди и своју варијанту превода лексема које анализира.

3. Радови о језику у делима Јацека Дукаја

У пољској лингвистици и стилистици су бројне монографије и чланци о језику писаца националне књижевности, па постоје и радови о језику пољских писаца фантастике. Највише таквих радова је посвећено језику у делима Станислава Лема, Анджеја Сапковског и Јацека Дукаја.

Јацек Дукај, писац склон стварању нових речи, реалија и концепата, припада малобројним писцима који речи не разјашњава, већ од читалача очекује да учине напор у постепеном склапању представа о стварности у књижевном делу. О значају Дукајеве прозе сведоче бројни чланци и неколико зборника, а међу њима је и неколико радова пољских лингвиста о језику и неологизмима у прози Јацека Дукаја, при чему су се аутори најчешће бавили изабраним романима.

Зузана Калицка Карпович је анализирала неологизме из повести *Герка лупежа*, осмотрила је њихову учесталост по типовима. Ауторка поред лексема укључује и изразе са позајмљеницама и неофразеологизме, а интересовало је и какве је промене у пољској лексици писац „предвидео“

смештајући радњу свог романа на тридесетак година унапред. По њеној анализи Дукај је увећао број англицизама и хибридних речи (KALISKA-KARPOWICZ 2016).

Катажина Василевска је најпре поставила проблем односа научне терминологије и псеудотерминологије у научнофантастичним романима, а потом је анализирала неолошки корпус романа *Перфектна несавршеност*, истичући термилошке аспекте Дукајевих неологизама (WASILEWSKA 2014). Ауторка обраћа пажњу и на стварање нових граматичких завршетак у промени пољских глагола у роману *Перфектна несавршеност*, која се примењује на тип технички надграђених људи, вишег социјалног статуса граматички устаљеним формама у Дукајевом тексту друкчијом променом глагола за „виша“ бића - *phoebe* (Post-Human Being) у односу на промене у пољском језику (WASILEWSKA 2014). На пример, уместо *przesuwał się* додаје се наставак „и“ – *przesuwał się*. Именице и заменице које се односе на *phoebe* такође се мењају на друкчији начин и та промена се на једном месту у роману и именује као „постполна деклинација“ (Postpłciowa deklinacja).

Малгожата Потент Амброзјевич је писала о неологизмима у роману *Старост аксолотла* (POTENT-AMBROZIEWICZ 2017) о потпуном уништењу живих људи на Земљи, указујући на творбено морфолошке моделе, семантичке аспекте и творбена гнезда. Павел Мајевски је у студији о Дукају посветио неколико страница областима технике и историје науке и узгред дотиче и језичке аспекте нано-органицизма и електро-еволюционизма у његовим трансхуманистичким романима *Црни океани*, *Перфектна несавршеност* (MAJEWSKI 2011: 502–504), док у роману *Друге песме* са спојем алтернативне историје и футуристичких пројекција, те преиначеном Аристотеловом филозофијом, уочава бројне неологизме ослоњене на старогрчке корене (MAJEWSKI 2011: 504–505). Илона Пачињска анализира иновације у Дукајевим футуристичко научно фантастичким романима *Линија отпора* и *Перфектна несавршеност* скраћенице, интернационализме (понајвише англицизме), неосемантизме, вулгаризме, и неологизме у којима истиче често коришћене, продуктивне суфиксе, те неологизме са алузијама на реалије књижевности (*lustereczko-pawłoweczko* – на Гримове бајке) и популарне културе (*zatrixowanie*). На основу увећања броја скраћеница, англицизама и других појава у световима Дукајеве измишљене будућности, ауторка наговештава могуће правце развоја пољског језика. (PACZYŃSKA 2018).

Пјотр Пшитула је осмотрио Дукајеве неологизме са формално творбеног становишта и показао како писац ствара нове речи помоћу префикса и префиксоида, суфикса и суфиксоида, какви су његови оказионални неофразеологизми (PRZYTUŁA 2020: 194–200). Пшитула обраћа пажњу и на

терминолошке кластере у којима се појављују имена (нпр. *porzównie zakłęcie hermetyzujące Łobońskiego-Krafta, most Einsteina-Rosena*) (PRZYTUŁA 2020: 198).

4. Дукајева оксиморонска сраслица у роману *Лед*

Нове речи у прозним текстовима о будућности активирају спознајне механизме читаоца усмерене на повезивање непознатих речи са познатим. Такве везе омогућавају разумевање значења названих реалија и њихово позиционирање у свету бића, ствари и вредности, што захтева додатну пажњу читалаца, али доноси и задовољство открића.

Како је пољски аутор Јацек Дукај у Србији доступан у преводу само његовог најобимнијег романа *Лед*, овде ће бити анализирана реализована преводилачка решења Јелене Јовић у поређењу са ауторским околицизмама у пољском оригиналу. Блискост пољског и српског језика као словенских језика, разложно је претпоставити, дозволиће да се размотре и могућности тражења решења по истом обрасцу и са речима истих корена или њима блискозначним речима. У Дукајевом алтернативноисторијском роману *Лед* који се дешава највећим делом у царској Русији, у кругу пољских изганика или индустријалаца, постоји и сразмерно већи број неологизама са компонентама из руског језика.

Овде је пажња усмерена на речи – *ćmiatło, ćmiecz* – црно светло, које је тобоже открио актер Дукајевог романа Никола Тесла, – као до тада непознати вид електрицитета. У сливеници *мретло* оксиморонски су спојени – мрак и светло. Црно светло, теслекрицитет и мречност се појављују на многим страницама романа. Лед који је окувао Русију, говори Тесла, повезан је са тамним светлом, законима црне физике који се тичу тамне светлости, у роману назване и теслекрицитетом. То мрачно светло Дукај речима проналазача, назива и *мретло*, користећи неологизам са оксиморонским спојем светла и мрака. Дукајев Тесла, тако ствара нове појмове и нове научне дисциплине и уочава да теслекрицитет повезује физичке, биолошке и психолошке силе.

Тесла је дошао до закључка да се теслекрицитет може упумпавати и испумпавати из људског тела и открива Бенедикту да повећавање густине тамне материје у људском телу помоћу кабасте пумпе коју је конструисао – човека уводи у области ирационалног, снова, потпуне убеђености, али изазива и одузимање телесне топлоте уз претњу смрти и физичке укочености, док супротно томе, ослобађање од те материје из тела појачава рационалност, јасност разумског поимања света, живахност, али доноси као нежељену појаву и неодлучност у доношењу животних одлука (АЈДАЧИЋ 2021: 100). Речи – *ćmiatło, ćmiecz* (мретло мречност) извор су и бројних изведеница *oćmieczony, ćmieczyć się, ćmieczyć, oćmieczyć, zaćmieczyć* – што

је захтевало од преводиоца да направи оксиморонске речи у којима се спајају светло и мрак – *мретло*, и из ње изведене речи *омречен*, *мречити се*, *мречити*, *одмречити*, *замречити*, које је створила Јелена Јовић, преводилац Дукајевог романа

Хоће ли човек у потпуности *одмречен* – „размрзнут“ – и даље живети <...> *Одмречило се*, дакле, а мањак или вишак *мречности*, открива се оку посматрача на исти начин: оним ситним феноменима светла, светла и *мретла*, сенке и *светлосени* <...> Осим тога – да ли се заиста то желело? *домречење*? више мраза? (377-378). Навратите да улијете мало *мречности* у себе ... инспирације? стваралачког надахнућа? лудила? безбрижности? (487)

Од читаоца се очекује да разуме ове оказионалне неологизме јер је смисао романа у свим његовим испреплетеним нивоима везан за реалије које је тобоже открио Никола Тесла. Преводилац романа суочио се са изазовним, али тешким задатком смишљања низа деривата из Дукајевог романа повезаних са речима *teslektryka* и *ćmiatlo* – теслектрика и црно светло - *мретло*. Писац, на почетку збуњује читаоце тим новим речима, али током приповедања повезује те појаве и указује на кореспондентност различитих назива којима се оне именују. При томе, читалац осваја и логику објашњења са различитих становишта. Бенедикт после Теслиних објашњења о теслекрицитету – „мретлу/мречности“ повезује идеје српског физичара са идејама логике Тадеуша Котарбињског (Алдачић 2021: 125).

5. Неологизми са префиксоидима и терминологија нових технологија

Даље се наводе изабрани називи трансхуманистичких реалија у Дукајевим романима *Ђерка лупежице* (Сóгка), *Краљ Бола и скакавац* (Кгóџ) *Перфектна несавршеност* (Perf), који приказују замишљене преображаје људи или њихових потомака у далекој будућности.

За разлику од већине писаца који при упознавању читалаца са непознатим реалијама фикционалног света, дају опширне информације о ново-названим предметима, бићима и појавама како би олакшали овладавање мало познатим чиниоцима створене стварности, Дукај намеће читаоцу тежи приступ тексту, јер он употребљава оказионалне неологизме тако као да су сви „жители“ тог света и већ разумеју, те као да је читалац учесник тог света, па стога и разуме појмове које сви користе. Читалац у таквом тексту мора да буде усредсређенији и пажљивији да би приликом следећих помена те речи и реалија које оне означавају допунио своје представе и лакше пратио текст. Дукај, дакле, најчешће не даје објашњење при првој појави речи коју је створио, већ очекује од читаоца да постепено открива њено значење.

У будућим световима које је створио Јацек Дукај нанотехнологије имају веома значајно место и оне се преплићу са низом других технологија, па се често јављају и неологизми са префиксоидом *нано-* (*nano-*). Већину ових неологизама је лако превести, јер су и друге компоненте често интернационално раширене. Неке од речи се већ користе и именују називе у нанотехнологији – *nanobiologia* представља краћу верзију речи „нанобиотехнологија“, *nanochirurgia*. Неке из романа представљају „могуће речи“ – *nanomaszynu*, *nanoboty*, *nanobakterie*, *nanocząsteczki*, *nanoatrament*, *nanocyborgizacja*, *nanogeneratoru*, *nanomatyczna*. Тек би добар зналац нанотехнологија могао да потврди или оспори да ли су концепти *nanoroślina*, *nanoziaro*, *nanosztorm*, *nanobalistyka* још далеко од остварења, а *nanolchemia*, *nanoware* представљају и за површно упућеног човека у нанотехнологије, очигледно, Дукајеве неологизме. Понегде писац овај неологизам повезује у ланац неологизама: *nanoziaro żywokrystu logicznego* (Aguere), *nanomatyczna kukla SI* (наноматична лутка ВИ, Perf).

Дукај у романима ствара нове термине помоћу префиксоида карактеристичних и за друге технологије у развоју *krypto-* (*kryptożycie* - криптоживот. Сórka), *cyborg-*, *holo* (*holopamiętnik* холоспоменик. Сórka) и др.

6. Суфиксоиди и могуће речи

Реалије сродних својстава и деловања могу се у различитим језицима повезати суфиксоидом *-oid* – срп. *стероид*, *монголоид*. Суфиксалном творбом писац може да створи материје које пре појаве његовог текста нису биле познате, али ће читалац асоцијативним мишљењем схватити које особине има нека нова реалија. У Дукајевом роману који приказује свет биотехнологија појављује се тако реч *dionizydu* (дионизиди), која иоле образованог човека упућује на старогрчког Диониса, бога плодности, дивље природе, вина и екстатичних обреда. Али у овом роману „дионизиде“ се тек делимично могу повезати са испољавањем животних сила, јер оне доносе уништавање живог света, па се насупрот бујању живота ради о ширењу хладнокрвно створених материја за масовни покољ. Дукај је прикривено ироничан, јер у легендама о Дионису сећања на екстатична черечења и гутања жртви, претвара у хладнокрвно уништавање живог света.

7. Ресемантизација

Дукај неким речима мења њихово претходно устаљено значење. У роману *Перфектна несавршеност* описују се постљудска бића – надљуди, али изнад њих постоји кибернетичка контрола свемоћног вештачког разума који се назива *Plateau*. У енциклопедијском „Мултитезаурусу“ нуди се следеће објашњење:

Plateau. Każда инклузја з такіеґо пункту на Wykresie Thiewiego, же (a) јеґо współrzędna koszu Transu jest minimalna; (b) јеґо współrzędna czasu jest maksymalna (Czas Słowińskiego) (4.: 175-176) Плато. Свака инклузија из такве тачке на Тивијеґоґо графикаґу тако да (a) је њена наредна координата транзитне корпе минимална; (б) њеґоґа временска координата је максимална (Време Словињскоґо)

У оґоґо делу појављују се и реч *phoebe* (Post-Human Being), која означава највиши вид постљудских бића.

У пољском језику *żywica* означава смоласту материју коју најчешће лучи четинарско дрвеће како би заштитило места оштећена на кори. Дукај у роману *Краљ бола* овој речи мења зачење и претвара је у вештачки разум који је изнад људи и који има моћ да самостално доноси одлуке (Król 445, 452, 459). Људи могу бити агенти *Живице* (Król 458, 461)

8. Сливенице и сложенице

У Дукајевим романима се измена изгледа, својстава и способности људи испитује са различитих полазишта и степена развоја биотехнологија, па у његовим делима има и таквих надљудских црта постљудских ликова, које је тешко замислити. У приказивању свих тих промена изражена је ауторова склоност ка називању нових реалија, па се у области трансхуманистичких особености актера радњи његових романа често појављују неологизми различитих типова.

Генетски инжењеринг свемоћне фирме „Artificial Genetics“ се појављује у мотиву раскрснице људске еволуције у роману *Краљ Бола и скакавац*. Комбиновање различитих врста се тако појављује на многим страницама овог дела у коме су могуће генетички створене комбинације различитих врста *psokwiaty* које би се превеле као сложенице *псоцветови* (383, 385, 386), крушка и акација *gruszokacja – крушкоакација* (408, 460), истиче се одсуство генетичке мешавине називима у којима се два пута понавља *herbatoherbaty – чајочај* (363 „Król Bólu stał z filiżanką gorącej herbatoherbaty w dłoni“ 363), *palmopalma – палмопалма* (431), *psopies - psonac* (389) *człowiekoczłowiek – човекочовек* (443, 453).

У роману *Терка лупежа* јавља се *przezroczystry robal krzemokostny* у преводу је *провидни силикококостни црв*: „Био је то провидни силикококостни црв, смрзнут у тренутку избијања циновске главе на површину“, што подсећа на чувени роман Френка Херберта *Дина* у којој се из пустињског песка појављују циновски црви.

Пољска реч *staza* се појављује као друга компонента у префиксираној речи *autostaza* са префиксоидом *ауто-*. У Дукајевом роману *Краљ Бола* у чијем се средишту налази проблем вештачког прекида или преусмерења тока еволуције посредством технологије генетичких променама, реч

autostaza означава ток еволуције. Србима блиска и јасна реч „стаза“ не постоји у пољском у значењу пута, путање, већ представља међујезички хомоним. У пољском језику реч *staza* означава медицинско стање застоја или прекида крвотока од грчког *stasis* што означава стабилно стање. У описима дуготрајних космичких летова на пољском *staza* означава стање успаваности, а исто значење се појављује и у компјутерским играма. Дукајева сливеница *autostaza*, дакле, садржи старогрчки префиксоид *αυτος*, који означава „сам, себе“, дејство усмерено на самога себе и реч. У српском језику префиксоид *ауто-* се употребљава, али би проблем у преводу представљала чињеница да се реч „ауто“ користи као скраћена форма од аутомобила, па би превод могао да буде проблематичан, јер би упућивао на нешто што писац није имао у виду, па би било боље употребити реч *само-*. Ту такође постоји проблем двосмислености, али би Дукајев неологизам *autostaza* вероватно ваљало превести – *самозастој*, *самопрекид* али имајући у виду да је реч о еволуцији као току који треба да се раздели од другог тока, било би смисла одступити од могућег превода и превести, наизглед супротно: *саморазвој*. *Autostaza* представља један од основних концепата овог романа, јер се судбина живота на Земљи решава између два већ постојећа еволутивна тока – *autostaza anarkijna* - *autostazy Pólnocy*. Доминацију писац назива генетичком глобализацијом (*genetyczna globalizacja*).

Именица *гени* и придеви генетички се често појављују у неколико Дукајевих романа. Необичан је спој придева „генетички“ са кабалистима - *wróg Kabalistów Genowych* – непријатељ Генетичких Кабалиста (Сórка 100). Кабала представља систем који рационална наука анализира, али не примењује, али повезивањем придева „кабалистички“ са научним терминима, он се враћа у употребу генетичког инжењеринга будућности. Тако се у истом роману говори о индустријским материјалима на кабалистичким ДНА – *materialy przemysłowe na Kabalistycznym DNA* (Сórка 56). Кабалисти се појављују и у роману *Агуере у свитање*.

Развој кибернетике и персоналних компјутера је из енглеског језика у друге језике увео речи *hardware* „тврда роба“ за материјалну нараву и *software* за програмску подршку у неадаптираном или адаптираном виду. У неким језицима је тај назив калкиран ест. *tarkvara* грч. *logismikó*, у некима разложен у укр. *апаратне забезпечення*, рус. *програмне забезпечення*, хрв. *računalna podrška sklopovska podrška*, док је понегде било покушаја да се направе и нове речи, као што је у хрватском предложена *željezarija*, која се није усталила, иако је ауторка написала да ће хрватски пропасти ако се та реч не усвоји. У пољском језику је створен опозитни пар *sprzęt komputerowy* – *oprogramowanie*, али су енглеске речи без фонетске адаптације адаптиране граматички са својствима променљивих речи. Јацек Дукај је у свом оцртавању могућих светова будућности у неколико својих фикцио-

налних текстова створио нове речи са компонентом *-ware*. У роману *Перка лупежа* реч је повезана са генетичким инжењерингом: *Kupiliśmy geneware od inżynierów z kliniki* (Купили смо геновер од инжењера са клинике 424).

У роману *Перфектна несавршеност* аутор је изградио читав систем генетски унапређених врста у којима се као одређење типа промена користе речи *bioware, geneware, nanopower*. Неологизам *geneware* појављује се и у другим његовим прозама, нпр. у роману *Краљ Бола: geneware kosmetyczny* (козметички геновер). У овом роману аутор користи и спој *geneware szpiegowski* (шпијунски геновер) који представља детаљно описану технику грађе генетског материјала, поступак који је искористила нећака главног јунака у заплету овог романа.

9. Закључак

Михаил Епштејн, творац пројективног руског лексикона *Дар речи* (Дар слова, од 2000. године), пише да језик „представља само део језичког континуума који се протеже у прошлост и будућност, а у њему виртуелно постоје хиљаде речи које још нису идентификоване, нису изговорене, али су призване у говор у оној мери колико се шири историјска свест народа“ (Эпштейн 2004).

Дукај је писац који своје светове темељи на филозофским и научним знањима, па је употреба стручне терминологије разумљива. Функција постојећих термина утврђује читаоца у заснованости приказа светова на реалним знањима. Дукај ствара велики број ауторских неологизама који су на граници савремених научних открића, па неки од њих представљају и могуће речи које могу бити конкуренти у називању реалија у будућности (Алдачић 2021). Такав поступак појачава уверљивост лексичког слоја, који читаоца поставља у ситуацију недовољно упућеног у нешто што је тобоже свима познато и наводи га на додатни напор разумевања.

Дукај се при творби нових речи, најчешће усмерава на семантичке компоненте, а ретко на звучне аспекте и игру блискозвучних речи. Он у неким случајевима ствара и оксиморонске спојеве, прави изразе са уланчавањем неологизама, а користи и назначивање постојећих речи. Дукајеви неологизми ће бити и даље предмет лингвистичких и других анализа, јер у савремени пољски језик писац уноси нове могућности преосмишљавања садашњости и будућности.

ЛИТЕРАТУРА

- АЈДАЧИЋ Дејан 2021. О конкуренцији нових речи при називању нових ствари (свемирски брод, аватар), *Новоречје*, 4, год. 3, с. 39–49.
- ЭПШТЕЙН Миихаил 2000. О жанре однословия, *Новый мир*, 2000, 9, види https://magazines.gorky.media/novyi_mi/2000/9/slovo-kak-proizvedenie-o-zhanre-odnosloviya.html. Исто М. ЭПШТЕЙН. *Знак_пробела. О будућем гуманитарних наук*, Москва: Новое литературное обозрение, 2004 с. 254-264.
- ДРАГИЋЕВИЋ Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска.

*

- KALISKA-KARPOWICZ Zuzana 2016. Codziennosc przyszlosci. Neologizmy w „Córce łupieżcy” Jacka Dukaja a tendencje językowe w polszczyźnie. [U:] *Doświadczenia Dukaja*. Red. R. Blech, M. Romanowski. Gdańsk, s. 95–103.
- МАЈЕВСКИ Paweł 2011. Błędni rycerze umysłu. O pisarstwu Jacka Dukaja. [U:] *Ćwiczenia z rozpaczy. Pesymizm w prozie polskiej po 1985* / Red. Jerzy Jarzębski, Jakub Momro, Kraków, Universitas, s. 485–510.
- РАСЗЫЊСКА Илона 2018. Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny na podstawie innowacji uzupełniających pochodzących ze współczesnej prozy science fiction. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, nr 1, s. 151–166.
- POTENT-AMBROZIEWICZ Małgorzata 2017. Od morfy po mech – wariacje na temat człowieczeństwa w prozie Jacka Dukaja, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, 35 1, s. 115–124.
- PRZYTUŁA, Piotr 2020. *Poza granice języka – innowacje językowe w prozie Jacka Dukaja (rodzaje i funkcje)*, *Prace językoznawcze*, 22/2, s. 191–204.
- WASILEWSKA Katarzyna 2014. Status i kreacyjna funkcja terminologii naukowej w powieści fantastycznonaukowej na przykładzie „Perfekcyjnej niedoskonałości” Jacka Dukaja [W:] *Literatura popularna. T. 2: Fantastyczne kreacje światów*. Red. E. Bartos, D. Chwolik, P. Majerski, K. Niesporek. Katowice, s. 263–274.

Дејан Ајдачич

НЕОЛОГИЗМЫ ПОЛЬСКОГО ПИСАТЕЛЯ ЯЦЕКА ДУКАЯ И АСПЕКТЫ ИХ ПЕРЕВОДА

Резюме

Автор указывает на статус неологизмов в художественной литературе, а также рассматривает аспекты неологизмов сербского и польского с точки зрения перевода. В тексте также перечислены типы неологизмов в фантастических ро-

манах о мирах будущего современного польского писателя Яцека Дукая «Дочь вора», «Лёд», «Король боли», «Совершенное несовершенство», «Старый аксолотль».

Ключевые слова: неологизмы, словообразование, Яцек Дукай, художественная литература, перевод, футурофантастика, нанотехнологии, генная инженерия.

Маја Вукојевић*

ЕКСПЛОАТАЦИЈА СЛИВЕНИЦА РАДИ ПОСТИЗАЊА ХУМОРИСТИЧКИХ ЕФЕКТА У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ¹

У овом раду се анализирају хумористички ефекти који се постижу употребом сливеница у комуникацији на енглеском језику. Истражују се разлике између тих ефеката, као и одређене правилности због којих се сматра да њихов број није насумичан нити неограничен. Прво се нуди кратак преглед релевантних теоријских оквира, а затим анализа. Материјал за анализу чине примери у контексту, односно 178 сливеница употребљених у 5 различитих америчких хумористичких серија. Анализира се њихов ефекат на два нивоа, односно мотивација говорника у комуникацији са саговорником унутар серија, али и мотивација сценаристе којем је декодер телевизијски гледалац.

Кључне речи: сливеница, енглески језик, хумор, телевизијске серије, прагматика.

1. Уводна разматрања

Сливенице су такав творбени поступак којим су се бавили многи аутори и чешће су биле анализирани према структури, датуму, трајности, семантичком значењу, па и прагматичком. Помињу се још у 16. и 17. веку према Адамс (1973: 148-149). Њихово значење може бити именовање хибридних појмова и неретко хумор. Лалић Крстин (2010) дала је велик допринос структурној анализи. Овај творбени поступак у српском језику, његово именовање, као сливање, односно сливенице, и константно прикупљање примера приређује Бугарски (2013, 2019). Овај поступак је интересантан и страним ауторима, тј. и на другим језицима. Од значаја за овај

* majav930@gmail.com.

¹ Рад садржи резултате првобитно изложене у мастерском раду, под насловом *Експлоатација сливеница ради постизања хумористичких ефеката у филмовима и серијама на енглеском језику*, одбрањеном на Филозофском факултету у Новом Саду, 2018. године.

рад је највише био Венсан Рене (2015). Он истражује факторе који утичу на хумористичност сливеница, односно на јачину хумористичности. С друге стране, овде ће се ипак хумористичност посматрати са аспекта каквоће, односно не колико је нешто смешно, него на који начин. Предлаже се рашчлањавање једне врсте значења. Посматра се потенцијал сливања да стоји иза различитих мотивација енкодера да изазове хумор. Као и код хумора генерално, предлаже се да постоје различите врсте. Овде је покушано да се анализом корпуса сливеница прикупљених из играних хумористичких серија опише какви све ефекти могу бити. У наставку ће бити дат преглед теоријских оквира релевантих за ово истраживање.

2. Теоријске основе истраживања

За овакво специфично истраживање, важно је поћи од ширих теоријских оквира како би се могло тачно објаснити. То значи описати пре свега творбени поступак сливања, а затим хумор и комуникативне ефекте као и семантичко и прагматичко значење.

2.1. Дефинисање сливеница

Сливенице настају стапањем типично две основе и обично први део прве основе се комбинује с другим делом друге основе. При томе, најмање једна основа је скраћена или постоји преклапање изворне речи 1 и изворне речи 2. Битан је аспект намере, ради разликовања од нехотичног формирања (Грис 2012: 146). Према овоме прототип ће бити *Marshgammon* [Marsh(al) + (back)gammon]. Основа је према Прћићу (2007: 48) дефинисана као слободан елемент који има пуно лексичко значење и може да служи у неком поступку творбе речи. У овом раду ће бити прихваћена ова дефиниција основе.

У овом раду фокус није на структури, али је неизбежно било приметити везу између сливеница са више од две основе и збуњивања као хумористичког ефекта који се њима постиже као што је *Happy valen-birth-iversary*. Лалић-Крстин (2010) нуди исцрпну типологију сливеница по структури која се и овде користи.

Сливенице су карактеристичне и по томе што није увек лако идентификовати њихове основе, али ни значење. Кверк и остали (1985: 1583) кажу да се сваке речи чува онолико колико је довољно да би било могуће да се анализира, а као и у сложеницама тема је у другом делу и прозодијски облик једнак је другом, нескраћеном облику. Долази и до одступања, као код *Lamborcuzzi*, јер је ту тема с леве стране. Препознатљивост речи зависи од њихове прозирности, односно могућности да се оне морфосемантички анализирају, као и од композитивности, односно значења које чини збир значења улазних јединица. Ретки су примери у којима је дошло до

декременентације (одузимања значења) и инкрементације (додавања новог значења) мада постоје (Прћић 2016: 96). У корпусу то је рецимо *Marshgammon* [Marsh(al) + (back)gammon] јер иако је друга основа назив игре *Backgammon*, значење нема везе са овом игром већ са другим играма *Candy Land, I Never, Pictionary*. Иако неки аутори више пажње посвећују одузимању елемената, овде се предлаже виђење да је сливање ипак ближе адитивној модификацији јер се код сливеница увек додаје значење, и то значење обеју основа. Непредвидивост и различитост сливеница, Бељаева (2019: 3) приписује управо томе што се сливенице често користе као игре речима.

Једнократне творевине (енг. nonce words) које преовлађују у корпусу су речи које иако су употребљене нису постале устаљене. Пошто није од значаја да се задрже, једнократно остварују своју функцију. Нпр. *shweezed, Bangtoberfest* и сл. Речи се стварају како би се попунила одређена лексичка празнина (Прћић 1998: 68). Међутим, за поступак сливања је карактеристично и то да мотивација за новим речима и сами доступни језички материјал за њихово стварање делују у интеракцији. Тако ће некад смер стварања сливеница бити супротан, односно полази се од основа, које због своје међусобне сличности могу утицати на декодера да је створе, а не нека лексичка празнина. Адамс (1973: 150) помиње хапологију као једну њихову карактеристику.

По узору на Лалић-Крстин (2010) која прави паралелу са другим творбеним поступцима да би се разграничило сливање овде се предлаже поређење и са конверзијом. Основе су сливене тако да изгледа као да је само једна. Постоји неколико примера из корпуса који се због свог одступања од прототипа сливања приближавају конверзији у већој или мањој мери. Овде се представља прва група односно примери који су формално идентични са постојећим речима односно са једном од својих основа:

- *Bro*_{глагол} (bro + row), 'to move swiftly towards the bar to meet attractive women', 'жустро се кретати према бару ради упознавања атрактивних жена'
- *Horny devil* (horn + horny devil), 'a devil both in a metaphorical sense, and also in a literal sense, who has horns, at a Halloween party, and is sexually aroused', 'ђаво и у метафоричном, и у буквалном смислу, који има рогове, на прослави Ноћи вештица, и који је сексуално узбуђен'

Наведени примери слични су конверзији јер се на први поглед ништа формално не мења. Први највише личи на конверзију, јер се мења и врста речи, именица постаје глагол. Разлог да се ови примери сматрају сливеницама јесте што, иако је резултат идентичан једној од основа формално, семантички оба значења су донекле задржана што није случај и код конверзије.

Овај рад бави се хумористичким сливеницама, а на основу ранијих радова закључује се да је управо то један од најчешћих разлога за употребу сливенице. Адамс (1973: 148-149) даје примере сливеница који су настајали у 16. и 17. веку, *blatterature*, *niniversity*, *foolosophy* итд. Штавише, најраније употребе биле су с тим разлогом, а тек касније су почеле да се употребљавају и за озбиљне регистре. Употреба сливеница је у порасту, посебно у хумористичким филмовима и серијама и на интернет страницама за хумор. Да се приметити да је поред хумора, или боље рећи често уз хумор чест разлог за употребу сливеница да се покаже интелигенција. Један од ликова у серији *Како сам упознао вашу мајку*, чак експлицитно то говори, како такав вид стварања нових речи показује креативност.

(1) Barney: “Inventing your own word shows creativity and visionary. Visitivty.”

a characteristic which includes both creativity and visionary.

’Барни: “Смишљање својих сопствених речи показује креативност и визионарство. Визитивност.”

карактеристика која укључује уједно креативност и визионарство.’

Такође, могу служити и као вербално оружје. Као такве адекватне су за изазивање смеха у серијама и у ситуацијама које нису инхерентно забавне, попут препирки. На овај начин у сливеницама се стапају и две супротстављене комуникативне функције.

Без скраћивања и без преклапања једнаких делова, како Грис (2012: 159) наводи, сливенице не би ни биле такав вид игре речима. *SNASA* [s(ec-ret) + NASA] звучи смешније него ако бисмо рекли *SECRNASA* рецимо, а што су краће то је мања препознатљивост.

Фонолошка форма је код сливеница значајна и како Адамс истиче, управо је тај сличан одјек код сливенице заслужан за постизање игре речима као што је случај са *foolosopher* према *philosopher*.

Према структурној типологији коју нуди Лалић-Крстин (2010: 81-96), примећено је да се јављају сви облици структуре и у овом корпусу, сем тип 5 и 8 па су преузети примери од Лалић-Крстин. Управо је тип 5, онај који неки аутори сматрају сложеним абревијацијама.

- 1) Први део прве основе и последњи део друге основе, *Thankstini* [thanks(giving) + (mar)tini] ‘a drink served for Thanksgiving, having taste like food typical of that holiday’ ’пиће које се служи за Дан захвалности укуса попут хране типичне за тај празник’
- 2) Цела прва основа и последњи део друге основе, *Broat* [bro + (b) oat] ‘to move swiftly towards the bar to meet attractive women in an imaginary transportation’ ’жустро се кретати према бару ради упознавања атрактивних жена у имагинарном превозу’

- а. Прва основа мења конституент сложенице, *Rack star* [rack + (ro)ck star] 'a person who knows a lot about denim' 'особа која зна много о тексасу'
- 3) Први део прве основе и цела друга основа, *Cockamouse* [cock(roach) + mouse] 'a hybrid creature having the traits of a cockroach and mouse' 'хибридно створење с карактеристикама бубашвабе и миша'
- 4) Цела прва основа и цела друга основа, *Broath* [bro + oath] 'the oath between two very close friends, bros' 'заклетва положена између два врло блиска пријатеља, брата'
- 5) Први део прве основе и први део друге основе, *Botox* [bot(ulium) + tox(in)] 'botulinum toxin' 'ботулинум токсин'
- 6) Једна основа суперимпонирана преко дела друге основе, *BonGabetit* [bon (app)etit + Gabi] 'the name of the Web site for a chef by name Gabi' 'име веб странице за шефа кухиње Габи'
- 7) Префикс и последњи део основе, *un-vitations* [un- + (i)nvitations] 'notifications to someone that their invitation is withdrawn.' 'обавештење коме да им је позив повучен'
- 8) Префиксоид и последњи део основе, *aerobatics* [aero- + (ac)robatics] 'flying maneuvers for training, recreation or entertainment.' 'маневри у летењу за обуку, рекреацију или забаву'

За типове 5 и 8 није било примера из корпуса па су преузети од Лалић-Крстин (2010). Ипак, јављају се примери који одступају од свих наведених група, не само по броју основа већ и по њиховом дисконтинуираном распореду. Није неопходно уводити још један тип јер у корпусу има незнатан број таквих примера (*Leden-Jerry, possimpible*). Код *Leden-Jerry* [legendary + Led (Zeppelin) + and + Jerry] основе не само да нису узастопне, већ је осим самог поступка сливања наизглед у игри и деловање гласовне промене метатезе, што значи да су гласови заменили места унутар речи (Хјум, 2001). У овом примеру то би било тачно само на фонолошком нивоу.

2.1.1. Значење сливеница

Значење сливеница често је везано за именовање хибрида било које врсте, али и за привлачење пажње што је свакако потенцијал које ове речи имају у већој мери, поредећи с другим творбеним поступцима што Адамс (1973: 158-159) такође говори. У случају књижевне употребе могу имати функцију да изненаде. И протоком времена, ово се није променило и сва три значења се очитују у *cockamouse*. Често је управо њихова новина кључна да би се неки ефекат изазвао. Пример за то може бити *bro-grammer party*. Ту сливеницу смишља један од ликова из серије *Млади и глад-*

ни, који је програмер. Међутим, када његова пријатељица употреби ту исту реч тренутак пре њега, он више не може да је употреби са таквим ефектом који је имао на уму.

За објашњене значења сливеница често су и игри значенски односи (Јул 1985: 94-97). То су дакле, синонимија, антонимија, хипонимија, али и хомонимија и полисемија.

За разумевање хумора, а посебно хумористичких сливеница, теорија појмовне интеграције је врло значајна, а сливање представља само један од појавних облика појмовне интеграције. Фоконије и Тернер објашњавају како се ментални простори могу мењати и да су међусобно повезани. Појмовна интеграција више је везана за оно што можемо замислити као два стопљена елемента док је сливање сам процес изражен у језику. За овај процес врло је важно да се значење тумачи на лицу места и како ауторка објашњава информације се размењују у контексту (Филиповић-Ковачевић, 2013: 71-72). То значи, да је декодер врло активан учесник комуникације. Можемо закључити да се сличан процес одвија и са сливеницама јер када се употребе, често само као једнократне творевине, важно је да се њихово значење разуме моментално. Прћић (2016: 109-112) инсистира се на томе да су оба учесника активна. Не само да је енкодер вршилац тиме што поруку шаље већ је и декодер. За овај рад је најважнији елемент **намера** енкодера јер је то оно што подстиче на комуникацију. Овде је то значајно јер је резултат намере комуникативни ефекат, а ефекти сливеница су оно што се анализира, односно с којим циљем су употребљене.

Имајући у виду да ће у анализи овог рада бити двоструки декодер важно је поменути и слојевитост. То подразумева постојање два нивоа, први гледаочев и други који се односи на ликове унутар серије (Продановић Станкић, 2016: 61).

(2) So six months later, Danny surprised me and took me trick-or-treating, just the two of us. And that's how Half-O-Ween was born.

[half + (Hall)oween] – *Halloween celebrated six months later 'Noć veštica koja se slavi šest meseci kasnije'*

Контекст: Дани и Рајли причају Ејми о томе како је настао њихов празник. Ефекат: Овде је настао апсурдни ефекат захваљујући томе што се празник слави шест месеци касније па му се и губи поента. Намера и ефекат су од стране сценаристе, а сами говорници су поносни на свој лични празник. Функција језика је именовање и игра речима.

За сврхе хумора некад се намерно крши Грајсовог принципа кооперативности. Грајс (1989: 24-25) започиње дискусију увођењем термина импликатура. **Имплицатуром** се означава да постоји разлика између онога што је речено и онога што треба да се пренесе као порука. Намерно кршење (енг. flouting) максиме информативности за стварање ироније и хи-

перболе. Пример за прву је сливеница *Marshgammon*, при чему је иронија што игра нема никакве везе са *backgammonom*, а за другу *ton in law*. Импликатуре које настају с намером да буду двосмислене као сливеница *the '69 Chevy* која се односи или на возило из наведене године, или има сексуалну конотацију, а такође и оне које настају с намером да буду неразумљиве на оној граници која је ипак довољно јасна за функционисање комуникације као кад одрасле особе разговарају пред дететом, довољно нејасно за дете, а јасно за њих (Грајс 1989: 34-36), или значење познато публици, али не и саговорнику као *manwich*.

Прагматичко значење је најважније за овај корпус јер је то значење које настаје у контексту, језичком и ванјезичком (Прћић 2005: 78). Код сливеница семантичко значење речи *Slowsby* било би спора особа која се презива на *-sby*. Прагматичко значење сливенице *Slowsby* ће тада постати, подругљив израз да се спори возач који се презива *Mosby* (Моузби), који је притом говорнику близак, изазове на бржу вожњу.

Код разумевања речи које су у односу хомонимије или полисемије, прагматичко значење је важно да би се могло изабрати адекватно од тих значења. То се зове **прагматичко употпуњење** (енг. *pragmatic enrichment*) (Прћић, 2005: 78-79) што је надоградња на семантичко значење. На пример, *melancholy* и *melon-collie* звуче слично када се изговоре, али се на основу приказа говорникових мисли, где Хомер Симпсон замишља пса направљеног од диња може доћи до закључка да је употребљена реч била друга.

Један интересантан рад који се бави прагматиком, помиње хумор као есенцијални део. Наиме, Версхуерен (2017) пише о прагматици хумора у озбиљној причи. Аутор прво помиње како је говорио о експлоатацији немогућности потпуне експлицитности (Версхуерен 2017: 312). Каже како хумор и озбиљност иду заједно, и то поткрепљује цитатима неких славних личности. Већ је помињано у овом раду да се и сливенице некад користе у ситуацијама које нису типично смешне, јер је језички изражен хумор некад једини начин да се то учини. Према томе, Версхуеренов рад подржава ову тврдњу, говорећи да се озбиљност и хумор не искључују већ могу да постоје истовремено.

2.2. Вербални хумор

Други значајан аспект овог рада јесте хумор, и то онај изражен у језику. Вербални хумор Атардо дефинише као језички изражену неподударност (према Продановић Станкић, 2016: 40). Према Раскину (1985: 47-48) лингвистичка теорија хумора бави се лингвистичким особинама које имају текстови који су смешни за разлику од текстова који то нису. Сливенице су често хумористичне, а у овом корпусу све су такве, нпр. *Bangto-*

berfest, broller, Beercoles итд. За лингвистичке теорије хумора, то би значило, да ће текст вероватно бити смешан ако садржи сливенице, односно оне су једне од могућих средстава за стварање хумора.

Хумор се може сматрати позитивним и негативним па тако на пример Лудовичи је (према Раскину, 1985: 10) један од аутора који сматрају хумор негативним, а да је основа тога у осећају супериорности, и то одговара примерима који су у овом раду наведени под негативни хумор. То се посебно очитује у примерима *Dunfeat* и *Thorpedoed*, који обједињују презиме особе са победом, тако да се јасно говори другој особи да је инфериорна. Као битну разлику између смешног и хумористичног Котхоф наводи (према Продановић Станкић, 2016: 40) намеру енкодера, која не мора постојати код смешне ситуације, али за хумор је неопходна. Такође је важан и фактор изненађења, тј. хумор у језику настаје када се разликује изговорено од очекиваног. Оно што следи су кратки описи различитих теорија хумора.

2.2.1. Теорија неподударности

Теорија неподударности је теорија хумора која је заснована на когнитивном аспекту. Она се како Морел (1983: 15-16) објашњава, базира на нечему неочекиваном, *Thankstini*, нелогичном, *melon-collie*, *baskiceball*, па чак и неприкладном, *Bangtoberfest*, што резултира забавним ефектом. Аристотел (према Морелу, 1983: 16) под хумором који настаје као резултат неподударности убраја и речи које су погрешно или другачије написане или оне које садрже игре речима (нпр. *mockerrriage* – брак за ругање). Теорија неподударности је широко распрострањена и много је аутора (Раскин, Атардо, Ђора) који сматрају супротна значења најважнијим чиниоцем хумора (Ермида и Чованек 2012: 2).

2.2.2. Теорија супериорности

Теорија супериорности. Предмет смеха биће они људи који нису свесни себе и доживљавају се бољим него што то јесу (богатијим, згоднијим итд.) на пример *Frankenberry* упућено оном ко је претходно сматрао да изгледа као Halle Berry (Хали Бери), само што то оне који им се смеју чини у одређеној мери зловнима. Могуће је да се теоријом супериорности објасни и подсмевање самом себи. Морел (1983) објашњава да апсурд може да насмеје, као што је њему једном неко ставио куглу за куглање у фрижидер што је изазвало смех при проналаску. Примери за хумор због апсурда могу бити и *Thankstini*, *Lamborcuzzi*, *SNASA*, *Smoon*.

2.2.3. Теорија ослобађања

Према теорији ослобађања, смех је издувни вентил енергије која је пре него што дође до експлозије смеха била прикупљена у организму. *Monet, Vincent Van Gogh*. Ако се говори о хумористичком смеху, који је овде и значајнији, често не укључује никакву емоционалну енергију, ни претходно накупљену, нити насталу у самој ситуацији (Морел 1983: 24). За сврхе овог рада, битно је поменути и чињеницу да су у великом броју случајева шале којима се Фројд и бави о физичком изгледу, сексуалности итд. (Продановић Станкић, 2016: 85), а таквих је доста и међу примерима из корпуса овог рада *The Ford Explore Her, You Scream Truck, Frankenberry*. Теорије ослобађања су, према Атарду (1994: 50) занимљиве јер се тичу ослобађања од правила језика, што је типично за игре речима, али и кршење Грајсовог принципа кооперативности. То би значило да су сливенице израз ослобађања, јер је свака сливеница, нарочито новостворена, одступање од правила, односно ослобођење. То значи да је можда разлог за употребу *romantagical, shwezzed, frake-up* да се крше правила уз смех.

2.2.4. Семантичка теорија хумора

Лингвистичке теорије хумора, оне су које се баве појединостима текста којима се објашњава настали хумор. Раскинова намера (према Продановић Станкић, 2016: 91) била је постављање теорије која објашњава примере хумора, али је у стању и да генерише такве примере.

2.2.5. Општа теорија вербалног хумора

Општа теорија вербалног хумора охувхата шире области лингвистике, па тако и оно што је овде посебно важно, прагматику (Атардо, 1994: 222). Ова теорија садржи шест **извора знања** (енг. Knowledge Resources) на основу којих се објашњава виц (Атардо, 1994: 223). Пошто овде циљ није утврдити шта је смешно, већ на који начин и шта се тиме изазива и због тога најзначајнији од њих јесте логички механизам, јер он донекле открива след којим долази до неког ефекта. Такође битно је и постојање мете што није случај у свим примерима.

Примери сливеница такође експлоатишу хомонимију, *melon-collie* према *melancholy* где постоји однос хомофоније, или *horny devil* код којег је однос хомонимије између *horny* као 'узбуђен', или 'са роговима'. За полисемију, пример је *Pick-up Truck*, 'транспортно возило' или 'возило за састанке с девојкама'.

На основу набројаних елемената предлаже и таксономију која садржи, између осталог, и сливенице, што се очитује по примеру *Françlaic* од *Français* и *Anglais*, иако их он зове контаминацијама (Атардо, 1994: 114).

2.3. Хумористички ефекти

Пошто се у овом раду жели понудити преглед хумористичких ефеката који се постижу сливеницама, најпре ће бити дат осврт на постојеће хумористичке ефекте уопштено. То су:

иронија, сарказам (Динел 2009: 1289) припадност некој групи, софистикација, везана за менталне способности говорника, евалуација, пристојност, која се тиче слике говорника у друштву (Ортега 2013: 598), задиркивање, спуштање, продужено задиркивање, самоомаловажавајући хумор (Динел 2009: 1293-1295).

Ортега (2013: 594-5) сматра да су ефекти хумора позитивни. Они које наводи као већ познате су иронија и пристојност, али претпоставља да су поред њих ефекти и јачање везе међу говорницима. Наводи и да хумор може бити израз агресије и да се управо на тај начин често објашњава иронија, као показивање супериорности.

С друге стране, средства за постизање хумористичких ефеката према Динел (2009: 1288-1290) су поређење, метафора, хипербола, парадокс, (иронија је у овом раду ипак ефекат), алузија (Динел 2009: 1290). Сливенице су набројане као један од хумористичких средстава. Рене (2015: 124) сматра да све сливенице укључују бар мало играња речима. Ренвик и Рене (2019) врше формалну анализу енглеских једнократних творевина, али и њихових француских превода. Овај рад је најзначајнији због сличне методологије и делом корпуса, те су то махом хумористичне сливенице. Они овде на самом почетку наводе да ће речи бити на две стране екстрема у зависности од њихове функције, а у обрнутој спрези биће њихова устаљеност, па ће тако игре речи имати најмању тенденцију да постану устаљене. Сам рад посвећен је утврђивању формалних карактеристика које могу бити друкчије код једнократних творевина, у односу на устаљене сливенице (Ренвик и Рене 2019: 1). Такав формални аспект се овде неће анализирати детаљно. Може једино да се напомене, да формално, у њиховом раду, као и у корпусу овог рада, нема сливеница које садрже први део прве основе и први део друге основе, те то може да се узме за потврду како једнократне творевине сливеница не креирају такве обрасце (Ренвик и Рене 2019: 5-6).

Један фокусиран чланак који се бави хумором, и специфично хумором из серије која је дала највише примера за корпус овог рада јесте рад Тери (2021). Ауторка испитује околиналне, односно речи које иако неустаљене употребљавају се више него само једном. Битно је нагласити да се ауторка бави околиналним, а не сливеницама, али их свакако помиње као један од творбених поступака (Тери 2021: 7). Ауторка тврди да и поред хумористичног потенцијала који сливенице носе, нису све успешне (Тери 2021: 14). Ипак, на супрот томе, овај рад првенство даје хумористич-

ној намери енкодера, премда су сливенице које ће бити приказане у наставку успешне.

3. Анализа корпуса

3.1. Структура корпуса

Корпус се састоји од 178 примера сливеница. Свака сливеница је прикупљена из хумористичких телевизијских серија и у овом раду је приказана са контекстом. Све сливенице су хумористичне, односно употребљене су са намером да некога насмеју. Коришћено је 5 различитих телевизијских серија за ексцерпцију ових примера, и све су то хумористичке америчке серије, од којих су 4 игране и једна анимирана. Критеријум за одабир примера био је да садржински то увек буде сливеница и то да се њоме увек постиже неки хумористички ефекат. Праткично овде су примери који се анализирају *Thankstini*, *lamborcuzzi*, *romantagical*. Коришћени извори су серије *How I Met Your Mother* (*Како сам упознао вашу мајку*) (2005-2014) САД; *Modern Family* (*Модерна породица*) (2009-) САД; *Young and Hungry* (*Млади и гладни*) (2014-) САД; *Baby daddy* (*Отац детета*) (2012-2017) САД; *The Simpsons* (*Симпсонови*) (1989-) САД. На првом месту серија *Како сам упознао вашу мајку* била је врло битан извор примера, не само по њиховом броју већ и по начину стварања сливеница које захваљујући својој фокусираности на поједине речи стварају лексичка поља сливеница и на тај начин им пружа потенцијал за трајност. У том смислу *bro* се у овој серији користи врло често за формирање смешних и креативних сливеница и таквим понављањем код гледалаца се устаљује и лакше памти (*broworkers*, *broat* итд.). Осим тога, ова серија је од посебног значаја за овај рад и због тога што је била покретач и подстицај за одабир управо ове теме рада.

3.2. Методологија анализе корпуса

Методологија рада се састоји од анализе сваке прикупљене сливенице са описаним контекстом. Прво су све епизоде које садрже сливенице одгледане, затим су кориштени транскрипти тих епизода, а након тога су још једном одгледане епизоде да не би долазило до неких одступања. Анализа се састоји од коментарисања конкретног ефекта сваке сливенице у контексту и њихове класификације на основу тих ефеката. Оне ће бити разврстане према намераваном ефекту који ће бити прокоментарисан, али ће овде бити приказани примери који најбоље описују издвојене ефекте. Ефекти ће прво бити подељени према томе да ли су позитивни или негативни, а затим на поједине ефекте. Пошто је танка линија између те две велике класификације, под позитивне ће бити сврстани сви они које нису

изражено злобног карактера. Пошто су примери из телевизијских серија, декодер ће бити двоструки, онај у серији и телевизијска публика. Често ће произведени ефекат због тога бити двојак. Према томе сваки пример садржи редом реченицу у којој је сливеница заиста употребљена и сливеница је подвучена у тој реченици. Након тога дата је структура те сливенице у угластој загради, тј. од којих се основа састоји и приказано је да ли долази до преклапања основа, уколико постоји то је приказано подвученим словима, а у заградама се налазе делови који су скраћени у поступку сливања. Следећа је дефиниција сливенице на основу значења са којим је и употребљена, и те дефиниције су написане у италику. Након тога сажето је описан неопходни контекст за разумевање сливенице. На крају се даје коментар о ефекту, тј. коментарише се да ли је ефекат успешан или на пример долази до разилажења намере енкодера и ефекта код декодера. Такође, коментарише се ефекат на два нивоа, тј. код декодера унутар серија и код публике као декодера с обзиром да је овај ефекат често другачији. Говори се и о функцији језика која може бити именоване, односно игра речима, или обоје. Као још један елемент анализе користи се и мета, чијим постојањем се одређује да ли хумор садржи аспект исказивања супериорности. На крају, дат је и логички механизам по којем се долази до откривања шале у тексту, како би се упоредили ЛМ са ефектима који се желе постићи.

3.3. Приказ резултата

Сливенице које изазивају позитивни хумористички ефекат:

(1) Ефекат апсурда

Овим ефектом се жели смех постићи на тај начин што ће се нешто приказати као апсурдно, било да је то неки покушај изума, или нешто слично. Некад се унутар серије користе сливенице са овим ефектом, али тако да наизглед ликови не примећују да се ради о томе, већ је то упућено само публици.

The Thankstini. A fun and delicious new novelty drink I invented. Cranberry juice, potato vodka and a bouillon cube.

[Thanks(giving) + (mar)tini] – *a drink served for Thanksgiving, having taste like food typical of that holiday 'ниће које се служи за Дан захвалности, укуса попут хране типичне за тај празник'*

Контекст: Један од момака у друштву у бару говори о пићу које је он смислио.

Ефекат апсурдности се овде постиже ако се посматра оно значење које одсликава намеру сценаристе за серију и то је оно што ће насмејати публику, мада ће то и за декодера у серији имати сличан ефекат. С друге стране, ако

се посматра намера лика који то изговара, то је намера да се измисли нешто иновативно те ће ефекат бити нешто другачији, више нагиње ка хвалисању због свог изума. Ефекат је успешан да насмеје са првим наведеним циљем. Функција језика је именовање и игра речима.

Мета: нема

ЛМ: јукстапозиција

(2) Ефекат алузије

Овај ефекат се углавном постиже тиме што се алудира на имена познатих филмова, митова и сл., најчешће за представљење некога или нечега бољим или занимљивијим.

Roberto Dinero - a diploma of a lawyer hanged on a wall of his office which is obviously of questionable morals, and he speaks English with an Italian accent

[Robert d(e Niro) + dinero] – a name of a lawyer of questionable morals 'име адвоката упитног морала'

Контекст: Марц и Хомер Симпсон разговарају са адвокатом којем етика није јача страна; адвокат говори енглески са јаким нагласком који подсећа на италијански и у позадини се види његова диплома са које сазнајемо његово име.

Ефекат: Намера и ефекат се поклапају. Енкодер је једино сценариста, који је желео да имплицира да је адвокат повезан са мафијом, алудирајући на име познатог глумца јер се очекује да публика познаје улоге тог глумца. Осим тога, име је измењено и употребљена је реч на шпанском језику која значи "новац", због њене формалне сличности са презименом, а и да би се нагласила корумпираност адвоката. Садржи основу која није на енглеском језику, али је довољно позната свим говорницима. Функција језика је игра речима.

Мета: нема

ЛМ: пресликавање снаге/кијазам

(3) Инвентивност

Овај ефекат је један од најчешће кориштених јер је то оно што карактерише доста сливеница, чак и неких које нису хумористичне, тј. нису у оквиру овог рада. Скоро сви примери овог рада могли би овде да се сврстају, али у овој анализи овде сврставамо оне које изразито имају такав карактер. Хумористичан ефекат се овако постиже тиме што се публика жели насмејати тако што ће се ликови показати хвалисави.

Barney: Inventing your own word shows creativity and visionary. Visit-ity

[visi(onary) + (crea) tivity] – *a characteristic which includes both creativity and visionary* 'карактеристика која укључује и креативност и визионарство'

Контекст: Барнеу објашњава свом друштву како би требало да се представља особа и које особине да има уколико жели да добије што бољи посао.

Ефекат: Намера Барнија као енкодера јесте да себе представи паметним, а он сматра да то значи смишљати своје речи. Важна је и намера сценаристе као енкодера јер он жели да изазове хумористични ефекат због Барнијевог представљања себе бољим него што јесте, са елементом и апсурда због начина на који то ради. Ефекат је успешан и код декодера у серији и код телевизијског гледаоца. Функција језика је и именовање и игра речима.

Мета: нема

ЛМ: претеривање

(4) Персонализација

Слично претходном, овај ефекат је такође често употребљен како би се неко похвалио и у таквим ситуацијама користи своје име за стварање сливнице. Такође, тиме се често приказује присвојност.

Marshall: It's called "Marsh-gammon." It combines all the best features of all the best games... Candy Land, I Never, Pictionary.

[Marsh(all) + (back)gammon] – *a game Marshall invented which is a combination of 'Candy Land', 'I Never', 'Pictionary'* 'игра коју је Маршал измислио а која је комбинација игара 'Candy Land', 'I Never', 'Pictionary'

Контекст: Маршал прича свом друштву о игри коју је он смислио и како је именовао.

Ефекат: У овом примеру је приметан ефекат инвентивности. Међутим, пошто је употребљено лично име, пример је сврстан под ефекат персонализације, јер је значајна та намера да се нешто именује својим именом и на тај начин присвоји. Намера и ефекат се поклапају ако посматрамо Маршала као енкодера. У случају сценаристе биће персонализација кроз лика, тј. то му је била намера, да игру припише Маршалу, али и да га прикаже као инвентивног. Функција језика је именовање и игра речима.

Мета: нема

ЛМ: навођење на криви траг/игнорисање очигледног

(5) Елевација

Овај ефекат се користи да се неко или нешто представи боље или преувеличано.

Robin: So which is it, a cockroach or a mouse? Lily: It's a cockamouse.

[cock(roach) + mouse] – *a hybrid creature having the traits of a cockroach and mouse* 'хибридно створење са карактеристикама бубашвабе и миша'

Контекст: Маршал и Лили у бару препричавају друштву какве су се животиње уплашили.

Ефекат: Намера Маршала и Лили је да прикажу животињу као што страшнију, али овај ефекат изазива само смех због претеривања код декодера унутар серије, али и телевизијских гледалаца. Сценариста као енкодер жели изазвати хумористични ефекат због претеривања и ефекат је успешан. Функција језика је именовања и игре речима.

Мета: нема

ЛМ: претеривање

(6) Зближавање

Овај ефекат има за циљ да експлоатише хумор тј. у овом корпусу хумористичне сливенице за стварање ближих веза са другима. Може се објаснити и као жеља да се припада неком друштву. Ово је уједно и ефекат са најистакнутијим позитивним ефектом хумора.

I mean, I've had to learn how to balance being a friend and a manager. You could call it being a "franager."

[fr(iend) + (m)anager] – *a manager who acts very friendly with his employees* 'менаџер који је пријатељски настројен према својим запосленима'

Контекст: Клер покушава да убеди свог брата како је она у добром односу са својим колегама на послу, што јој баш и не полази за руком.

Ефекат: Овде Клер као енкодер има намеру да на духовит начин прикаже како је блиска са колегама, да су јој они и пријатељи. Ефекат није успешан. Сценариста као енкодер и жели то да постигне, али и да се успут публика смеје њеном неуспелом покушају. Функција језика је функција игре речима.

Мета: нема

ЛМ: промена улога/метахумор

(7) Збуњеност

Овај ефекат се користи како би се публика насмејала нечијој збуњености, што се донекле постиже и идентификацијом гледалаца са ликовима у серији јер се већином ради о неким познатим ситуацијама.

Josh: Uh-oh. (realizes he is attracted to the naked audience) Down, boy.

How do we measure succ-sex? (Chuckles) sex. sex. Success.

[succ(ess) + sex] – *mispronounced word success said by a sexually aroused person* 'погрешно изговорена реч успех на енглеском коју изговара сексуално узбуђена особа због фонетске сличности'

Контекст: Док држи говор, Josh покушава да се опусти тако што ће замислити да су сви у публици голи. Међутим, то уместо да га смири узбуђује га и погрешно изговара реч *success* тако да јој припоји и реч *sex*.

Ефекат: У овом примеру намера и ефекат су збуњеност. Ефекат је успешан. За разлику од претходних примера, овде Josh никако не може да буде енкодер већ само сценариста, а само телевизијски гледаоци су декодери са овим ефектом. Функција језика је више игре речима.

Мета: нема

ЛМ: двосмисленост везана за референцију

(8) Ублажавање

Овај ефекат се користи у ситуацијама кад нешто крене по злу да би се то ублажило тиме што се неће нагло саопштити вест.

Gabi: You're on your "one-y-moon"?

[one + (h)oneymoon] – *a honeymoon for the person who goes alone because he or she was left at the altar* 'медени месец за једну особу која тамо сама одлази јер су је оставили пред олтаром'

Контекст: Габи разговара са човеком који седи поред ње у авиону.

Ефекат: Габи жели да се нашали са човеком и да његов проблем ублажи на тај начин. Ефекат је успешан и код декодера у серији и код телевизијског гледаоца као декодера. Сценариста жели постићи исти ефекат. Функција језика је игра речима.

Мета: нема

ЛМ: закључивање последица

(9) Претерана очигледност

Овај ефекат је заснован на експликурама тј. да се све прикаже очигледније него што је неопходно.

Bart: Budget-Os? Marge: That's right. It's much less expensive than the leading clown-based cereal.

[budget + (Krusty)-O's] – *a cheap version of cereal* 'јефтина верзија житарица за доручак'

Контекст: Марге говори свом сину да због штедње купују јефтине житарице.

Ефекат: Овде је као енкодер важан само сценариста. Он жели да постигне хумористичан ефекат уз сувишну очигледност. Ефекат је успешан код телевизијског гледаоца као декодера. Функција језика је именовање и игра речима.

Мета: нема

ЛМ: аналогија

(10) Задиркивање

Овај ефекат се користи како би се с неким пријатељски расправљало. Овде нема негативних намера.

NARRATOR: It was "Lady Tedwina Slowsby."

[slow + (Mo)sby] – *a slow driver with the last name Mosby 'спор возач чије је презиме Мозби'*

Контекст: Ted Mosby prepričava deci kako ga ja njihova majka zvala da bi ga iznervirala kad sporo vozi.

Ефекат: Овде је намера енкодера да би се неко задиркивао, тј. његово презиме се користи за то. Ту намеру име, и остварује тај ефекат Тедова супруга о којој он говори. Сценариста ствара исти тај ефекат кроз тог лика. Функција језика је именовање и игра речима.

Мета: Тед Мосбу, али се овде не изражава супериорност. Њега супруга задиркује да би тиме постигла неки ефекат. Овде се хумор користи и као оруђе да би се Тед наговорио да вози брже.

ЛМ: промена улога

(11) Самоомаловажавање

Овај ефекат је врло сличан претходном, јер се овде ради о задиркивању, али упућеном себи.

Sofia: Well, I'm very excited for you even though I am bummed and depressed... "bumpressed."

[bum(med) + (de)pressed] – *being in a very bad mood, worse than only bummed or depressed 'стање веома лошег расположења, горе од само утучености или депресивности'*

Контекст: Софија се сама себи руга јер се насупрот своје пресрећне другарице она осећа лоше.

Ефекат: Енкодер, Софија, жели се сама себи ругати и ефекат је успешан, и снажнији је ефекат јер реч настаје по аналогiji речи коју је Габи претходно смислила да опише колико је срећна. Сценариста жели постићи управо тај ефекат. Функција језика је игре речима.

Мета: Софија.

ЛМ: аналогija

Сливенице које изазивају негативни хумористички ефекат:

(12) Ругање

Овим ефектом често се жели изазвати смех на штету неког трећег, тј. смех је усмерен ка тој особи или више особа. Једини је који се овде описује као негативан.

Robin: If you fall for that one, my heart breaks for you, but I'm sorry, you're a "smoron."

[secret + moron] – *a person who lacks intelligence to see when someone is telling them even the most incredible lies* 'особа којој недостаје интелигенције да увиди чак и када је неко прича највеће лажу'

Контекст: Робин разговара с Барнијем о томе како он убеђује девојке да буду с њим и она му говори шта мисли о онима које поверују у његове приче.

Ефекат: Робинина намера јесте да се наруга девојкама које верују у Барнијеве приче, нарочито ону да је он астронаут и ради за тајну НАСУ (secret NASA > SNASA), и због тога по аналогiji смишља назив за такве особе. Ефекат је успешан. Сценариста жели постићи исти тај ефекат. Функција језика је игра речима.

Мета: наивне девојке које верују Барнију.

ЛМ: аналогija

Овим ефектима могао би се додати и ефекат лагања изостављањем, или као што Тери (2021: 24) каже, речи које намерно заваравају. Овде се наводе примери потпуно измишљених речи које личе на праве речи, како би се саговорник навео на лажни траг тиме што му се даје нешто што звучи као одговор. Овде је пример за сливеницу *absotively* који уместо очекиваног значења збира *апсолутно* и *заиста*, ова реч значи потпуно супротно, тј. израз крајње негативног осећања. Употребљена је као намера мушкарца да слаже своју супругу о својој одлуци у вези са напуштањем посла.

4. Закључци

Пре свега, хипотеза о постојању више различитих ефеката који се могу постићи потврђује се као тачна. Такође, ти ефекти се понављају, односно могуће их је према томе груписати. Пошто је било говора о позитивном и негативном хумору и овде се потврђује да хумор може бити и израз негативног.

Типологијом ефеката који се могу постићи сливеницама, која се предлаже у овом раду, долази се до 12 могућих различитих ефеката. Овде се предлаже таква подела, али је јасно да су разне модификације могуће пре свега због тога што многе сливенице могу да буду сврстане у више врста ефеката. За сврхе овог рада, свака је разврстана на само једном месту, према томе који ефекат је примарно изражен, односно који је најјаче изражен том конкретном сливеницом.

Иако нема драстичних разлика у броју сливеница са одређеним ефектом, највећи број примера ипак сврстан је под ефекат елевација. То значи да је највише сливеница употребљено с циљем да се нешто или неко представи као бољи, преувелича и сл.

ЛИТЕРАТУРА

- АДАМС – Adams, V. 1973. *An Introduction to Modern English Word-Formation*. London and New York: Longman.
- АТАРДО – Attardo, S. 1994. *Linguistic Theories of Humor*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- БЕЉАЕВА – Beliaeva, N. 2019. Blending creativity and productivity: on the issue of delimiting the boundaries of blends as a type of word formation. *Lexis 14*, doi: 10.4000/lexis.4004.
- БУГАРСКИ, Р. 2013. *Сармагедон у Месопотаманији: Лексичке скривалице*. Београд: Библиотека XX век.
- ВЕРСХУЕРЕН – Verschueren, J. 2017. The pragmatics of humor in a serious story. *Elua, 31*, 311-326.
- ГРАЈС – Grice, P. 1989. *Studies in the Way of Words*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- ГРИС – Gries, S. Th. 2012. Quantitative Corpus Data on Blend Formation: Psycho- and Cognitive-linguistic Perspectives. U V. Renner, F. Maniez, and P. Arnaud (Eds.), *Cross-Disciplinary Perspectives on Lexical Blending* (pp. 145-168). Berlin: De Gruyter Mouton.
- ДИНЕЛ – Dynel, M. 2009. Beyond a Joke: Types of Conversational Humour. *Language and Linguistics Compass, 3*(5), 1284-1299.
- ЕРМИДА и ЧОВАНЕК – Ermida, I. and Chovanec, J. 2012. Humour, Language and the Media. In J. Chovanec and I. (Eds.), *Ermida, Language and Humour in the Media* (pp. 1-8). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- ЈУЛ – Yule, G. 1985. *The Study of Language: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- КВЕРК – Quirk, R. et al. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London and New York: Longman.
- ЛАЛИЋ-КРСТИЊ, Г. 2010. *Структурни и садржински аспекти нових сливеница у енглеском језику: когнитивнолингвистички приступ*. Магистарска теза (необјављена). Нови Сад: Филозофски факултет.
- МОРЕЛ – Morreall, J. 1983. *Taking Laughter Seriously*. Albany: State University of New York Press.
- ОРТЕГА – Ortega, M. B. A. 2013. An Approach to Verbal Humor in Interaction. *Procedia: Social and Behavioral Sciences, 95*, 594-603.
- ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Д. 2016. *Вербални хумор у енглеском и српском језику*. Нови Сад: Филозофски факултет. Едиција Е-дисертација, књига 8. Приступљено 27.6.2022.
- ПРЋИЋ, Т. 1998. Прилози за једну савремену теорију творбе речи. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, 26*, 67-76.

- ПРЊИЋ – Prčić, T. 2001. Interpreting Morphologically Complex Lexemes, and the Semantics/Pragmatics Interface. In T. E. Németh (ed.) *Pragmatics in 2000: Selected Papers from the 7th International Pragmatics Conference. Vol. 2.* Antwerp: International Pragmatics Association, 470-480.
- ПРЊИЋ – Prčić, T. 2005. Words in Context: Pragmatic Enrichment of Semantically Underspecified Meanings. *Romanian Journal of English Studies*. Timișoara 2, 77-83.
- ПРЊИЋ, Т. 2016. *Семантика и прагматика речи*. Нови Сад: Филозофски факултет, 3. електронско издање, Доступно на: [хттп://дигитална.фф.унс.ац.рс/ситес/дефалт/филес/дб/боокс/978-86-6065-356-9.пдф](http://дигитална.фф.унс.ац.рс/ситес/дефалт/филес/дб/боокс/978-86-6065-356-9.пдф).
- РАСКИН – Raskin, V. 1985. *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: Reidel.
- РЕНВИК и РЕНЕ – Renwick, A. and Renner V. 2019. New lexical blends in The Simpsons: a formal analysis of English nonce formations and their French translations. *Lexis 14*, doi: 10.4000/lexis.3829.
- РЕНЕ – Renner, V. 2015. Lexical Blending as Wordplay. In A. Zirker and E. Winter-Froemel (Eds.), *Wordplay and Metalinguistic/Metadiscursive Reflection: Authors, Contexts, Techniques and Meta-Reflection* (pp. 119-134). Berlin: De Gruyter Mouton.
- ТЕРИ – Terry, A. 2021. Questioning the purpose and success of occasionalisms as a source of humour in How I Met your Mother. *Lexis 17*, doi: 10.4000/lexis.5399.
- ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, С. 2013. *Имплицирана значења у рекламама на енглеском и српском језику*. Едисија Е-дисертација, књига 5. Нови Сад: Филозофски факултет. [хттп://дигитална.фф.унс.ац.рс/садржај/2013/978-86-6065-161-9](http://дигитална.фф.унс.ац.рс/садржај/2013/978-86-6065-161-9). Приступљено 27.6.2022.
- ХЈУМ – Hume, E. 2001. Metathesis: Formal and Functional Considerations. In E. Hume, N. Smith, and J. van de Weijer (Eds.), *Surface syllable Structure and Segment Sequencing* (pp. 1-25). Leiden, NL: HIL.

ИЗВОРИ

- 123 Movies Tube*: <https://www1.123moviestube.io/>
- Fandom*: [http://younghungry.wikia.com/wiki/Young %26 Hungry Wiki](http://younghungry.wikia.com/wiki/Young_%26_Hungry_Wiki)
- Forever dreaming*: <http://transcripts.foreverdreaming.org/>
- Gledaj seriju*: <http://gledajseriju.com/>
- Kiss Cartoon*: <https://kisscartoon.ac/>
- Open subtitles*: <https://www.opensubtitles.org/en/search/subs>
- Serijesad.*: <http://serijesad.com/>
- Springfield! Springfield!*: <https://www.springfieldspringfield.co.uk/>
- Watch Series*: <http://watchseries.fi/>

Maja Vukojevic

EXPLOITING LEXICAL BLENDS TO ACHIEVE HUMOROUS EFFECTS
IN ENGLISH

Summary

This paper analyses humorous effects achieved through using lexical blends in communication in the English language. Differences between those effects are explored as well as certain regularities for which it is considered that their number is not random nor unlimited. Firstly, a brief theoretical frame is given, and then the analysis follows. The material for analysis consists of examples in context, i.e. 178 lexical blends used in 5 different American comedy TV series. Their effect is analysed on two levels, i.e. the motivation of the speaker in communication with the interlocutor within the series, but also the script writer's motivation where the decoder is the television viewer.

Keywords: lexical blend, English language, humour, television series, pragmatics.

*Ђорђе Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ОКАЗИОНАЛНЕ СЛИВЕНИЦЕ У САВРЕМЕНОЈ СРПСКОЈ АФОРИСТИЦИ: ТВОРБЕНА АНАЛИЗА**

У раду су анализирани окационалне сливенице употребљене у афоризми-ма српских афористичара објављеним у двадесет и једној књизи зборника *Афоризми и афористичари*. Анализирају се само једночлане лексичке јединице док су синтагме и реченице остале по страни.

Према начину творбе сливенице су у овом раду подељене у две групе: линеарне (конститутивни елементи су сукцесивни, уз могуће преклапање) и нелинеарне (једна реч се „улива“ у другу, уз обавезну звучну сличност улазних компонената и сливенице). Линеарне сливенице класификоване су у овом раду слично као и у многим другим радовима. Нелинеарне сливенице класификоване су другачије и детаљније него другде.

Линеарне сливенице су подељене у две групе: с преклапањем фоне-ма/слова и без преклапања. Иако постоји и трећи модел – са спојним вокалом – међу сливеницама ексцерпираним за овај рад није га било.

Нелинеарне сливенице деле се на оне с континуираном уливницом и на оне с дисконтинуираном уливницом. Континуирана уливница може бити лево-страна, средишња и деснострана.

Кључне речи: окационализми, сливенице, творба речи, линеарне сливенице, нелинеарне сливенице.

У раду су анализирани окационалне сливенице употребљене у афоризмима српских афористичара објављеним у првој двадесет и једној књизи зборника *Афоризми и афористичари*¹. Анализирају се само једночлане лексич-

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ Прва свеска овог зборника објављена је 2002. године (Београд: Алма). Овај зборник даје преглед актуелног стања јужнословенске афористике. Садржи афоризме готово

ке јединице док су синтагме и реченице остале по страни. У анализираном корпусу, који обухвата више од сто хиљада афоризама, нађено је 117 афоризама са околином сливеницом. Овако мали број сливеница је неочекиван јер се афористичари често поигравају језиком. У афоризмима већине афористичара не јавља се ниједна сливеница.

О сливеницама је објављен велики број радова и на словенским и на несловенским језицима. Иако се у њима овај термин дефинише различито, у великој већини радова се уочава заједничко језгро. Шта се у овом раду подразумева под овим термином, биће видљиво у даљем тексту.

Најдетаљнију творбену анализу сливеница у српском језику, на до сада највећем корпусу, дао је Ранко Бугарски (Бугарски 2006, 2009, 2013, 2019). Сличну поделу налазимо и у више других радова (Томић 2019; Налупка-Rešetar, Lalić-Krstin 2009; Lalić-Krstin 2014). Линеарне сливенице класификоване су у овом раду слично као и у многим другим радовима. Нелинеарне сливенице класификоване су другачије и детаљније него другде.

За представљање творбене структуре анализираних сливеница коришћемо уобичајене начине. Делови компонената које улазе у састав сливенице дају се курзивом, а фонеме/слова које се преклапају биће подвучени. Почетни део прве улазне речи представља се словом *a*, а завршни део словом *b*. Почетни део друге улазне речи представља се словом *v*, а завршни део словом *z*. Цела прва реч представљена је словима *ab*, цела друга реч представљена је словима *vg*. Сливенице ће у наведеним афоризмима бити истакнуте масним словима.

Све из афоризама ексцерпираних сливенице садрже две улазне компоненте иако међу до сада описаним српским сливеницама има и оних са више од две компоненте.

Према врстама речи улазних компонентата јављају се следеће комбинације:

а) именица + именица

свих значајнијих српских афористичара, али и афоризме многих афористичара из Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе. Објављени су и бројни преводи афоризама с македонског и словеначког језика, а повремено се објављују и афоризми преведени с бугарског. У овом зборнику афоризми су штампани ситним словима, с врло малим размаком између афоризама, тако да на једну страницу стаје четири или пет пута више афоризама него што је уобичајено у ауторским збиркама афоризама. Због тога свака књига садржи измеђи пет и осам хиљада афоризама (зборници се разликују по броју страница, али и по концепцији – у неким зборницима осим афоризама објављивани су и текстови о афоризму и афористичарима, док су у другим само афоризми и кратке биографије заступљених аутора) док просечне ауторске збирке афоризама имају око пет стотина афоризама.

- Београдски рашомон је режирао **Куросавамала**. (*Драгутин Минић Карло*)
[*Куросава + Савамала*]
- б) именица + придев
Плавуша – **сексплозивна** направа. (*Радмило Мићковић*)
[*секс + експлозивна*]
- в) именица + прилог
Ма, доказаће он да је **легијално** препакивао шећер. (*Катарина Новаковић*)
[*Легија λ легално*]
- г) именица + глагол
Коначно смо добили омбудсмана. Више немамо потребе да се секирамо.
Он ће редовно да нас **омбудсмањује**. (*Славко Мирковић*)
[*омбудсман + обмањује*]
- д) придев + придев
Наш председник је **кратковидовит!** (*Радмило Мићковић*)
[*кратковид + видовит*]
- ђ) придев + именица
Прво, па **послушко!** (*Милован Петровић Веркин*)
[*послушан + мушко*]
- е) прилог + прилог
Кад је најтеже, сналазимо се **идеанално**. Увијек усеремо ствар. (*Вељко Рајковић*)
[*анално λ идеално*]
- ж) прилог + именица
Сузавац пече слузкожу, скоро као **згузавац**. (*Душан Влајковић Митрованов*)
[*згуза + сузавац*]
- з) глагол + именица
Пошто алкохолизам није више у моди, постао сам наркоман. Моја омиљена дрога је **попијум**. (*Миодраг Стошић*)
[*попити + опијум*]
- и) глагол + придев
Србе краси **брљантни** ум. (*Миодраг Стошић*)
[*брљати λ бриљантни*]
- ј) број + прилог
Имам и жену и љубавницу. Није **двјеједно!** (*Душан Влајковић Митрованов*)
[*две + свеједно*]
- к) узвик + именица

Чим је узјахао, Алија је повикао: „Ђихад, Ђихад“ (*Драгиша Пандуровић*)
[ђиха л џихад]

л) речца + именица

Пошто нам Европа стално говори „Не!“, можда је време да је прекрстимо у **НЕвропа**. (*Владимир Стефановић*)
[не + Европа]

Набројније су сливенице састављене од две именице, што је карактеристично и за српске сливенице анализирание у другим радовима (уп. Томић 2019: 66-68, Halupka-Rešetar, Lalić-Krstin 2009). Иако је број ексцерпираних сливеница релативно мали, међу њима су присутне и ретке комбинације број + прилог, узвик + именица и речца + именица.

Према начину творбе сливенице су у овом раду подељене у две групе: линеарне (конститутивни елементи су сукцесивни, уз могуће преклапање) и нелинеарне (једна реч се „улива“ у другу, уз обавезну звучну сличност улазних компонената и сливенице).

Линеарне сливенице су подељене у две групе: с преклапањем фонема/слова и без преклапања. Иако постоји и трећи модел – са спојним вокалом – међу сливеницама ексцерпираним за овај рад није га било.

Нелинеарне сливенице деле се на оне с континуираном уливницом и на оне с дисконтинуираном уливницом. Континуирана уливница може бити левострана, средишња и деснострана.

Наводи се до пет афоризама за сваки модел, уколико их има толико.

1. линеарне сливенице

1.1. линеарне сливенице с преклапањем

1.1.1. аб + вг

Када Американци интервенишу у колапс, то постане **кока-колапс**. (*Миодраг Стошић*)

[*кока-кола* + *колапс*]

Кад срушимо **ДОСманлијску** власт, оформићемо моје оТОМАНско царство. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*ДОС* + *османлијску*]

Не да је лукав, него је **празилукав**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*празилук* + *лукав*]

И удариће гладни на сите. И удариће они који једу купус на оне који једу месо. И биће то **Сармагедон**². (Душан Влајковић Митрованов)

[сарма + армагедон]

Телефонанисање је бирократски начин самозадовољавања. (Растко Закић)

[телефон³ + онанисање]

1.1.2. аб + г

Нико неће да угрози наш државни **самоуверенитет**! (Миодраг Стошић)

[самоуверен + суверенитет]

Када погледам стомак мога тате, помислим да сам настао од **сарматозоида**. (Миодраг Стошић)

[сарма + сперматозоид]

Европа нам нуди муда за бубреге, али ми нисмо за афродизијак већ за **евродизијак**! (Радмило Мићковић)

[евро + афродизијак]

Неки су веровали у **слобоуправни** социјализам. (Драган Шушић)

[Слобо + самоуправни]

Сузавац пече слузокожу, скоро као **згузавац**. (Душан Влајковић Митрованов)

[згуза + сузавац]

1.1.3. а + вг

Да је Роден живео у Србији, његова фигура звала би се „**Бесмислилац**“. (Миодраг Стошић)

[бесмислен + мислилац]

Волим шкембиће. Ја сам **изнутрициониста**! (Душан Влајковић Митрованов)

[изнутрице + нутрициониста]

Едип је извршио **татентат**. (Душан Влајковић Митрованов)

² Сливеница *сармагедон* позната је и раширена. Налази се у називу књиге Ранка Бугарског о сливеницама (*Сармагедон у Месопотамији*), као и у адреси сајта (*sarmagedon.com*) који организује „prvo regionalno takmičenje u pravljenju sarme. Bez poznatih ličnosti, bez fensi kuvara. Samo vi i sarma. Kraljica zime. Ona čiji miris vas mami i čiji ukus miluje persa“. Више пута је коришћена и у анализираним афоризмима.

³ Ова би се сливеница могла представити и моделом *а + вг* уколико је прва компонента придев *телефонско*. Слична сливеница – *телефонирање* – уврштена је у нелинеарне сливенице због звучне сличности с глаголом *телефонирање*.

[тата + атентат]

Банкарска балада: Београдска банка. Инвест банка, Југобанка. Беобанка.
Најебанка! (*Драган Шушић*)

[најебати + банка]

Био сам на инаугурацији. Да се **инаугурам**. (*Миодраг Стошић*)

[инаугурација + угурам]

1.1.4. а + г

На свим телевизијама је **смучић**. (*Жарко Анђелковић*)

[смучити се + Вучић]

Демократија је стигла до Димократије. **Демократура**⁴ далеко ће да догура!
(*Миљурко Вукадиновић*)

[демократија + диктатура]

Прво, па **послушко!** (*Милован Петровић Веркин*)

[послушан + мушко]

Коначно смо добили омбудсмана. Више немамо потребе да се секирамо.
Он ће редовно да нас **омбудсмањује**. (*Славко Мировић*)

[омбудсман + обмањује]

Цвеће: жена обожава мушкатле, а ја више волим **женскатле**. (*Драган Шушић*)

[женско + мушкатле]

1.2. линеарне сливенице без преклапања

1.2.1. аб + г

Од мача новосветске правде само гавран нашег неба **ХАГЋЕ!** (*Душан Војводић Бирца*)

[Хаг + гракће]

Писац је мислио да је тајновидац, а у време пандемије изгледно је да постане **КОронаВИДац!** (*Жељко Н. Митровић*)

[корона⁵ + тајновидац]

Чим уђемо у ЕУ, многи ће уместо афоризама писати **Еуфоризме**. (*Љубомир Вујовић*)

⁴ Сливеница *демократура* веома је позната и раширена, не само у српском језику. Јавља се и у неоказионалном значењу.

⁵ Ова би се сливеница могла представити и моделом *a + z* уколико би се претпооставило да је прва компонента *коронавирус*. Много је вероватнији модел *аб + z* јер у разговорном језику *корона* уобичајени назив за болест ковид 19.

[ЕУ + афоризме]

1.2.2. а + г

По пуцању по шавовима, **Србославија** је достојан наследник Југославије.
(*Богдан Тодоров*)

[Србија + Југославија]

2. нелинеарне сливенице

2.1. континуирана уливница

2.1.1. левострана континуирана уливница

2.1.1.1. цела левострана континуирана уливница

2.1.1.1.1. цела левострана континуирана уливница без мењања друге речи

Грешни свештеник – **ПРОТОтип** мангупа. (*Илић Драган*)

[*прото* λ *прототип*]

ЕРОгена зона Србије је негде око Ужица. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*Еро* λ *ерогена*]

НАТОВАрите мртве. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*НАТО* λ *натоварите*]

Свашта ће још Вођа да нам **НАТОВАри**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*НАТО* λ *натовари*]

То што Американци раде је чист **САДизам!** (*Игор Живковић*)

[*САД* λ *садизам*]

Код овог типа сливеница уливница је графички истакнута.

2.1.1.1.2. цела левострана континуирана уливница с крњењем друге речи

Скуп старлета – **сифонијски** оркестар. (*Александар Антић*)

[*сифони* λ *симфонијски*]

Наши аутономаши болују од синдрома **чанковите** глисте. (*Драгомир Вуксановић*)

[*Чанков* λ *чланковите*]

2.1.1.1.3. цела левострана континуирана уливница са ширењем друге речи

2.1.1.1.3.1. с једним словом више

Полиција дела у складу са њеним **хорорскопом**. (*Раде Петковић*)

[хорор \wedge хороскоп]

Неке филмове стварно треба гледати **порново**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[порно \wedge поново]

Власт је **кворумпирана**. Узима већини. (*Вељко Рајковић*)

[кворум \wedge корумпирана]

У нашим медијима све више раде **медијокритети**. (*Дејан Патаковић*)

[медиј \wedge медиокритети]

Ставио сам гумицу – из **курто(н)азије**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[куртон \wedge куртоазије]

2.1.1.1.3.2. са два слова више

Мој мали поседује велики сексуални **капавацитет**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[капавац \wedge капацитет]

Гдје мозак не функционише, мозгови **функционеришу**. (*Вељко Рајковић*)

[функционер \wedge функционишу]

Пасти низ степенице је сасвим **бананална** ствар. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[банана \wedge банална]

Ма, доказаће он да је **легијално** препакивао шећер. (*Катарина Новаковић*)

[Легија \wedge легално]

Ову сливеницу, као и многе друге које су овде сврстане у нелинеарне, могуће је представити и као линеарну (аб + г, *Легија* + *легално*), али је сигурно да је овај афоризам заснован на звучној сличности између надимка Милорада Улемека (*Легија*) и прилога *легално*, те на контрастирању надимка особе осуђене због нелегалних радњи и прилога *легално*. Ако би се прва реч заменила неким другим несазвучним надимком или именом, добила би се линеарна сливеница, али та реченица више не би била афоризам (нпр. *Ма, доказаће он да је петровићално препакивао шећер*). У нашим претходним радовима у којима смо писали о творбеном аспекту сливеница (Оташевић, Сикимић 1989, Оташевић, Сикимић 1992), Оташевић 2008) ову врсту околионализама издвојили смо у посебну групу (сазвучни околионализми), различиту од сливеница (контамината). „Сазвучни околионализми су речи настале мењањем, додавањем, изостављањем или анаграмирањем фонема/слова, с циљем да се успостави веза са сазвучном морфемом. / **мафијавелистички** : Иако су се маскирали, нису довољно вјешти да

сакрију своју вишегодишњу припадност идеалима једноумља, владавине мафијавелистички оријентисаних типова (Наши дани 960, 17). (...) / **јултеријер** : На свесавезном такмичењу послушне пашчади (...) прво место и колајну бајну освојио је надалеко познати крволочни јултеријер (Демократија 6.12.1996, 13). (...) / **срећкавица** : Слободан Милошевић [ће] постати председник Савезне Републике Југославије. Усрећио је Србију, па сад иде да усрећи Југославију... Нешто се мислим: да не добијемо срећкавицу од толике масне среће што нас је задесила (Демократија 6.12.1996, 13)“ (Оташевић 2008: 85–86). Данас сматрамо да и линеарне сливенице, које смо некада једине сматрали за сливенице (контаминате), као и нелинеарне сливенице (некада смо их називали сазвучним okazaционализима) могу (али и не морају) да се сврстају у исту групу okazaционализама, уз истицање специфичности сваког од ова два типа.

2.1.1.1.4. цела левострана континуирана уливница с изменом слова друге речи

Русима је требао Горбачов, нама **Корбачов**. (*Срђан Јовановић*)

[корбач λ Горбачов]

Уместо гласности, добили смо **гладност**. (*Драгутин Минић Карло*)

[глад λ гласност]

Српски политичари јашу народ. То је њихов свети рат – **ђихад**!⁶ (*Владица Миленковић*)

[ђиха λ њихад]

У брак нисам роб већ **роговласник**. (*Недељко Блажић*)

[рог λ робовласник]

Неки демонстранти су се умирили тек после јаче дозе **пендрексила**. (*Слободан Дучић*)

[пендрек λ пентрексил]

Оказационализам *пендрексил* заслужује коментар како би се прецизирало шта се у овом раду сматра за сливенице. У неким радовима у сливенице се сврставају и okazaционализми код којих није могуће реконструисати обе улазне компоненте: „Ljubičić između ostalih iznosi i sledeće dijagnoze: *cenzustivitet, eldepilepsija, obećitis, patetitis, šaputitis* i *šeikijavica* (mada ona odstupa od ovog obrasca jer se obe osnove mogu rekonstruisati) i prepisuje lekove: *alekopirin, arogantal, beogradosten, borisanol, cipelarin, čukanor, drekamin, džipanol, dilasinopen, đindicilin, emiratol, etihadol, eumicin, feketičin,*

⁶ Сливеница *ђихад* среће се у још једном афоризму: *Чим је узјахао, Алија је повикао: „Ђихад, Ђихад“* (Драгиша Пандуровић).

izmišljandol, koalicin forte, kreditol, lomokvakin, mikrofonal forte, mitingarín, mrkadol, obećanol, optužosten, pozajmin, preterandol, slobarin, subvincin, šaperociklin, šešeljociklin, teretanol i tomandol. Ovi primeri razlikuju se od većine ostalih po izboru leksema koje su poslužile kao osnove za njihovu tvorbu. Prva osnova se uglavnom može u potpunosti rekonstruisati dok je druga samo nagoveštena i nemoguće je utvrditi njen puni oblik. Ta druga osnova nosi u sebi aluziju na ime nekog oboljenja ili pak medikamenta ali se njegovo puno ime ne zna, a osnova je izabrana samo na osnovu njene pripadnosti medicinsko-farmaceutskom tematskom registru. Drugim rečima, autoru ovih slivenica nije bitno da slušalac utvrditi [sic!] tačan oblik osnove, a samim tim i njeno precizno značenje, koje bi ionako bilo nepoznato laičkoj publici, nego samo da prepozna aluziju da se radi o bolesti, odnosno medikamentu“ (Lalić-Krstin 2014: 358–360). Međū okaziionalizmima upotrebljenim u ekscerpираним афоризмима налазе се два слична случаја: *паџеритис* (*Хронични паџеритис : шаховске приче и изреке*, назив књиге Владимира Мандића) и *шљивовиџин* (*Алај волим шљивовиџин, бољи је нег хемомиџин*, Славица Бандука Јововић). У овом раду *паџеритис* и *шљивовиџин* не сматрају се за сливенице већ за окaziionalизме творене по моделу, коришћењем елемента специфичног за одређену групу речи. Иако се у афоризму Славице Бандука Јововић помиње лек *хемомиџин*, други део окaziionalизма није могуће реконструисати јер постоји велики број лекова с елементом *-(м)иџин* (*стрептомиџин, капреомиџин, кларитромиџин, рифампиџин...*). Код окaziionalизма *пендрексил*, међутим, нема дилеме о ком се леку ради (*пентрексил*) јер је звучна сличност упадљива (сугласници *д* и *т* разликују се једино по звучности) па смо га сврстали у сливенице.

2.1.1.1.4. цела левострана континуирана уливница с изменом редоследа (с анаграмирањем) слова друге речи

Кромпир је **помфритабилна** култура! (*Драгољуб Драги Павловић*)
[*помфрит* λ *профитабилна*]

Једина сливеница с анаграмирањем је проширени анаграм (једно слово је „вишак“).

2.1.1.2. крња левострана континуирана уливница

2.1.1.2.1. крња левострана континуирана уливница с крњењем друге речи

Србе краси **брљантни** ум. (*Миодраг Стошић*)
[*брљати* λ *бриљантни*]

2.1.1.2.2. крња левострана континуирана уливница са ширењем друге речи

Не плаши нас пожар сепаратизма, наши државници су тако **сламоуверени**. (Анђелко Ердџанин)

[слама λ самоуверени]

2.1.1.2.3. крња левострана континуирана уливница с изменом слова друге речи

Србија је на животној **прекратници**. (Миодраг Стошић)

[прекратити λ прекретници]

Вођа обожава кабаре, и обрнуто, само се то онда зове **Вођвиљ**. (Душан Влајковић Митрованов)

[вођа λ водвиљ]

Опрез, **грабилиште**! Сиротињо, пређи на другу страну. (Јован Крагујевић)

[грабити λ градилиште]

Емисије о кувању имају бројне **глодаоце**. (Миодраг Стошић)

[глодати λ гледаоце]

Ја пишем афоризме. А власт **аферизме**⁷. (Владимир Кусовац)

[афера λ афоризме]

2.1.2. деснострани континуирана уливница

2.1.2.1. цела деснострани континуирана уливница

2.1.2.1.1. цела деснострани континуирана уливница без мењања друге речи

Одакле Вам идеја да ће прво истребити Србе? Увек прво страдају **диносау-РУСИ**. (Душан Влајковић Митрованов)

[Руси λ диносауруси]

сУДБА ме је послала на Голи оток. (Небојша Чандић)

[Удба λ судба]

Продају нам Угљанина у **Сан-цаку**. (Драгиша Пандуровић)

[цаку λ Санцаку]

Наше вести све више личе на **нес-вести**. (Љубомир Вујовић)

[вести λ несвести]

⁷ Оказионализам *аферизам* може се повезати и с узвиком за одобравање, похвалу *аферим*. Мухамед Копић, на пример, каже: „Пишем AFERIZME. Asociram na afere i aferime pa AFERIZMI” (<http://www.infobiro.ba/article/65728>).

И са једним **про-Милом** референдум је усмерио Црну Гору у жељеном правцу. (*Даница Машић*)

[*Милом*⁸ λ *промилом*]

Код овог типа сливеница уливница је графички истакнута.

2.1.2.1.2. цела деснострани континуирана уливница са ширењем друге речи

2.1.2.1.2.1. с једним словом више

КОГА СВРБИ С(В)РБИЈА (*Драган Ј. Ристић*)

[*сврби* λ *Србија*]

Већина домаћих политичара је **саморука**. Леви цеп, десна рука. (*Зоран Додеровић*)

[*рука* λ *самоука*]

2.1.2.1.2.2. са два слова више

Телефонирање је узрок високих телефонских рачуна. (*Игор Живковић*)

[*онанирање* λ *телефонирање*]

Кад је најтеже, сналазимо се **идеанално**. Увијек усеремо ствар. (*Вељко Рајковић*)

[*анално* λ *идеално*]

Нисам свестран, али сам **свенастран**. (*Александар Новаковић*)

[*настран* λ *свестран*]

2.1.2.1.3. цела деснострани континуирана уливница с изменом слова друге речи

На нашим ТВ каналима стално се повећава **водосрање**. (*Бошко Маринковић*)

[*срање* λ *водостање*]

Срби **подедиње**, пре или касније. (*Миодраг Љ. Пејић*)

[*Дедиње* λ *подетиње*]

Сви наши путеви воде у **Еврупу**. (*Драган Матејић*)

[*рупу* λ *Еврору*]

Наша демократија је, у ствари, **демокрнтија**. (*Ненад Ђорилић*)

[*крнтија* λ *демократија*]

⁸ Сматрали смо да ово није средишња уливница (*проМИЛОМ*) јер реченица захтева да уливница буде у облику инструментала (*И са једним Милом/промилом...*).

2.1.2.1.4. цела деснострана уливница с изменом редоследа (с анаграмирањем) слова друге речи

Све што се одвојило од Српске Православне цркве временом ће постати **аутофекална** црква! (*Радмилко Мићковић*)

[*фекална λ аутокефална*]

Чак и **малоУНМИК** зна да је Косово колевка српства. (*Игор Живковић*)

[*УНМИК λ малоумник*]

Обе сливенице су „чисти“ анаграми (ниједно слово се не мења, не додаје или избацује).

2.1.3. средишња континуирана уливница

2.1.3.1. цела средишња континуирана уливница

2.1.3.1.1. цела средишња континуирана уливница без мењања друге речи

Кад срушимо ДОСманлијску власт, оформићемо моје **оТОМАНско** царство. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[*Тома λ отоманско*]

Били смо кренули у боље сутра, али **паДОСмо** са багера. (*Милорад Калезић*)

[*ДОС λ падосмо*]

Мигови 29 ће стићи у Србију. Потребно је само Путин да **наМИГне**. (*Иван Аранђеловић*)

[*МИГ λ намигне*]

Сви смо ми (**Ж**)**РТВ-е** хушкања. (*Бојан Богдановић*)

[*РТВ λ жртве*]

Код овог типа сливеница уливница је графички истакнута.

2.1.3.1.2. цела средишња континуирана уливница с изменом слова друге речи

Смртна казна је укинута у **Евробској** унији. И у неким државама ван **Евробске** уније. (*Перица Пешић*)

[*роб λ европској, европске*]

2.1.3.2. крња средишња континуирана уливница

2.1.3.2.1. крња средишња континуирана уливница с изменом слова друге речи

Купујем греб-греб лутрију – верујем у **загребни** живот. (*Слађан Мартиновић Буковски*)

[греб \wedge загробни]

Тако лепу Баба-серу још нисам видио. Права **манекењка**. (*Душан Влајковић Митрованов*)

[кењати \wedge манекенка]

ДемокраДија је узела маха. (*Анђелко Ердељанин*)

[кради \wedge демократија]

2.2. дисконтинуирана уливница

Сливенице с дисконтинуираним уливницама нису детаљније класификоване јер су нађена само два примера.

Србија је до сада блејала, а сада **Бле-е-е-ри**. (*Богдан Тодоров*)

[Блер \wedge бле-е-еји]

Да нас гурне у провалију, био је довољан само један **ХО(ЛБ)РУК!** (*Живко Вујић*)

[хорук \wedge Холбрук]

Међу ексцерпираним сливеницама јављају се следећи модели:

1. линеарне сливенице

1.1. линеарне сливенице с преклапањем

1.1.1. аб + вг

1.1.2. аб + г

1.1.3. а + вг

1.1.4. а + г

1.2. линеарне сливенице без преклапања

1.2.1. аб + г

1.2.2. а + г

2. нелинеарне сливенице

2.1. континуирана уливница

2.1.1. левострана континуирана уливница

2.1.1.1. цела левострана континуирана уливница

2.1.1.1.1. цела левострана континуирана уливница без мењања друге речи

2.1.1.1.2. цела левострана континуирана уливница с крђењем друге речи

- 2.1.1.1.3. цела левострана континуирана уливница са ширењем друге речи
 - 2.1.1.1.3.1. с једним словом више
 - 2.1.1.1.3.2. са два слова више
- 2.1.1.1.4. цела левострана континуирана уливница с изменом слова друге речи
- 2.1.1.1.4. цела левострана континуирана уливница с изменом редоследа (с анаграмирањем) слова друге речи
- 2.1.1.2. крња левострана континуирана уливница
 - 2.1.1.2.1. крња левострана континуирана уливница с крњењем друге речи
 - 2.1.1.2.2. крња левострана континуирана уливница са ширењем друге речи
 - 2.1.1.2.3. крња левострана континуирана уливница с изменом слова друге речи
- 2.1.2. десностраница континуирана уливница
 - 2.1.2.1. цела десностраница континуирана уливница
 - 2.1.2.1.1. цела десностраница континуирана уливница без мењања друге речи
 - 2.1.2.1.2. цела десностраница континуирана уливница са ширењем друге речи
 - 2.1.2.1.2.1. с једним словом више
 - 2.1.2.1.2.2. са два слова више
 - 2.1.2.1.3. цела десностраница континуирана уливница с изменом слова друге речи
 - 2.1.2.1.4. цела десностраница уливница с изменом редоследа (с анаграмирањем) слова друге речи
 - 2.1.3. средишња континуирана уливница
 - 2.1.3.1. цела средишња континуирана уливница
 - 2.1.3.1.1. цела средишња континуирана уливница без мењања друге речи
 - 2.1.3.1.2. цела средишња континуирана уливница с изменом слова друге речи
 - 2.1.3.2. крња средишња континуирана уливница
 - 2.1.3.2.1. крња средишња континуирана уливница с изменом слова друге речи
- 2.2. дисконтинуирана уливница

Лако се уочава да нису присутне све комбинације.

Код линеарних сливеница много су бројније сливенице с преклапањем него сливенице без преклапања. Потврђена су четири модела сливеница с преклапањем од могућих девет (аб + вг, аб + в, аб + г, а + вг, а + в, а + г, б + вг, в + в, б + г). Код сливеница без преклапања јављају се само два модела од осам могућих (модел аб + вг није могућ јер када нема преклапања, једна од две улазне компоненте мора бити крња).

Код нелинеарних сливеница много је више околионализама с левостраном сливеницом него са десностраном и средишњом. Цела уливеница се јавља чешће од крње. Сливенице с дисконтинуираном уливеницом су ретке.

Сматрамо да би било корисно када би се овде коришћен начин творбене анализе сливеница, пре свега нелинеарних, применио на српске сливенице (више их је од две хиљаде) наведене у другим радовима. Многи модели који у овом раду нису потврђени а могући су, тамо имају своју потврду.

ЛИТЕРАТУРА

- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, Биљана СИКИМИЋ 1989. Околионализми са творбеног аспекта. У: *Uporabno jezikoslovlje. V kongres Zveze Društva za uporabno jezikoslovje Jugoslavije*. Ljubljana, 218–223.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, Биљана СИКИМИЋ 1992. Творба околионализама у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолог XLVII*, 67–78.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе 2008. *Нове речи и значења у савременом српском језику: Лингвистички аспект*. Београд: Алма.
- ТОМИЋ, Горица Р. 2019. Творбено-семантичка анализа нових сливеница у српском језику. *Зборник радова филозофског факултета XLIX (2)*, 61–84.
- BUGARSKI, Ranko 2006. *Žargon: lingvistička studija*. Biblioteka XX vek: Krug, Beograd.
- BUGARSKI, Ranko 2009. *Nova lica jezika: sociolingvističke teme*. Beograd: Biblioteka XX vek – Krug.
- BUGARSKI, Ranko 2013. *Sarmagedon u Mesopotamiji*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- BUGARSKI, Ranko 2019. *Srpske slivenice: Monografija sa rečnikom*. Novi Sad: Akademaska knjiga.
- HALUPKA-REŠETAR, Sabina, Gordana LALIĆ-KRSTIN 2009. New blends in Serbian: typological and headedness-related issues. *Годишњак филозофског факултета у Новом Саду XXXIV-1*, 115–124.
- LALIĆ-KRSTIN, Gordana 2014. Upotreba slivenica u srpskom političkom diskursu. У: С. Гудурић, М. Стефановић (ур.) *Језици и културе у времену и простору IV (2)*. Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 355–366.

Джордже Оташевич

ОККАЗИОНАЛЬНЫЕ КОНТАМИНАНТЫ В СОВРЕМЕННОЙ СЕРБСКОЙ АФОРИСТИКЕ: ДЕРИВАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ

Резюме

В статье анализируются окказиональные контаминанты, используемые в афоризмах сербских афористов, опубликованных в 21 книге сборника „Афоризмы и афористы“. Анализируются только одночленные лексические единицы, а синтагмы и предложения оставляются в стороне.

В данной работе по способу образования контаминанты делятся на две группы: линейные (составные элементы расположены последовательно, с возможным наложением) и нелинейные (одно слово «перетекает» в другое, с обязательным звуковым сходством входного компонента и контаминанта). Линейные контаминанты классифицируются в этой статье, как и во многих других работах. Нелинейные контаминанты классифицируются иначе и более подробно, чем где-либо.

Ключевые слова: окказионализмы, контаминанты, словообразование, линейные контаминанты, нелинейные контаминанты.

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

РЕЧНИК НОВИЈИХ АНГЛИЦИЗАМА*

Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić i saradnici: SRPSKI REČNIK NOVIJIH ANGLICIZAMA. Prvo, elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021, 641 str.

У издању Филозофског факултета у Новом Саду, недавно се појавио електронски¹ *Srpski rečnik novijih anglicizama* (SRNA), који потписује група аутора² на челу са проф. др Твртком Прћићем. Израда публикације започела је 2018. године у оквиру пројеката „Језици и културе у времену и простору” и „Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања”, чији је носилац Филозофски факултет. Зачетник овог лексикографског подухвата је проф. др Вера Васић, а рецензирали су га проф. др Ранко Бугарски, проф. др Биљана Мишић Илић и проф. др Рајна Драгићевић.

Структурно гледано, самом *Речнику* (стр. 43–641) претходе „Уводна реч” ауторског тима SRNA (стр. 9–16) и „Водич кроз *Речник*” (стр. 17–26), са додацима „Тематске области у *Речнику*” (стр. 27–29), „Консултовани речници и други речници” (стр. 31–33) и „Додатна литература” (стр. 35–39). Додатну специфичност представља листа скраћеница и симбола у дну сваке странице, чиме се метајезик лексикографске дефиниције прилагођава и најширим групама корисника, што је посебно значајно имајући у виду да обрађена лексика обухвата готово све области привреде, политике, науке, образовања, културе, спорта и забаве. Како сазнајемо у уводу, SRNA је замишљена као наставак публикације *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, скраћено RNA (Васић, Прћић, Нејгебауер 2001, 2011, 2018). Тачно две деценије након објављивања првог издања ове речника, развој тзв. англосрпског, хибридне мешавине српског и енглеског језика, напредује неслућеном брзином. Штавише, готово да нема језика и народа који се не суочава са сличним изазовима, почев од оних с мањим

* Овај текст финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ Доступно на: <<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2>>.

² Твртко Прћић, Јасмина Дражић, Мира Милић, Милан Ајџановић, Соња Филиповић Ковачевић, Олга Панић Кавгић и Страхинја Степанов.

бројем говорника, до француског (уп. *franglais / Franglish*), шпанског (уп. *españolés / Spanglish*), португалског (уп. *portuglês / Portuglish*), немачког (уп. *Denglisch / Germish*) и других широко распрострањених светских језика. У англофоној литератури забележено је мноштво термилолошких решења, од којих у новије време највећу учесталост бележи кованица *lishes*, добијена аферезом другог дела синтагме *World Englishes* (Ламберт 2018: 2).

Аутори SRNA запажају да је тзв. англосрпска лексика преправила скоро све области јавне, личне и пословне комуникације, што је последица превласти енглеског као општег језика споразумевања на планетарном нивоу (енгл. *English as a lingua franca*), (англо)глобализације, убрзаног развоја информационих технологија, али и вишегодишње небриге о сопственом језику и језичкој култури. Под утицајем тектонских промена, долази до све чешћег потискивања домаћих речи и њихове замене енглеским позајмљеницама. О успону овог 'језика' посебно сведочи податак да је у склопу првог издања RNA обрађено око 950 речничких одредница, док је у SRNA тај број знатно већи – око 4500. Потоњи наслов преузео је око петину грађе из RNA, коју аутори убрајају у 'раније новије англицизме', на супрот 'скоријим новијим англицизмима', забележеним током прве две деценије XX века (стр. 10–11). Будући да се лексичке иновације овог типа најпре испољавају у различитим видовима комуникације посредством интернета (друштвене мреже, блогови, форуми, портали и сл.), грађа за речник ексцерпирана је из тематски разнообразних онлајн текстова (друштво, привреда, наука, информатика, популарна култура, забава, туризам, спорт итд.). Основни критеријум за одабир 'скоријих новијих англицизма' јесте макар делимична интеграција у општи лексички слој српског језика. У инвентар новијих англицизама ушле су и речи које су у српски ушле из енглеског као језика посредника (уп. лат. *acquisitio*, фр. *acquisition*, енгл. *acquisition*, срп. *akvizicija*). Такође, изостављени су термини везани за уже научне и стручне области, као и речи које спадају у категорију властитих имена (називи производа, софтвера и већине веб-сајтова). Један од изузетака од овог правила јесу називи познатих друштвених мрежа (*Fejsbuk*, *Instagram*, *Twitter* и одговарајуће изведенице), који су постали саставни део свакодневне комуникације. Такође, у уводним речима сазнајемо да је основни циљ израде овог речника да „doprinese poboljšavanju znanja valjanog srpskog jezika – u konkretnom slučaju, znanja koje se tiče osmišljene upotrebe novijih anglicizama u svakodnevnoj jezičkoj praksi” (стр. 14). Наиме, под утицајем англосрпског хибрида неретко долази до озбиљнијих одступања од стандарднојезичке норме, што изискује осмишљавање и доследну примену решења којима би се спречило или, у најмању руку, ублажило даље урушавање језичке културе нашег народа. У тој намери, аутори речни-

ка одлучили су се за поједностављен, али изразито прегледан и исцрпан приказ лексикографског портрета новијих англицизама у српском језику, чиме су омогућили свим потенцијалним корисницима да из њега извуку податке о изговору, правопису, значењима и подзначењима, творбеним обрасцима, устаљеним спојевима, те исходишним енглеским облицима. Премда је метајезик лексикографске дефиниције у овом речнику прилагођен потребама шире публике, у њему се налазе сви релевантни подаци који су иначе део микроструктуре описних речника општег типа. У том смислу, од посебног значаја је листа скраћеница и симбола у дну сваке стране речника. Одабиром таквог решења, показано је да се, уз адекватан увод и упутства за употребу, речнички чланци могу прилагодити свим потенцијалним корисницима, укључујући и оне без напреднијих филолошких компетенција.

Темељни елементи типичног речничког чланка укључују главну одредницу (нпр. *ban*) и пододреднице, које су део истог деривационог гнезда (нпр. *banovati*; *banovan*, *-a*, *-o*; *banovanje*). Редослед навођења је абecedни, а пуну лексикографску обраду добијају само главне одреднице. За пододреднице углавном се наводе основни метаподаци (правописни облик у српском језику, граматика, изговор, примери), имајући у виду да оне деле изворне облике, значењске и употребне вредности с главним одредницама, из којих се изводе путем различитих творбених образаца (префиксација, суфиксација, префиксално-суфиксална творба, слагање, конверзија, скраћивање и сл.). Структура речничког чланка обухвата следеће рубрике: правопис, граматика, изговор, неприхватљиво написане или изговорене облике, изворне облике у енглеском језику, значења и подзначења, примере, устаљене спојеве речи (колокације) и унакрсна упућивања. У погледу правописних решења, овај речник у потпуности је усклађен с важећим *Правописом српскога језика* (Пешикан, Јерковић и Пижурица 2019), при чему се свака одредница доследно транскрибује на оба писма (уп. *mejkap* / *mejkap* и *šimer* / *шимер*), искључујући тиме употребу изворног или неког прелазног правописног облика (уп. *make-up* и *shimmer*). Аутори су сагласни да правописна и говорна норма изворног језика не би требало да врше утицај на писање и изговор англицизама у српском језику. На пример, полилексемске јединице чије се значење доживљава као јединствено пишу се састављено у српској реплици, без обзира на енглеске моделе (уп. енгл. *main stage*, *New Age* и срп. *мејнстејџ*, *њуеџи*). Уз неколико изузетака (нпр. фразне именице структурног типа придев + именица, уп. *solar panel* и *solarni panel*), остали вишелексемски англицизми пишу се непрекинуто – као сложенице или полусложенице. Такође, поред слободних морфема, у SRNA су индексирани и везани морфеме (нпр. префикс *re-*). Следећи препоруке *Нормативне граматике српског језика* (Пипер и Клајн 2017), у

речник се уносе стандардни граматички метаподаци који су иначе део микроструктуре општих описних речника. Морфолошки уобичајене именице наводе се у облику номинатива једнине, након чега следи наставак за генитив једнине, с тим да се додатно бележе облици номинатива и датива множине ако постоји нека специфичност у деклинацији, попут (одступања од) гласовних промена: 'siterka, -e (Dsg. -ki)'. Такође, уз сваку именицу даје се и ознака рода, а иза непроменљивих именица или придева јавља се скраћеница *indekl*: 'njud prid indekl' (нпр. *njud šminka*). Слично, променљиви придеви индексирају се у облику номинатива једнине мушког рода неодређеног или одређеног вида, а прате их наставци за женски и средњи род једнине: 'čirovan, -a, -o'. Такође, уколико се нека именица јавља у придевској (детерминативној) служби, то је назначено скраћеницом — *det* (нпр. 'slobodarski boho duh'). Глаголске лексеме се доследно наводе у облику инфинитива и с наставком за прво лице једнине презента, уз додатне податке о глаголском роду (транзитивни, интранзитивни, рефлексивни) и виду (перфективни, имперфективни): 'odblokirati, -iram pf, tr'.

Решења примењена приликом одређивања изговора у начелу прате принципе стандардне акцентуације српског језика. Будући да значајан део одредница још увек није прошао кроз све фазе фонолошке и акценатске адаптације у српском језику, њихова прозодијска обележја приказују се упрошћено, и то навођењем основних дистинктивних својстава, као што су квантитет самогласника (дуг или кратак) и интензитет (наглашен или ненаглашен). У складу с тиме, у овом речнику не примењује се класични начин бележења акцената, већ се прибегава једноставнијем решењу, прихватљивом и за кориснике без филолошког образовања. Наглашени дуги слогови бележе се симболима A E I O U, а кратки симболима a e i o u. Када је реч о ненаглашеним слоговима, дуги су обележени самогласничким симболима A E I O U, док су кратки без посебних обележја (уп. /definitivno/, /duAlan/, /njUEjdž/, /skEjt-park/). Поред исправних писаних и изговорених облика новијих англицизама у српском језику, у оквиру посебне рубрике наводе се и неприхватљиви облици, обележени емотиконом ☹ (уп. ☹ HIGHLIGHTER, ☹ MAKE-UP, ☹ MIX). Како често долази до дословног, а неретко и неправилног преузимања писаног енглеског облика, у угластим заградама дају се изворни облици (и евентуалне варијанте) за сваку одредницу и поједине пододреднице. Такође, за скраћенице, попут акронима, пружају се пуни изворни облици (нпр. ECTS [...] [engl. ECTS, од E(uropean) C(redit) T(ransfer) S(ystem)]). Слично, код англицизама који нису настали примарном, већ секундарном или терцијарном (псеудо)адаптацијом, истичу се елементи енглеских речи од којих се облик изводи у српском језику (нпр. глагол *zbindžovati* од именичко-глаголске колокације *binge-watch*).

Након граматичких података, правописних и изговорених облика, укључујући и неприхватљива решења у српском и изворне енглеске облике, даје се значење одреднице, а по потреби и пододреднице. Уколико се у структури неке лексеме уочава полисемична структура, свако значење дефинише се под засебним бројем, а испред дефиниције малим верзалом даје се кључна реч, која упућује на хипероним или основни контекст употребе дате значењске реализације (нпр. 'kaver, a m /kaver/; ☹ COVER [...] 1 МЕЛОДИЈА [...]; 2 MAGAZIN [...] 3 INTERNET [...]'). Значења и подзначења дефинишу се описно, а често и путем синонима, који су уобичајени или предложени српски еквиваленти датог англицизма (уп. 'lajfkouč [...] 1 OSOVA instruktor, trener ili savetnik koji podučava klijente kako da ostvare svoje lične, društvene i poslovne ciljeve u životu [...] = životni instruktor, = životni trener, = životni savetnik'). Примарна и секундарна значења илуструју се аутентичним примерима из корпуса, при чему се неприхватљиви правописни облици означавају симболом >[...]< (уп. „Specijalna gošća večeri bila je Suzi, >cover< star aprilske naslovnice *Elle* magazina”). У структури речничких чланака појединих главних одредница и пододредница бележе се и колокације, односно устаљени лексички спојеви потврђени у корпусној грађи (нпр. *mejkap kolekcija*, *mejkap rutina*). Такође, SRNA се служи системом упутница, које сугеришу да се одређени облик, најчешће написан у изворном енглеском или неком хибридном српско-енглеском облику, детаљно обрађује на другом месту у речнику (уп. ☹ EYELINER ⇒ ајлајнер, ☹ UNFOLLOWati ⇒ анофовати).

*

Имајући у виду велику заступљеност лексике из енглеског језика у свим областима приватне и пословне комуникације, објављивање овог обимног лексикографског подухвата вишеструко може допринети развоју и унапређењу опште језичке културе, исправљању типичних грешака у говору и писању, али и заштити српског језика од сувишне и неоправдане употребе англицизама, нарочито у контекстима у којима се исти појам може изразити устаљеном домаћом речју или изразом. Како је већ истакнуто, преузимање лексичког фонда из енглеског језика у зору XXI века одвија се несметано и стихијски на свим меридијанима и паралелама. Од древних времена до данас, речи су одувек путовале и прилагођавале се гласовним и морфолошким особеностима језика примаоца, развијајући у њему иста, сродна или потпуно нова значења. Међутим, под утицајем глобализације, медија и интернета, изнедровање бројних хибрида енглеског језика одвија се муњевитом брзином, неретко доводећи до озбиљније 'контаминације' језика примаоца. Иако је немогуће зауставити овај процес, његове последице могу се ипак значајно ублажити, и то дугорочном, доследном и си-

стематском применио решења која ће истовремено погодовати унапређењу језичке културе матерњег језика, али и познавања енглеског језика као страног. Одабиром савременог, практичног и пријемчивог приступа у осликавању портрета енглеских позајмљеница, аутори *Srpskog rečnika novijih anglicizama* сачинили су дело које ће несумњиво помоћи у тој намери. Одговоре на бројна питања и недоумице у њему могу пронаћи све узрасне групе, без обзира на образовање или ниво владања енглеским језиком. На послетку, ово узорно остварење савремене српске лексикографије даје иновативне предлоге за решавање статуса и начина лексикографске обраде страних речи које још увек нису прошле кроз све фазе адаптације у српском језику, укључујући и осетљива питања њиховог односа према стандарднојезичкој норми.

ЛИТЕРАТУРА

- Васић, Прћић и Нејгебауер 2001: Vera Vasić, Tvrtko Prčić i Gordana Nejgebauer, *Du you speak anlgosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Novi Sad: Zmaj.
- Ламберт 2018: James Lambert, „A multitude of „lishes”. The nomenclature of hybridity”, *English World-Wide*, 39/1, Amsterdam – Philadelphia, pp. 1–33. <doi.org/10.1075/eww.00001.lam>.
- Пешикан, Јерковић и Пижурица 2019: Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурица, *Правопис српскога језика*, 3., измењено и допуњено издање, Нови Сад: Матица српска.
- Пипер и Клајн 2017: Предраг Пипер и Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, 2., измењено и допуњено издање, Нови Сад: Матица српска.

*Анђела Васиљевић***

** andjela.vasiljevic.ue@gmail.com.

ГРАЋА

*Весна Ђорђевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

*Марина Николић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

*Ђорђе Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ГРАЂА ЗА РЕЧНИК НОВИХ РЕЧИ (6)

Грађа за речник нових речи доноси неологизме који су се у српском језику појавили у последњих двадесетак година. Овде обрађени неологизми нису забележени у речнику „Do you speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama“ Вере Васић, Твртка Прћића и Вере Нејгебауер (Нови Сад: Змај, 2001), „Великом речнику страних речи и израза“ Ивана Клајна и Милана Шипке (Нови Сад: Прометеј, 2006) и „Речнику српскога језика“ (Нови Сад: Матица Српска, 2007).

Речнички чланак садржи највише осам целина: 1) семантичка дефиниција, 2) илустративни примери (цитати), 3) порекло одредничке речи или синтагме (етимологија), 4) фонетске и морфолошке варијанте одредничке речи или синтагме, 5) синоними одредничке речи или синтагме, 6) семантичка област којој одредничка реч или синтагма припадају, 7) детерминативи – одредничке речи (најчешће именице) употребљене као друга врста речи (најчешће као придев), 8) лингвистичке напомене.

Семантичке дефиниције су лексикографске а не енциклопедијске и садрже само ону количину енциклопедијских информација која је неопходна за успешну семантичку идентификацију одредничке речи или синтагме. За свако значење наводи се од три до пет илустративних примера (цитата). Они су понекад знатно дужи него што је у дескриптивној лексикографији уобичајено. У тим случајевима њихов задатак је да пруже додатне енциклопедијске податке. За текстове са интернета због уштеде простора и прегледности нису навођене пуне адресе јер је уз помоћ било којег претраживача могуће лако утврдити о којем се тексту ради.

* vesna.djordjevic@isj.sanu.ac.rs

* marina.nikolic@isj.sanu.ac.rs

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Семантички неологизми су означени звездом (*). Коса црта (/) показује да је у оригиналном тексту реченица после ње прва реченица у следећем пасусу (најчешће се среће након новинских наслова). Три тачке између угластих заграда ([...]) означавају да је део оригиналног текста изостављен.

Аутори Грађе и уредништво *Новоречја* ће бити захвални свим читаоцима који нам укажу на рогобатне неологизме страног порекла који се још нису одомаћили у српском језику и пошаљу предлоге за речи домаћег порекла којима се они евентуално могу заменити (за одомаћене речи страног порекла, колико год да су незграпне и неуклопљене, највероватније је сувише касно). Такве предлоге ћемо наводити у осмој целини речничког чланка.

СКРАЋЕНИЦЕ:

ж.р.	— именица женског рода	несврш.	— глагол несвршеног вида
енгл.	— енглески језик		да
мн.	— множина	прид.	— придев
м.р.	— именица мушког рода	прил.	— прилог
непром.	— непромењива реч	сврш.	— глагол свршеног вида
нераспр.	— нераспрострањено	с.р.	— именица средњег рода

ФОТОБОМБИНГ м. р.

❶ дефиниција *неочекивано појављивање у кадру људи, животиња или предмета за време нечијег фотографисања, случајно или с циљем да се направи шала, а да фотографисана особа тога није свесна.*

❷ цитати *Fotobombing je relativno novi pojam koji u prevodu znači upadanje u kadar za vreme nečijeg fotografisanja, bez da je ta osoba svesna da je još neko u kadru. Popularnost ovih fotografija na internetu preti da ugrozi do sada neprevaziđeni selfi, a posebno su zanimljive one na kojima se nalaze nepozvane životinje! (blic.rs, 7. 5. 2015); Neočekivani element na ovoj slici i naš odgovor na njega mogu da objasne zašto je „fotobombing” postao tako popularan trend, pošto rezultira neočekivanim emotivnim iskustvom. Iznenadna „lepa” iznenađenja dobra su za nas, pošto u psihološkom smislu osećamo da smo dobili više nego što smo očekivali – navodi Mur. Fotografiju su uslikali Melisa Branc i njen suprug Džekson 2009. godine (blic.rs, 20. 6. 2015); FOTOBOMBING: Veoma popularna zabava čak i*

među životinjama! (telegraf.rs, 11. 6. 2013); Uredništvo Kolinsovog rečnika engleskog jezika za Reč 2014. godine izabralo je photobombing [*photobombing*]. Ova reč se koristi da označi upadanje u kadar za vreme nečijeg fotografisanja, a da osoba ili osobe koje se fotografišu nisu toga svesne (politika.rs, 28. 11. 2015); Photobombing su naravno izmislili ljudi i to davne 1970. godine, kada je Rollen Stewart postao svetski poznat tako što se u live prenosima popularnih sportskih događaja pojavljivao sa čupavom perikom duginih boja (muskimagazin.rs).

③ порекло енгл. photobombing.

⑥ област интернет.

фотобомбер м. р.

① дефиниција *особа, такође животиња или предмет, која изводи фотобомбинг, неочекивано појављување у кадру за време нечијег фотографисања, случајно или с циљем да се направи шала, а да фотографисана особа тога није свесна.*

② цитати Ovaj @putokaz i @bunk isto oni *fotobombneri* što ljudima kvare slike (forum.klix.ba, 7. 2. 2020). 10 razloga zbog kojih svako treba da ima zlatnog retrievera / Najveći su „Fotobombneri” (muskimagazin.rs); Ovo nije prvi put da je fotografski snimak modela pokvario fotobombner ali ovi konkretni fotobombneri za pse su naročito strašni (bs.eferrit.com).

③ порекло према енгл. photobomb.

⑥ област интернет.

⑧ напомене Нераспрострањено.

фотобомберка ж. р.

① дефиниција *особа женског рода која изводи фотобомбинг, неочекивано појављување у кадру за време фотографисања, случајно или с циљем да се направи шала, а да фотографисана особа тога није свесна.*

② цитати A curica iza odlična iskusna fotobombnerka pozerka (twitter.com, 23. 5. 2016).

③ порекло према енгл. photobomb.

⑥ област интернет.

⑧ напомене Нераспрострањено.

фотошòпер м. р.

❶ дефиниција *особа која обрађује дигиталне слике или фотографије у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу; особа мушког рода која обрађује дигиталне слике или фотографије у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу.*

❷ цитати Okrivljeni fotošoper složio se sa presudom i konstatovao da bi i on sam sebi isto presudio, da ga nisu uhapsili neposredno nakon smrti Velikog vođe. Ipak, Ki Hun je rekao da za pojedine propuste od pre tri godine treba kriviti i tehniku./ – Prve dve godine sam smeo da radim samo u Paintu, jer su se vlasti plašile da bih Fotošop mogao da zloupotrebim i načinim da Kim Džong Il deluje još bolesnije, ili da ću njegovom sinu Kim Džong Unu dodati još koji kilogram – rekao je Kin Hun neposredno pred izricanje presude (njuz.net, 20. 12. 2011); Kao profesionalni fotošoper mogu reći par miliona stvari ali nemamo sada vremena / 1. POTAMNJIVANJE KOŽE WENT WRONG, prešlo ti na farmericama i ispod ruke, takođe si zaboravila da potamniš ruku koja je podignuta (twitter.com, 21. 9. 2019); Američka novinarka i fotografkinja, Esther Honig, imala je veoma interesantnu ideju za fotografski projekat koji bi odgovorio na teško pitanje na veoma genijalan način: kako uporediti standarde ženske ljepote u svijetu? Njeno rješenje je bilo jednostavno: poslala je sliku svog autoportreta „fotošoperima” širom svijeta sa jednim zahtjevom – da je uljepšaju. Svaki fotošoper, bilo da se radilo o amateru ili profesionalcu, obavio je zadatak na svoj način, dajući Esther (ali i nama) uvid u ono šta bar jedna osoba u datoj zemlji smatra ljepotom. Estherino lice se suptilno (ne baš u svim slučajevima) mijenjalo, u obliku i boji, kako je putovalo oko svijeta (6yka.com, 2. 7. 2014); Pored teškog poraza u finalu Kupa konfederacija Špance, tačnije njihovog golmana, dodatno je isprovocirao jedan brazilski fotošoper fotografijom na kojoj brazilski vunderkid ljubi Saru Karbonero (telegraf.rs, 1. 7. 2013).

❸ порекло према енгл. Photoshop.

❹ област фотографија.

фотошòперка ж. р.

❶ дефиниција *особа женског рода која обрађује дигиталне слике или фотографије у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу.*

❷ цитати Najpoznatija „fotošoperka”: Nataša Kojić. Ovaj put je pronašla pozadinu na kojoj se neće videti ukoliko se „doradi” (arhiva.vesti-online.com, 27. 10. 2017); Pre 30 god na fotografiji sa neke svadbe moja strina žmuri. Pogleda besno u fotografa, uzme hemijsku i nacрта oči. Gleda je čo-

vek, a ona kaže: „Ti ćeš meni da ja žmurim. Od mene ovako lepe, ti ćeš da praviš slepicu. Ne može.” : moja strina prva fotošoperka (twitter.com, 18. 9. 2019); Zanimanje pevačica, smer fotošoperka (telegraf.rs, 3. 2. 2015).

③ порекло према енгл. Photoshop.

⑥ област фотографија.

фотошòперскӣ, -ā, -ō

① дефиниција *који, која, које се односи на фотошопирање (фотошоповање), фотошопере и фотошоперке (= обраду дигиталних слика или фотографија у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу, као и на особе које се тиме баве).*

② цитати *Ima li neka dobra duša fotošoperska da sredi bebinu fotku po onim standardima za američku vizu? (twitter.com, 5. 2. 2015); To je više bio fotošoperski poduhvat (twitter.com, 23. 12. 2018); Tvoje slike ne pokazuju toliko fotošoperske veštine koliko pokazuju da si imao izuzetno traumatično detinjstvo (twitter.com, 28. 5. 2020); Slika pokazuje tri opasne pijavice koje prilaze brodu za prevoz tereta. Ipak, Nacionalna meteorološka služba u SAD-u vrlo brzo je razotkrila prevaru i objavila da je fotografija lažna. Jeftin „fotošoperski” trik u koji su mnogi poverovali (arhiva.alo.rs, 9. 11. 2012); Nisam mogla ništa drugo da radim osim da se igram u Fotošopu. Na sajtu „worth a 1000” bilo je takmičenje u fotošoperskim igrama. (telegraf.rs, 28. 6. 2013).*

③ порекло према енгл. Photoshop.

⑥ област фотографија.

фотошòперски прил.

① дефиниција *на начин својствен фотошоперима, као фотошопер (= особа која обрађује дигиталне слике или фотографије у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу).*

② цитати *Nebo je naravno umetnuto, što bi se fotošoperski reklo (forum.krstarica.com, 15. 8. 2013).*

③ порекло према енгл. Photoshop.

⑥ област фотографија.

⑧ напомене Нераспрострањено.

фотошопирање

❶ дефиниција *обрађивање дигиталних слика или фотографија у програму за обраду фотографија, типично у Фотопшопу.*

❷ цитати Фотографисање и „фотошопирање“ је релативно лако извести, али је најболнија тачка виртуелне туре ипак енџин (politika.rs, 9. 1. 2012); Селма се у голишавом издању сликала у природи с леђа, а до изражаја је дошла њена позадина, а поред тога многим је „запао за око“ певачичин струк, па су је оптужили за претерану обраду фотографије. [...] „Фотошопирање срамотно одрађено“, „неприродно сужен“ (rtvbn.com, 20. 5. 2020); Медијима није циљ да модернистички експериментишу са њим, напротив, али предимензионираност Симовића је нешто што захтијева додатни дизајн слике, фотошопирање и кроповање (in4s.net, 29. 3. 2020); Након што се сликао, замолио је мајстора да ретушира портрет, тако да на слици изгледа млађи. Тако „фризирану“ фотографију (ко каже да је фотошопирање савремен изум) послао је заинтересованој девојци (dnevnik.rs, 20. 3. 2020); Toliko su ti efekti i fotošopiranje otišli daleko da se istinski obrađujem kad vidim da je neko lepši uživo nego na slikama (twitter.com, 7. 10. 2017).

❸ порекло према енгл. to photoshop < Photoshop.

❹ синоними фотошоповање.

❺ област фотографија.

фотошопирати, -ам сврш. и несврш.

❶ дефиниција *обрадити, обрађивати дигиталну слику или фотографију у програму за обраду фотографија, типично у Фотопшопу.*

❷ цитати Britni sa Navaја ŠOKIRALA IZJAVOM: Paparaci me fotošopiraju da budem debela! (story.rs, 11. 6. 2019); Užasan trend koji hara Instagramom: Nije im dovoljno što fotošopiraju струк i задњицу, а сада i ово (telegraf.rs, 20. 11. 2019); Nova alatka otkriva da li ste FOTOŠO-PIRALI lice na svojim fotografijama (blic.rs, 8. 11. 2019); Pogledala me pravo u oči i rekla mi: „Želim da fotošopirate sav moj celulit, sve moje crvene strije, svo moje salo i sve moje bore. Neka nestanu. Želim da se osećam prekrasno bar jednom u životu.“ (telegraf.rs, 19. 10. 2015).

❸ порекло према енгл. to photoshop < Photoshop.

❹ синоними фотошоповати.

❺ област фотографија.

ФОТОШОПОВАЊЕ

❶ дефиниција *обрађивање дигиталних слика или фотографија у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу.*

❷ цитати „Viktorijas sikret” је највећи амерички произвођач доњег рубља, годишње зарађује више од милијарду долара, а њихови „анђели” су најплаћенији модели на свету са милионским зарадима по сезони. Без обзира на махнито фотошоповање фотографија модела и креације које понекад нису најудобније, ова компанија је сан сваке манекенке (pressonline.rs, 11. 9. 2011); „Fotošopovanje” blogova – да или не? (pisanjezaweb.rs); Nekim ljudima ни фотошоповање душе не би помогло (twitter.com, 29. 1. 2013); Pisati одговор међународној организацији, која ocenjuje stanje људских права у целом свету је, фотошоповање своје фотографије. Пи куповина новог огледала, јер нисте задовољни својим одразом на старом (twitter.com, 14. 5. 2020); Праштајте за брљаво фотошоповање, али сам журио (skyscraper-city.com, 6. 12. 2009).

❸ порекло према енгл. to photoshop < Photoshop.

❹ синоними фотошопирање.

❺ област фотографија.

ФОТОШОПОВАТИ, -ујем сврш. и несврш.

❶ дефиниција *обрадити, обрађивати дигиталну слику или фотографију у програму за обраду фотографија, типично у Фотошопу.*

❷ цитати Živimo u свету u ком се све може лаžирати и фотошоповати (novosti.rs, 29. 1. 2020); U proteklih неколико година, popularnost Photoshopa је довела до stvaranja нове Internet скраћенице – фотошоповати (engl. to photoshop something). Reč се користи u смислу измене фотографије за погодне сврхе (internet, e-mail, šala) (tippingpoint.rs, 20. 2. 2017); Iako на први поглед све делује нормално, паљљивијим zagledanjem, primećuje се један jezi-vi detalj, а то је да се u њеној kosi nazire један од прстију! Pošto је теško за poveravati да је ово неки modni detalj, reklo би се да Kim и dalje не уме да пронађе nekog ко ће јој људски фотошоповати слике! (famoza.net, 5. 5. 2020); Fotošopovali су ме, доста ми је toga, па сам морала да обриšem spot dok то не поправе. Мој струк није толико uzak – rekla је pevačica (blic.rs, 11. 5. 2016).

❸ порекло према енгл. to photoshop < Photoshop.

❹ синоними фотошопирати.

❺ област фотографија.

хаштāг м. р.

❶ дефиниција *реч или израз, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # (хаиш, тараба), који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама.*

❷ цитати Prvi haštag objavljen je 23. avgusta 2007. godine od strane Krisa Mesine koji je i tvorac ovog znaka. On je ideju za haštagove pronašao dok je pokušavao da osmisli način kako da grupa ljudi lakše komunicira na Twitteru, piše „The Next Web”. [...] Haštagovi su vrlo brzo prihvaćeni od strane korisnika i postali su deo mejnstrim kulture. Mesina sigurno nije mogao ni da pretpostavi koliko će haštagovi postati popularni i da će postati sastavni deo svih društvenih mreža današnjice (telegraf.rs, 23. 8. 2017); Ono na čega se svodi svaki duži ili kraći tekst na društvenim mrežama jeste pravilna upotreba haštagova (hashtags). Prvobitno su se pojavili uz društvenu mrežu Twitter. Njihova upotreba je bila vrlo specifična, usmerena na kreiranje sadržaja, odnosno teme. Upotrebom haštaga na Tviteru napravila bi se referenca za zajedničke teme. na primer – #sudskitumac, tako da svako ko priča, tj. piše o sudskim tumačima, može da se poveže u grupu. Kada ispred određene reči postavite znak #, vi ste u principu napravili svojevrsan link. Na taj način mogu da se nađu slični članci ili tvitovi o temi koja vas interesuje i započne trend (još jedan od termina specifičan za Tviter). Malo po malo i upotreba haštagova se proširila na sve oblike pisane komunikacije. Facebook, Instagram, WhatsApp i drugi slični oblici komunikacije, svi su bili preplavljeni haštagovima (sudski-tumaci.rs, 29. 11. 2018); Instagram korisnici koji su zainteresovani za određenu temu će tražiti hashtagove koji su povezani sa tom temom i zbog toga treba da koristite *hashtag* koji označava *oblast* kojom se bavite. [...] Hashtagove ne treba slučajno redati u Instagram postu, već treba istražiti šta ciljna publika najviše kuca na Google-u. Počnite od ključnih reči koje ste našli u analitici ili u Keyword Planneru (bitmedia.rs, 3. 6. 2019); Nikada ne koristite više od 2 ili 3 hashtaga na Facebook društvenoj mreži. Na twitteru možete koristiti više hashtagova, a na instagramu je upotreba više od 5 hashtagova redovna pojava. Ipak, savetujemo vam da nikada ne preterujete. 1 do 3 hashtaga su sasvim dovoljna za svaku objavu (rmf.marketing, 2. 6. 2016).

❸ порекло ЕНГЛ. *hashtag*.

❹ варијанте ХЕШТЕГ.

❻ област друштвене мреже.

хаштаговāње и хаштаговāње

❶ дефиниција *додавање дигиталном садржају хаштага (= речи или израза, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

❷ цитати Захваљујући дигиталним елементима поставке публика ће бити у прилици да користи све погодности мултимедијалне изложбе #Самосликање – селфи кроз српску уметност: прављење селфија, шеровање на друштвене мреже, хаштаговање и креирање онлајн галерије савремених аутопортрета (muzejisrbije.rs, 15. 4. 2018); Излагање Весне Вуксан, пројект менаџерке IFLA-е, односило се на умрежавање, дељење фотографија путем друштвених мрежа, хаштаговање и коришћење апликације за мобилне телефоне како би делегати у сваком тренутку имали информацију о дешавањима на Конгресу (citaliste.rs, 2019); Kad u potpisu za fotografiju vidite i haštagovanje na jutarnji trening (#jutarnjitrening), uz činjenicu da je fotka napravljena u teretani, jasno je da je to, a ne nešto drugo čega bismo mogli da se setimo, stara dobra navika kojoj se Dragana vraća (arhiva.vesti-online.com, 3. 1. 2014); Danas se gotovo podrazumeva da se znaju pojmovi kao što su: fejsbuk, tvider, instargram, lajkovanje, haštagovanje i sl. (danas.rs, 3. 5. 2015); Italijanski distributori vina veoma poštuju svoju kuhinju. Jedino mi s Francuzima loše ide, moram da uvežbam haštagovanje na francuskom (vino.rs, 27. 12. 2017).

❸ порекло према енгл. hashtag.

❹ варијанте хештаговање, хештеговање.

❺ област друштвене мреже.

хаштаговати и хаштаговати, -ујѐм сврш. и несврш.

❶ дефиниција *додати, додавати дигиталном садржају хаштаг (= реч или израз, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

❷ цитати Ljudi će se tagovati, šerovati, lajkovati, haštagovati, komentarisati i to sve preko vaše stranice (selfikabina.com, 3. 10. 2015); Savremeno doba nas mami da sve zabeležimo. Najobičnijim telefonom, na primer, od koga se ne razdvajamo i da to arhiviramo. Za sebe prevashodno. A ako želimo možemo to sa nekim i podeliti, ali onda obavezno *haštagovati* (doroteo.rs, 1. 1. 2016); Hashtag je odličan način promocije vašeg posla. Ukoliko, npr, počinjete posao kao kafe u kraju, objave vezane za kafu hashtagujte

sa #coffee (rmf.marketing, 2. 6. 2016); Ko ste vi bez svih tih etiketa? Ko ste vi bez svog brenda, bez te firmirane haljine, bez kafe koju haštagujete na Instagramu? (snezanamarkovic.rs); „Nemojte da haštagujete svaku reč u naslovu”, ističe Michael. To je veliko ne! Haštagovi bi trebalo da budu relevantni. Na primer, #ootd je uvek super značajan, pogotovo kada je pretraga u pitanju. Kada ga koristite, osećaćete se kao deo velike konverzације. Haštag koji nema značaja će samo odvući pažnju i ometati. U slučaju da je veći broj haštagova zaista značajan za pretragu na Instagramu, onda je postavljanje takvog naslova u redu (elle.rs).

- ❸ порекло према енгл. hashtag.
- ❹ варијанте хешТАГОВАТИ, хешТЕГОВАТИ.
- ❺ област друштвене мреже.

хедлајнер м. р.

❶ дефиниција *главни извођач, најпознатија група или солиста који учествује на неком концерту или фестивалу и чије име организатори обично истичу у рекламама јер привлачи публику; главни мушки извођач који учествује на неком концерту или фестивалу и чије име организатори обично истичу у рекламама јер привлачи публику.*

❷ цитати Највећи светски хедлајнери за 2019. долазе на „Егзит”: „Кјур” коначно у Србији! (rts.rs, 16. 10. 2018); Organizatori Sziget festivala koji se ove godine održava od 7. do 13. avgusta na Ostrvu slobode u Budimpešti, kompletirali su line-up kada su u pitanju hedlajneri, a ovoga puta potvrđen je američki sastav The National (balkanrock.com, 6. 3. 2019); Exit pojačava spisak hedlajnera, stiže i French Montana. Ovogodišnji EXIT festival okupiće na jednom mestu najtraženije zvezde današnjice, a selekcija je postala jača za još jednog superstara (rs.n1info.com, 7. 6. 2018); DJ Snake danas je hedlajner najvećih svetskih festivala kao što su Coachella, Lollapalooza, Tomorrowland i brojnih drugih gde se neretko nalazi kao jedini DJ hedlajner u rangui sa najvećim grupama današnjice, kao što su The Killers, Muse ili Migosi! (021.rs, 11. 2. 2020); Ove godine su hedlajneri bili malo skromniji, a mi želimo da se 2020. ponovo sve vrati na kolosek iz 2018. Bilo kako bilo, ulazimo u prvi dan festivala, gde je hedlajner bio Testament, koji su otpašili svoju metalsku svirku sa opakim žarom, pred 7.000 posetilaca, pokazavši najbolje od ovog žanra (nadlanu.com, 24. 6. 2019).

- ❸ порекло енгл. headliner.
- ❺ синоними ЗВЕЗДА.
- ❻ област МУЗИКА.

хедлајнерка ж. р.

❶ дефиниција *главни женски извођач који учествује на неком концерту или фестивалу и чије име организатори обично истичу у рекла-мама јер привлачи публику.*

❷ цитати А тамо их је дочекала техно краљица Нина Кравиц која је као неприкосновена хедлајнерка трансформисала цео фестивал у велики рејв на метар од мора. За њен премијерни наступ на „Си денс” фестивалу дала је више од максимума (rts.rs, 1. 9. 2018); Veliki broj muzičara koji nastupaju na festivalu pridružio se apelu za pomoć ugroženima od poplava, a hedlajnerka festivala Nene Čeri je poslala i video poruku (mondo.rs, 22. 5. 2014); Udarnom lajnapu techno titana koji od 30. avgusta do 1. septembra donosi najveći elektronski spektakl na Jadran i skriveni bisser obale, plažu Buljarica, uz već ranije najavljena imena među kojima su Sven Vath, Richie Hawtin, Recondite i Gaiser, svojim premijernim nastupom na kulturnoj No Sleep bini Sea Dance festivala, pridružiće se ultimativna tehno hedlajnerka vodećih festivala i liderka nemačke elektronske scene Helena Hauff (onlyclubbing.com, 28. 6. 2019); Atraktivna hedlajnerka festivala jedva čeka da vas upozna! (mondo.rs, 20. 6. 2019); Hedlajnerka festivala, *Thornetta Davis* podigla je na noge sve ljude u sali svojim moćnim R’n’B (rhythm and blues) vokalom koji nikoga nije ostavio ravnodušnim. Odlično vladanje scenom, naglašen *leadership*, originalan ples i direktna komunikacija sa publikom, osvojili su simpatije prisutnih i pokazali zašto je *Thornetta* kraljica bluza u Detroitu (kossev.info, 31. 5. 2014).

❸ порекло према енгл. *headliner*.

❹ област МУЗИКА.

хедлајнерски, -а, -о

❶ дефиниција *који, која, које се односи на хедлајнере и хедлајнерке (= главне извођаче, најпознатије групе или солисте који учествују на неком концерту или фестивалу и чија имена организатори обично истичу у рекламама јер привлаче публику).*

❷ цитати Међу снимцима ће се наћи John Peel Session (1998), наступ на festivalu Nottingham’s Rock City (1984), hedlajnerski set sa čuvenog festivala Glastonbury iz 1999. godine, zatvoreni koncert u londonskoj crkvi St. James iz 2004, i mnogi drugi (espresso.rs, 7. 9. 2018); Slede odlični albumi „To All New Arrivals” 2006. i „The Dance” 2010. godine, uz drugi po redu hedlajnerski nastup na 40. godišnjici Glastonbury festivala i veliku svetsku turneju koja je trajala skoro dve godine (danars.rs, 26. 2. 2015); Anthrax su

najavljeni kao specijalni gosti i uprkos nešto kraćem setu odradili pravi *hedlajnerski* nastup (hardwiredmagazine.com, 1. 6. 2016); Njihovi trijumfalni hedlajnerski koncerti iz 2004. godine imali su na listi pesama čak i kultne obrade „Blitzkrieg Bop” (Ramones), „Ever Fallen In Love” (Bužcoks) i potpuno prirodno „We Are The Champions” (Queen), a neki od srećnih fanova su čak sa njima skakali na bini (kurir.rs, 12. 3. 2013); Muzičarka je rasprodala svoj prvi hedlajnerski nastup u prestižnom londonskom South Bank Centru prošlog aprila, saradivala je sa slavним japanskim sastavom MONO i bila na turneji sa bendovima kao što su Cult Of Luna, Russian Circles, Explosions In The Sky, Nordic Giants i Sisters Of Mercy (rocksvirke.com, 28. 6. 2020).

❸ порекло према енгл. *headline*.

❹ област МУЗИКА.

хедхантованье

❶ дефиниција *упражњавање, практиковање глампинга (= врсте камповања у коме је сједињен луксуз хотелског смеиштаја с авантуризмом и додиром с природом карактеристичним за класично камповање).*

❷ цитати Hedhanting, jedno od najmodernijih globalnih zanimanja, nije se još zainteresovalo za Srbiju. Ni Srbija za hedhanting. Ili vi, možda, iz ličnog iskustva možete da posvedočite drugačije. Recimo, zove vas telefonom školski drug, nudi vam rukovodeće mesto, ugledna firma, dobra plata, ali dok razmišljate o ponudi da nikom ne govorite, jer će vas on isporučiti vlasniku rme u zamenu za jedno mestašće ošacovano za sebe. I slično, hedhantovanje na crno. Amaterski (nirapress.com, 2006); Bavljenje kriminalom nije posao - to je izvor prihoda. Isto важи i за kockanje, i hedhantovanje (narratorhorodver.blogspot.com, 18. 5. 2013).

❸ порекло према енгл. *headhunting*.

❹ синоними *скаутинг, хедхантинг*.

❺ област ПОСЛОВАЊЕ.

хедхантовати, -ујем сврш. и несврш.

❶ дефиниција *пронаћи, проназити одговарајуће кадрове на тржишту, обично за руководећа радна места, за потребе сопствене компаније или за друге компаније.*

❷ цитати Nama je Infostud ili linkedin važan partner ali mi ne hedhantujemo Ijude na tom mestu (vesti.rs, 2. 11. 2015).

- ③ порекло према енгл. *headhunt*.
- ⑥ област ПОСЛОВАЊЕ.
- ⑧ напомене Нераспрострањено.

хештаговāње и хештаговāње

① дефиниција *додавање дигиталном садржају хаштага (= речи или израза, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

② цитати *Za razliku od svakodnevnog života, gde npr. profesor ne može da bira studente za svoju publiku dok je u svojoj ulozi profesora, na društvenim mrežama sebi možemo olakšati na brojne načine: od popularnog #heštagovanja gde svoju ulogu želimo dodatno da učinimo vidljivom neko me ko još uvek nije naša publika, do zaključanog profila, gde nam publika postaje samo neko kome smo to dozvolili (czm.org.rs, 5. 2. 2019); Heštagovanje ludom radovanje / Koga ubjeđujete na šarenim iluzijama Instagramu i FaceBooku da ste srećni, voljeni, zadovoljni i uspješni (facebook.com, 17. 5. 2019).*

- ③ порекло према енгл. *hashtag*.
- ④ варијанте ХАШТАГОВАЊЕ, ХЕШТЕГОВАЊЕ.
- ⑥ област ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ.
- ⑧ напомене Нераспрострањено.

хештаговати и хештаговати, -ујѐм сврш. и несврш.

① дефиниција *додати, додавати дигиталном садржају хаштаг (= реч или израз, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

② цитати *Aplikacija je veoma slična Tviteru – možete da pratite različite naloge i sadržaj vam se pojavljuje u vidu hronoloških vesti. [...] Osim toga, može da se komentariše i heštaguje (espreso.rs, 10. 11. 2020); Nalazim se sa Draletom na redovnoj kafi ponedjeljkom da protabirimo koja će piva i dešavanja biti u „Sladu” te sedmice, i kakve bisere mojih marketinških umeća ćemo u toku sedmice plasirati na društvenim mrežama malopre pomenutog kafića. Koga ću tagovati i heštagovati. Vrlo me zabavlja činjenica da se bakćem društvenim mrežama, ja, koja do pre godinu dana nisam znala ni kako Instagram izgleda (pancevo.city, 4. 10. 2020); Ništa od toga nismo*

uradili ali nas to nije sprečilo da skrolujemo, lajkujemo, šerujemo, dislajkujemo, tagujemo i heštagujemo i zapratimo milone (neceteverovati.blogspot.com, 28. 7. 2017); Ovo neću ni da heštagujem (facebook.com, 17. 11. 2020); Potrebno je da tu majicu obučete, slikate se i heštagujete #vapeaminate ovde u grupi i na stranici vaperi srbije pa vam ja pravim kod (facebook.com).

- ③ порекло према енгл. hashtag.
- ④ варијанте ХАШТАГОВАТИ, ХЕШТЕГОВАТИ.
- ⑥ област друштвене мреже.

ХЕШТЋГ м. р.

① дефиниција *реч или израз, уз могућност коришћења и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # (хаш, тараба), који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама.*

② цитати Vrlo je verovatno da ste u poslednje vreme svuda viđali heštegove (#). Tviter, gubl plus, instagram, pinterest i mnoge druge društvene mreže koriste heštegove da povežu korisnike. Kada jedan korisnik iskoristi hešteg da pronade određenu reč, videće sve postove koji sadrže tu određenu reč. Zaista je korisno znati kako i kada se koriste heštegovi, pogotovo danas kada društvene mreže postaju naš primarni način komunikacije. Iako koristan, tviter može biti i pomalo zbunjujuć, pogotovo za nove korisnike. Heštegovi su jedan od najbitnijih i najefikasnijih načina za organizaciju informacija na tviteru. Bilo ko može bilo kada da napravi hešteg, prostim kucaњem fraze u obliku „#tema” kada postuje tvit (edukacija.rs, 8. 9. 2014). Hešteg može biti moćno oruđe za dobro, ali i veoma lako zloupotrebljen. Instagram svake godine, zapravo svakog dana, odlučuje koji heštegovi će biti zabranjeni za korišćenje. Neki se potpuno zabranjuju, a neki samo privremeno. Ovo i nije toliko bitno za ličnu upotrebu ljudi, ali stvari su potpuno drugačije za sve one koji heštegove koriste za posao (telegraf.rs, 29. 3. 2018). Serijal „Hešteg” donosi priče iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije. Novi serijal „#hešteg” u režiji Sabine Begović-Ćorić, koji počinje sa emitovanjem večeras (21.30) na programu „Al Džazire Balkans”, u šest epizoda donosi dvanaest priča iz tri države – Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije (blic.rs, 2. 4. 2020). Kompanija Dizni pokušala da prisvoji hešteg #MayThe4th i razbesnela fanove Ratova zvezda (danas.rs, 29. 4. 2020). Ove naizgled nevine slike vrlo lako mogu biti zloupotrebljene od strane stranaca na internetu ako ih pronadu – a njihovo pronalaženje postaje sve lakše zahvaljujući heštegovima (telegraf.rs, 6. 4. 2018).

- ③ порекло енгл. hashtag.
- ④ варијанте хаштаг.
- ⑥ област друштвене мреже.

хештѐговāње и хѐштеговāње

① дефиниција *додавање дигиталном садржају хаштага (= речи или израза, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

② цитати Nadam se da vam je ovaj kratak uvod u hashtag-ove bio zabavan i da će biti koristan. [...] Srećno heštegovanje (pinconsulting.co.rs); Samo je tužno što se čitav protest sveo na pomodarski cirkus slanja slika na Instagram, heštegovanje, čekinovanje, tvitovanje bog zna kakvih mudrolija, i kačenje slika sa buntovničkim statusima na Fejsbuk (arhiva.nedeljnik.rs); Za oba tipa, grandiozni i vulnerabilni, pokazalo se da su više skloni da se ponašaju na način da traže pažnju (attention-seeking) na Instagramu kroz heštegovanje popularnih i skupih brendova, postavljanje fotografija stvari koje žele, ali ne poseduju i postavljanje fotografija poznatih ličnosti koje cene (introspektiv.com); Ako ne znate šta je nešto, nemojte o tome postaviti. Fenomeni trenda, poput pisanja engleskog srpskim jezikom, heštegovanje određenih grupa i sl. stvari nisu toliko bitne da biste trebali rizikovati da to uradite pogrešno i ispadnete matora „budala” (top-shop.rs); Pa ćemo već u hodu da osmislimo kako ćemo da gradimo septičku jamu i dodelimo najboljima adekvatne nagrade. Nek heštegovanje počne (tarzanija.com, 15. 5. 2015).

- ③ порекло према енгл. hashtag.
- ④ варијанте хаштаговање, хештаговање.
- ⑥ област друштвене мреже.

хештѐговати и хѐштеговати, -ујѐм сврш. и несврш.

① дефиниција *додати, додати дигиталном садржају хаштаг (= реч или израз, уз могућност укључивања и бројева и симбола, на чијем почетку стоји знак # – хаш, тараба, који омогућава да се пронађу и претраже све поруке о истој теми на друштвеним мрежама).*

② цитати Mnogi se slažu i da je jedan, ali vredan najbolja varijanta. Da, postoje ljudi koji hešteguju #svaku #mogucu #rec #koja #se #nalazi #u #njihovom #captionu, ali vi to nemojte raditi. Heštegovi moraju da budu popularni (wannabemagazine.com, 2020); Kad sam im pričala da hešteguju i po-

sete stranicu mnogi su odmah tražili da vide šta još Opens nudi (old.opens2019.rs, 6. 6. 2018); Našoj deci su ruke uvek čiste. Ne smrde na lanac od ringišpila, nemaju pesak ispod noktiju, nikad. Naša deca broje lajkove, hešteguju (duda.rs, 21. 4. 2020); To se može videti po tome da tek otvoreni nalog srednjeg menadžera od starta besprekorno barata Tviterom, citira, odgovara, hešteguje, i što je najinteresantnije, poznaje važnost pozicioniranja menšna u tvitu, što ne znaju ni mnogi dugogodišnji tviteraši (astrogalfa.wordpress.com, 7. 3. 2018); Uskoro ću da napravim post gde ću sve to lepo da objasnim, šta da hešteguju, šta da zapravo urade (zoomer.rs, 12. 10. 2020).

- ③ порекло према енгл. hashtag.
- ④ варијанте хаштаговати, хештаговати.
- ⑥ област друштвене мреже.

*Борђе Р. Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

РЕЧНИК ДЕАНТРОПОНИМНИХ НЕОЛОГИЗАМА (3)

РЕЧНИЧКИ ЧЛАНАК

Неологизми нису разврстани по азбучном реду већ су груписани према антропонимима који су им у основи. Антропоними су сложени по азбучном реду.

Речнички чланак садржи највише пет целина: дефиницију, област, синониме, цитате и коментар.

ЦИТАТИ

Наводе се по два цитата за свако значење. Сви цитати су преузети с интернета. Због уштеде простора и прегледности наводи се само први део адресе (без *www.* или *https://*) који показује о којем се извору ради, док се остатак, који често заузима неколико редова, изоставља. Уз помоћ било којег претраживача лако се може наћи цео текст. Треба имати на уму да су очигледне словне грешке исправљене, као и да су у мањем броју текстова додавани дијакритички знаци. Након адресе наводи се година када је текст објављен. Понегде се није могло утврдити о којој се години ради.

УСЛОВНИ ЗНАЦИ

[...] изостављање дела текста

[„текст“] део текста, најчешће само једна реч, који је због изостављања дела текста премештен с места на коме се налазио како би реченица била коректна.

/ у цитираном тексту следећа реченица или стих су били у новом пасусу (реду).

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs.

ВУЧИЋ, Александар

(1970-)

Српски политичар. Дипломирани правник. 1993. године приступио је Српској радикалној странци, а две године касније постаје њен генерални секретар. 2012. године изабран је за председника Српске напредне странке. Био је председник владе Србије у два мандата. Актуелни је председник Републике Србије.

антивучићевац м.р.

- ❶ дефиниција *противник српског политичара Александра Вучића и његове политике.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❹ цитати *Znam šta rizikujem. Da me proglase za „Vučićevca”. Kao i svakog kome Ujedinjena opozicija Srbije prišiva tu etiketu ukoliko nije njen slepi vernik. Ne dajem pet para na „izdajništvo” i kritike koje mogu da uslede iz tabora ostrašćenih antivučićevaca. Neka ih. Uveren sam da se normalna država ne stvara na jakim emocijama, već na racionalnoj politici (politika.rs, 19. 10. 2020); Verujem da proevropska opozicija i svi misleći preostali u Srbiji, uprkos svemu, treba konkretno da ohrabre Vučića da donese odluku kojom bi Srbiju trajno i nepovratno smestio tamo gde joj je, uprkos svim lošim iskustvima, mesto. Ne bi animozitet prema Vučiću trebalo da bude važniji od ovog sudbinskog pitanja. Ne bi trebalo da budu veći antivučićevci nego što su proevropljani (direktno.rs, 9. 5. 2020).*

антивучићевка ж.р.

- ❶ дефиниција *противница српског политичара Александра Вучића и његове политике.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❹ цитати *Pohvale stižu i od anti-Vučićevke Jovane Gligorijević: „Nisam srećna što je predsednik ove zemlje Vučić ALI nije mi problem da kažem SVAKA ČAST što je omogućio da se sprovede imunizacija! I HVALA! Ova zemlja leži na vakcinama a većina ljudi ih ne želi!” (twitter.com, 19. 9. 2021).*
- ❺ коментар *Нераспрострањено.*

антивучићевски, -а, -о

- ❶ дефиниција *који се противи политици српског политичара Александра Вучића, који је критикује, који се односи на противнике ове политике и на супротстављеност овој политици.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними контравучићевски, -а, -о, противвучићевски, -а, -о
- ❹ цитати На овом таласу је Радуловић, од политички неухрањеног блогера неолиберала са репутацијом стечајног управника за свадбе и сахране српских предузећа, израстао у будућу велику наду антивучићевске опозиције (politika.rs, 19. 5. 2016); За ве-де председника одређен је Драган Маршићанин, представник „не-колаборантске“ струје, али чија је антивучићевска реторика до сада била бар за октаву нижа од Ивићкине (srbin.info, 9. 8. 2016).
- ❺ коментар Придев *антивучићевски* среће се неупоредиво чепће од синонима *контравучићевски* и *противвучићевски*.

антивучићевски прил.

- ❶ дефиниција *на начин карактеристичан за противнике српског политичара Александра Вучића и његове политике, за супротстављеност овој политици.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❹ цитати Чињеница је да њега и Јанковића веже једино то што су антивучићевски оријентисани (dnevnik.rs, 8. 2. 2017); Он је изразито антивучићевски настројен, не подржава ни Вучића ни његову политику (rtvbn.com, 5. 11. 2014).

антивучићевство с.р.

- ❶ дефиниција *свеукупност политичких ставова противника српског политичара Александра Вучића и његове политике, супротстављеност Вучићевој политици; испољавање, исказивање супротстављености Вучићевој политици.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними антивучићизам.
- ❹ цитати *Ima razlike između DJB i Dveri ali ne iznenađuje uopšte ova koalicija. Prvo dobar deo DJB je desno orijentisan a i obe stranke propagiraju slobodno tržište i neke svoje vidove kapitalizma. Svakako ih je najviše približilo taj opozicioni rad ili antivučićevstvo (ko kako gleda na*

stvari) ali nije baš da nemaju zajedničke stvari. Podseća me malo na koalicionu Čeda i Drašković (beobuild.rs, 19. 1. 2019); Tek je otvorena politička opozicija u ovome interesantna za opričavanje. Ona s pravom kritikuje predsednika da je sve poluge vlasti i moći skoncentrisao u svojim rukama. Otuda je proistekao zanimljiv, no istovremeno, iako oštar, prilično sužen politički program – antivučićevstva (info-ks.net, 9. 9. 2019).

- ⑤ коментар *Именица **антивучићевство** среће се чешће од синонима **антивучићизам**.*

антивучићизам м.р.

- ① дефиниција *скуп политичких ставова противника српског политичара Александра Вучића и његове политике, супротстављеност Вучићевој политици; испољавање, исказивање супротстављености Вучићевој политици.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ③ синоними **антивучићевство**.
- ④ цитати У Србији постоји лудачки антивучићизам услед којег се потпуно пренебреже све оно што је стратешки добро, а свака грешчица се увеличава до гигантских размера. Вучић у круцијалним питањима није направио грешку у последњих пет година (izjave.net, 3.10.2017); Svi ljudi su kroz taj antivučićizam dobili sapun za pranje svojih biografija. Suština je samo da oni budu protiv Vučića. I pored toga što desetina godina unazad nisu sređeni kanali u Borči, oni se sada bune protiv akutelne vlasti. U svakom slučaju vi imate jedan anti-vučićizam koji nije oslonjen ni na kakvoj pameti ili racionalnosti (pink.rs, 2019).
- ⑤ коментар *Именица **антивучићизам** среће се ређе од синонима **антивучићевство**.*

вучићевац* м.р.

- ① дефиниција *особа која подржава политику српског политичара Александра Вучића, присталица његове политике.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ③ синоними **вучићијанац, вучићист(а)**.
- ④ цитати Кажеш нешто што се не свиђа @DraganDjilas и одмах завршиш у карикатури НИИН као „плаћени вучићевац“ (...); Зато ме често етикетирају, те „вучићевац“, те „ђиласовац“, у зависности од тога како шта подржим (politika.rs, 9. 9. 2019); Други корпус пој-

мовне зборке радиће на томе да Србији исцрта Вучића, таквог и толиког да се од њега не види Србија, таман онако како се ономад цртао Милошевић и касније Коштуница. Резултат тога биће да се свако ко поред Вучића и даље буде видео Србију дисквалификује као безнадежни вучићевац, што ће, како се ствари буду одвијале, задесити и оне који истрајавају на тврдњи да највеће проблеме Србије не производи њена влада, већ њени западни непријатељи (standard.rs, 13. 11. 2015).

- ⑤ коментар Семантички нелогизам *вучићевац* среће се неупоредиво чешће од синонима *вучићијанац* и *вучићист(а)*.

вучићевка ж.р.

- ① дефиниција **1.** *особа женског рода која подржава политику српског политичара Александра Вучића, присталица његове политике.* **2.а.** *фризура која садржи лик српског политичара Александра Вучића.* **б.** *мушка фризура слична с фризуром српског политичара Александра Вучића.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ④ цитати **1.** Pošto živimo u zemlji gde nijedna institucija ne radi u interesu građana, već isključivo za „vučićevce i vučićevke“, karikatura zvana Vacić dočekala je svojih pet minuta (danas.rs 11. 11. 2019); Pitam tebe, Anu, Brankicu i druge Vučićevke da li znaju kada je počelo prepucavanje sa Milenim, čitaj, Vučićem (n1info.com, 13. 1. 2019); Ti si za Vučića a kuma za žute?!? Ti si za pojedinca a ona za tamo neke.. Da je ona iskreni pobornik žutih nikad se ne bi približila Vučiću.. ali izgleda da si joj izneo dobru ponudu pa će kao i većina žutih da postane Vučićevka (danas.rs, 3. 7. 2018); **2. а.** Ovaj lik se ošišao na Vučića / (...) Kod nekih ljudi nam ipak nisu potrebna lupa i lula, jer oni to ponosno nose na majici, kačketu, ili ... nacrtano na glavi! Naime, u Sremskoj Mitrovici je zavladao novi trend šišanja na Vučića, pa umesto dvojke gore i keca sa strane, na glavi ponosno možete nositi lik omiljenog predsedničkog kandidata. Umetnik ovog portreta u dlaci, Mario Hvala, kaže da bi bez problema uradio i druge političare ukoliko bi mušterija to od njega tražila. (...) Ukoliko želite Vučićevku na glavi, za njenu izradu je potrebno da izdvojite oko pet sati (vice.com, 28. 2. 2017); **б.** Idem ovijeh dana na šišanje, strepim da l' mi frizer ume praviti jednu od dozvoljenih frizura (...) Traži Vučićevku. Em je sigurno dozvoljena, em ćeš budeš naočit mladić (blog.b92.rs, 23.5.2014).
- ⑤ коментар Значења 2.а. и 2.б. су нераспрострањена.

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић*
(Београд)

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА НА СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И ЕНГЛЕСКОМ О НЕОЛОГИЗМИМА ВЕЗАНИМ ЗА АКТУЕЛНУ ПАНДЕМИЈУ : ИЗБОР (3)

Јовановић Јована, „Англицизми у номинацији појмова везаних за епидемију вируса ковид 19“, *Новоречје : Неолошки часопис*, 2021, № 5, стр. 82–96.

Кайсина А.А., „Неологизми епохи пандемије коронавируса во француској пресси“, У: *Романски и германски језици: актуалне проблеме лингвистике и методике. Ежегодник по материјалима четрнаесте међународне студентске научно-практичке конференције*. Екатеринбург, 2022, стр. 16–20.

Калинин О.И., „Дискурсивна метафора коронавируса в СМИ КНР“, *Вестник Московского государственного лингвистического университета. Гуманитарные науки*. 2020, № 8 (837), стр. 26–37.

Камель М.И.М., „Неология в арабском пандемическом дискурсе“, У: *Индоевропейские языки: общелингвистические и методологические аспекты. Материалы Международной научно-практической конференции*. Москва, 2022, стр. 102–108.

Каменский А.А., „Неологизмы в немецкоязычном образовательном дискурсе эпохи пандемии коронавируса“, у: *Лингвокультурные аспекты глобализационных процессов: социокультурный контекст и динамика речевых практик. Тезисы докладов II Международной конференции*. 2021, стр. 57–58.

Катермина В.В., Липириди С.Х., „Лексика пандемии коронавируса в неологическом дискурсе: интердискурсивный аспект“, у: *Новые слова и словари новых слов. 2020. Сборник научных статей*. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 69–82.

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Катермина В.В., Липириди С.Х., „Лексика пандемии коронавируса как отражение эволюции социума“, У: *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики*. 2022, № 1. стр. 95–105.

Катермина В.В., Липириди С.Х., „Лексика пандемии коронавируса как отражение социально-бытовых реалий 2020-2021 гг“, *Актуальные вопросы современной филологии и журналистики*. 2022, № 2 (45). С. 7–15.

Катермина В.В., Липириди С.Х., „Особенности отображения пандемии коронавируса в лексике медицинского дискурса (на основе английских неологизмов)“, *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2020, № 4 (147), стр. 170–175.

Катермина В.В., Яченко Е.А., „Covid-19 как лингвистическое явление (на материале текстов англоязычных СМИ)“, *Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И.Я. Яковлева*. 2020, № 3 (108), стр. 51–58.

Кашенкова И.С., „Коронавирусный сленг: искусственные слова концепта 'пандемия COVID-19'“, У: *Учитель. Ученик. Учебник. Сборник научных трудов X Юбилейной международной научно-практической конференции (в контексте глобальных вызовов современности)*. Москва, 2022, стр. 370–373.

Кашина А.А., „Социальные потрясения через призму языка: коронавирусные реалии в арабском“, У: *Новый мир. Новый язык. Новое мышление. Сборник материалов IV международной научно-практической конференции*. 2021, стр. 61–66.

Кириллова О.Ю., Никонова А.Р., „Неологизмы немецкого языка, возникшие в условиях пандемии коронавируса“, У: *Вопросы зарубежной филологии в контексте современных исследований. Сборник научных статей XXX Международной научно-практической конференции*. Чебоксары, 2021, стр. 175–179.

Кисель И.Ф., „Метафорическая репрезентация понятия 'коронавирус' в медиадискурсе (на материале русского и немецкого языков)“, *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение*. 2020, № 4 (267), стр. 62–67.

Князькина А.Н., Алексеев Ю.Г., „Специфика перевода неологизмов, возникших в результате пандемии COVID-19“, У: *Актуальные вопросы лингвистики и лингводидактики в контексте межкультурной коммуникации. Сборник материалов II Всероссийской научно-практической онлайн-конференции*. Орел, 2022, стр. 1315–1322.

Коваль В.И., „Состав, семантика и прагматика фразеологических неологизмов (на материале 'Словаря русского языка коронавирусной

эпохи)“, У: *Язык – текст – дискурс: Дискурсивное измерение языковых процессов. Сборник научных статей по материалам VIII международной научной конференции*. Самара, 2022, стр. 43–50.

Когтева Е.В., „Неологизация и актуализация словаря в период пандемии“, У: *Русский космизм: история и современность. Сборник трудов по материалам VI Всероссийской научно-практической конференции*. 2022, стр. 170–175.

Кожевников А.Ю., Ридецкая Ю.С., „От социальной дистанции до удалёнки: к проблеме лексической миграции и семантической динамики в русском языке 2020 г“, У: *Новые слова и словари новых слов. 2020. Сборник научных статей*. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 83–98.

Колтунова А.С., „Французские неологизмы в период пандемии (COVID-19)“, У: *Первые шаги в романистике. Сборник научных статей студентов кафедры романской филологии*. Москва, 2021, стр. 64–72.

Комаров Е.Н., „О некоторых особенностях англоязычной публицистики в период пандемии коронавируса“, *На пересечении языков и культур. Актуальные вопросы гуманитарного знания*. 2022, № 2 (23), стр. 61–67.

Копылец С.М., „Влияние пандемии COVID-19 на английский язык“, У: *Молодежь XXI века: образование, наука, инновации. Материалы IX Всероссийской студенческой научно-практической конференции с международным участием*. Новосибирск, 2020, стр. 275–276.

Коробкова Н.В., Мирзоян Л.Г., „Особенности заголовков публикаций о COVID-19 в электронных СМИ Курской области“, У: *Стратегия развития региональных СМИ: Проблемы и перспективы. Материалы IV Всероссийской научно-практической конференции*. Курск, 2020, стр. 68–72.

Коробкова Н.В., Мирзоян Л.Г., „Словарь 'новой' реальности: неологизмы, вызванные пандемией 2020“, У: *Язык, культура, ментальность: проблемы и перспективы филологических исследований. Сборник II Международной научной конференции*. 2020, стр. 138–144.

Королева М.В., Василькова М.В., „COVID-неологизмы в современном немецком языке“, У: *Молодость. Интеллект. Инициатива. Материалы X Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов*. Витебск, 2022, стр. 195–197.

Костина Н.К., „Влияние глобальных социальных явлений (COVID-19) на лексический состав современного французского языка“, У: *Современные концепции романо-германской филологии, лингводидактики и*

межкультурной коммуникации. *Материалы Всероссийской научно-практической конференции*. Рязань, 2022, стр. 144–147.

Коунтесс Д'са И.П., „Неологизмы, появившиеся в английском языке в сложившейся ситуации пандемии“, У: *Медицинское образование в ситуации чрезвычайных социальных условий: от науки к практике (организационно-педагогический аспект)*. сборник материалов междисциплинарной ONLINE научно-практической конференции. 2020, стр. 53–56.

Крюкова О.С., „Новая лексика медицинского и социального дискурса в русском языке, или неологизмы карантинного времени“, У: *Русский язык в современном мире : настоящее и будущее. Сборник статей*. Сер. «Теория и история языкознания». Москва, 2021, стр. 125–131.

Кузина М.А., Бутенко Т.В., Зиновьева И.Н., Степанова С.Ю., „Эволюция концептуальных метафор с областью-мишенью 'coronavirus/pandemic' в современном английском языке (на материале колонки главного редактора британской газеты 'The Guardian')“, *Казанская наука*. 2020, № 6, стр. 60–62.

Кульчикенова С.А., „Неологизмы в современном онлайн-дискурсе 2020 г. (на примере русского, казахского и английского интернет-пространства)“, *Молодой ученый*. 2020, № 52 (342), стр. 140–142.

Курбайтаева А.А., Тимирова З.И., „Неологизмы в немецком и русском языках в пандемию коронавируса“, У: *Актуальные проблемы языка и межкультурной коммуникации. Материалы 11-й региональной научно-практической конференции*. 2020, стр. 128–134.

Курбайтаева А.А., Тимирова З.И., „Неологизмы в немецком языке в период пандемии COVID-19“, *Интернаука*. 2021, № 15-2 (191), стр. 77–79.

Куссе Х., „Языковой ландшафт коронакризиса в Германии“, *Коммуникативные исследования*. 2020, Т. 7. № 4, стр. 814–845.